

O DA HİZ MET ÇİSİ NİN GÜN LÜĞÜ

Yeraltı Edebiyatı

OCTAVE MIRBEAU

Ayrıntı Yayınları

Asilerin,

kaybedenlerin,

hayalperestlerin,

küfürbazların,

günahkârların,

beyaz zencilerin,

aşağı tırmananların,

yola çıkmaktan çekinmeyenlerin,

uçurumdan atlayanların...

dili, sesi

Yeraltı Edebiyatı...

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

Oda Hizmetçisinin Günlüğü

Octave Mirbeau

Ayrıntı: 423
Yeraltı edebiyatı dizisi: 18

Oda Hizmetçisinin Günlüğü
Octave Mirbeau

Fransızcadan çeviren
Sevgi Türker Terlemez

Yayına hazırlayan
Alev Özgüner

Kitabın özgün adı
Le journal d'une femme de chambre, 1982

© Pocket
Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Deniz Çelikoğlu

Düzelti
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Sena Ofset (0 212) 613 38 46

Birinci basım 2004
Baskı adedi 2000

ISBN 975-539-420-6

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Oda Hizmetçisinin Günlüğü

Octave Mirbeau

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

Oda Hizmetçisinin Günlüğü adı altında yayımladığım bu kitap, gerçekten de bir oda hizmetçisi olan Matmazel Célestine R... tarafından bizzat kaleme alınmıştı. Bana ilk başvurduğunda, yazıyı gözden geçirmem, düzeltmem ve bazı bölümlerini yeniden yazmam istenmişti. Önce reddettim... çünkü günlük o gelişigüzel haliyle özgündü; kendine özgü bir lezzeti vardı. "Kendimden bir şeyler katıp" onu bayağılaştırmaya hakkım yoktu, bu yüzden önce reddettim. Ama Matmazel Célestine R... o kadar güzel bir kadındı ki... Israr etti. Sonunda yenik düştüm, serde erkek olmak vardı ne de olsa!..

İtiraf etmeliyim, iyi etmemişim. Benden istediği bu çalışmayı yaparken, söylemek istediğim, kitabın şurasına burasına birkaç vurgu eklerken, o iğneleyici zarafeti bozmuş, barındırdığı hüznü hafifletmiş ve bu sayfalardaki yaşama ve coşkuya değin ne varsa, tümünü basit edebiyat oyunları ile değiştirmiş olmaktan ödüm patlıyor.

Bu açıklamayı yapmaktaki amacım, bazı sert ve bilgiç –kim bilir ne kadar da soylu!– eleştirmenlerin er ya da geç bana yöneltecekleri eleştirilere, ne olur ne olmaz diye baştan yanıt vermekti...

O.M.

I

14 Eylül.

Bugün 14 Eylül. Öğleden sonra saat üçte, ılık, hüzünlü ve yağmurlu bir hava ile başladım yeni görevime. İki yıl içinde bu on ikincisi... önceki yıllar da cabası, onları geçiyorum şimdilik; saymakla bitmez çünkü. Övünmek gibi olmasın ama neler gördüm neler bu kapıların ardında; kirli ruhlar, türlü türlü insanlar tanıdım... bu kadarla da kalsa neyse... Gerçekten de olağanüstü ve baş döndürücü bir biçimde oradan oraya gidip durdum; evlerden işyerlerine, işyerlerinden evlere, Boulogne Ormanı'ndan Bastille'e, Observatoire'dan Montmartre'a, Ternes'den Goblins'e; gezmediğim yer kalmadı, derken hiçbir yere kök salamadım sözün kısası. Vay be! Ne zor işmiş bu zamanda şu efendi milletini memnun etmek!.. İnanılır gibi değil.

İş, *Figaro* gazetesinin küçük ilanları vasıtası ile bağlandı, evin hanımı ile görüşmedik bile, yazıştık sadece. Bu yolla, genelde işler tıkırında gider, eh bazen de çift taraflı sürprizler olur. Hakkını yememeli, güzeldi doğrusu hanımefendinin mektupları. Ama onun kılı kırk yaran, mızmız bir kadın olduğu da anlaşılıyor mektuplardan. Açıklamalar, yorumlar, niçinler, çünküler gerekiyor ona... Hanımefendi cimri mi bilmiyorum? Öyle ya da böyle, mektup kâğıtları için kıyamamış paraya, Louvre'dan alınmış kâğıtlar... Benim gibi bir züğürt bile ondan daha zevkli doğrusu... İyi kalite, kokulu İspanyol kâğıdı kullanırım ben; pembesi var, uçuk mavisi var, eski hanımlarımın evlerinde biriktirmiştim. Bazılarının üstünde kabartma kontes arması bile var. Nutku tutulmuş olmalı haspamın!

Ve işte Normandiya'dayım; Mesnil-Roy'da. Hanımefendinin malikânesinin adı Prieuré ve kasabaya pek uzak değil. Bundan böyle yaşayacağım yerle ilgili bildiklerim aşağı yukarı bu kadar...

Çılgınlığıma gelip, taşranın bu ücra köşesine diri diri gömüldüğüm için pişman olmadığımı, endişelenmediğimi söylersem yalan olur. Gördüklerim içime az da olsa korku saldı. "Kim bilir yine neler gelecek başıma!" diye düşünmekten kendimi alamıyorum... İyi şeyler gelmez elbette! Gelse gelse bela gelir! Eh bu da bizim kaderimiz! Bazılarımız kurtarır kendini; eli ayağı düzgün, helal süt emmiş bir delikanlıya denk gelir evlenir veya bir moruğa yamanır. Buna karşılık kaçımızın yazgısı kara, kaçımız sefalet kasırgasıyla sürüklenir gideriz, kim bilir?.. Seçme şansım yoktu zaten... buna da şükür!

Bu benim taşradaki ilk kapım değil. Dört yıl önce yine çalışmıştım... ama uzun süre değil... ve gerçekten de olağanüstü koşullar altında... Dün gibi anımsıyorum. Ayrıntılar açık saçık kaçsa da, dahası, dehşete düşürse de, anlatacağım yine de bu macerayı. Ancak okurlarıma içten bir uyarıda bulunmak isterim öncelikle; bu günlüğü yazarken niyetim ne kendimle ne de başkalarıyla ilgili hiçbir konuyu üstü kapalı geçmemek; aksine tüm içtenliğimi, sırası gelince de yaşamın hoyratlığını sergilemekten sakınmayacağım. Örtüleri çekilip alınarak üryan bırakılan ruhlar güçlü bir çürüme kokusu yayıyorsa bu benim suçum değil.

İşte öykünün aslı:

İş bulma bürosundaki iri kıyım bir tür kâhya kadın beni oda hizmetçisi olarak ayırmıştı; Touraine'de Mösyö Rabour adındaki birinin

hizmetine girecektim. Koşulların görüşülüp kabulünden sonra, filan gün, falan saatte, feşmekân gardan trene binmem kararlaştırıldı. Programa göre gereği yerine getirildi.

Kontrol memuruna biletimi henüz vermiştim ki, çıkışta kapkırmızı ve asık suratlı arabacı kılıklı biri bana seslendi:

– Mösyö Rabour'un yeni oda hizmetçisi siz misiniz?

– Evet, benim.

– Eşyanız var mı?

– Evet, var.

– Bagaj fişinizi verin ve burada bekleyin beni...

Peronda kalabalığa karıştı. Memurlar peşinden seğirttiler; "Mösyö Louis" diye sesleniyorlardı ona saygılı bir dostluk taşıyan bir sesle. Louis, üst üste yığılı duran eşyaların arasından bavulumu çıkardı ve onu bariyerin hemen yanında duran iki tekerlekli gezinti arabasına taşıttı.

– Eee... Binecek misiniz?

Sıranın üzerinde, yanına oturdum ve hareket ettik.

Arabacı çaktırmadan bana bakıyordu. Ben de onu incelemekle meşguldüm. Önemli kişilerin yanında hiç çalışmamış, yol yordam bilmez bir uşak, yontulmamış bir köylü, hödük oğlu hödüğün teki ile karşı karşıya olduğumu anlamakta gecikmedim. Canım sıkıldı. Kılığı düzgün uşaklardan hoşlanırım ben. Güçlü bacakları saran beyaz deri pantolon kadar aklımı başımdan alan bir şey olamaz. Ya bizim Louis? Eldivensiz kullanıyordu arabayı. Sırtındaki, birkaç beden büyük, ucuz kumaştan dikilmiş gri-mavi takım elbisesi, çift sıra sırma şerit geçmiş yassı meşin kasketi ile zarafet yoksunuydu! İnanılmaz! Bu memlekette pek geri kalmışlar canım!... Dahası kaba ve asık suratlılar; ama içlerinde kötülük yoktur bunların. Bu tipleri bilirim. Önceleri takışırlar yenilerle, sonra her şey rayına oturur, hatta biraz fazla girer rayına.

Uzun süre tek kelime etmeden kaldık öyle. Bir hava, bir hava!... Dizginler gergin, kamçı daireler çiziyor, büyük arabacı pozları... çok komikti doğrusu! Bana gelince, tüm asaletimi takınıp, hiçbir özelliği olmayan evlere, ağaçlara, tarlalara; manzaraya bakıyordum. Yokuşu çıkmak için atını dizginledi ve alaylı bir gülüşle aniden bana sordu:

– Bari birkaç çift potin getirdiniz mi?

– Elbette! dedim, bu ilgisiz ve dahası garip soruya şaşırarak. Neden soruyorsunuz, bunu? Bu sorduğunuz şey biraz aptalca değil mi babalık ha?

Beni dirseği ile hafifçe dürterek, çifte anlamını çıkarmakta zorlandığım iğneli bir alayla, –doğru söylüyorum– neşeli bir edepsizlik karışımı bir bakış fırlattı ve sırıtarak şöyle dedi:

– Hadi hadi!.. Masum kız rolü yapın bari... Maskara n'olacak, zırzop maskara!

Daha sonra dilini şaklattı, hayvan yeniden hızlandı.

Aklım karışmıştı. Bu da ne demeye geliyordu şimdi? Belki de hiçbir anlamı yoktu... "Kadınlarla nasıl konuşulacağını bilmeyen salağın teki" diye düşündüm. Bir şeyler söylemek istemiş ama daha iyisini bulamamıştı herhalde, zaten benim de sohbet etmek gibi bir niyetim yoktu.

Mösyö Rabour'un malikânesi oldukça güzel ve büyüktü. Açık yeşile boyanmış güzel bir yapıydı. Etrafı göz alabildiğine çimlerle çevriliydi, her taraf çiçeklerle ve sık çam ağaçlarıyla kaplıydı ve mis gibi reçine kokuyordu. Oldum olası bayılırım kırlara ama ne tuhaftır ki içimi hüzün kaplar, uyku basar. Evin kapısından içeri girdiğimde sersem gibiydim; kâhya kadın, antrede beni bekliyordu. Paris'teki iş bulma bürosunda beni işe sokan kadının ta kendisiydi; özel alışkanlıklarım ve zevklerime dair ne kadar patavatsız soru varsa sormuş da kararını öyle vermişti; daha o zaman kuşkulu yaklaşmalıymışım ona... Ama insanın her seferinde daha da beterini görüp katlanması boşuna, bir türlü akıllanmıyor... Büroda gördüğümde hoşlanmamıştım bu kâhya kadından, burada ise, karşımda belirince ani bir tiksinti duygusu kapladı içimi. Ahı gitmiş vahı kalmış bir genelev patroniçesi gibi göründü gözüme. Şişman bir kadındı, şişman ve kısaydı, kısaydı ve sarımtırak yağları taşan bir puf böreği gibiydi. İnek yalamış gibi duran her iki yana yapışmış kır saçları, löp löp sallanan iri memeleri, gevşek, nemli jelatin gibi saydam elleri vardı. Kurşuni gözlerinden kötülük okunuyordu; soğuk, art niyetli ve sapkın kötülük... Size yönelen sakin ve hain bakışları ruhunuzu, teninizi deşiyor, neredeyse kıpkırmızı kesiliyordunuz.

Beni küçük salona aldı. Görevime başlamadan önce beni görmek isteyen beyefendiye geldiğimi haber vereceğini söyleyerek hemen yanımdan ayrıldı.

– Beyefendi henüz sizi görmedi, diye ekledi. Sizi ben işe aldım almasına ama önemli olan sizi onun beğenmesi...

Etrafı incelemeye koyuldum. Tertemiz ve son derece düzenliydi salon. Bakırlar, mobilyalar, kapılar ve parke parlatılmış, cilalanmıştı;

cam gibi parlıyordu her şey. Paris'in bazı evlerinde görmeye alıştığım türden cicili bicili şeyler, albenili duvar kâğıtları, nakışlar, süsler yoktu belki ama zengin bir hava esiyordu salonda; rahat ve ağırbaşlı eşyalarla donatılmış, tuzu kuru bir taşralının evi olduğu her halinden belliydi. Düzenli ve sakin bir havası vardı. Diyeceğim o ki, insan burada sıkıntıdan patlardı!.. Vay be!..

Beyefendi teşrif ettiler. Bey de beydi hani; tuhaf bir adam, çok eğlendirdi beni!.. Ufacık bir ihtiyar getirin gözünüzün önüne. İki dirhem bir çekirdek, sinek kaydı tıraş olmuş, pembe pembe yanakları ile bir taş bebek... Baston yutmuş gibi dimdik, çok canlı, çok iç açıcı. Yalanım yok, çayırdaki çekirge misali zıplaya zıplaya yürüyordu. Beni selamladı, kibarlıktan kırılıp dökülerek:

– Sizin adınız ne çocuğum? diye sordu.

– Célestine, efendim.

– Célestine... diye yineledi... Célestine öyle mi? Vay canına! Güzel isim doğrusu, aksini söyleyemem ama çok uzun çocuğum, fazla uzun. En iyisi ben size Marie diyeyim ha... ne dersiniz? Şirin bir isim, üstelik de kısa... Hem sonra tüm oda hizmetçilerimi hep Marie diye çağırdım ben... Bu alışkanlığımdan vazgeçebileceğimi hiç sanmıyorum, hizmetçimden vazgeçerim daha iyi...

Sizi gerçek adınızla asla çağırmamak gibi bir hastalıkları vardır bunların hepsinin. Takvimde ne kadar azize ismi varsa hepsini almış biri olarak hiç yadırgamadım bunu. O hâlâ ısrar ediyordu:

– Yani diyordum, size Marie desem bozulmazsınız değil mi?.. Kabul mü?..

– Elbette efendim.

– Bu kızın kendi de güzel, huyu da, âlâ, âlâ!..

Neşeli, son derece saygılı bir tonda söylemişti; yüzüme yiyecekmiş gibi bakmadan, gözleri ile üstümde ne varsa soymadan, genelde erkekler hep öyle yaparlar da. Doğru dürüst bakmamıştı bile bana, ama salona girdiğinden beri gözlerini ısrarla potinlerime dikmişti...

– Daha başka var mı? diye sordu kısa bir sessizliğin ardından. Gözleri garip bir biçimde parlıyordu sanki.

– Başka ismim mi, efendim?

– Hayır çocuğum, başka potin.

Daha sonra kedilerin yaptığı gibi dilini uzatarak birkaç kez dudağında gezdirdi.

Hemen yanıtlamadım sorusunu. Potin sözcüğünü duyar duymaz

arabacının alaycı bir tarzda ettiği o edepsiz laflar geldi aklıma ve irkildim. Bir anlamı mı varmış bunun? Bu ısrarla sorulan soru karşısında yanıtlamak zorunda kaldım ama bir hafif meşreplik günahını papaza itiraf eder gibi boğuk ve tedirgin çıktı sesim:

– Evet efendim, başkaları da var.

– Parlak mı?

– Evet, efendim.

– Çok... çok parlak, öyle mi?

– Elbette, efendim.

– Âlâ. Âlâ. Sarı deriden de var mı?

– Ondan yok, efendim.

– Olmalı... Ben veririm.

– Sağ olun, efendim.

– Âlâ, alâ... şimdi susun!

Korkmuştum, çünkü bulanık pırıltılar geçen gözleri kanlanıp seğirmeye başlamıştı... Alnından boncuk boncuk terler döküldü. Yığılıp kalacakmış gibime geldi. Çığlığı basıp yardım çağırmak üzereydim ki, kriz geçti. Birkaç dakika sonra yatışmış bir sesle konuşmaya başladı. Dudaklarının kenarındaki köpükler hâlâ duruyordu.

– Yok bir şey... geçti... size bir şey söyleyeyim mi çocuğum. Benim bazı takıntılarım var... Benim yaşımdaki biri için ayıp kaçmaz değil mi? Mesela bir kadının kendi potinlerini parlatmasını hoş göremem, hele benimkileri asla... Kadınlara saygım büyüktür benim Marie, buna izin veremem... Potinlerinizi ben parlatacağım; minicik potinlerinizi, sevgili minik potinlerinizi... Onların bakımını ben yapacağım... Şimdi beni iyi dinleyin! Her akşam, uyumadan önce, potinlerinizi odama getireceksiniz, yatağımın yanına, küçük sehpanın üstüne yerleştireceksiniz ve sabah, pencerelerimi açmaya geldiğinizde alıp götüreceksiniz.

Oldukça şaşkın görünmüş olmalıyım ki, şöyle devam etti:

– Yapmayın ne olursunuz! Zor bir şey istemiyorum ki sizden... Çok da tabii bir şey üstelik... sözümü dinlerseniz...

Cana geldi, elini cebine daldırıp çıkardığı iki "louis"* uzattı bana.

– Akıllı, uslu, itaatkâr olursanız, bu tür küçük armağanlar hiç eksik olmaz. Aylığınızı kâhya kadın verecek her ay, ama ben Marie, –aramızda kalsın tamam mı?– ben size sık sık minik armağanlar vereceğim. Karşılığında ne istiyorum peki? Minicik bir şey... Hadi söyleyin Tanrı aşkına, önemli bir şey mi bu sizden istediğim?

(*) Louis: Fransız altını. (y.h.n.)

Beyefendi yine tuhaflaşmaya başlamıştı. O konuştukça gözkapakları fırtınaya kapılan yaprak gibi tir tir titriyordu.

– Neden sesin çıkmıyor Marie? Hadi bir şeyler söyle... Sahi, neden yürümüyorsun? Yürü ki hareket ettiklerini göreyim minik potinlerinin...

Diz çöktü, öptü potinlerimi, tutkulu ve okşayıcı parmakları ile mıncıkladı onları, bağlarını çözdü. Onları bir yandan öpüyor, mıncıklıyor, okşuyor, bir yandan da yalvaran, ağlayan bir çocuğun sesi ile şöyle diyordu:

– Oh! Marie... Marie... minik potinlerin, ver bana onları, hemen şimdi... hemen... hemen... onları hemen şimdi istiyorum... ver onları bana...

Güçten kesilmiş, şaşkınlıktan uyuşmuştum... Bunlar gerçek miydi, yoksa rüyada mıydım, kestiremiyordum. Beyefendinin gözleri... kan oturmuş, iki beyaz yuvarlak görüyordum yalnızca. Ağzıysa sabun gibi köpüren salyalar içindeydi...

Sonunda aldı potinlerimi ve çekti gitti. Tam iki saat potinlerimle birlikte odasına kapandı.

– Beyefendi sizden çok hoşlandı, dedi kâhya kadın bana evi gezdirirken. Elinizden geleni yapın da devam etsin bu böyle... Böyle yer bir daha kolay kolay geçmez elinize çünkü...

Dört gün sonra, her zamanki saatte, pencerelerini açmak için odasına girdiğimde korkudan neredeyse bayılıyordum. Beyefendi ölmüştü! Yatağın ortasında sırtüstü boylu boyunca yatıyordu. Neredeyse çırılçıplaktı. Onda, üzerinde ölümün soğukluğunu, kaskatılığını şimdiden görebiliyordum. Hiç debelenmemişti. Örtülerde hiçbir karışıklık görünmüyordu; ölüme pençesini geçirmek isteyen kasılmış ellerin, çırpınmanın, can çekişmenin, mücadelenin izleri yoktu çarşafta. Yorganın dışında kalan yüzü morarmış, mosmor kesmiş, şu uğursuz patlıcan rengine dönüşmüş olmasaydı, uyuduğunu sanabilirdim. Manzara korkunçtu, yüzünden bile korkunç, dehşetten donakaldım... Beyefendinin dişlerinin arasına sıkışmıştı potinimin teki. Dişlerini öylesine kenetlemişti ki boşa giden yorucu çabalar sonunda tıraş bıçağı ile kesmek zorunda kaldım deriyi.

Bir azize değilim, pek çok erkekle düşüp kalktım. Deneyimlerim bana erkeklerin ne tür çılgınlıklara, pisliklere kadir olduklarını gösterdi. Ama beyefendi gibi biri?.. Yine de gerçek bu!.. Böylelerinin de var olduğunu bilmek sizce de çok matrak değil mi, ha ne dersiniz? Oysa,

ne güzel, ne basit şeydir kibarca sevişmek! Bu işi herkes gibi yapmak varken, düş gücünü böylesine zorlamak niye?..

Eminim, burada böyle şeylerle karşılaşmayacağım. Eh! Burası da başka bir âlem. Daha mı iyi, daha mı kötü? O kadarını da bilemeyeceğim artık!..

Beni huzursuz eden bir şey var. Ne diye ben de diğerleri gibi yapmadım ki! Tanıdığım onca kız gibi yapıp –ayıptır söylemesi ama onlar benim tırnağım bile olamazlardı– hizmetçilikten hanımefendiliğe atlasaydım ne vardı sanki! Herkesin anladığı türden bir güzel değilim ben, övünmek gibi olmasın ama çok daha iyiyim; havam yeter benim. Giyinmeyi bilirim, sosyetenin şık kadınlarının, hani şu kokanaların gıpta ettikleri biriyim. Belki biraz fazla uzunum ama kıvrak, ince, dolgun bir vücudum var... ve güzel sarı saçlarım, insanın yüreğini hoplatıp çapkın çapkın bakan lacivert çok güzel gözlerim var, bir de karşımdakine meydan okuyan dudaklarım. Demem o ki, özgün tavrım, aynı anda hem çok keskin hem yavaş olan zekâmla erkeklerin bayıldığı biriyim. Kesin başarırdım. Belki bir daha yakalayamayacağım bu "mükemmel" fırsatları kaçırma aptallığını ettim etmesine ama, aslını sorarsanız korktum ben... Korktum çünkü bunun nereye varacağını önceden kestirmek zordur. Bu tür pek çok felaketten kıl payı kurtuldum, içler acısı öykülere sırdaşlık ettim! Yoksulları çalıştırma yurdu ile hastane arasında geçen trajik tabloyu unutmamak gerekir, kaçışı yoktur genelde ve tablonun fonunda Saint-Lazare* cehennemi vardır. İyi düşünmek gerekir, aslında düşüncesi bile tüyler ürpertir.

Bir oda hizmetçisi olarak elde ettiğim başarıyı bir kadın olarak da göstereceğim ne malum? Erkekler üzerindeki o karşı konulmaz etkimiz, ne kadar çekici olursak olalım, her zaman bize bağlı olmayabilir. Yaşadığımız ortamın koşulları bu konuda belirleyicidir, bunun farkındayım; lüks, ahlâk değerleri, hanımlarımızın kendileri ve uyandırdıkları arzu... Erkeklerin bizi sevmelerinin kökeninde, bizde, karılarını, onların gizemlerini bulma umudu yatar.

Başka bir neden daha var aslında. Rezil bir yaşam sürdürmeme kar-

(*) Saint-Lazare: Önce miskinler tekkesi, cüzam evi, sonra manastır ve daha sonra da tutukevi olur. Kadınlar için sığınma ve ıslah evi olan St.-Lazare, Paris, Saint-Denis'dedir. Sokağa düşen yaşlı veya genç fahişeleri sorgusuz sualsiz toplayıp oraya tıkarlar ve onlara çok kötü koşullar sunarlar. Çok sıkı bir disiplin ve sağlık kurallarına hiç uymayan iç düzeni ile pek çok eleştiri alan bu tutukevi 1940 yılında yıkılır. (ç.n.)

şın, şükürler olsun ki, yüreğimin derinliklerinde, kendimden hep sakladığım, içtenlikle inandığım dinsel duygularım var. Beni hiçliğe karşı korudu hep, dipsiz kuyunun kenarına kadar vardığım her seferinde yakaladı beni... Dinimiz olmasaydı eğer, kiliselerde okunan bunca dua olmasaydı, geceler zifiri karanlık olurdu, ruhsal çöküntüye uğrardık. Azize Meryem, Padovalı Aziz Antonius, adları her ne ise, ve diğerleri olmasalardı çok daha mutsuz olurduk besbelli. Nice olurdu halimiz kim bilir, nereye varırdı sonumuz? Bilse bilse şeytan bilir bunu!..

Neyse... şimdi söyleyeceğim çok daha vahim. Erkeklerin karşısında savunmasızım. Onların zevklerinin ve kendi cömertliğimin kurbanı olacağım sonunda, bu kesin. İçim sevda kaynıyor. Ondan çıkar sağlamayı düşünemeyecek kadar taparım ben sevdaya. Ne yapayım, elimde değil; beni mutluluğa boğan, ışık saçan esrime kapılarını bana aralayan birinden para isteyemem ben. Bu canavarlar benimle konuşurlarken ve ensemde sakallarının sertliğini, soluklarının sıcaklığını hissederken, işte o an işim bitiyor! Çözülüveriyorum anında. Dile benden ne dilersen... Artık ben değil onlar alırlar benden ne gelirse gönüllerinden...

Ya işte böyle, Prieuré'deyim bu sefer, nedir beklediğim?.. Doğrusu, bunu ben de bilmiyorum. En mantıklısı, hiçbir şey düşünmemek; en iyisi ise her şeyi oluruna bırakmak... Kim bilir, belki de böylesi daha hayırlıdır. Allah vere de yarın hanımın iki dudağı arasından çıkacak bir çift lafla bu mezbeleden de ayrılmak zorunda bırakılmayayım, bu hiç hoşuma gitmezdi doğrusu, beni buralara kadar sürükleyen lanet olası bu kötü kader zaten bırakmıyor yakamı... Bir süredir, belime ve karnıma bir ağrıdır saplanıyor, tüm vücudum yorgunluktan dökülüyor, midem harap, hafızam zayıflıyor... giderek daha çabuk öfkelenir oldum. Biraz önce aynaya baktım, bitkin geldi yüzüm bana, hele o benzim, kehribar rengi tenimle hep övünmüşümdür ben, külrengini almış... Şimdiden yaşlanıyor muyum yoksa? Henüz yaşlanmak istemiyorum ben. Paris'te insanın kendine bakması zordur, hiçbir şeye zamanı yoktur orada, bir telaş, bir hareket... sormayın gitsin!.. Yaşam çok hareketlidir, gürültülüdür, her an bir sürü insan, bir sürü şey, bir sürü olay, bir sürü zevk ve bir sürü sürprizle karşı karşıya kalınır. Olsun! Yine de değer orada olmaya. Burası ise sakin... Nasıl da sessiz! Solunan hava temiz ve sağlıklı olmalı, can sıkıntısı pahasına biraz dinlenip kendimi toplasam keşke...

Her şeyden önce, burada kendimi güvende hissetmiyorum. Hakkı-

nı yemeyeyim hanım bana karşı çok nazik, şimdilik. Kıyafetime iltifatlar yağdırdı. Hakkımda edindiği olumlu bilgilerden duyduğu memnuniyeti ifade etti. Akılsız şey ne olacak! Edindiği bilgilerin yanlış olduğunu, en azından hatır için o şekilde verildiklerini bir bilse... En çok da zarafetime vuruldu, şık oluşum şaşırttı onu. Bu Allahın cezası karıların ilk gün kötü davrandıkları görülmez genelde, yeni olan iyidir, bilinen bir tavır bu, ama ertesi gün değişiverir hava birdenbire, bu da bilinir... Hanımın bakışlarını hiç tutmadım; buz gibi, sert. Sevgiden nasibini almamış gözleri kuşku dolu, sorgulayıcı... Dudaklarını da hiç sevmedim; ince ve kuru, beyazımsı bir zar geçmiş dersiniz üzerine. Dilinin de aşağı kalır yanı yok; bıçak gibi keskin ve kısa kısa laflar çıkıyor ağzından. Güzel sözleri bile hakaret, azar gibi dökülüyor neredeyse. Şu ya da bu alışkanlıklarım, becerilerim hakkında beni soru yağmuruna tutarken yaşlı gümrükçülere özgü sakin ve sinsi bir küstahlıkla baktı yüzüme. Bunların hepsi böyle bakar. Şöyle dedim kendi kendime:

-Yanılmadın... Al sana bir tane daha... Bu da her şeyi kilit altında tutacak, her akşam şekerleri ve üzüm tanelerini tek tek sayacak, şişelere işaret koyacak, diğerleri gibi. Yeme beni yavrum, yutmazlar! Alayınız aynı bokun soyusunuz!..

Yine de önyargılı olmayıp biraz zaman tanımalıyım, belli mi olur!.. Karşımda açılıp kapanan bunca ağız, ruhumu araştıran bunca bakış arasından, bir gün, kim bilir belki dost bir ağız, sevgi dolu bir bakış bulabilirim... Umut etmekle bir şey kaybetmem ya...

Dört saat süren, üçüncü mevki tren yolculuğunun sersemliği hâlâ üzerimde iken ve mutfakta önüme koymak için bir dilim reçelli ekmekten başka bir şeyi akıl edemezken hanımefendi hazretleri, mahzenden tavan arasına kadar evi dolaştırdılar bana. Bir an önce öğrenmeliymişim işimi. Hiç zaman kaybetmedi doğrusu, soluklanamadım sayesinde. İşin kötüsü, ev kocaman! Bir sürü köşe bucak var bu evin içinde; bir sürü iş! Sağ olun yani çok düşüncelisiniz! Allahınızdan korkun! Bu evi adam gibi temizlemek için dört hizmetçi bile yetmez! Üstelik giriş katında, bu çok önemli işte, taraça biçiminde iki küçük ek yapı var binaya dahil edilen. Ev iki katlı; bir aşağı bir yukarı, mekik dokuyacağız artık. Yemek salonunun yanındaki küçük odada kalan hanımın, benim çalışmak zorunda olduğum çamaşırhaneyi çatı katındaki bizim odalarımıza bitişik bir bölüme taşıma gibi dâhiyane fikri var çünkü. Ve bir sürü dolap, gömme dolap, çekmece, depo ve tıkış tıkış ıvır zıvır... Daha ister misin? Al sana... Asla kalkamam bu işin altından...

Bana bir şey gösterirken her seferinde hanım şöyle diyordu:

– Bakın kızım, işte buna çok dikkat etmek lazım. Bu gördüğünüz enfes bir şeydir, aman dikkat kızım! Bu nadide bir parçadır kızım. Bu çok pahalıdır kızım.

"Kızım" böyle... "Kızım" şöyle... Yetti be! Adam gibi adımı söyleyemez mi sanki! İkide bir azarlar gibi, ne öyle! İnsanın keyfini kaçırıyor, hevesini kırıyor, anında hanımlarla aramıza nefret ve mesafe sokuyor bu yaralayıcı üstünlük tonu. Ben ona "anacığım" diyor muyum? Hanım diline dolamış; "çok pahalı" diyor da başka bir şey demiyor. Sinirimi bozuyor. Kendisine ait beş para etmez şeyler için bile "bu çok pahalı" demez mi! Bir ev hanımının nerde böbürleneceğini kestirmek mümkün değil... İnsanın acıyası geliyor böylelerine... Bir ara petrol lambasını nasıl kullanacağımı gösteriyordu, bildiğimiz şu lambalardan işte, tembihini yapıştırdı yine:

– Kızım, gördüğünüz gibi bu lamba çok pahalı, bir şey olursa İngiltere'den başka bir yerde tamiri mümkün değil. Aman ha!.. Gözbebeğiniz gibi bakın ona...

Nerdeyse kaçırıyordum ağzımdan:

– Anacığım, ya senin odandaki lazımlık, o da mı çok pahalı?.. Dibi delinince Londra'ya mı yolluyorsunuz onu da?

Abarttığım falan yok. Küstahtır bunlar, önemsiz bir şey için bile patırtı çıkarırlar. Hele bunu yalnızca sizi aşağılamak için, sizi mat etmek için yaptıkları düşünülürse...

Ahım şahım bir tarafı yok evin, sıradan bir ev işte, övünülecek bir tarafı olduğu söylenemez! Dıştan bakınca, aman Tanrım! Etrafını görkemli bir biçimde çevreleyen koca koca ağaçlarla ve yumuşak eğimlerle ırmağa kadar inen, dikdörtgen biçimindeki geniş çim alanlarla bezenmiş bahçelerle bir şeye benziyor yine de. Ama içerisi... Kasvetli... eski ve üstelik zangır zangır sallanıyor; küf kokuyor, havasız... Nasıl yaşanır böyle bir yerde, aklım almıyor doğrusu... Her taraf fare yuvası, ahşap merdivenlerden her an düşüp boynunuzu kırabilirsiniz, çarpılmış basamaklar titreyip duruyor ve adım attıkça gıcırdıyor. Koridorlara gelince, tavanları basık ve loş, zemine yumuşacık halı yerine birbirine iyi eklenmemiş karolar döşenmiş. Kırmızı cila çekilmiş üzerine; parlak mı parlak, kaygan mı kaygan... Ara duvarlar incecik, kupkuru tahtadan yapılmış; nefes al, yanındaki duysun! Keman içi gibi... Osuruktan bir taşra evi işte! Paris'teki evler gibi de döşenmemiş üstelik... Her odada eskimiş maun mobilyalar, kumaşlar güve yeniği, kilimler

yıpranmış, renkleri atmış, kanepe ve koltuklar taş gibi sert, yaysız, kurtlar tarafından kemirilmiş ve sallanıyor. Bu halleriyle sırtınızın canına okur, kıçınızın derisini yüzerler. Ben, açık renk duvar kâğıtlarını, insanın yastıklara keyfince uzandığı kocaman yaylı divanları ve son derece lüks, zengin, iç açıcı olan tüm şu güzel modern mobilyaları severim, dolayısıyla bunların iç karartıcı hüznü karşısında kedere gömülüyorum. Ve korkarım, konfordan, zarafetten yoksun, Nuh Nebi'den kalma bu döküntülere hiç alışamayacağım.

Evi bir yana, hanım da Paris'tekiler gibi giyinmiyor. Paris sosyetesinin terzilerini hiç duymamış anlaşılan. Giyinmeyi bilmiyor. Nasıl desem? Biraz rüküş. Gece elbiseleri konusunda biraz iddialı görünmekle birlikte en az on yıl geriden izliyor modayı. Buna moda denirse tabii! Her şey bir yana, azıcık kendisine çekidüzen verse hiç de fena görünmeyecek, en azından çok berbat görünmeyecek. En kötü tarafı ise, sevimlilikten yana fukaralığı. Bir kadın olarak tutulacak bir yanı yok. Ama yüz hatları muntazam, çok güzel saçları doğal sarı, güzel ve duru bir cildi var; amansız iç hastalıklardan mustarip gibi dupduru... Bu tür kadınları tanırım, tenlerinin parlaklığı gözümü boyayamaz benim. Dışı sizi içi beni yakar türden, dıştan pembe ama içi çürük... Ancak ve ancak kemer, korse, sargı sayesinde ayakta duran, çalışan ve yaşayan bir garip mekanizma... bir gizli iğrençlik yığını... Bütün bunlar toplumda adam yerine konulmalarına engel teşkil etmez... Bunun adına da cilve diyorlar, ne sandınız... Köşe bucakta kırıştırır bunlar; boya küpüne batmış etlerini sergiler, göz süzer, kalça sallarlar. Aslında bunları ispirto şişesine tıkmak gerekir. Vah başıma gelenler! Hiç şansım yok onlarla, inan olsun gelmez insanın içinden... gelmez bunlara hizmet etmek...

Bir karakterine bakıyorum, bir de biçimsiz vücuduna; hanım o "şey"e ilgi duysa şaşardım. Ne yüz ifadesinde, ne sert hareketlerinde, ne de baston yutmuş vücudunda esamisi okunur aşkın. Arzunun o önüne geçilmez çekiciliği, kıvraklığı, teslimiyeti yanından bile geçmemiş... Kız kurularından farkı yok; hırçınlık, yılan dillilik deseniz onda, daha ne bileyim, mumya gibi, bir deri bir kemik bir kadın, üstelik bu sarışın kadınlarda pek görülmez. *Faust* operasındaki güzel müziğin –*Faust* dedim de, ah *Faust* ah!– etkisi ile kendinden geçip ilah gibi bir erkeğin kollarında hazdan ürperip eriyecek türden biri değil bizim hanım... Bazen, şehvet ateşi ile yüzleri ışıldayan, güzelleşen, son derece çekicileşen o aşırı çirkin kadınlardan da değil. Hanım gibilerinin görü-

nüşlerine aldırmamalı yine de. Ondan daha sert, daha hırçınlarını tanıdım ben; görende ne aşk isteği, ne de ihtirası bırakan cinsten, ama ne orospuydu onlar, uşakları, arabacıları ile uçuşa geçer, o da yetmez yedi kat yükselirlerdi...

Mesela bizim hanım, ne kadar sevimli görünmek istese de beceremiyor. Buna birkaç kez tanık oldum. Bana sorarsanız, o kötü biri, dırdırcının teki, hafiye ruhlu, pis karakterli, kötü kalpli. Herhalde sürekli olarak insanların tepesindedir, canlarından bezdiriyordur onları sorulan ile: "Bunu yapmayı biliyor musunuz?"ları, "şunu yapmayı biliyor musunuz?" veya "sakar mısınız?.. İşinize özenir misiniz?.. Belleğiniz kuvvetli mi?.. Düzenden intizamdan anlar mısınız?"ları bitmez, hızını alamaz, devam eder yine: "Temiz misiniz? Ben şahsen çok titizimdir temizlik konusunda, her şey bir yana, temizlik bir yana." Beni ne sanıyor acaba, bir köylü, çiftlikte çalışan bir yanaşma mı? Temizlikmiş öyle mi? Bu türküyü daha önce de dinledim ben. Hepsi aynı teraneyi okur ama bir de işin içine girince, eteklerini kaldırıp, çamaşırlarını karıştırınca ne kadar pasaklı oldukları çıkar ortaya... Öyle ki bazen tiksintiyle midesi ağzına gelir insanın...

Bu nedenle hanımın temizliğine kulak asmıyorum. Bana banyosunu gösterdiğinde ne dolap ilişti gözüme, ne de küvet... Hiçbir şey yoktu. Bakımlı ve bakım işini banyoda görmek isteyen bir kadına gerekli olan hiçbir şey yoktu... Ya biblolar, cicili bicili şişeler, ellemekten büyük bir haz duyduğum, kokulu özel eşyalar?.. Onlardan da pek yok. Hanımı anadan doğma görmek için sabırsızlanıyorum, eh biraz eğlenmek hakkım, hoş olurdu herhalde.

Akşam, masayı hazırlarken beyefendi girdi yemek odasına, avdan dönüyordu. İriyarı biri; geniş omuzlu, gür siyah bıyıklı ve mat tenli. Hareketleri biraz ağır, azıcık da sakar ama efendi birine benziyor. Mösyö Jules Lemaître gibi dâhi değil elbette –Mösyö Jules Lemaître, Christophe-Colomb Caddesi'nde oturur, uzun süre hizmetinde çalıştım–, Mösyö de Janzé gibi iyi giyimli de değil!.. Ah Mösyö de Janzé ahh! Hadi bizim beye de sempatik diyelim, hatırı kalmasın. Gür ve kıvırcık saçlı, boğa gibi kalın boyunlu, baldırları güreşçilerinki gibi... Durmadan gülümseyen etli nar dudakları sağlıklı ve neşeli biri olduğunu gösteriyor. İşte o, kalıbımı basarım ki, o, "şey"i çok önemsiyor. Kaçar mı gözümden; iyi koku alan kıpır kıpır burnundan, ışıl ışıl, tatlı bakışlarında biraz muzipliğin gizli olduğu gözlerinden şıp diye anladım bunu. Böylesine arsızca kendilerine yer açan gür kaşlara ve bu denli

kıllı ellere daha önce hiçbir Ademoğlunda rastlamadım. Kaşları ve elleri böyle ise kim bilir bu kalas bedeninin üst tarafı nasıldır bizim babalığın! Pek akıllı olmayan ve gelişkin kaslara sahip erkeklerin birçoğu gibi bizimki de pek mahcup.

Sevecen, şaşkın ve memnun bakışlarla ve çok komik bir eda ile tepeden tırnağa bir güzel süzdü beni. Gözleri ile beni soyarken yumuşaktı bakışları, aklından kötü şeyler geçirirken de mahcup... Bey alışkın değildi belli ki benim gibi ilk görüşte kendisini etkileyen, şaşkına döndüren oda hizmetçilerine. Biraz tedirgin şöyle dedi bana:

– Ah!.. Yeni oda hizmetçisi siz misiniz?

Gövdemi öne çıkardım, gözlerimi hafifçe indirdim. Sonra da sesimin en tatlı tonuyla, çekingen, biraz da haşarı şöyle cevap verdim:

– Yanılmadınız efendim, o benim işte...

Yanıtım üzerine kem küm etmeye başladı:

– Ya... geldiniz demek! Çok iyi... çok iyi...

Devam etmek istiyordu, söyleyecek bir şeyler arıyordu ama ne konuşkan ne de kıvrak zekâlıydı... Eh böyle olunca çabası boşa çıktı. Onun bu çekingenliği bir hayli eğlendirdi beni. Kısa bir sessizlikten sonra:

– Yani... diye sürdürdü, siz şimdi Paris'ten mi geliyorsunuz?

– Evet, efendim.

– Çok iyi... bu çok iyi.

Cesarete gelerek:

– Adınız ne?

– Célestine... efendim...

Tedirginliğini gizlemek için ellerini ovuşturdu ve devam etti:

– Célestine!.. Vay be! Bu çok iyi... çok sık duyulan bir isim değil... hoş bir isim Allah için! Dileyelim de hanımefendi değiştirmesin adınızı... huyudur da...

Ağırbaşlı ve uysal bir tarzda cevap verdim:

– Hanımefendinin emirleri başım üstüne.

– Elbette... elbette... ama gerçekten de güzel bir isim.

Kahkahayı patlatıyordum az kalsın. Beyefendi salonda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Sonra aniden bir sandalyeye oturdu, bacaklarını uzattı, bakışlarına özür dileyen, sesine de yalvaran bir ifade vererek sordu:

– Hadi bakalım Célestine... bu arada ben size hep Célestine diyeceğim... botlarımı çıkarmama yardım eder misiniz? Rahatsız olmazsınız değil mi? Ha... ne dersiniz?

– Ne münasebet efendim...

– Bilmem anlatabiliyor muyum? Bu kahrolası botları çıkarmak bir mesele, çok zor çıkıyorlar ayaktan...

Ahenkli, yumuşak, eh biraz da tahrik edici bir hareketle önünde diz çöktüm. Çamura batmış ıslak botlarını çıkarmasına yardım ederken burnunu ensemdeki parfüm kokusuna gömdüğünü, gözlerinin giderek artan bir ilgiyle bluzumun kenarlarına ve elbisemin içinden görebildiği her şeye sabitlendiğini hissettim.

Aniden:

– Vay canına! Célestine... müthiş güzel kokuyorsunuz... diye mırıldandı.

Gözlerimi kaldırmadan, anlamamış gibi yaparak:

– Ben mi, efendim?

– Elbette siz... Hay Allah!.. Ayaklarım değil herhalde!

– Aman efendim!

Ağzımdan çıkan bu "aman efendim!" içtenliği için ayaklarının lehine bir karşı çıkış ve aynı anda dostça –cesaretlendirmeye varan bir dostluk– bir sitemdi... Anladı mı acaba? Sanırım evet. Çünkü yeniden, bu kez daha güçlü ve aşkla ürperircesine yineledi:

– Célestine!.. Müthiş güzel kokuyorsunuz... müthiş güzel!..

Hayda! Coştu babalık! Bu üsteleme karşısında, hafif yollu da olsa, hayretler içinde kalmış genç kız numarasına yatıp sustum. Zaten pısırığın teki, kadınlardan da pek anladığı yok; derken bizim bey mahcup oldu. Çok ileri gitmiş olmaktan endişe duymuş olmalı ki aniden fikir değiştirdi ve:

– Alışıyor musunuz bari buraya Célestine? diye sordu.

Sorulacak soru mu? Buraya alışıyor muymuşum? Geleli daha üç saat bile olmadı. Kahkahayı basmamak için dudaklarımı ısırmak zorunda kaldım. Herif çok matrak... üstelik, gerçekten de biraz budala...

Olsun... hiç önemi yok... Rahatsız etmiyor beni. Kabalığında bile bir tür güç var... buram buram erkek kokuyor... sıcak ve insanın içine işleyen bu vahşi koku hoşuma gidiyor.

Botlarını çekip çıkardıktan sonra, iyi bir izlenimle yanından ayrılmak için bu kez de ben ona sordum:

– Beyefendi avcı galiba. Memnun kaldılar mı bugünkü avdan?

– İyi avlandığım hiç olmadı ki Célestine, diye yanıtladı başını sallayarak. Yürümek, gezinmek, bu sıkıcı yerden uzaklaşmak benim yaptığım.

– Ah!.. Beyefendi sıkılıyorlar mı burada?

Birkaç saniye süren sessizlikten sonra çapkın bir ifade ile durumu düzeltmeye çalıştı:

– Yani... şey... sıkılıyordum... ama şimdi... neyse... böyle işte!..

Sonra budalaca ve dokunaklı bir tebessümle:

– Célestine? diye seslendi.

– Buyurun efendim.

– Bana terliklerimi verir misiniz?.. Bağışlayın beni...

– Aman efendim, ne demek, bu benim görevim.

– Evet... neyse... merdivenin altında terliklerim... karanlık odada... solda...

Bu adama istediğim her şeyi yaptırırım herhalde... kurnaz değil, anında kaptırıyor kendini... al götür dilediğin yere!

Bir önceki günün yemeklerinin tüketildiği sade akşam yemeği olaysız, hatta oldukça sessiz geçti. Bey löp löp yutuyor, hanım ise yemekten ziyade huysuz, somurtkan ve kibirli hareketlerle didikliyor. Yediği, içtiği sadece hap ve türevleri; şurup, damla, eczane vitrini gibi her yemekte özenle tabağının önüne sıralanması gereken bir sürü ilaç... Çok az lafladılar ve üstelik ilgimi çekmeyen konular ve komşular hakkında. Çok az ziyaretçi kabul ettiklerini anladım bu arada. Laf olsun diye konuştukları her hallerinden belliydi, akılları başka yerdeydi. Her ikisinin de gözü üzerimdeydi, ama niyetleri ve merakları farklı farklıydı. Hanım, ciddi, gergin, kibirliydi; bakışları, giderek, daha düşmancaydı. Şimdiden, bana karşı çevireceği dolapların hesabını yapmakla meşguldü; bey ise, çaktırmadan, alttan alttan bakıyordu. Gözlerini anlamlı anlamlı kırpıştırıyor, bakışlarını saklamak için gösterdiği çabaya rağmen, o garip bakışlarını ellerimden ayıramıyordu. Aslında gerçekten de anlamıyorum, nesi var bu ellerin, ne diye bu kadar tahrik oluyorlar ellerimden? Bana gelince, numaralarını yutmuş gibi görünüyordum; giriyor çıkıyordum durmadan; ağırbaşlı, sakınımlı, becerikli ve... mesafeli bir tarzda... Ah! Bir görebilselerdi içimi, bir duyabilselerdi yüreğimin sesini, benim onlarınkini duyduğum ve gördüğüm gibi!

Masaya servis yapmaya oldum olası bayılırım. Çünkü orada yakalarız efendileri en doğal halleri içinde tüm pislikleri ve aşağılık tavırları ile. Başlangıçta temkinli olup birbirlerini gözetlerken sonra yavaş yavaş açılırlar, ele verirler kendilerini. Yüzleri olduğu gibi çıkar ortaya; boya dökülmüş, maske düşmüştür, kendileri olmuşlardır artık. Et-

raflarında dolanıp duran, kendilerini dinleyen, ağırlıklarını tartan, ahlâklarını ölçen, gizli yaralarının ve bu namuslu insanların saygıdeğer beyinlerine sığan ne kadar iğrenç düş, yüz kızartıcı şey varsa tümünün çetelesini tutan birinin varlığını unuturlar. Hesap günü gelince bunların her birini yok edici silahlara dönüştürme bekleyişi içinde, bu itirafları belleğimize depolamak, onları teker teker sınıflandırıp etiketlemek; işte bu bizim mesleğin en derin, en büyük hazlarından biridir; kırılan onurumuzun yegâne intikamıdır.

Yeni efendilerle bu ilk birlikteliğimden dişe dokunur bir bilgi toplayamadım ama evliliklerinin yürümediğini, evde hanımın borusunun öttüğünü, beyefendinin bir hiç olduğunu, hanımefendinin karşısında çocuk gibi titrediğini anlamam zor olmadı... Zavallıcık! Yüzü hiç gülmüyor evde... Kim bilir neler duyuyordur kulakları, neler görüyordur gözleri ve nelere katlanıyordur! Burada ara sıra da olsa iyi zaman geçireceğimi düşünüyorum...

Yemek boyunca durmadan burnunu çekerek, ellerimi, kollarımı, bluzumu koklayan hanım, sıra tatlılara gelince sert ve kesin bir dille şöyle dedi:

– Parfüm kullanılmasından hiç hoşlanmam.

Bu cümlenin bana yöneltildiğini anlamazlıktan gelip cevap verinediğimi görünce:

– Dediğimi duydunuz mu Célestine? diye sordu.

– Peki efendim.

O an, parfüm kokusuna bayılan, en azından benimkini beğenen beyefendiye baktım çaktırmadan. Dirseklerini masaya dayamış, incinmiş ve üzülmüş olmasına karşın, hiç oralı olmadan meyve tabağının üstünde dönüp duran arıyı izliyordu gözleri ile. Akşamın düşen karanlığı ile kasvete dönüşen sevimsiz bir sessizlik çökmüştü yemek salonuna. Tanımlanamayacak bir hüzün, anlatılamaz bir ağırlık akıyordu tavandan niçin yaşadıklarına bir türlü anlam veremediğim bu iki yaratığın üstüne.

– Célestine, lamba!

Hanımın sesiydi. Bu karanlıkta, bu sessizlikte daha da batıcıydı... İrkildim.

– Her tarafın karardığını görmüyor musunuz?.. Lamba yakmanızı istemek zorunda bırakmayın beni. Bu son olsun, tamam mı?

Şu meşhur lambayı –hani İngiltere'den başka bir yerde tamir ettirilemeyen lambayı– yakarken beyefendi olacak zavallının suratına şöy-

le haykırmak geçti içimden:

– Bekle koca budala, hiçbir şeyden korkma, hiçbir şey için üzülme. Hasretiyle yanıp tutuştuğun parfümlerden yedireceğim sana, içireceğim bol bol! Saçımda, dudağımda, boynumda, bedenimde ve tenimde koklayacaksın, doyasıya çekeceksin içine bu kokuyu, söz veriyorum sana... Sen ve ben, göstereceğiz gününü bu cadaloza, bundan emin ol!..

Bu sessiz daveti somutlamak için lambayı masaya koyarken beyin koluna hafifçe dokundum ve çekip gittim.

İşliğimiz pek sevimsiz. Benim dışımda iki hizmetçi daha var; biri kadın ve aşçı, çenesi hiç kapanmaz, diğeri ise erkek, hem bahçıvan hem de arabacı, ağzını bıçak açmaz. Aşçının adı Marianne, bahçıvan-arabacınınki ise Joseph. Alık köylüler işte. Kafa taşıyorlar bir de!.. Kadın yağ tulumu, ağır ve hantal. Kat kat olan gerdanına doladığı atkı o kadar pis ki, tencerenin dibini onunla kurulasa ancak bu kadar olurdu herhalde. İri ve şekilsiz memeleri, yağ içinde kalmış mavi pamuklu bir çeşit önlüğün altından yuvarlanıyor, kısacık elbisesi kalın ayak bileklerini ve taraklı ayaklarına geçirdiği gri yün çoraplarını meydana çıkarıyor. Diğerine gelince, kolları sıvalı, önünde iş önlüğü, ayaklarında saboları, yüzü sinek kaydı, bıyık ve sakal yok, kuru ve sinirli, dudaklarından kulaklarına kadar varan ve yarık gibi duran pis bir gülüşü var... Hareketleri bir kilise çömezi gibi sinsi ve kurnaz... Bunlar benim arkadaşlarım; her ikisini takdim etmekten şeref duyarım...

Hizmetçilere yemek odası falan yok. Biz hizmetçiler yemeğimizi mutfakta yiyoruz. Aşçı kadının o sosis gibi yağlı ve yuvarlak parmakları ile gün boyu üzerinde et kestiği, balık temizlediği, sebze doğradığı leş gibi bir masada. Gerçekten de doğru söylüyorum, yalanım yok! Hiç bana göre değil, hiç... Yanan fırından ötürü içeride soluk alınmıyor. Her taraf buram buram üst üste kullanılmış yağ, ekşi salça, kızartma kokuyor. Biz yemeğimizi yerken bir yandan da tencerede köpek maması kaynıyor. Etrafa yayılan o pis buharlı koku boğazımızı yakıyor, öksürtüyor, öğüresi geliyor insanın! Kodesteki mahkûmların, inlerindeki köpeklerin bizden daha çok saygı gördükleri kesin...

Yemekte domuz yağıyla yapılmış lahana çorbası ve pis kokan bir peynir vardı... İçecek olarak da ekşimiş elma şarabı, başka da bir şey yok. Bu yemeğe uygun olarak da, sırları dökülmüş, yanmış yağ kokan toprak çömleklerde ve tenekeden çatallarla çektik ziyafetimizi.

Ayağımın tozu ile yakınmak istemedim, ama yemek yemek de is-

temedim. Midemi daha fazla bozmanın bir âlemi yoktu, almayayım, teşekkür ederim.

– Neden yemiyorsunuz? diye sordu aşçı kadın.

– Aç değilim.

Sesimdeki kibirli hava fazla kaçmış olacak ki Marianne homurdandı:

– Küçük hanıma mantar mı ikram etseydik ne?

Kızmadım ama biraz alıngan, bastım havamı:

– Sizi bilmem ama, benim alışkın olmadığım bir şey değil ki mantar yemek...

Bu da onu susturmaya yetti.

Bu arada arabacı-bahçıvan ağzını koca domuz yağı parçalarıyla doldurıyor, bir taraftan da çaktırmadan bana bakıyordu. Bu adamın bakışlarının insanı neden bu kadar rahatsız ettiğini anlamadım gitti. Suskunluğunun ise neden beni allak bullak ettiğini. Genç sayılmamasına karşın, hareketlerindeki kıvraklık ve esnekliğe şaştım kaldım. Belinin alt kısmı bir sürüngeninki gibi kıvrak. Daha ayrıntılı da tarif edebilirim onu; kalın telli saçlarına kırlar düşmüş, alnı dar, gözleri kaçamak bakışlı, elmacık kemikleri çıkık, çene kemikleri yayvan ve güçlü, uzun çenesi etli ve kalkık... Bu hatlar, tanımlamakta zorlandığım garip bir kişilik veriyor ona. Ahmak mı?.. Alçak mı? Doğrusu pek anlamadım. Bu adamın yine de kafamı meşgul etmesi çok ilginç. Bu takıntı zamanla azalıp yok oluyor. Kabına sığmayan, arsız, duygusal, uçarı düş gücümün bana oynadığı binlerce oyundan birine daha alet olduğumu anlamakta gecikmiyorum. Bu yanılsama yüzünden, nesneleri, insanları ya çok güzel ya da çok çirkin görüyorum. Düş gücüm, kaba saba, bön bir köylü parçasını, yani zavallı Joseph'i ne yapıp edip nerdeyse bana ilah gibi gösterecek!..

Yemeğin sonuna doğru, hâlâ tek bir söz çıkmamıştı Joseph'in ağzından, önlüğünün cebinden *La Libre Parole* gazetesini çıkardı, pür dikkat okumaya koyuldu. Bu arada iki kocaman sürahi dolusu elma şarabını midesine indiren Marianne ise gevşemiş, daha sevimli olmuştu. Sandalyesinde kaykılmış, yenleri yukarı sıyrılmış, kolunun çıplaklığı meydana çıkmıştı. Saçı başı darmadağınık, bonesi yana düşmüş bir halde bana nereli olduğumu, nerelerde bulunduğumu, iyi yerlerde çalışıp çalışmadığımı, Yahudi aleyhtarı olup olmadığımı sordu. İki arkadaş gibi konuştuk bir süre... Ben de ev hakkında sorular sordum ona. Eve çok sık gelen olur muydu, nasıl insanlar gelirdi? Beyefendi oda

hizmetçileri ile karıştırır mıydı? Hanım sevgili tutar mıydı kendine? Böyle şeyler işte.

Marianne'ın ve sorularımla zırt pırt rahatsız edip okumasını engellediğim Joseph'in suratları görülmeye değerdi. Hayretten ağızları açık kaldı, ne kadar komik göründüklerini anlatamam. Ne kadar da geri kafalıymış bu taşralılar, söyleseler inanmazdım. Bir şeyden çaktıkları yok, hiçbir şey gördükleri yok, akılları hiçbir şeye basmıyor. En doğal şeylere bile şaşıp kalıyorlar. Adam her ne kadar saloz ve haysiyetli bir ifade takınsa, hatun ise dürüst ve açık sözlü görünse de yatmadıklarına inandıramazlar yine de beni. Hayır... hayır... Dünyada inanmam. Böyle bir adama fit olmak için insanın gerçekten de zor durumda olması gerekir.

– Paris'ten geldiğiniz her halinizden belli, ama kim bilir neresinden? diye iğneledi aşçı kadın.

Bunun üzerine Joseph başını sallayarak kısaca ekledi:

– Belli belli!..

La Libre Parole'a tekrar gömüldü. Marianne ağır ağır kalktı ve tencereyi aldı ocaktan... Bir daha da konuşmadık.

İşte o zaman buradan önceki yerim geldi aklıma, siyah favorileri, kadın teni gibi bakımlı beyaz teniyle son derece seçkin görünen özel uşak Mösyö Jean'ı düşündüm. Ah! Ah!.. Erkek güzeliydi Mösyö Jean. Çok neşeli, çok kibar ve çok yetenekliydi. Akşamları bize *Fin de Siècle* okur, edepsiz, bazen de dokunaklı hikâyeler anlatır, beyefendinin mektupları hakkında bilgi verirdi. Bugün her şey bambaşka... Tüm sevdiklerimden uzakta, bu insanların arasında ne işim var benim? Ne halt etmeye geldim ki ben buraya?

Dokunsalar ağlayacağım.

Bu satırları, kış mevsiminin dondurucu soğuğuna, yazın da bunaltıcı sıcağına açık, tavan arasındaki ufacık, pis odamdan yazıyorum. Adi bir demir karyola ve eşyalarımı yerleştirecek yer bulamadığım, kapısı kapanmayan, beyaz ahşaptan yapılma dolap dışında eşya namına hiçbir şey yok. Bakır şamdana akan ve isli yanan mumdan başka ışığım da yok. Acınacak durumdayım vesselam! Bu günlüğü yazmak veya yanımda getirdiğim kitapları okumak, bir de iskambil falına bakmak istiyorsa eğer canım, hiç yolu yok, gidip kendi cebimden kendime mum almalıyım... Çünkü hanımefendinin mumları için... Mösyö

Jean olsaydı burada, "Avcunu yala!" derdi herhalde, zaten hepsi kilit altında.

Yarın biraz olsun çekidüzen vermeye çalışacağım etrafa. Yatağımın üstüne sarı bakır haçımı asarım, şöminenin üstüne porselenden o güzelim Meryem Ana tasvirimi koyarım, yanına da kutucuklarımı, minik biblolarımı ve Mösyö Jean'ın fotoğraflarını... böylece bu kümese bir sıcaklık ve neşe pırıltısı gelir.

Marianne'ın odası benimkine bitişik. Aradaki bölme incecik, "hık" dese duyuluyor... Barakada kalan Joseph, Marianne'ın odasına gelir diye düşünmüştüm; ne gezer... gelmedi. Marianne dolandı durdu odada... öksürdü, balgam çıkardı, sandalyeleri çekti durdu, bir sürü eşyanın yerini değiştirdi... Şimdi de horluyor. O işi gündüz yapıyorlar kuşkusuz!..

Çok uzaklarda, kırlarda bir yerlerde bir köpek havlıyor, saat sabahın ikisini vurdu vuracak, mumum sönmek üzere... ben de yatmak zorunda kalacağım... Ama uyuyamayacağımı hissediyorum...

Tüh be! Bu gidişle kocakarıya döneceğim bu kümeste, vah başıma gelenler!

II

15 Eylül.

Sahi ya, efendilerimi bir kez olsun adlarıyla anmadım şimdiye kadar. Adları hem tuhaf hem de komik: Lanlaire*... Mösyö ve Madam Lanlaire... Mösyö ve Madam siktir git Lanlaire!.. Böyle bir soyadının matraklığını, çağrıştırdığı anlamları bir de siz düşünün... Ya adları, soyadlarından da beter! Söylemek gerekirse, tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş. Beyefendininki Isidore**... Hanımefendininki ise Euph-

* Lanlaire: İki ayrı sözcükten birçok anlam çıkarıp sözcük oyunu yapmış O.M. L'âne ve l'air. L'âne: eşek, budala; l'air: hava, boşluk; en l'air: Ciddiyetten uzak; l'avoir en l'air: (argo) kamışı kalkmak anlamlarında.

** Isidore de Sevilla (aziz): (Cartagena 560, Sevilla 636). Piskopos, kilise reformunu gerçekleştirmiştir. (ç.n.)

rasie*!.. Haksız mıymışım... biraz düşünün bakalım.

İpekli bir kumaşa uygun düşecek bir parça bulurum umuduyla birkaç kez gittiğim tuhafiyeci kadın ev hakkında bana bilgi verdi. İç açıcı değildi söyledikleri. Ne yalan söyleyeyim, ben ömrümde bu kadın kadar kötü kalpli, boşboğaz birine hiç rastlamadım. Efendilerimin alışveriş ettiği kimseler böyle konuştuğuna göre, diğerleri kim bilir neler söylüyorlardır haklarında! Dillerinin kemiği yok bu taşralıların!.. Vay başıma gelenler...

Beyefendinin babası zamanında Louviers'de tekstil üreticisi, aynı zamanda da bankermiş. Hileli iflas sayesinde yöre halkının güçbela biriktirdiği üç beş kuruşu cebellezi etmiş. On yıl hüküm giymiş. İşlediği sahtekârlık, dolandırıcılık, hırsızlık gibi her türden suç düşünüldüğünde, söylenene bakılırsa, yediği ceza çok hafif kaçmış. Gaillon'da cezasını tamamlayamadan göçüp gitmiş bu dünyadan. Ocaklarını söndürdüğü alacaklılarından ustalıkla kaçırdığı dört yüz elli bin frangı zula etmeyi de unutmamış bu arada. Bizim beyin babadan kalma serveti buymuş meğer... Bak şu işe! Zengin olmak uğruna bundan daha açıkgözlü davranılabilir mi!..

Hanımın babasının durumu bundan beter. Üstelik hapse atılmadığı, memleketinden sürülmediği, namuslu insanlardan hürmet gördüğü halde. Herif insan taciriymiş. Tuhafiyeci kadının yalancısıyım. III. Napolyon zamanında, bugünkü gibi, herkesi silah altına almazlarmış. "Kurada çıkan" zengin çocuklarının, "hizmetten kurtulma" gibi bir hakları varmış. Bir şirkete veya bir beyefendiye başvurup günün rayicine, riskine uygun düşen, bin ila iki bin frank arasında değişen bir rüşvet karşılığında kendi yerlerine yedi yıl süren askerliği yapacak, savaş durumunda da yine kendi yerlerine ölecek bir gariban bulmalarını isterlermiş. Diyeceğim, Afrika'daki siyah insan ticareti örneği, Fransa'da beyaz insan ticareti yapılırmış. Kasaplığın en korkuncu için kurulan hayvan pazarları gibi insan pazarları varmış! Hiç şaşmadım doğrusu... Bugün yok mu yani? İş bulma büroları ve genelevler esir pazarları, insan eti sergileri değil de nedir?

Tuhafiyeci kadına bakılırsa, çok kârlıymış bu iş. Çok becerikli olan hanımefendinin babası, tüm yöreyi tekeline almış, derken malı götürmüş anlayacağınız; aslan payını cebellezi etmiş. Mesnil-Roy'un belediye başkanlığı, sulh yargıcı vekilliği, müşavirlik, fabrika yöneticiliği,

* Euphrasie (azize): Kılık değiştirerek otuz sekiz yıl rahiplerle manastırda yaşayan rahibe. (ç.n.)

hayır derneklerinin veznedarlığı gibi görevler yetmiyormuş gibi bir de nişan sahibi olan bu zat, yok pahasına Prieuré'yi de mülkiyetine geçirmiş bir güzel ve geride bir milyon iki yüz bin frank gibi bir meblağ bırakarak on yıl önce göçüp gitmiş. Bu paranın altı yüz bini bizim hanıma kalmış. Çünkü hanımın bir de erkek kardeşi varmış, hayırsızın biriymiş, nerelere kaybolduğunu da bilen yokmuş. Eh, herkesin ağzı torba değil ki... Yaa işte böyle, alın size alın teriyle kirli para. Bu para denen meretin hepsi böyle mi ki acaba? Benim cevabım hazır; şansımdan mıdır nedir; kötü zengin ve kirli para çıktı hep bahtıma...

Bu Lanlaire'lerin –hadi söyleyin, sizin de içinizi bulandırmadılar mı?– bir milyondan fazla paraları var ve hâlâ pintilik ediyorlar. Giderleri gelirlerinin üçte biri bile etmez. Her şeyden kısarlar, hem başkalarından, hem kendilerinden... Faturalar üzerinde sıkı pazarlık eder, yazılı çizili sözleşmeler dışında verdikleri sözü unutarak sürdürürler yaşamlarını. İş ilişkisinde onlara karşı çok dikkatli olmak, en küçük tartışmaya bile meydan vermemek, açık kapı bırakmamak gerekir, yoksa maazallah... Mahkeme masraflarını ödemeye gücü olmayan küçük esnaf veya kimi kimsesi olmayan bir satıcı çıkarsa karşılarına vay haline, ne yapar eder ödememek için bir bahane bulurlar. Kilise dışında –o da ayda yılda bir, zira sofudurlar– kimseye metelik koklatmazlar. Yoksullara gelince Prieuré'nin kapısında açlıktan geberseler, inleseler, yalvarıp yakarsalar bile açılmaz o kapı, kilitlidir yoksulların üstüne...

"Hatta bence" demişti tuhafiyeci kadın, "bunlar ellerinden gelse dilencinin çanağına el atar, bunu da hiç pişmanlık duymadan, vahşi bir zevkle yaparlar.

Acımasızlıklarını gösteren şu örneği vererek devam etmişti kadın:

– Hayatlarını alın teri ile kazanan bizler, kutsanmış ekmeği iade ettiğimizde çörek satın alırız. Bu bir görgü kuralıdır, vicdan meselesidir. Ya onlar, bu kıymık pintiler, onlar ne dağıtırlar sizce? Ekmek, ekmek hanım kızım. Francala ekmek, birinci kalite beyaz ekmek verseler hadi neyse... Ama onlar amele ekmeği verirler... Ayıp değil mi? Yakışır mı zenginliklerine? Fıçıcının karısı Madam Paumier duymuş; bir gün papaz efendi Madam Lanlaire'e elinin sıkılığından yakınıyormuş ufak yollu, o da: "Sayın Peder, bunlara bu kadarı bile fazla!" diyormuş.

Söz konusu olan efendiler bile olsa doğruyu söylemeli. Hanımefendi konusunda ağız birliği yapılmasına karşın beyefendiden kimse şikâyetçi değil... Ondan nefret eden yok... Beyefendinin, karısının bu davranışlardan hoşnut olmadığını herkes bilir, ona kalsa, herkese karşı cö-

mert davranır, iyilik yapar, elinden gelse tabii... Sorun da bu ya zaten, elinden hiçbir şey gelmez, hiçbir değeri, ağırlığı yoktur kendi evinde. Binbir meşakkat çeken hizmetçiler kadar bile değeri yoktur, başına buyruk dolaşan kedi kadar bile yoktur hükmü. Gün gelmiş, evin efendisi rolünden ve erkeklik onurundan feragat edip görevi karısının eline teslim etmiş. Şimdi yönetim, denetim, tertip, düzen, gözetim, her şey hanımdan sorulur... ahır, kümes, bahçe, mahzen ve odunlukla hep o ilgilenir, hep de söylenir, dırdırı hiç bitmez. İşler hiçbir zaman istediği gibi yürümez, hep bir şeylerinin çalındığını iddia eder... Tanrı ona da göz vermiştir canım!.. Akıl alır gibi değil. Ona kül yutturmak kimin haddine, âlâsını bilir çünkü. Ödemeleri o yapar, kiraları, gelirleri bizzat kendisi toplar, pazarlıkta son söz onundur. Dalavereleri ile kurt bir muhasebeci, suratsızlığı ile bir mübaşir, dâhiyane katakullileriyle de bir tefeci gibidir... İnanılır gibi değil... Hal böyle olunca para da onun elindedir doğal olarak. Öyle sıkar ki kesenin ağzını, içini doldurmak için aralarken zorlanır. Beyefendiye zırnık koklatmaz, zavallı tütün parasını zor bulup buluşturur. Varlık içinde yokluk çeker, yörenin en züğürdü odur. Yine de sesini çıkarmaz garibim, hem de hiç. Eli mahkûm, katlanır. Öyle komik görünür ki bazen! Çomakla dürtüldüğü halde hırlamayıp uslu uslu duran köpeğe benzer; ama hele hanım evden uzaklaşsın, bu arada faturasıyla birlikte bir alacaklı, tüm sefilliğini sırtlanan bir gariban, bahşişini isteyen bir komisyoncu çıkıp gelsin, siz beyefendiyi o zaman görün... Gerçek bir komedyene dönüşür!.. Ceplerini karıştırır, üstünü başını araştırır, kızarır, bozarır, üzüntüsünü belirtir, insanın içini ezen bir bakışla şöyle der:

– Hay aksi! Üzerimde hiç bozuk para kalmamış... Bin franklık kâğıt para var sadece. Bin frank bozabilir misiniz?.. Yok mu bozuk? Yazık!.. Tekrar gelmeniz gerekecek...

Sevsinler! Bin frank diyene bakın! Cebi yüz metelik görmüş mü hiç? Mektup kâğıtlarını bile kilit altında tutar hanım, anahtarını da saklar üstelik, kâğıtları birer birer verir, hem de söylenerek:

– Pes yani! Bu kadar kâğıt tüketilir mi?.. Kime yazıyorsun bu kadar?

Ondan şikâyeti var aslında herkesin, kimse bir anlam da veremiyor ayrıca. Kalıbına yakışmayan bu zaafının nedeni nedir acaba? Bu cadaloz kadına neden kaptırmış acaba paçasını? Çünkü... neyse, aslında bunu bilmeyen yok, zaten hanımın da sakladığı yok, neredeyse avaz avaz herkese ilan edecek... Bey ve hanım birbirleri için hiçbir şey ifade et-

miyorlar, bitmiş bu iş; hanımın karnından yana bir hastalığı varmış, çocuk doğuramazmış, o "iş"in adını anmak bile istemezmiş, çığlık çığlığa bağıracak kadar canı yanarmış. Hatta bu konuda tuhaf bir söylenti bile dolaşıyor yörede...

Bir gün, günah çıkarırken, hanım durumu papaza açmış ve ona kocası ile *hile yapıp yapamayacaklarını* sormuş, papaz da ona:

– *Hile yapmakla* neyi kastediyorsunuz evladım? diye sormuş.

– Doğrusu ben de bilmiyorum tam olarak, diye yanıtlamış hanım çekinerek. Hafif yollu okşama falan gibi bir şey yani...

– Hafif yollu okşama falan gibi şeyler ha! Ama evladım hafif yollu okşama... siz de bilirsiniz ki bu çok günahtır.

– Ben de bu nedenle Kilise'nin iznini istiyorum ya peder.

– Tamam!..Tamam!.. Ama... Söyler misiniz... bu hafif yollu okşama gibi şeyler... sık sık mı yani?

– Kocam güçlü kuvvetlidir... Sağlıklı bir adamdır... Haftada iki kez, belki...

– Haftada iki kez mi? Bu fazla... Hem de çok fazla... Ahlâksızlık düpedüz... Ne kadar güçlü kuvvetli olursa olsun haftada iki kez, yani... şey... hafif yollu okşamalara ihtiyacı olmaz bir erkeğin...

Birkaç dakika süren şaşkınlığın ardından papaz:

– Eh! Olsun bakalım... İzin verdim gitti... şu hafif yollu okşamalara... haftada iki kez... Ama bir şartla... *Primo*... Siz bundan günahkâr bir zevk almayacaksınız... Kesinlikle...

– Ah! Size söz veriyorum peder!..

– *Secundo*... Azize Meryem konutuna her yıl iki yüz frank bağış yapacaksınız.

– İki yüz frank mı dediniz? diye yerinden fırlamış hanım. Bu şey için mi? Olamaz!..

Ve sonra, papazı kırmadan bir yolunu bulup reddetmiş bu teklifi.

Bu hikâyeyi bana anlatan tuhafiyeci kadın şöyle bitirdi sözlerini:

– Peki, kendisine sadece para değil, zevk de koklatmayan bu kadının karşısında neden bu denli iyi, neden bu denli onursuz olabiliyor beyefendi? O kadın benden ders almayı hak etti, hem de iyi bir ders.

Şimdi de olanlara bakın... Güçlü, kuvvetli ve de cömert, o "şey"le de haddinden fazla ilgili olan bey –aman kaçırmayın burayı– küçücük bir aşk oyunu veya bir yoksula küçücük bir sadaka verme lüksünü tanır kendisine ara sıra. Bunun için komik yöntemler bulur; onu bunu tırtıklamak, kendine yakışmayan bir biçimde ödünç para bulmak zorun-

da kalır. Hanım onu yakalayınca da korkunç sahneler yaşanır, küsüşürler ve genelde de aylarca sürer dargınlıkları. Bey o ara kendini kırlara atar, yürüyüşe çıkar, yürür ha yürür çılgın gibi, öfkeli el kol hareketleri yapar, tehditler savurur, toprak kesekleri üzerinde tepinir, rüzgâra, yağmura, kara, tipiye açar bağrını, kendi kendine konuşur, akşam olunca da her zamankinden daha ürkek, daha beli bükülmüş, daha titrek, daha yenik döner eve.

Bu öykünün ilginç ve hüzünlü yönü ne biliyor musunuz? Tuhafiyeci kadının dedikodusunu ettiği bunca kötü yönlerine, gizliliği kalmayan rezilliklerine, ağızlara sakız, evlere, dükkânlara konu olan yüz kızartıcı iğrençliklerine rağmen, bu memleketin insanları Lanlaire'leri aşağılamak şöyle dursun onlara gıpta ediyorlar, diye düşünüyorum. Bu gereksiz insanların yaşamaları bile kabahatken, topluma zarar verdikleri, lanet olası milyonlarının ağırlığı ile bunca insanı ezip geçtikleri halde bu milyonları sayesinde saygı görüyor, neredeyse şöhret kazanıyorlar. Önlerinde iki büklüm oluyor insanlar, başkalarına göstermedikleri özeni onlara gösterip hürmet ediyorlar. Soysuz ruhlarını barındırdıkları o ev bozuntusu yere bu köle ruhlu insanlar dalkavukluk ederek "şato" diyorlar. Yöre hakkında bilgi edinmek isteyen bir yabancıya, bunca kinine rağmen tuhafiyeci kadının bizzat şöyle diyeceğinden eminim:

– Güzel bir kilisemiz... güzel bir çeşmemiz var, üstelik çok güzel bir şeyimiz daha var; Lanlaire'ler... Milyonları olan ve şatoda oturan Lanlaire'lerimiz... Korkunçtur bu insanlar ve biz onlarla gurur duyarız.

Milyon hayranlığı!.. Sadece burjuvalara değil, bizden bazılarına da; küçük insanlara, insancıklara, garibanlara, meteliksizlere özgü ortak bir özellik, aşağılık bir duygu. Farklı davranışıma, hiçbir şeyi takmaz tavrıma rağmen bazen ben bile kaptırıyorum kendimi... Zenginliğin gazabına uğramış biri olarak ben, acılarımın, kinlerimin, yanlışlıklarımın, uğradığım en büyük hakaretlerin, gerçekleşmez düşlerimin, yaşamımın en derin kederlerinin nedeni bu olmasına karşın, bir zenginle karşılaşmayagöreyim olağanüstü ve güzel biri, bir tür tanrı gibi düşünürüm onu ve mantığıma, irademe, bana rağmen bu zengine karşı –genelde geri zekâlı, bazen de eli kanlı biridir, doğru– mutlak bir hayranlık duyarım. Bu çok aptalca değil mi? Ama neden?.. Neden?..

Bu pis tuhafiyeci kadının yanından ayrılırken ve o garip dükkânından çıkarken, –ipek kumaşıma uygun bir parça da bulamamıştım ayrıca– bu kadının efendilerim hakkında anlattıklarını yılgınlıkla bir bir

aklımdan geçiriyordum. Yağmur çiseliyordu. Gökyüzü bu dedikoducu kadının ruhu gibi bulanıktı. Sokağın yapışkan kaldırımında kayıp duruyordum; tuhafiyeci kadına, efendilerime, hatta kendime, taşranın bu semasına, ayaklarımın ve ruhumun batıp çıktığı bu çamura, küçük kentin şifa bulmaz hüznüne lanetler yağdırıyor, bir yandan da tekrarlayıp duruyordum:

– Hadi bakalım!.. Şu temizliğime bak... Bir bu eksikti... Tam anlamıyla batmış durumdayım!..

Ya evet! Tam anlamıyla batmış durumdayım... Ve bir güzel düştüm...

Evet ya! Bir güzel düştüm... ve işte bir kez daha!.. Hanımefendi kendisi giyinir, saçlarını da kendisi tarar. Banyoya kapanır, iki kez kilitler üstüne. Buraya olsa olsa girip çıkmama müsaade edilir... Kim bilir neler yapar orda saatlerce? Bu akşam çaldım kapısını hiç çekinmeden. Hanımla aramızda geçen kısa konuşmayı size aktarıyorum:

– Tak, tak!

– Kim o? dedi, insanın bir yumrukla gerisingeri gırtlağına tıkası gelen o her zamanki cırtlak bet sesi ile.

– Benim efendim...

– Ne istiyorsunuz?

– Tuvaleti temizleyecektim...

– Temizlendi... hadi şimdi gidin burdan ve ben çağırmadan da gelmeyin bir daha...

Diyeceğim, burda ben oda hizmetçisi bile değilim, ne olduğumu da bilmiyorum, görevimi de... Giydirmek, soymak, saç taramak; ben bu mesleği bunlar için severim oysa. Gecelikler, şifonlar ve kurdelelerle oynamaya, iç çamaşırlarına, şapkalara, dantelalara, kürklere dokunmaya, onları karıştırmaya, banyo sonrası hanımefendilere masaj yapmaya, vücutlarını pudralamaya, ayaklarını süngertaşıyla ovmaya, göğüslerini parfümlemeye, saçlarını oksijenlemeye, onları tepeden tırnağa tanımaya, onları çırılçıplak görmeye... tüm bunlara bayılırım. Böylece bizim için efendiden başka bir şey, bir tür arkadaş ya da suç ortağı, genelde de köle olurlar. Onların acılarına, kaçamaklarına, aşkta uğradıkları hüsrana, evliliklerinin en gizli sırlarına, hastalıklarına, bir sürü şeye ister istemez tanık ve ortak oluruz. Aklımızı kullanmayı biliyorsak eğer, ruhları bile duymadan en ince ayrıntılarına kadar her şeyi, hatta umduğumuzdan da fazlasını, ağızlarından alabileceğimizi söylemeye

gerek bile yok... Bu hem eğlencelidir bizim için, hem de yararlı... Oda hizmetçisi deyince ben bunu anlarım doğrusu...

İçlerinde öyleleri var ki, nasıl söylemeli bilmem ki, insanın aklı almaz bu durumu, biz bize olduğumuzda bayağı ve kaçıktırlar, toplum içinde ise en ağırbaşlı, en ulaşılmaz, en namuslu fazilet abideleri diye yuttururlar kendilerini. Oysa banyoda maskeleri düşer, en kibirli yüzleri çatlar ve un ufak olur!..

Bir zamanlar yanında çalıştığım birinin garip bir saplantısı vardı. Her sabah üzerine bir şey geçirmeden önce ve her akşam üzerindekileri çıkardıktan sonra çırılçıplak kalır, boy aynasının önünde dakikalarca bedenini incelerdi inceden inceye. Göğsünü öne doğru çıkarır, başını geriye atar, pörsümüş et yığını sarkık memelerini biraz olsun yukarıya kaldırabilmek için ani bir hareketle kollarını havaya dikerdi ve bana:

– Célestine... bakar mısınız? Hâlâ sıkılar değil mi? diye sorardı.

Kahkahayla gülünecek şeydi doğrusu... Hele ki hanımın vücudu!.. İçler acısı bir harabeydi sanki! Üzerindeki bluz düşüp, korse ve sutyenden kurtularak özgürlüğünü ilan eden vücut, vıcık vıcık yağlı akışkan bir sıvı halinde halının üstüne yayılacak sanırdınız. Karın, iri kalçalar, memeler, sönmüş tulumlar gibiydi. Çuval boşalmış da geriye yağlı, sallanan katmerler kalmıştı. Kıçı salmıştı kendini, üzeri eskimiş süngerler gibi delik deşikti... Yine de bu çöküntünün altında bir zarafet gizliydi, acınası bir zarafet, daha doğrusu anısı kalmış bir zarafet, bir zamanlar güzel olan ve tüm yaşamı aşkla dolu bir kadının zarafeti... Giderek kocayan pek çok canlının yakalandığı mutlu körlük içinde, geriye dönüşü olmayan çöküşünü göremiyordu. Kendisine gösterdiği bilgece özenin dozunu artırıyor, tüm cilve ve işvesini takınıyor, aşkı davet ediyordu hâlâ. Bu son çağrıyı aşk da yanıtsız bırakmayıp koşup geliyordu elbette ama nereden geliyordu? Tanrım ne kadar dokunaklı bir durum!

Bazen, akşam yemeğinden biraz önce girerdi eve, nefes nefese ve utana sıkıla...

– Çabuk... Çabuk... Geç kaldım, hadi üstümü çıkarın...

Yüzü çökmüş, gözlerin altı halka halka olmuş, soyunma odasındaki kanepeye kendini bir külçe gibi atacak kadar yorgun argın nerelerden gelirdi acaba? Ya iç çamaşırlarına ne demeli... Alelacele giyilmiş olurdu hep!.. Bluzu perişan bir halde, kirlenmiş, iç eteği öylesine iliklenmiş, korsesi ters giyilmiş ve bağları çözülmüş, jartiyeri açılmış, ço-

rapları düşüp kat kat olmuş, saçlarının dalgaları bozulmuş, uçlarında yatak çarşaflarının pamukçukları, yastığın tüyleri kalmış, yanağındaki allık, dudağındaki ruj öpüşmekten parça parça dökülmüş ve yüzünde yara gibi sırıtan zalim kırışıklıkları ortaya çıkarmış olurdu...

Kuşkularımı dağıtmak için inlemeye başlardı:

– Bana ne oldu anlamadım. Terzideydim, aniden fenalaştım... Bayılmışım... Üstümü başımı çıkarmak zorunda kalmışlar. Hâlâ gelemedim kendime.

Acıma duygusu ağır basar ve genelde de bu aptal açıklamalara inanmış gibi yapardım.

Bir sabah, hanımın yanındaydım, kapı çaldı, uşak dışarı çıktığı için ben açtım kapıyı... Bir delikanlı girdi içeriye. Kuşku uyandıran, karanlık ve ahlâksız bir görünümü vardı. Yarı işçi yarı serseri gibiydi. Dourlans balosunda* boy gösteren, aşk ya da cinayetle yolunu bulan o ne idüğü belirsizlerden biri gibi görünüyordu. Yüzü oldukça solgundu; küçük kara bıyıkları, kırmızı bir kravatı vardı. Ceketi o kadar büyük geliyordu ki üzerine, boynu omuzlarına gömülmüştü. Bu tiplere özgü o çok bilinen havayla sarsak sarsak yürüyordu. İşe teftişle başladı. Şaşkın ve huzursuz bakışları oturma odasının varsıllığında dolaştı; aynaları, tabloları, halıyı ve duvar kâğıtlarını inceledi. Sonra hanıma vermem için bir mektup uzattı ve tekdüze, peltek ama buyurgan bir tonda bana:

– Cevabını bekliyorum, dedi.

Kendi hesabına mı geliyordu? Aracı mıydı yoksa? İkinci olasılığın üstüne bir çizgi çektim çünkü başkaları hesabına gelenler söz ve tavırları ile bu denli kasılmazlar.

– Bir bakayım hanım odasında mı? dedim temkinlice, bir yandan da mektubu elimde evirip çevirmekteydim.

– Odasında... biliyorum, bırak bu ağızları! Acelem var, dedi.

Hanım mektubu okudu, morardı, neye uğradığını şaşırdı, öyle ki boş bulunup kekelemeye başladı:

– O şimdi burada, benim evimde mi? Oturma odasında onu yalnız mı bıraktınız? Adresimi nereden bulmuş?..

Ardından derhal kendini toplayarak umursamaz bir tavırla şöyle dedi:

– Önemli bir şey yok... Kendisini tanıdığım falan da yok, yoksul bi-

(*) Dourlans balosu: Mabille, Bullier baloları gibi dönemin çok bilinen halk balolarından biri; kadın-erkek değişik kesimden servet avcılarının çok rağbet ettikleri bu balo Ternes'dedir. (ç.n.)

ri, çok ilginç bir yoksul... annesi ölüm döşeğindeymiş...

Titreyen elleri ile çarçabuk çekmecesini açıp yüz franklık bir banknot çıkardı:

– Hadi bunu ona götürün... çabuk... acele edin... zavallı çocuk!.. dedi.

– Vay canına! dedim dişlerimin arasından, kendimi tutamamıştım. Hanımefendinin cömertliği üstünde bugün... Zavallıları çok şanslı.

"Zavallı" sözcüğünün üstüne haince bastıra bastıra söylemiştim.

– Ne duruyorsunuz, gitsenize! diye emretti hanım, yerinde duramıyordu.

Geri döndüğümde, hanım mektubu yırtmış, şömineye atmıştı, kalan parçaları da kül olmak üzereydi. Oysa pek düzenli biri değildi, genelde her şeyini sağda solda, mobilyaların üzerinde unuturdu.

Bu çocuğun, neyin nesi kimin fesi olduğunu hiç öğrenemediğim gibi, bir daha da göremedim yüzünü. Ama bildiğim, gördüğüm bir şey var; o sabah hanım, aynada, üstünü başını giymeden önce, çıplak bedenine bakmadı boy aynasında. O zavallı memelerini yukarı kaldırarak, "Hâlâ sıkılar değil mi?" diye sormadı kesinlikle. Gün boyu çıkmadı odasından, büyük bir korkunun etkisiyle kaygılı ve sinirliydi.

O günden sonra, akşamları hanım eve dönmekte ne zaman gecikse, lanet bir izbede canına kıyıldığı düşüncesi ile içim titredi. Bazen mutfakta bu korkumdan söz ederdim. Ufak tefek, çok çirkin ve küstah, alnında kırmızı bir lekesi olan baş uşak homurdanarak lafa karışırdı:

– Ne bekliyordunuz? Er ya da geç başına gelecektir... bu pis kokana eskisi, pezevenklerin peşinden koşacağına, kendi evinden güvenilir birini tutup keyfine baksa ya!

– Sizi mesela, ha? diye takılırdım ona.

Orada bulunanların kikirdemesine aldırmaz, şişinerek şöyle sürdürürdü baş uşak:

– Hay ağzınıza sağlık! Azıcık mangır karşılığında memnun ederdim onu...

Bu adam eşi benzeri bulunmaz biriydi...

Bir önceki hanımım da başka bir âlemdi. Akşam yemeğinden sonra, masa başında öyle eğlenirdik ki sormayın gitsin! Şimdi düşünüyorum da çok haksızlık etmişiz hanıma. Hiç kötü biri değildi o. Yumuşak başlı, cömert ve çok mutsuzdu. Beni armağanlara boğardı. Bazen gerçekten de çok kabalaşıyoruz, bunu kabul etmeliyiz. Ne gariptir ki bu-

nu bize iyi davrananlara yapıyoruz çoğunlukla, onlara denk geliyor hep.

Kocası, bilmem hangi akademinin üyesi, bir tür bilim adamıydı ve onu, hanımı çok ihmal ederdi. Çirkin olduğunu sanmayın sakın, tersine çok güzel bir kadındı. Diğer kadınlarla ilgilendiğinden de değildi adamın bu ihmalkârlığı. Çok oturaklı bir adamdı. Biraz yaşı geçkindi, bu nedenle olmalı o "şey"e pek ilgi duymazdı, umurunda değildi sözün kısası!.. Aylarca gelmezdi geceleri hanımın odasına. Hanım ise çok üzülürdü. Her akşam hanımı aşk giysileri ile donatır, bir güzel süslerdim; şeffaf gecelikler, iç gıcıklayan kokular, daha neler neler...

– Bu akşam gelir mi dersiniz Célestine? Şu an ne yapıyor, ha... bir bilginiz var mı? diye sorardı.

– Beyefendi şu an kütüphanesinde ve çalışıyor.

Umutsuzluğunu yansıtan bir hareket yapar ve eklerdi:

– Kütüphanesinden başka bir şey bilmez zaten!.. Of... Tanrım! Ve iç geçirirdi.

– Belki bu akşam gelir, belli mi olur...

Onu süsleyip püsleyip, eh biraz da benim eserim olan bu güzellik ve çekicilikten gurur duyarak hayranlıkla seyreder, coşkuyla şöyle derdim:

– Beyefendi bu akşam gelmezse hata eder, hanımefendiyi şöyle bir görmesi yeterdi, pişman olmazdı geldiğine.

– Ah! Susun... susun!.. derdi heyecandan titreyerek.

Doğal olarak ertesi sabah keder, sızlanma ve gözyaşı olurdu beni bekleyen...

– Ah Célestine, bu gece beyefendi gelmedi. Bütün gece bekledim ama gelmedi... Artık hiç gelmeyecek!

Dilimin döndüğünce teselli ederdim:

– İşleri çok yoruyor olmalı, bilim adamları böyle işte, akılları pek o "şey"de değildir, kim bilir ne düşünürler... Acaba diyorum hanımefendi gravürleri deneseydi bir de, nasıl olurdu? Öyle güzel gravürler varmış ki en soğuk erkekleri bile yoldan çıkarırmış, diyorlar...

– Hayır... hayır... neye yarar ki?

– Hanımefendi her akşam beyefendi için baharatlı şeyler, ıstakoz falan hazırlatsa nasıl olurdu, diyorum?

– Hayır! hayır!..

Umutsuzca başını sallardı:

–Artık beni sevmiyor, beni mutsuz kılan da bu. Sevmiyor artık beni.

Ikına sıkına, içinde kin olmayan, daha çok yalvaran bakışlarla sorgulardı beni:

– Hadi Célestine doğruyu söyleyin bana, beyefendi sizi hiç sıkıştırmadı mı bir köşede, sizi hiç öpmedi mi?.. Size hiç...

Bu kadarı da fazlaydı hani!

– Hadi Célestine, söyleyin bana her şeyi!..

Bir seferinde haykırdım:

– Elbette ki hayır. O "şey" beyefendinin umurunda bile değil bu bir, ikincisine gelince, hanımefendi benim kendisine acı çektirmek isteyeceğimi düşünebiliyorlar mı?

– Benden saklamayın, diye ısrar ediyordu hâlâ. Çok güzel bir kızsınız, bakışlarınız ne kadar da sevdalı, kim bilir vücudunuz ne kadar güzeldir!..

Baldırlarına, göğsüne, kollarına ve kalçalarına dokunmam için ısrar ederdi, vücudunun o kısımlarını benimkilerle kıyaslardı. Utanma duygusundan uzak öyle kaptırırdı ki kendini, rahatsız olur kızarırdım, yoksa bizim hanım terk edilmiş üzgün kadın acısının altında bana duyduğu arzuyu mu gizliyor diye geçirirdim içimden. Mırıldanmaya devam ederek şöyle derdi:

– Tanrım! Aman Tanrım! Oysa... hiç de yaşlı bir kadın değilim ben... Yüzüme bakılır... Göbeğim yok değil mi?.. Tenim sımsıkı ve ipek gibi, öyle değil mi? Aşkla yanıp tutuşuyor içim, ah bir bilseniz yüreğimden taşan aşkı!..

Ardından da genellikle hüngür hüngür ağlamaya başlardı, kendini divana atar, yüzünü yastığa gömer, hıçkırıklarını boğmaya çalışır ve kekeleyerek şöyle derdi:

– Ah Célestine, siz siz olun sakın âşık olmayın! Asla sevmeyin kimseyi! İnsan çok... ama çok mutsuz oluyor.

Bir başka sefer hıçkırıklarını öyle abarttı ki sert bir çıkış yapmak zorunda kaldım:

– Ben hanımefendinin yerinde olsaydım, kendime bir âşık edinirdim... Böyle kalacak biri değil hanımefendi, yazık bu güzelliğe...

Sözlerim ürküttü onu:

– Susun... lütfen susun diye bağırdı.

Israrlıydım:

– Ama hanımefendinin çevresindeki herkesin bir sevgilisi var...

– Susun diyorum, sakın bir daha bu konuyu açmayın...

– Neden ama... Hanımefendi aşk diye yanıp tutuştuğuna göre!

Yüzsüzlüğü ele alarak, evde sık sık boy gösteren şık bir delikanlının adını damdan düşer gibi söyleyiverdim ve ekledim:

– Tam âşık olunacak biri!.. Kadınlara ne kadar kibar ve zarif davranıyordur kim bilir!..

– Hayır... Hayır... susun... ne söylediğinizin farkında değilsiniz siz...

– Hanımefendi nasıl isterlerse... Ne söylediysem hanımefendinin iyiliği için söyledim ben.

Beyefendi kütüphanesinde rakamları alt alta yazıp pergelle yuvarlaklar çizerken bizimki hayallerinde kaybolup aynı nakaratı tekrar edip duruyordu:

– Bu akşam gelir mi sizce?

Her sabah mutfakta kahvaltının tek konusu bu olurdu. Benden bilgi almak isterdi herkes:

– Eh... ne haber? Bey nihayet harekete geçti mi?

– Hâlâ bir şey yok...

Düzeysiz şakalar, iğrenç imalar, edepsiz kahkahalar için ne mükemmel bir konu olduğunu siz düşünün artık! Dahası, beyefendinin "harekete geçme" günü üzerine bahis bile tutuşulurdu.

İncir çekirdeğini doldurmaz bir tartışma sonunda, tamamen haksızdım ayrıca, hanımı terk ettim. Acıklı hikâyelerini, herkesten gizlediği mutsuzluklarını, bana dostça kalbini açarak anlattıklarının tümünü; dertli, aptal, cazibeli, aşka susamış yüreğinin itiraflarını, neye uğradığını şaşıran zavallı suratına haykırarak terk ettim onu, hem de çirkefe bulayarak... Daha kötüsünü de yaptım; onu en büyük ahlâksızlıklarla, iğrenç tutkuların sahibi olmakla da suçladım. Tek kelimeyle, aşağılıktı benim bu davranışım.

Bazen içimde bir tür ihtiyaç, bir tür çılgınlık gibi beliren kötülük, onarılmaz şeyler yapmaya iter beni... Kendi mutsuzluğumu hazırladığımı, çıkarlarımı göz ardı ettiğimi bilsem bile yine de direnemem bu dürtüye.

Bu kez haksızlık ve utanç verici hakaretler konusunda fazla ileri gittim. Ya bu yaptığıma ne demeli! Hanımın evinden ayrıldıktan birkaç gün sonra elime bir kartpostal alıp evdeki herkesin okuyabileceği bir biçimde şu sevimli mektubu döşendim. Evet doğru, şunları yazma küstahlığında bulundum:

Hanımefendi, bana verdiğiniz sözde armağanlarınızın tümünü, posta parası benden olmak üzere size iade edeceğimi bildiririm. Yoksul biri-

yim, inkâr etmiyorum ama onuruma çok düşkünümdür. Atmak zahmetine katlanmamak için bana vererek kurtulduğunuz, aslında çöplüğe layık o eski püskü giysilerinizi saklayamayacak kadar da temizliğime düşkün biriyimdir. Meteliksizim diye o iğrenç şeyleri –mesela o iç eteklerinizi– giyecek değilim herhalde; maşallah eleğe dönmüşler, içine işeye işeye sapsarı etmişsiniz hepsini. Hürmetlerimle...

İyi döşenmiştim mektubu, esaslı olmuştu olmasına ama bir o kadar da salakçaydı hatta daha fazlasıydı zira daha önce de söylediğim gibi hanım bana karşı çok cömert davranmıştı; öyle cömertti ki, hemen ertesi gün, iade etmek şöyle dursun, eşyalarını bohçacının birine satmıştım da tam dört yüz frank saymıştı bohçacı elime...

Bir oda hizmetçisinin, hayatında belki de bir kez bulabileceği türden böyle hoş bir yeri, bolluk içinde yüzdüğü, paşalar gibi yaşadığı bu evi, kızgınlığa yenik düşerek terk etmeye kalkmasına şımarıklık denmez de ne denir Allah aşkına?

Ben böyle işin... Lanet olsun!.. Efendilere karşı adil olmaya zaman yok... Yoksa yok, n'apalım!.. Kötülerin günahını iyiler öder...

Olan oldu da ben şimdi ne halt edeceğim burada... Lanet olası taşranın bu ücra köşesinde? Anlaşılan o ki; yeni hanımım olacak bu cadaloz karı ile öyle fırsatları rüyamda bile göremeyecek, o şamatayı hayal bile edemeyeceğim. Buna karşın sıkıcı işlerle uğraşacak, illallah dedirtecek dikişler dikeceğim... başka da bir şey yok... Ah...Ah! Daha önceki yerler aklıma geliyor da... İçinde bulunduğum durumun vahameti artıyor, dayanılamayacak kadar acı geliyor bana. Alıp başımı gitmek, bu yabaniler diyarına bir daha dönmemek üzere eyvallah demek geçiyor içimden...

Öğleden sonra beyefendi ile merdivende karşılaştık. Ava çıkıyordu... Çapkın çapkın baktı bana ve yine aynı soruyu sordu:

– Eee!.. Célestine... alışabiliyor musunuz bari buraya?

Anlaşılan, herif takmış bu soruya... Eh ben de şöyle yanıtladım:

– Henüz anlayamadım efendim...

Sonra da yüzsüzlüğü takınıp:

– Ya beyefendi... kendileri alışabiliyorlar mı acaba? diye sordum.

Bastı kahkahayı... Beyefendi gerçekten de anlıyor şakadan...

Beyefendi çok hoş bir adam vesselam!

– Alışmalısınız Célestine... Alışmalısınız... Hay Allah!

Havam yerindeydi... fırsat bu fırsat deyip bastırdım:

– Denerim efendim... Beyefendinin yardımlarıyla...

Beyefendi bana son derece müstehcen bir şey söyleyecek gibiydi; gözleri iki adet kor parçası gibi yanıyordu adeta, ama hanımefendi belirdi merdivenin başında ve bey kırdı kirişi; o bir yandan, ben bir yandan toz olduk anında... Yazık oldu doğrusu!..

O akşam salon kapısının aralığından hanımın, insanı şüpheye sürükleyen şu sevecen ses tonuyla beyefendiye şöyle dediğine kulak misafiri oldum:

– Hizmetçilerimle senli benli olunmasından hiç hoşlanmam...

Hizmetçileriymiş... Hanımın hizmetçileri beyin de hizmetçileri sayılmıyor muymuş? Maşallah!.. Demek öyle!..

III

18 Eylül.

Bugün pazar, ayine gittim bu sabah. Daha önce de söylediğim gibi, sofu olmamakla birlikte dinine bağlı biri sayılırım. Boşa nefes tüketmeyelim, din, dindir. Zenginler bildiklerini okusunlar, ama din bizim gibi insanlar için gereklidir. Bazı istisnaların bundan farklı bir biçimde yararlandıklarını, pek çok papaz ve rahibenin dine hakkını vermediklerini bilmiyor değilim ama üstüme vazife değil. Neyse... Mutsuz olunca ki, bizim meslekte çok daha sık olunur, tutunacak tek dalımızdır din, ha... bir de aşk... Evet ya aşk, bu da başka türlü bir teselli... En inançsız evlerde bile, ayini hiç kaçırmazdım. Her şeyden önce ayin, evin gündelik sıkıntılarından uzaklaşma, bir dışarı çıkma, bir eğlenme

fırsatıdır. Özellikle de arkadaşları görmeye, hikâyeler dinlemeye, yeni insanlarla tanışmaya imkân bulur insan... Ah ah ah! *Assomption** kilisesinin çıkışındaki o sevimli ihtiyarların kulağıma fısıldadığı o garip ilahilere kulak verseydim belki bugün burada olmazdım!..

Hava düzeldi bugün. Tatlı bir güneş var; yürüyüşü hoş, kederi boş yapan türden puslu bir güneş. Nedendir bilmem, bu altın sarısı mavi karışımı sabahın etkisinden olsa gerek, içimde bir sevinç var gibi...

Kiliseye bir buçuk kilometre mesafedeyiz. Oraya uzanan yol çok hoş... Çitlerin arasından kıvrılarak ilerleyen bir patika. İlkbaharda ne güzeldir kim bilir; yığınla çiçek, yabani kiraz ağaçları, mis kokulu akdikenlerle dolup taşar kuşkusuz... Bayılırım akdikenlere... Güzel şeyler çağrıştırırlar bana, el kadar olduğum günleri... Bu özelliğini saymazsak eğer, kır aynı kır... Ahım şahım bir tarafı da yok üstelik. Göz alabildiğine bir vadi, bitiminde de tepeler... Bir ırmak geçiyor vadiden, tepeler de ormanlarla örtülü. Altın sarısı, şeffaf bir sis bürümüş çevreyi, etrafı keyfince göremiyorum.

İnanılır gibi değil, Bröton toprağı çekiyor beni, kanıma girmiş. Hiçbir yer burası kadar okşamıyor gönlümü, burası kadar güzel görünmüyor gözüme. Normandiya'nın o zengin, bereketli topraklarında bile, fundalıklar, dünyaya geldiğim yürek paralayıcı, görkemli bu deniz kenti tüter burnumda. Aniden canlanan bu anı, hüzne boğdu bu güzel sabahın neşesini.

Yolda o kadar çok kadın var ki... Her biri, bencileyin, sıkıştırmış koltuğunun altına bir dua kitabını, düşmüş kilisenin yoluna... aşçısı, oda hizmetçisi, kümes bakıcısı... Hepsi de irikıyım, hantal, ağır ağır ilerliyor, hayvanlar gibi badi badi yürüyorlar... Temizlenmiş, paklanmış, bayramlıklarını giymişler... yağ tulumları!.. Buram buram taşra kokuyor alayı. Paris'te hiç çalışmadıkları ayan beyan ortada. Merakla bakıyorlar bana, kuşku dolu bir merak; aynı zamanda da sempati yüklü... Şapkamı, vücudumu saran elbisemi, kısa bej ceketimi, yeşil ipek kılıfı içindeki şemsiyemi imrenerek, en ince ayrıntısına dek inceliyorlar. Hanımefendilere özgü giysim, sanırım özellikle de, onu taşıyışımdaki zarafet ve şıklık onları hayretler içinde bırakıyor. Ağız beş karış açık, gözler iri iri, birbirlerine dirsek atıp şıklığımı, zarafetimi gösteriyorlar. Eh ben de az değilim hani... Yüksek potinler ayağımda, tüy gibi hafif, seke seke ilerliyorum; gözüpek bir hareketle kaldırdığım ete-

(*) *Assomption*: Meryem Ana'nın melekler tarafından göklere kaldırılması olayının kutlandığı gün, 15 Ağustos. (ç.n.)

ğim, ipek iç eteğimin üstünde, kırıştırılan ipeğin hışırtısını çıkarıyor. Eh bu kadar da olsun artık, değil mi ya?.. Bayılırım çevremdekilerin bana hayran kalmalarına.

Yanımdan geçerken fısıldaşarak birbirlerine şöyle dediklerini duyuyorum:

– Prieuré'nin yenisi bu işte...

İçlerinden tıknaz, pancar suratlı ve astımlı biri çatkı gibi ayırdığı bacaklarının üstündeki devasa göbeğini –daha iyi yerleştirmek için ayrık tutuyor olmalıydı bacaklarını– taşımakta zorlanarak gülücüklerle yaklaşıyor, yaşlı içkicilere özgü dudaklarına kondurduğu kaba ve yapışkan tebessümü ile soruyor:

– Siz Prieuré'deki yeni oda hizmetçisiniz öyle değil mi? Adınız da Célestine, doğru mu söyledim? Dört gün önce Paris'ten geldiniz değil mi?

Maşallah, daha şimdiden hakkımda öğrenmediği kalmamış. Beni benden daha iyi tanıyor. Tüyleri rüzgârda dalgalanan, silahşorlarınkini andıran bu geniş, siyah fötr şapkada, bu ayaklı fıçıda, bu göbekli bedende, beni zerre kadar eğlendiren bir şey yok.

O hâlâ devam ediyor:

– Benim adım Rose...Mam'zel Rose. Mösyö Mauger'nin evinde çalışıyorum, bitişiğinizde... eski bir yüzbaşı... onu belki de gördünüz ha?

– Hayır matmazel.

– İki ev arasındaki çitin üstünden görmüşsünüzdür diye düşünmüştüm de. Hep bahçededir, bahçe ile uğraşır. Demem o ki, hâlâ yakışıklıdır!

Adımlarımızı yavaşlatıyoruz, zira Mam'zel Rose soluk soluğa kalıyor. Yorulmuş hayvan gibi tıslıyor boğazından. Her nefeste balon gibi şişen göğsü yeniden şişmek üzere iniyor. Ancak kesik kesik konuşabiliyor:

– Krizim tuttu... oh... Dertsiz kul kalmadı şu dünyada... Olur şey değil! diyor.

Sonra da tıslamalar ve hıçkırıklar arasında beni yüreklendiriyor:

– Bana gelin, he mi yavrum, bir şeye ihtiyacınız olursa yani... ne bileyim bir öğüt mesela, ne olursa... sakın çekinmeyin. Gençleri sevmişimdir ben... Şarabımızı yudumlarken bir güzel sohbet ederiz diyordum... Bu gördüğünüz kızlar var ya, birçoğu gelir bana...

Duruyor, soluklanıyor, sesini alçaltıyor, sır verir gibi şöyle diyor:

– Mesela diyorum Matmazel Célestine... mektuplarınız için bizim evi adres gösterebilirsiniz... Daha emin olur, alın size iyi bir nasihat... yabana atmayın sakın... Madam Lanlaire'in âdetidir, mektupları okur hep, hem de hepsini; hatta bir seferinde sulh yargıcından ceza bile alıyordu ya neyse. Demedi demeyin, benden söylemesi, sakın çekinmeyin.

Teşekkür ediyorum ve yolumuza devam ediyoruz... Her ne kadar bedeni azgın denizle baş etmeye çalışan köhne bir tekne misali bata çıka yol almaya çalışsa da, Matmazel Rose artık daha bir rahat alıyor nefesini. Dedikodu yaparak yola devam ediyoruz:

– Ah! Buraların size çok farklı görüneceği muhakkak... Bakın yavrum, Prieuré'de fazla tutmazlar oda hizmetçilerini, yazın bunu bir yere. Bu hep böyle olmuştur. Hanım kapıya koymazsa bu kez bey bebek kor kanunlarına... Akıl alır gibi değil şu Mösyö Lanlaire olacak adam... Güzel-çirkin, genç-ihtiyar demez herkesi sıradan geçirir. Her atışta bir çocuk... Sorun kime isterseniz, aynı şeyi söyleyecektir size, hiç şaşmaz; o evi bilmeyen yoktur. Yemekler berbat, özgürlük deseniz hak getire, işten beli bükülür insanın... Ya dırdır? Hiç eksik olmaz; ciyak ciyak bağırır kadın... Anlayacağınız cehennemden farkı yoktur. Ötesi var mı? Sizi böyle terbiyeli ve nazik görünce bu pintilerin yanında yapamayacağınızı şıp diye anladım... Yok, size göre değil orası.

Tuhafiyeci kadının anlattıklarını, daha iğrenç ayrıntıları ile bir kez de Matmazel Rose'dan dinlemiş oluyorum böylece. Gevezelik etmek bu kadın için büyük bir gereksinim, hastalığı bile çıkıyor aklından. Fesatlık astımın hakkından geliyor, derken evle ilgili dedikodulara yörenin sırları da ekleniyor. Hepsini önceden bilmeme rağmen Rose'un hikâyeleri öylesine ruh kararttıcı, sözleri öylesine umut kırıcı ki, yeniden kederleniyorum. Buralardan çekip gitsem daha iyi olmaz mı, diye geçiriyorum içimden... Kaybedeceğim ta başından belli olan bir denemeye girişmenin ne yararı olur ki?

Nefesi gittikçe açılıp gevezeliğe devam eden Rose'un her söylediğine yılışık yılışık, merakla burnunu sokan ve hararetle "elbette" diye onu destekleyen birkaç kadın katılıyor aramıza.

– Öyle iyi bir adamdır ki Mösyö Mauger, üstelik de yapayalnızdır, bilmem anlatabiliyor muyum kızım? Ben adeta evin hanımıyım... Öyle ya! Ne de olsa eski bir yüzbaşı... Şaşılacak bir şey yok bunda değil mi? Tepemde dikilen biri yok, ev işlerine karışmak âdeti değildir, anlamaz da zaten... Fazla bir şey istemez garibim; biraz bakım, biraz naz,

temiz çamaşır, birkaç kap güzel yemek, eh biraz da huyuna suyuna gitmek gerekir elbette. Yanında güvenilir biri olmazsa soyup soğana çevirirler zavallıyı maazallah; hırsız kaynıyor buralar!

Kesik kesik cümlelerinde kullandığı ses tonu, gözlerini kırpıp durması Yüzbaşı Mauger'nin evindeki gerçek konumunu ele veriyor.

– Öyle ya! Haksız mıyım Allah aşkınıza? Ne de olsa yalnız bir erkek, hâlâ pek çok şey var kafasında. Evin işi de yabana atılır gibi değil hani... Yakında küçük bir çocuk tutacağız, yardım eder hiç olmazsa.

Şanslı kadınmış şu bizim Rose. Ben bile sık sık düşünmedim değil, yaşlı birinin yanında çalışmayı... İğrenç bir iş... olsun!.. kafa sakin ya... üstelik geleceği de var. Ama hâlâ kafasında pek çok şey olan bir yüzbaşı ile bu iş o kadar da zor olmasa gerek. İkisi yorganın altında... ne matraktır kim bilir...

Kasabayı bir baştan bir başa kat ediyoruz. Gerçekten de güzel bir yer değil... Malesherbes Bulvarı ile uzaktan yakından bir ilgisi yok... Daracık, pis, dolambaçlı sokaklar, gelişigüzel yapıları ile meydanlar, yıkılacakmış gibi duran evler... tahtaları çürümüş, çatıları sallanan, üst üste yığılmış gibi duran katlarıyla hantal, fi tarihinden kalma izlenimi veren iç karartıcı evler... Ya insanlar... Yoldan gelip geçenler çirkin mi çirkin, aralarından numunelik bile olsa yakışıklı bir delikanlıya rastlamadım. Kasabanın geçim kaynağı keçe terliği imalatı. Haftalık işlerini fabrikaya teslim edemeyen kunduracılar ha babam de babam çalışıyorlar. Camekânların gerisinde kösele tabanlara çekiç indirip kaldıran kapkara eller, kamburu çıkmış sırtlar, zavallı soluk benizler görüyorum.

Yörenin hüzünlü havasına bir de bu eklenince manzara tamamlanıyor, hapishanedeyim sanki.

Aaa... işte şu meşhur tuhafiyeci kadın da çıkıyor ortaya, kapının eşiğinde duruyor, bize gülümsüyor, el sallıyor.

– Uğurlar olsun, nereye böyle, sekiz ayinine mi? Ben yedi ayinine gittim. Henüz vakit erken, biraz içeri gelmek ister miydiniz?

Rose teşekkür ediyor, tuhafiyeciye karşı uyarıyor beni; kötü kadındır, herkesin aleyhinde konuşur gibisinden şeyler söylüyor... Mikrobun tekiymiş sözün kısası. Sonra da bana efendisinin meziyetlerini, işinin güzelliğini övüp duruyor. Ben de ona:

– Ailesi yok mu? diye soruyorum.

– Ailesi mi? diye bağırıyor kızgınlıkla. Olmaz olur mu kızım? Var

elbette! Hem de ne aile, dostlar başına, gerçek ailesi... bir dolu yeğen, sürü sepet kuzen, boş gezenin boş kalfaları, meteliğe kurşun atanlar, felaket tellalları... onun parasını yiyor, soyup soğana çeviriyorlardı... Gözünüzle görseniz ancak inanırdınız... Rezaletti... Ne uğraştım ama... düşünebiliyor musunuz? Bu kenelerin kökünü kazıdım, evi temizledim onlardan. Ah yavrucuğum ah... Yüzbaşı bensiz şimdi bugün samanlıkta uyuyor olurdu... Ah zavallım! Şimdi çok memnun halinden.

Hinlik ediyor, üstüne üstüne giderek soruyorum ama ne gezer, maksadımı anlamıyor bile:

– Vasiyetinde sizi unutmaz elbette, öyle değil mi Matmazel Rose?

Temkinlice şöyle yanıtlıyor:

– Beyefendi ne biliyorsa öyle yapar artık... bu ona kalmış... ben söyleyecek değilim ya... Hiçbir şey istediğim yok ondan, aylığımı bile ödemesini istemiyorum... Ben kendi iyiliğimden kalıyorum orada... O da kör değildir elbet... hayatı tanır, onu kimin sevip kimin sevmediğini, nazını kimin çektiğini, karşılık bile beklemeden kimin kendisinin üstüne titrediğini çok iyi bilir. Başta Madam Lanlaire olmak üzere, hakkımızda ileri geri laf eden bazılarının iddialarına kulak asmamak gerekir, o onların söylediği gibi aptal biri değildir, siz dinlemeyin onları. Aksine cin gibidir Matmazel Célestine... üstelik iradelidir... Neden bu işte!..

Yüzbaşı hakkında atılan övgü dolu nutukla varıyoruz kiliseye.

Şişko Rose yanımdan ayrılmıyor. Bir iskemle çekip yanına oturmaya zorluyor beni ve başlıyor hemen ardından diz çöküp ıstavroz çıkarmaya, duasını mırıldanmaya. Kilise de kilise olsa bari... Sallanan kubbeyi sırtlanan bu derme çatma iskeletiyle kiliseden çok saman ambarına benziyor. Ya içindekiler; öksüren, yere tüküren, sıralara çarpan, iskemleleri çeken bu insanlar, kilisede değil de sanki kasabanın barındalar. Suratlarından cehalet akan, dudakları kinle çarpılmış insanlardan başka kimse görmüyorum etrafta. Dua edecek yerde bir başkasına bela yağdırsın diye Tanrı'ya yakarmaya gelen bir sürü sefilden başka kimse yok burada. Kendime gelemiyorum bir türlü; içim dışım buz kesiyor adeta... Bu kilisede bir org bile yok; ondan mı acaba? Tuhafınıza mı gitti? Ama ben org olmadan dua edemem ki! Orgun müziği önce yüreğime dolar, karın boşluğuma iner oradan... dopdolu olurum... tıpkı sevişir gibi. Org sesini her zaman dinleme şansım olsaydı diyorum, belki de günah işlememe gerek kalmazdı. Burada org yerine, korodaki mavi gözlüklü, omuzlarına attığı eski püskü minicik siyah şalı ile yaş-

lı kadının zorlana zorlana tıngırdattığı akordu bozuk, tıknefes bir piyano var. Ve yine öksürüp tıksıran, tükürüp duran insanlar... Korodaki solist çocuğun söyleyip diğer çocukların tekrarladığı ilahiyi, papazın dinsel ezgilerini bastırıyor bu nezleli gürültü. Ne de pis kokuyor!.. Gübre kokusu, ahır kokusu, toprak kokusu, ekşimiş saman kokusu, ıslak deri kokusu, bozuk tütsü kokusu, hepsi birbirine karışmış. Bu taşralılar da son derece görgüsüz oluyorlar gerçekten de!

Ayin uzadıkça uzuyor, sıkılıyorum. Aslında daha çok, bu çok sıradan, bu çok çirkin, benimle pek ilgilenmeyen insanların ortasında bulunmak canımı sıkıyor. Ne güzel bir görüntü var gönlümü okşayacak, ne güzel bir giysi var düşüncemi dağıtacak, ne de herhangi bir şey var gözümü oyalayacak... Zarafet ve şıklık için yaratılmışım ben, bunu hiç bu kadar iyi anlamamıştım bugüne kadar. Paris'teki ayinlerde olduğu üzere coşacakları yerde, incinen duygularım birlik olup isyan bayrağı çekiyorlar. Belki biraz oyalanırım düşüncesi ile ayini yöneten papazın hareketlerini gözümü kırpmadan izliyorum. Pes doğrusu! Bu kadarı da fazla artık! İrkıyım, toy, kaba saba, kiremit pembesi suratlı herifin teki. Saç baş darmadağın, çene yırtıcı hayvanlarınki gibi, dudaklar doyumsuz, küçücük gözleri müstehcen, gözkapakları kara sürmeli... Bu herif masada ne varsa tümünü götürüyordur! Ya günah çıkarma odasında... Edepsiz laflar ediyor ve etekleri kaldırıyor olmalı!.. Onu dikizlediğimi fark eden Rose eğilip çok alçak bir sesle şöyle diyor:

– Papazın yeni yardımcısı oluyor kendileri. Gidip görün onu derim. Günah çıkarma konusunda kadınlar için ondan daha iyisi yoktur. Papaz efendiye gelince; mübarek bir adam, sözümüz yok elbette ama çok sert biriymiş, öyle diyorlar... Oysa yeni yardımcısı öyle mi...

Dilini şaklatıyor, başını dua iskemlesine eğerek Tanrıya yakarmasına kaldığı yerden devam ediyor.

Ne dese boş, bu yeni yardımcı denen tipi gözüm tutmuyor, benlik biri değil. Pis ve kaba görünüyor, papazdan çok bir arabacıya benziyor... Benim için zarafet, şiirsellik... öte dünyaya ait bir şeyler... ve beyaz eller gerekli. Ben erkeklerin Mösyö Jean gibi olmalarını tercih ederim; şık ve yumuşak.

Ayinden sonra, Rose beni çeke çeke bakkal kadının dükkânına sürüklüyor. Gizemli birkaç kelime ile onunla iyi geçinmek gerektiğini, hizmetçilerin tümünün onun etrafında fır döndüklerini söylüyor.

Alın size topuz gibi biri daha, –olmaz böyle şey– burası şişkolar diyarı adeta... Yüzü çil istilasına uğramış gibi. Donuk, açık sarı saçları-

nın seyrek oluşu ile meydana çıkan tepesinin üstüne süpürge sapı misali garip bir biçimde sivrilen bir topuz oturtmuş. Her kıpırdayışında kahverengi yünlü kumaştan dikilmiş bluzunun altında kalan memeleri bir şişenin içindeki sıvı gibi bir o yana bir bu yana hareket edip duruyor. Kan çanağı gözleri kısılıyor, iğrenç ağzına yapışan tebessümle sahte sahte sırıtıyor. Rose beni takdim ediyor:

– Madam Gouin, bakın size Prieuré'nin yeni oda hizmetçisini getirdim...

Bakkal kadın dikkatle inceliyor beni, rahatsız edici ısrarlı bakışlarının önce belime, ardından karnıma doğru kaydığını gözlüyorum. Renk vermeyen bir sesle:

– Matmazel hoş gelmişler, evlerindeymiş gibi hissetsinler kendilerini. Matmazel güzel bir kız... Matmazel Parisli herhalde, yanılmıyorum değil mi?

– Evet, Madam Gouin, Paris'ten geliyorum.

– Belli... hemen belli oluyor... Size bir defa bakmak yeter de artar bile. Parislileri çok severim ben. Hayatın tadını çıkarmayı bilirler. Ben de çalıştım Paris'te, gençliğimde... Bir ebenin hizmetine girmiştim, Guénégaud Sokağı'nda... Madam Tripier idi adı... Belki de tanırsınız onu ha?

– Hayır...

– Neyse önemli değil... Ah, ah! Öyle ya! Çok uzun zaman geçti aradan... Hadi içeri girin Matmazel Célestine.

Bizi yuvarlak bir masanın etrafına daha şimdiden dizilen dört hizmetçinin bulunduğu, dükkânın arka tarafındaki odaya büyük bir nezaketle alıyor.

– Ah benim zavallı kızım, başınıza ne belalar alacağınızı bir bilseniz, diyor bana oturacak bir yer gösterirken. Şatodakiler benden alışverişi kestiler diye böyle dediğimi sanmayın sakın, ama orası ev değil adeta bir cehennem... evet, cehennem... Öyle değil mi hanım kızlar?

– Elbette!.. diye onaylıyor dördü birden aynı hareket ve aynı mimikle...

Madam Gouin devam ediyor:

– Ağzınıza sağlık! Her alışverişte pazarlık eden, ciyak ciyak bağırarak soyulduklarını, kendilerine haksızlık yapıldığını söyleyen insanlara mal satmak istemem, eksik olsun, nereye isterlerse oraya gitsinler...

Hizmetçiler korosu nakarat sırasını alıyor:

– Elbette, nereye isterlerse oraya gitsinler.

Bunun üzerine Madam Gouin, özellikle de Rose'a dönerek, kendinden emin bir sesle ekliyor:

– Kimseye yoktur minnetimiz, öyle değil mi Mam'zel Rose? Tanrı'ya şükür onlara muhtaç değiliz, haksız mıyım?

Rose, içinde biriken kin, horgörü, daha başka ne varsa tümünü gösteren bir omuz silkişiyle yetiniyor. Başındaki kocaman silahşor şapkasının siyah tüyleri, gelişigüzel hareketleri ile bu yoğun duyguların gücünü vurguluyor.

Kısa bir sessizlikten sonra Madam Gouin şöyle diyor:

– Hadi kapatalım bu konuyu! Bu insanlardan söz etmeyelim. Her konuştuğumda karnıma ağrılar saplanıyor.

Kara kuru, sıçan suratlı, alnı sivilce dolu, gözleri akan, ufak tefek biri diğerlerinin kahkahaları arasında söze atılarak:

– Elbette ya! Canları cehenneme...

Bunun üzerine hikâyeler, dedikodular tekrar başlıyor. Lağım patlaması gibi dalga dalga dökülüyor kusmuklar bu sefil ağızlardan. Dükkânın arka odası leş gibi kokuyor. Bulunduğumuz oda karanlık olduğu ve içerde bulunan şekiller düşsel değişime uğradığı için tahammül edilmez bir duygu sarıyor içimi. Oda, zaten daracık olan tek göz bir pencere ile aydınlatılıyor ve bu pencere, yosun bağlamış duvarlarla çevrili bir kuyuyu andıran pis, rutubetli bir avluya bakıyor. Salamura, çürümüş sebze ve çiroz kokusuna bulanıyoruz, bu giysilerimize siniyor. Dayanılır gibi değil. İskemlelerinin üstünde kirli çamaşır gibi yığılı duran bu yaratıklar, suç, rezalet ve pintilik öykülerini anlatmak için birbirleri ile yarışıyorlar. Kendime yakıştıramadığım bir biçimde onlarla birlikte gülmeye, alkış tutmaya çalışıyorum, ama bastıramadığım korkunç iğrenme duygusu içimi kaplıyor bir yandan da. Midem bulanıyor, kusma dürtüsüyle boğazım kasılıyor, ağzımda kötü bir tat kalıyor, şakaklarım zonklamaya başlıyor. Gitmek istiyor, yapamıyorum. Öylece aptal aptal oturuyorum orada onlar gibi iskemleye yığılmış, aynı hareketleri yaparak. Bulaşık suyunun çıkardığı sese, musluktan evyeye şıp şıp damlayan, borulardan glu glu diye akan su sesine benzettiğim bu sinir bozucu sesleri aptal aptal dinlemek için kalıyorum orada.

İnsanın, efendilerine karşı kendini savunması gerektiğini elbette biliyorum, inanın bana bunu herkes yapıyor ben de dahil ama hayır bu kadarı da fazla... Buna çizmeyi aşmak denir. Bu kadınlardan iğreniyorum, nefret ediyorum onlardan, kendi kendime onlarla ortak hiçbir yö-

nümün olmadığını söylüyorum... Eğitim, şık insanlarla yakın temas, güzel şeylere alışkanlık ve dahası Paul Bourget'nin romanları beni bu iğrençliklerden kurtardı. Ah ah ah! Nerde o Paris mutfaklarının sevimli ve eğlenceli eşek şakaları... Çok gerilerde kaldı!..

Gerçekten de Rose kaptırmış gidiyor, üstüne yok bu işte. Zevkten ağzının suları akarak, gözlerini kırpıştırarak anlatıyor:

– Bütün bunlar Madam Rodeau'nun, hani şu noterin karısının yanında solda sıfır kalır... ah ah! Onların evinde neler dönüyor neler...

– Şüphelenmiştim zaten, diyor içlerinden biri.

O anda bir diğeri karışıyor söze:

– İstediği kadar gitsin kiliseye, onun ne mal olduğunu ben çoktan anlamıştım.

Bakışlar canlanıyor, başlar hikâyesine başlayan Rose'a çevriliyor:

– Evvelsi gün Mösyö Rodeau sözümona kıra çıkmış ve bütün gün eve uğramamış.

Mösyö Rodeau'nun hikâyesini daha iyi anlayayım diye bana özel bir parantez açıyor:

– Bu Mösyö Rodeau karanlık bir adam, Katoliklik'le uzaktan yakından bir ilgisi olmayan bir noter. Bir sürü entrika döner işinde. Yüzbaşıya söyledim, oraya yatırdığı paralarının hepsini çektirttim. Bu işler böyle! Ama şimdi Mösyö Rodeau bir köşede dursun, konumuz o değil.

Parantezi kapatıyor, daha genel bir hava vererek hikâyesine devam ediyor:

– Nerde kalmıştık, ha evet, Mösyö Rodeau kıra çıkmıştı... Böyle sık sık giderek ne haltlar karıştırır ki oralarda? Orası meçhul, kimse bilmez, neyse o kırlara çıkmış. Madam Rodeau zaman geçirmeden kocasının küçük yardımcısını, hani şu küçük Justin var ya, onu yukarıya yanına, odasına çağırtmış, odasını süpürttürecekmiş sözümona. Garip bir süpürme öyle değil mi çocuklar? Kadının üstünde hemen hemen hiçbir şey yokmuş, gözleri de acayip bakıyormuş, dişi bir av köpeği gibi. Oğlanı yanına çağırmış, kucaklamış, okşamış, pirelerini temizleyeceğini bahane edip oğlanı bir güzel soymuş. Eh... sonra ne yapmış dersiniz? Dinleyin hele... Bizim gulyabani aniden çocuğun üstüne çullanmış, zorla sahip olmuş çocuğa, evet zorla hanım kızlar... Peki söyleyin nasıl sahip olmuş ona?

– Nasıl sahip olmuş? diye heyecanla soruyor kara kuru ufacık kız, sıçan suratını uzatıp sallayarak.

Herkesi endişe karışımı bir merak sarıyor ama ciddiyetini, terbiye-

sini takınan Rose:

– Genç kızlara söylenmez böyle şeyler! diyor.

Düş kırıklığını açığa vuran "ah!" sesleri yükseliyor ağızlardan. Kâh öfkelenerek, kâh heyecana kendini kaptırarak devam ediyor Rose:

– On beş yaşında bir sübyan... olur mu ha! Bir de güzel ki sormayın gitsin... ve üstelik, masum mu masum zavallı kurban... çocuklara zarar vermek... Kötülük kanına işleyenler yapar buna ancak! Eve döndüğünde hâlâ titriyor, hüngür hüngür ağlıyormuş melaike... İnsanın içi parçalanır... Eh siz ne dersiniz buna?

Bir öfke patlaması yaşanıyor, herkes ağzına geleni söylüyor. Rose ortalığın durulmasını bekliyor ve sonra devam ediyor:

– Annesi gelip anlattı bana olup biteni. Ben de ona, tahmin edeceğiniz gibi, noteri ve karısını mahkemeye vermesini salık verdim.

– Elbette... Elbette...

– Elbette ya... Ama Justine Hanım kararsız... neden mi... belli değil. Demem o ki istemiyor. Bana öyle geliyor ki, her hafta Rodeau'larda yemek yiyen papaz efendinin bu işte parmağı var... Neyse, korkuyor sözün kısası! Ah! Ben olacaktım da... Dindarım Tanrı'ya şükür ama her şey de papaza bırakılmaz ki canım... Söke söke alırdım paralarını; yüzlerle, binlerle... Tam on bin frank saydırtırdım...

– Elbette... ah! Elbette...

– Böyle bir fırsat kaçırılır mı hiç?.. Yazık doğrusu!

Silahşor şapkası fırtınaya tutulan çadır gibi sallanıyor.

Bakkal kadın ağzını açmıyor. Nedense keyfi kaçmış görünüyor. Noter müşterisi olmalı. Ustaca bir hamleyle Rose'un beddualarına son veriyor.

– Matmazel Célestine bu genç hanımlarla birlikte bir kadeh üzüm likörü içmeyi reddetmezler herhalde? Ya siz Mam'zel Rose?..

Bu ikram sinirlere iyi geliyor. Kadın dolaptan şişeyi ve kadehleri çıkarırken Rose da masa ile ilgileniyor. Gözler ışıyor, diller obur dudaklarda geziniyor...

Ayrılırken bakkal kadın tüm sevimliliğini takınıp gülerek şöyle diyor bana:

– Siz aldırmayın, çünkü efendileriniz benimle aldı-verdiyi kestiler... Yine gelin olur mu?

Rose'la birlikte dönüyoruz. Memleketin şeceresini çıkarıyor bana. Ben de, çirkin öyküler dağarcığı tükenmiştir artık diye geçirmiştim içimden. Nerde... Anında buluyor yepyeni, hem de daha dehşet verici

şeyleri... Dipsiz bir felaket deposu var kadında... Bir çenebaz, dur durak tanımıyor çenesi. Tüm erkekler, tüm kadınlar nasibini alıyor, ne yetenek ama, saniyede çamur atmadık kişi bırakmıyor memlekette. Derken Prieuré'nin kapısına kadar getiriyor beni, orada bile bırakmıyor yakamı, konuşuyor, durmadan konuşuyor, dostluğunu göstermek, arkadaşlığını kanıtlamak için didinip duruyor. Duyduklarım yüzünden canım çok sıkkın, Prieuré'yi karşımda görünce cesaretim iyiden iyiye kırılıyor. Ah bu çiçekten yoksun uçsuz bucaksız çimenler!.. Bir kışlayı, dahası bir hapishaneyi andıran ve bana, her penceresinin gerisine saklanan bir çift casus gözün üzerimde olduğu izleniminİ veren bu kocaman yapı...

Güneş şimdi daha sıcak, sis dağıldı, uzaktaki manzara ortaya çıktı. Ovanın ötesinde, tepelerin üstünde kırmızı çatıları ile cıvıl cıvıl, ışık vurunca altın sarısı bir renge bürünen küçük köyler görüyorum. Ovanın içinden geçen sarı-yeşil ırmak orda burda gümüşi kıvrımlar halinde parlıyor. Tüy gibi hafif, sevimli freskleri ile bulut gökyüzünü süslüyor. Ama ne acıdır ki bu güzellikleri gözüm görmek istemiyor. Tek bir arzum, isteğim, saplantım var benim, o da bu güneşten, bu ovadan, bu tepelerden, bu evden, kötülük dolu sesi ile bana ıstırap veren, beni dehşete düşüren bu yağ tulumu kadından kaçıp kurtulmak...

Oh be nihayet! Benden ayrılmaya hazırlanıyor. Elimi tutup yarım eldiveninden fırlayan şişko parmakları ile şefkatle sıkıyor ve şöyle diyor:

– Ha, aklıma gelmişken... Şu Madam Gouin var ya yavrum, çok şeker bir kadındır, çok da beceriklidir... sık sık gidip görün onu...

Biraz daha eğleşiyor, sesine daha gizemli bir hava vererek devam ediyor:

– Pek çoğunu rahatlattı, anlarsınız işte, genç kızları yani! Bir şeyden şüphelenir şüphelenmez soluğu onun yanında alırlar... Sır küpüdür... Güvenilir biridir sözün kısası... Benden söylemesi. Çok... çok görmüş geçirmiş bir kadındır...

Gözlerinin parıltısı daha da artıyor, bakışlarını üstüme dikip, garip bir ısrarla yineliyor söylediklerini:

– Çok becerikli... görmüş geçirmiş biridir... bir sır küpü! Bu memleket için bulunmaz bir nimettir, hızır gibidir. Hadi yavrum, fırsat bulunca bize de gelin, ama Madam Gouin'e sık sık gitmeyi ihmal etmeyin e mi? Pişman olmazsınız... Hadi kalın sağlıcakla... görüşürüz...

Ve gitti. Arkasından bakıyorum; yalpalayan adımlarla uzaklaşıyor,

iri bedenini zar zor taşıyarak duvar boyunca yürüyor, çitlerden geçerek ilerliyor ve aniden başka bir yola sapıp gözden kayboluyor.

Arabacı-bahçıvan Joseph'in önünden geçiyorum. Geçitleri tırmıkla temizliyor, benimle konuşacağını sanıyorum ama konuşmuyor, ters ters bakıyor sadece. Bakışı öyle tuhaf ki korkuyorum adeta...

– Bu sabah hava güzel Mösyö Joseph...

Dişlerinin arasından anlayamadığım bir şeyler geveliyor. Tırmıkla düzeltmiş olduğu yoldan umursamadan geçmeme kızmış olmalı.

Amma da tuhaf bu adam, çok da görgüsüz... Benimle neden hiç konuşmuyor acaba? Ona bir şeyler sorduğumda neden cevap vermiyor?

Evde de hanımefendinin suratından düşen bin parça. Zılgıt yiyorum:

– Gelecek sefer lütfen bu kadar oyalanmayın dışarılarda...

Karşılık vermek için tutuşuyorum; kızgın, gergin ve sinirliyim, neyse ki tutuyorum kendimi ve biraz homurdanmakla yetiniyorum.

– Ne dediniz?

– Hiçbir şey demedim.

– İsabet olmuş... Mösyö Mauger'nin hizmetçisi ile dolaşmanızı da kesinlikle istemiyorum. Size göre biri değil... Beğendiniz mi yaptığınızı?.. Sizin yüzünüzden bu sabah hiçbir şey zamanında yapılmadı.

Feryadı bastım, ama içimden:

– Lanet olası!.. Kahrolası... Allahın cezası! Fazla oldun artık... Canım kimi isterse onunla konuşurum, istediğimi de görürüm anlaşıldı mı? Senden akıl alacak değilim herhalde, cadaloz karı!..

Cırtlak sesini işitmek, pis bakışlarını görmek, sert emirlerini duymak yetti ayinle, Rose'la ve bakkal kadınla ilgili edindiğim olumsuz izlenimleri ve hissettiğim iğrenme duygusunu silip süpürmeye. Rose ve bakkal kadın haklıymışlar meğer... Tuhafiyeci kadın da haklıymış... Alayı haklıymış... Rose'u tekrar görmeye, hatta sık sık görmeye, söz verdim kendi kendime. Bakkal kadının dükkânına yine gidecek, madem hanımefendi yasaklıyordu, o pislik kadın yani tuhafiyeci kadınla canciğer arkadaş olacaktım. Vahşi bir güçle haykırdım içimden:

– Cadaloz!.. Cadaloz!.. Cadaloz!..

Bunları suratına, suratının tam ortasına haykırmaya cesaretim olsaydı çok daha rahatlardım ya hadi neyse...

O gün öğle yemeğinden sonra hanım ve bey arabaya atlayıp gittiler. Tuvalet, banyo, beyin çalışma odası, çekmeceler, dolaplar, büfeler,

istisnasız her şey kilit altındaydı... Ben dememiş miydim? İyi vallahi! Bravo doğrusu!.. Şöyle keyifle bir mektup bile okuyamadım sayelerinde, ufacıcık paketler bile hazırlayamadım kendime...

Eh ben de odamda oyalandım... Anneme ve Mösyö Jean'a mektup yazdım. *En Famille*'i* okudum. Ne güzel kitap!.. Ne de güzel yazılmış! Yine de tuhaf... Ben edepsiz şeyleri dinlemeyi severim ama okumayı... hayır, kesinlikle... Bana ağlatan kitaplar gerek...

Akşam yemeğinde sebzeli sığır haşlaması vardı. Hanım ve bey dargınlar gibi geldi bana. Bey kışkırtıcı bir gösterişle *Le Petit Journal*** okuyordu... Hoş, komik ve yumuşak bakışlarını gezdirerek kâğıdı buruşturmaktaydı.. Öfkeli olduğunda bile beyefendinin bakışları yumuşak ve mahcuptur. Kuşkusuz konuşmayı başlatmak için olmalı, başını, gömdüğü gazetesinden kaldırmadan şöyle haykırdı:

– Vay be! Al işte, parça parça edilmiş bir kadın daha...

Hanım hiç oralı olmadı... Kazık gibi dimdik, siyah ipekli giysisi içinde buz gibi soğuk, alnı kırışmış, bakışları sert devam etti düşünmeye... Neydi düşündüğü kim bilir?

Beyefendiye surat asmasının nedeni ben olmayayım sakın...

---

* *En Famille*: Hector Malot'nun (1830-1907) 1893'te yayımlanan, büyük bir başarı kazanan ve alt tabakaya hitap eden hüzünlü romanı. Pek çok baskı yapan roman, günümüzde de büyük bir zevkle okunmaktadır. Gençliği konu alan eser, 1878'de yayımlanan *Sans Famille* ile eşdeğerde görülmektedir. (ç.n.)

** *Le Petit Journal*: Günlük gazete olup yüksek tirajına karşın içerik olarak düzeysizdir ve Yahudi düşmanlığı çığırtkanlığı ile tanınmıştır. (ç.n.)

IV

26 Eylül.

Bir haftadır tek bir satır bile yazamadım günlüğüme. Akşamları öyle yorgun, bitkin ve perişan dönüyorum ki yatıp uyumaktan başka bir şey düşünemiyorum bile... Uyumak!.. Keşke uyuyabilseydim... Nerdee!..

Öf be! Ne berbat yer burası Tanrım! Anlatılması mümkün değil.

Bir "evet", bir "hayır" uğruna, hiç sıkılmadan Allahın belası iki katı indirir çıkartır hanım... Çamaşırhanede iki dakikacık oturup, soluklansam değil mi ama, ne mümkün... zırr! zırr! zırrrr! İşin yoksa kalk ve git... Malum günlerde olmak da bir şey değiştirmez... zırr! zırrr! zırrrr! Öyle günlerde böğrüm sancılanır, iki büklüm olurum, karnım oyulur,

acıdan bağırmamak için tutarım kendimi... zırr! zırr! zırrrr! Hasta olmak yasak, buna bile zaman yok... Istırap çekmeye de. Istırap çekmek, efendilere özgü bir lüks... Bize gelince; ileri marş!.. Hem de koşar adım, durmadan yürümeliyiz... düşmek pahasına da olsa... zırr! zırr! zırrrr! Zil çalıp da birkaç saniye geç kalsam... aman, aman, aman... paparayı yeriz, kıyamet kopar, ne sahneler yaşanır...

– Eh? Nerde kaldınız?.. Duymadınız mı?.. Sağır mısınız?.. Üç saattir zil çalıyoruz herhalde... tepemi atıyorsunuz sonunda...

En çok yaşanan sahneyi anlatayım isterseniz:

– Zırr! zırrr! zırrrr!

Hadi bakalım... yaydan fırlayan ok misali fırlarım sandalyeden zilin sesiyle birlikte:

– Bana bir iğne getirin.

İğneyi alır gelirim.

– Oldu, şimdi de iplik getirin.

İplik de tamam.

– Âlâ, bir düğme getirin bakayım.

Düğme de gelir.

– Bu düğme de neyin nesi? Ben sizden bu düğmeyi istemedim ki... Aklınız basmıyor hiçbir şeye. Beyaz, dört numara bir düğme istedim ben, hadi fırlayın!

Ve beyaz renkte dört numara düğme ile dönerim yanına... Kızgınlığımı, öfkemi ve içimden sıraladığım küfürleri de anlatayım mı? Ben böyle gelip gidip, inip çıkarken bir de bakarım ki hanımefendi fikrini değiştirmiş, başka bir şey istiyor veya hiçbir şey istemiyor:

– Kalsın... Düğmeyi de, iğneyi de geri götürün, şimdi vaktim yok...

İflahım kesilmiş, dizlerimin bağı çözülmüş, bitmişim artık... Hanımın ise keyfi yerinde, istediği olmuş... Hayvanları korumak için bir dernek olduğunu duymuştum, sahi nerde o?..

Akşam, çamaşırhane denetimine çıktığında kıyameti koparır:

– Bu da ne? Hiçbir iş görmediniz mi siz yoksa? Bütün gün ne yapıyorsunuz siz? Sabahtan akşama kadar keyif çatasınız diye mi döküyorum bunca parayı?

Haksızlığa dayanamadığım için sert bir tonda karşılık veririm:

– Hanımefendi beni bir dakika bile rahat bırakmadılar ki...

– Sizi rahatsız ettim öyle mi? Bana cevap veremezsiniz siz, bu bir; fikrinizi kendinize saklayın, bu da iki, anladınız mı? Ne söylediğimin farkındayım ben.

Kapıları çarpar, söylenir durur... Koridorlarda, mutfakta, bahçede saatlerce duyulur ciyaklayan sesi... Amma da usanç verici bir kadın!

İşin garibi, ona nasıl davranmam gerektiğini kestiremedim bir türlü. Bu kadar öfke hayra alamet değil, nesi var acaba, hasta mı ne? Ah! Hemen yeni bir iş bulabileceğimden emin olsaydım var ya, bir saniye durmaz, ekiverirdim kadını.

Bazen her zamankinden daha çok sancılanırdım. Öyle keskin bir ağrı hissederdim ki, dişlerini ve pençelerini etime geçiren, içimi oyan bir hayvan var gibi gelirdi içimde. Daha o sabah, fazla kan kaybından olsa gerek, yataktan kalkarken bayılmışım. Nasıl ayakta durdum... sürüne, sürüne de olsa o günkü işleri nasıl gördüm?.. Hâlâ anlamış değilim... Ara sıra merdivenlerde durmak, düşmemek için tırabzanlara yapışmak zorunda kalmıştım. Yemyeşildi suratım, terden saçlarım bile sırılsıklam olmuştu. Bağıracak kadar canım yanıyordu ama acıya çok dayanıklıyımdır ben ve şu gururum yüzünden, ölsem de gık demem efendilerin yanında. Bir ara bayılacak gibi oldum, tam o esnada hanım çıkageldi, yakaladı beni o halde. Duvarlar, basamaklar, tırabzan, her şey ama her şey dönüyordu etrafımda.

– Neyiniz var? diye sordu sert bir sesle.

– Hiçbir şeyim yok.

Ve doğrulmaya çalıştım.

– Madem bir şeyiniz yok, ne demeye bu tavırları takınıyorsunuz? Evinden cenaze çıkmış gibi davrananlardan hoşlanmam ben. Yaptığınız işin işe benzer bir tarafı yok.

Çektiğim bunca sancıya rağmen tokadı yapıştırabilirdim suratına...

Sabrımı sınayan bu olayları yaşarken eski yerlerimi düşünürüm hep... Bugün en çok Lincoln Caddesi'ndeki evi özledim. İkinci oda hizmetçisiydim ve söylemek gerekirse doğru dürüst bir şey yapmıyordum. Günü çamaşırhanede geçirirdik zaten; kırmızı keçe halısı, yaldızlı kilitleri ile duvardan duvara maun kaplama dolapları olan nefis bir yerdi çamaşırhane. Ne çok güler, ne çok eğlenir, ne çok şakalaşır, ne çok kitap okurduk orda. Hanımın resepsiyonlarını taklit ederdik, başımızda da İngiliz kâhya kadın bulunurdu. Hanımın kahvaltısı için ta İngiltere'den getirttiği o mis kokulu çaylardan demlerdi bize. Bazen de baş uşak –çok kafa dengiydi Allah için– mutfaktan havyarlı tostlar, jambon dilimleri, pastalar ve bir sürü nefis yiyecekler yüklenip bize katılırdı.

Bir öğleden sonra Coco'nun* –biz beyefendiye "Coco" derdik aramızda– şık kıyafetlerinden birini giymem için bana ısrar ettiler. Çok riskli oyunlar oynadık o gün, hatta şakalarımızda da çok ileri gittik. Erkek giysisi içinde öyle komik duruyordum ki, kendimi o halde görünce gülmekten katıldım ve kendimi tutamayıp, Coco'nun pantolonunda nemli lekeler bıraktım.

İşte, yer diye buna derim ben!

Beyefendiyi giderek daha iyi tanıyorum. Mükemmel ve cömert biri demekte haklılar. Böyle biri olmasaydı eğer, dünyanın en aşağılık insanı ve dolandırıcılar şahı unvanını kimseye kaptırmazdı. İyiliksever olmak için duyduğu ihtiyaç ve hırs, pek de iyi olmayan davranışlarda bulunmasına neden oluyor. Niyeti iyi olsa da başkaları için aynı şey söylenemez, hal böyle olunca çok berbat şeyler yaşanması kaçınılmaz oluyor! İyilikseverliği, küçük de olsa birtakım sevimsiz olayları da beraberinde getirebiliyor söylemek gerekirse. Şimdi anlatacağım olay söylediklerime iyi bir örnektir.

Geçtiğimiz salı günü, yaşı iyiden iyiye ilerlemiş bir gariban olan Pantois Baba, beyin ısmarladığı –hanımdan gizli olarak tabii ki– yabangülü fideleri ile çıkageldi. Günbatımıydı. Geciktirdiğim çamaşırları yıkamak için sıcak su almaya aşağıya inmiştim. Hanım kente gitmiş, henüz dönmemişti. Bey, şen şakrak, güle oynaya, dostça şakalaşarak Pantois Baba'yı içeri aldığında ben mutfakta Marianne'la gevezelik ediyordum. Girer girmez Pantois Baba'nın önüne ekmek, peynir ve elma şarabı koydurttu. Üstelik sohbet etmeye başladı onunla.

Bu zavallı adam içimi acıtıyordu, öyle dermansız, öyle kılıksızdı ki!.. Pantolonu tam bir paçavraydı, kasketi de çöp tenekesi kapağına benziyordu. Ve açık gömleğinden, eski kösele gibi çatlamış, lekeli, kararmış çıplak göğsünün bir kısmı görünmekteydi.

Kıtlıktan çıkmışçasına yumuldu yiyeceklere.

Bey ellerini ovuşturarak yüksek sesle sordu:

– Eee, Pantois Baba, keyifler nasıl bakalım? Daha iyi, değil mi?

Ağzının dolu olmasına aldırmadan teşekkür etti ihtiyar.

– Siz çok has adamsınız Mösyö Lanlaire, çünkü, anlıyor musunuz sabahtan beri, sabah dörtte çıktım evden, kursağıma bir şey girmemişti, tek lokma bile...

* *Coco*: Tuhaf ve şüpheli kişi; sevgi ifadesi, "canım". (ç.n.)

– İyi öyleyse, yiyin Pantois Baba, mideniz bayram etsin, anasını satayım...

– Siz çok has adamsınız Mösyö Lanlaire... af buyrun...

Yaşlı adam kocaman kocaman kopardığı ekmekleri uzun süre çiğniyordu ağzında, çünkü diş namına bir şey kalmamıştı ağzında. Biraz doyar gibi olduğunu görünce:

– Eee... Pantois Baba, yabangülleriniz güzelmiş, öyle mi? diye sordu bey.

– Güzelleri de var, daha az güzel olanları da; her cinsten var Mösyö Lanlaire... Seçme şansımız yok zaten! Onları söküp çıkarmak bir zor ki sormayın gitsin. Hem Mösyö Porcellet de korusundan sökülmelerine izin vermiyor artık. Çok uzaklara gitmek zorunda kalıyorum... çok uzaklara... Şimdi ben size üç fersah ötedeki Raillon Ormanı'ndan geliyorum desem, ne dersiniz? Evet, çok ciddiyim Mösyö Lanlaire.

Adamcağız anlatırken bey masaya, yanına oturdu. Neşeyle, nerdeyse şaklabanlık yaparak omzuna vurdu ve şöyle dedi:

– Üç fersah ha! Vay Pantois Baba vay! Hâlâ güçlü... hâlâ genç...

– Nerde Mösyö Lanlaire... nerde..

– Hadi canım! diye üsteledi bey... yaşlı bir Türk gibi güçlü kuvvetli, hem de keyifli, canına yandığımın!.. Bugün artık kimse sizin gibi değil Pantois Baba... Siz eski topraksınız...

İhtiyar eski ahşap rengindeki o kuru kafasını salladı. Sonra tekrar etti:

– Nerde!.. Bacaklarımda derman kalmadı Mösyö Lanlaire, kollarım tutmuyor... ya belim, sırtım! Kahrolası belim. Hiç gücüm kalmadı, tutar yanım yok... Kadın evde hasta, yataktan çıkamaz... ilaç deseniz ateş pahası! Tadımız yok... Hiç iyi değiliz... Bari diyorum, kocamasaydık, ha ne derseniz? Ya... Mösyö Lanlaire... gördünüz mü? İşin vahameti burada işte...

Bey iç geçirdi, belirsiz bir hareket yaptı ve soruya felsefi bir yanıt verdi:

– Evet ya! Elden ne gelir Pantois Baba, hayat bu... İnsan aynı anda hem var olup hem de var olmuş olamaz... Böyle bu..

– Elbette! En iyisi kabullenmek...

– Hah işte böyle!

– Her şey sırayla, haksızsam söyleyin Mösyö Lanlaire.

– Ağzınıza sağlık!

Sonra durdu ve hüzünlü bir sesle devam etti;

– Herkesin derdi kendine, hadi, boş verin Pantois Baba.

– Öyle olsun...

Bir sessizlik oldu. Marianne maydanozları doğruyordu. Bahçeye akşamın karanlığı çökmüştü. Kapı aralığından görülen iki koca ayçiçeği gölgede kalmış, renkleri solmuştu, Pantois Baba hâlâ yiyordu. Bardağı boşalmıştı. Bey doldurdu ve aniden metafizik düşüncelerden sıyrılarak:

– Yabangüllerinin bu yılki fiyatı ne? diye sordu.

– Yabangülleri mi dediniz, Mösyö Lanlaire? Bu yıl yüz tanesi, tamı tamına yirmi iki frank ediyor. Biraz tuzlu kaçıyor, biliyorum... ama daha inemem, Allah bilir ya! Yalanım yok! Böyle...

Para konusunu konuşmaya tenezzül bile etmez gönlü zengin pozlarındaki bey, durumu kurtaracak açıklamalar yapmaya çabalayan ihtiyarın sözünü kesti:

– Tamam, Pantois Baba... Anlaştık... sizinle pazarlık eder miyim hiç, ha? Hatta yirmi iki değil, yirmi beş frank vereceğim yabangüllerinize, oldu mu?

– Ah! Mösyö Lanlaire, çok has adamsınız...

– Yok canım! Adil biriyim... haktan yanayım o kadar... emekten yana vesselam!

Yumruğunu masaya indirerek fiyatı yükseltti.

– Yirmi beş frank da değil... otuz frank, satmışım anasını! Otuz frank, verdim gitti, duydunuz mu Pantois Baba?

Zavallıcık minnet ve şaşkınlık dolu fersiz gözlerini beye çevirdi ve lafları ağzında geveleyerek şöyle dedi:

– Duymaz olur muyum, duydum elbet... Sizinle çalışmak büyük bir zevk Mösyö Lanlaire... Emeğin kıymetini biliyorsunuz siz...

Bey bu iltifatlara bir son verdi:

– Bu parayı ödeyeceğim size... durun bakalım... bugün ne... ha evet salı... Ben size pazar günü ödeme yapacağım, uygun mu? Anlaştık mı? Fırsat bu fırsat deyip av tüfeğimi de alırım yanıma... oldu mu?

Pantois Baba'nın gözlerinde parlayan minnet ışığı sönüverdi anında. Keyfi kaçmış, canı sıkılmış, yemekten vazgeçmişti.

– Şey yani, diyecek oldu çekine çekine, bu akşam veremez miydiniz diyecektim? Çok makbule geçerdi... sadece yirmi iki frank verin Mösyö Lanlaire... af buyrun...

– Şaka mı ediyorsunuz Pantois Baba! diye yanıtladı bey, son derece kendinden emin. Hay hay, şimdi derhal ödeyelim madem öyle...

Hay Allah, ben de bir vesile olur da sizin taraflara uzanırım diye öyle demiştim.

Pantolonunun ceplerini yokladı, ceketinin ve yeleğinin ceplerini karıştırdı ve hayretler içinde kalmış gibi bağırdı:

– Olur şey değil!.. Cebimde hiç bozukluk kalmamış yine. Binlikler var sadece...

Zoraki ve gerçekten de acı bir tebessümle şöyle sordu:

– Eminim, siz de bin frank bozamazsınız değil mi Pantois Baba?

Beyefendinin güldüğünü gören Pantois Baba, kendisinin de gülmesi gerektiğini düşünmüş olmalı ki, şen şakrak yanıtladı:

– Ha!.. ha!.. ha!.. Şu fıstık banknotları ben hiç görmedim bile!..

– İyi öyleyse... pazara kalır artık, diye noktaladı bey.

Gelişini kimsenin fark etmediği hanımın fırtına gibi mutfağa daldığı sırada bey elma şarabı ile doldurduğu bardağını Pantois Baba'nınki ile tokuşturuyordu. Beyin masada, ihtiyarın yanına oturup onunla kadeh tokuşturduğunu gören hanımın dudakları bembeyaz kesildi ve:

– Bu da neyin nesi? diyebildi sadece.

Beyefendi kem küm etmeye, kekelemeye başladı:

– Yabangülleri... biliyorsun ya tatlım, yabangülleri. Pantois Baba bana yabangülleri getirmiş de... Bu kış gül fidanlarımızın hepsi dondu.

– Ben yabangülü falan istemedim kimseden... yabangülüne ihtiyacımız yok bizim, diyerek kestirip attı hanım. Sonra yarım daire çizdi, ardından da hakaretler savurarak kapıyı çarptı ve gitti. Sinirinden beni görmemişti.

Beyefendi ve yabangülü toplayıcısı ihtiyar ayağa kalkmış, hanımın biraz önce çıktığı kapıya sıkıntıyla bakıyorlardı. Tek bir laf etmeye çekinerek bir süre bakıştılar. Bu can sıkıcı sessizliği ilk bozan bey oldu:

– Pekâlâ, pazara görüşürüz Pantois Baba.

– Pazara görüşmek üzere Mösyö Lanlaire...

– Kendinize dikkat edin Pantois Baba...

– Siz de, Mösyö Lanlaire...

– Otuz frank... Sözüm söz...

– Sözünün eri adamsınız doğrusu...

Ve ihtiyar, bacaklarının üzerinde güçbela durarak, iki büklüm daldı bahçenin karanlığına ve gözden kayboldu.

Zavallı beyefendi! Zılgıtı yemiştir mutlaka... Pantois Baba'ya gelince, otuz frangını almayı başarırsa şanslı demektir!

Hanımdan yana çıkmak yapacağım en son şey olmakla birlikte bey de çok ileri gitti diyebilirim yine de. Sen git alt tabakadan insanlarla senli benli ol... Yakışık alacak bir durum değil...

Hoş onun hayatına da hayat denmez ya... Kendince bir şeyler yapıp durumu idâre ediyor garibim... Kolay değil elbette... Suya çamura batmış olarak avdan geç saatte eve döndüğünde ve cesaretini toplamak için şarkı mırıldandığında, işte o zaman hanımın bir dayak atmadığı kalır ona.

– Bütün gün evde beni bir başıma bıraktığın için bravo sana...

– Ama biliyorsun ki tatlım...

– Kes sesini...

Mahkeme duvarı gibi yüzü, zehir diliyle saatlerce surat asıp durur... Bey de her yere peşinden gider, korkudan tir tir titreyerek kendini affettirmek için zırvalar durur artık.

– Ama tatlım biliyorsun ki...

– Git başımdan, saçmalayıp durma öyle...

Ertesi gün, doğal olarak, bey evden dışarı adım atmaz ve hanım ciyaklar:

– Ne diye acıdan kıvranır gibi dört dönüyorsun evde?

– Ama tatlım...

– Dışarı çık daha iyi, ava git mesela, beni bunaltma da hangi cehenneme gidersen git, sinirime dokunuyorsun... canımı sıkıyorsun... Def ol!..

Öyle ki eli ayağına dolanır, ne yapacağını bilemez... gitmeli mi, yoksa kalmalı mı! Güç iş onunkisi... Nasılsa hanım gitse de bağıracak, kalsa da, bey de gitmeye karar verir çoğunlukla. Böylece bağırtıları işitmemiş olur.

Gerçekten de insanın içini paralıyor.

Geçen sabah birkaç parça çamaşırı çite sermeye çıkmıştım, beyi gördüm, bahçe ile uğraşıyordu. Gece çıkan rüzgâr yıldızçiçeklerini yere sermişti, sınıklara bağlıyordu onları.

Genellikle bey öğle yemeğinden önce dışarıda değilse eğer bahçe ile uğraşır, daha doğrusu tarhlarının içinde bir şeylerle uğraşır gibi yapar. İçerdeki beladan kurtulma fırsatıdır bu onun için. Bu anlarda kimse ona dırdır etmez. Hanımın yanında olmadığında tanınmayacak kadar değişir. Yüzü güler, gözleri ışıldar. Zaten neşeli olan karakteri büsbütün çıkar ortaya. Gerçekten de kötü biri değildir o. Evde benimle hiç konuşmadığı gibi, o da hangi akla hizmetse, varlığımla yokluğumu

fark etmiyormuş gibi yapar. Ama dışarıda iş değişir; hanıma yakalanmayacağına iyice emin olmuşsa eğer gönül alıcı bir laf etmeden kesinlikle geçmez yanımdan. Konuşmaya cesaret edemediği zamanlarda da öylece bakar yüzüme. Demem o ki bakışı sözlerinden daha anlamlıdır. Zaten ben de, her ne kadar onunla ilgili alınmış bir kararım yoksa da, yaptığım her hareketle onu baştan çıkarmaktan ve onu deliye döndürmekten acayip zevk alırım.

Beyefendi yolun kenarındaki yıldızçiçeklerinin üzerine eğilmiş, dişlerinin arasına da rafya telleri sıkıştırmış çalışıyordu. Yanından geçerken hiç yavaşlamadan ona şöyle laf attım:

– Beyefendi doğrusu bu sabah çok hamaratlar...

– Ha... evet ya! diye yanıtladı... bu Allahın cezası yıldızçiçeklerinin yüzünden, gördüğünüz gibi...

Beni biraz daha orada tutabilmek için şöyle dedi:

– Eee, Célestine?.. Umarım artık iyice alışmışsınızdır buralara?

Bu soruya takıldı kaldı, konu bulamıyor ki iki çift laf etsin. Ben yine de onu mutlu etmek için gülerek yanıtladım:

– Tabii efendim... elbette... alışıyorum işte...

– Hele şükür... Hah şöyle... Hah şöyle...

Kazık gibi dikilmişti karşıma. Sıcacık bakışı ile sarmalıyordu beni, bir yandan da bana söyleyecek daha akıllıca bir şeyler bulacak kadar zaman kazanmak için, "Hah şöyle" diye tekrarlayıp duruyordu.

Dişlerinin arasında duran rafya tellerini çekip aldı, sırığın başına bağladı. Bacakları ayrık, avuç içleri kalçalarında, gözkapakları düşmüş, gözlerindeki edepsiz bakışını gizlemeden haykırdı:

– Célestine, bahse girerim ki Paris'te iyi fingirdemişsinizdir... Ne dersiniz, ha... fingirdediniz mi?

İşte bunu hiç beklemiyordum doğrusu!.. Kahkahayı koyvermek için dayanılmaz bir istek duydum ama yine de konumum gereği üzgün bir ifade takınıp, kızarmaya çalışarak mahcup mahcup önüme baktım:

– Beyefendi yani... siz de! diyerek ufak yollu sitem ettim.

– Ne yani? diye üsteledi. Böyle gözlere sahip sizin gibi güzel bir kız olacak da... mutlaka fingirdemişsinizdir. Fingirdemekle de iyi etmişsiniz doğrusu. Eğlenceyi severim ben... canına yandığımının! Aşktan yanayım ben, anasını satayım!..

Bey kızıştıkça kızışıyordu. Güçlü kuvvetli, kaslı vücudunun aşkla tutuştuğunu gösteren belirtileri çok iyi tanıyordum. Kor gibi yanıyordu. Arzu ateşi fışkırıyordu gözbebeklerinden. "Bu ateşe buz gibi bir

duş iyi gelir" dedim içimden ve yavan olduğu kadar da asil bir tonda şunları söyledim:

– Beyefendi yanılıyorlar... Beni diğer hizmetçileri ile karıştırıyorlar herhalde, beyefendi benim namuslu bir kız olduğumu biliyor olmalılar.

Bu hakaretin onurumu ne kadar kırdığını vurgulamak için büyük bir ağırbaşlılıkla devam ettim:

– Beyefendi hanımefendiye şikâyet edilmeyi hak ediyorlar.

Gider gibi yaptım... Beyefendi hemen koluma yapıştı...

– Hayır... hayır, sakın ha!.. diye geveledi.

Bütün bunları kahkahayı basmadan söylemeyi nasıl başardım, boğazımı çın çın çınlatan bu kahkahayı orada tutmayı nasıl becerdim acaba? İnanın ben de bilmiyorum gerçekten...

Beyefendiyi iyi madara etmiştim; çok komik bir duruma düşmüştü. Korkudan ve duyduğu rahatsızlıktan ağzı bir karış açık, nutku tutulmuş, tırnakları ile ha bire kaşıyordu ensesini.

Yakınımızdaki yaşlı armut ağacının diken ve yosun istilasına uğrayan dalları yere eğilmişti, birkaç armut elin erişebileceği uzaklıkta asılı duruyordu. Armut ağacının komşusu kestane ağacının tepesine de bir saksağan tünemiş alaylı alaylı ötüyordu; şimşirlerin gerisinde pusuya yatan kedi bir yabanarısına pati atmakla meşguldü. Bu sessizlik beyefendi için giderek daha katlanılmaz bir hal alıyordu. Neredeyse acılı denebilecek çabalardan, dudaklarında gülünç çarpılmalara yol açan çabalardan sonra, bana sordu:

– Armut sever misiniz Célestine?

Yumuşamadım. Burnum havada, kayıtsız yanıtladım:

– Evet, efendim.

Karısına yakalanma korkusu ağır basıp bir süre kalakaldı öylece, sonra ani bir hareketle, arakçı bir çocuk hızıyla kopardı armudu dalından ve elime tutuşturuverdi. Öf be! İçim acıdı... Dizlerinin bağı çözülmüştü, titriyordu elleri... vah zavallım!..

– Alın şunu Célestine... önlüğünüzün altına saklayın. Size hiç vermiyorlar mutfakta, değil mi?

– Hayır, efendim.

– Madem öyle, size ben veririm... ara sıra... çünkü... çünkü... sizin mutlu olmanızı istiyorum...

İçtenliği, bana karşı duyduğu arzu, sakarlığı, eli ayağının birbirine dolaşması, sesindeki telaş, sapına kadar erkek oluşu, bunların tümü et-

kilemişti beni. Yüzümü azıcık yumuşattım, sert bakışlarımı hafif bir tebessümle gölgeledim, biraz cilveli biraz da alaylı bir sesle şöyle dedim:

– Ay!.. Ya hanımefendi sizi görseydi efendim?

Biraz tedirgin oldu ama evle aramızda paravan gibi duran kestane ağaçlarını hatırlayınca hemen toparlayıverdi kendini, yumuşadığımı da görünce büsbütün yiğitlik taslamaya başladı, el kol hareketleri yaparak haykırdı:

– Hanımefendi, hanımefendi... o da kim oluyor? Ne yani? Tükürmüşüm hanımefendinin içine! Fazla oldu artık! Canıma tak etti! Yeter be! Hanımefendiden gına geldi bana...

Sertçe çıkıştım:

– Beyefendi hata ediyorlar... Beyefendi haksızlık ediyorlar... Hanımefendi çok sevimli bir kadındır.

Yerinden sıçradı:

– Sevimli mi? dedi. O mu? Hey yüce Tanrım! Onun neler yaptığından haberiniz yok mu sizin? Hayatımı mahvetti. Erkeklik bırakmadı bende, artık ben hiçbir şey değilim... Kimsenin aldırdığı yok bana, memlekette beni adam yerine koyan bile kalmadı... Hepsi karımın yüzünden... Karım mı dedim? Ne karısı be! O... O... İneğin tekidir o... Evet Célestine o bir inek... inek... inek...

Ona ahlâk dersi vermeye kalktım ve sesimi yumuşatarak söylevime başladım. Hanımın enerjisine, yeteneklerine, düzenine yapmacık övgüler yağdırdım. Her cümlemde biraz daha sinirleniyordu:

– Hayır, hayır! O ineğin teki... inektir o!

Yine de onu biraz olsun yatıştırmayı başardım. Zavallı bey! Kedinin fare ile oynaması gibi oynuyordum onunla. Bir bakışım yetiyordu sinirini yatıştırmaya, hemen yumuşuyor, eveleme geveleme faslı başlıyordu:

– Ne tatlı şeysiniz siz öyle... ne kadar sevimlisiniz!.. Çok iyisiniz... Ama şu inek öyle mi?..

– Yapmayın efendim, lütfen ama...

Tekrar başlıyordu:

– Ne tatlı şeysiniz siz öyle! Oysa... basit bir oda hizmetçisisiniz...

Bir anda yanıma yaklaştı ve fısıldar gibi:

– Ah bir isteseydiniz Célestine?

– Neyi isteseydim?..

– İsteseydiniz... Anlıyorsunuz... Pekâlâ da anlıyorsunuz, yalan mı?

– Yoksa beyefendi, hanımefendiyi kendisiyle aldatmamı mı istiyorlar? Yani şimdi beyefendi kendileri ile aşna fişne yapayım demeye mi getiriyorlar?

Yüzümün aldığı ifadeyi yanlış yorumlamıştı... gözü dönmüş, boyun damarları şişmiş, dudakları ıslak bir halde ve ağzından salyalar akıtarak boğuk bir sesle cevap verdi:

– Aynen öyle!.. Evet ya... Aynen öyle!..

– Beyefendi aklından bile geçirmesinler bunu.

– Aklımda bundan başta bir şey yok ki Célestine...

Kıpkırmızı kesilmiş, kan yüzüne hücum etmişti:

– Beyefendi yine başlayacaklar galiba...

Elimi tutmak, beni kendine çekmek istedi.

– Evet aynen öyle, dedi... Bildiniz yine başlıyorum... çünkü... çünkü... sizin için çıldırıyorum... senin için deli divane oluyorum Célestine... çünkü başka bir şey düşünemez oldum... çünkü gözümü uyku tutmuyor... çünkü bu beni hasta etti... sakın çekinmeyin benden... Korkmayın benden... ben kaba biri değilim... hamile bırakmayacağım sizi... hayır... Tanrı aşkına!.. söz veriyorum! Ben... ben... biz... biz...

– Bir kelime daha edin de göreyim beyefendi, bu kez, her şeyi anlatırım hanımefendiye... Sizi bu durumda, bahçede ya bir gören olsaydı?

Son derece üzgün, mahcup, alıklaşmış, ellerini nereye koyacağını, gözlerini ne yöne çevireceğine karar veremeden, kendiyle ne yapması gerektiğini bilemeden kalakaldı öylece. Ayaklarının altındaki toprağa, yaşlı armut ağacına, bahçeye bakıyordu görmeksizin. Yenik düşmüştü sonunda. Sırığa bağladığı rafya tellerini çözdü, yere serilen yıldızçiçeklerinin üzerine eğildi yeniden... Son derece üzgün, yalvaran bir sesle inler gibi şöyle dedi:

– Biraz önce Célestine size... size... size laf olsun diye söyledim bunu; sıradan bir şey... herhangi bir şey söyler gibi gelişigüzel söyleyiverdim işte... koca bir aptalım ben... Lütfen alınmayın, darılmayın bana... Sakın bunlardan bahsetmeyin hanımefendiye. Doğru ya, ya biri bizi bahçede görseydi?

Gülmemek için kaçtım yanından.

Evet, gülmek geliyordu içimden... bu arada hoş bir duyguya da kapılmıştım, nasıl anlatılır bilmem ki, annelik duygusu gibi bir şeydi herhalde. Aslında beyefendi yatağa girmek için seçeceğim biri değildi ama ne fark ederdi ki, ha bir fazla, ha bir eksik? Bu zavallı koca bebe-

ğe biraz mutluluk tatturmış olurdum hiç olmazsa, öyle yoksun kalmıştı ki bundan! Ben de nasiplenmiş olurdum bu arada çünkü aşkta başkalarına mutluluk vermek, başkalarından almaktan belki de daha büyük bir mutluluktur. Okşamalarına tenimizin kayıtsız kaldığı durumlarda bile, gözleri fırıldak gibi dönen korumasız bir çapkının kollarımızda eridiğini görmekten daha hoş ve daha saf bir duygu olabilir mi hiç? Dahası hanımefendiye inat, bu çok da eğlenceli olurdu... bekle de gör gönlüm!..

Beyefendi bütün gün bir yere kıpırdamadı. Yıldızçiçeklerini dikleştirdi, öğleden sonrayı da odunlukta geçirdi. Dört beş saat kadar hırsla odun kırdı. Çamaşırhaneden baltanın demir takoza indikçe çıkardığı o sesleri bir tür gururla dinledim.

Dün, bey ve hanını tüm öğleden sonrayı Louviers'de geçirdiler. Beyin dava vekili ile randevusu varmış, Hanımın da terzisi ile.

Ben de fırsattan istifade, Rose'u ziyaret ettim. O meşhur pazar gününden beri görmemiştim onu. Yüzbaşı Mauger'yi tanımak da hiç fena olmadı hani. Herif tam bir kaçık, pek rastlanmayacak türden, inanın abartmıyorum. Gözünüzün önüne bir sazan balığı kafası getirin, kırlaşmış uzun keçi sakalı ve bıyıkları olsun... Son derece ruhsuz, son derece asabi, son derece huzursuz, yerinde duramıyor, durmadan çalışıyor, kâh bahçede, kâh marangozhane niyetine kullandığı hap kadar odada; bir yandan da, askeri marşlar söylüyor ve alayın borazancısını taklit ediyor.

Bahçe çok güzel; eski tür. Artık hiç rastlanmayan, sadece eski zaman kırlarında ve bir de yaşlı papazların bahçesinde bulunan soyu tükenmiş çiçeklerin dikildiği kare biçiminde tarhlara bölünmüş...

Oraya vardığımda Rose bir akasya ağacının gölgesine yerleştirilen rustik bir masanın başına keyifle kurulmuş, dikiş sepetini de önüne almış çorapları yamıyordu. Yüzbaşı ise çimenlik bir alana çömelmiş, tepesine eskiden kalma sipersiz bir polis başlığı geçirmiş, bir gün önce delinen sulama hortumunun su kaçıran deliklerini tıkamaya çalışıyordu. Çok sıcak karşıladılar beni. Rose, bir katınerli papatya tarhını çapalayan küçük yamağa bir şişe likör ve birkaç tane de kadeh getirmesini buyurdu.

Karşılıklı nezaket sözcüklerinden sonra:

– Ee! diye söze başladı Yüzbaşı, şu sizin Lanlaire geberınedi mi hâlâ?.. Bu ünlü ahlâksızın evinde çalıştığınız için başınız göğe erse yeri-

dir... Size acıyorum... ya öyle işte sevgili hanım kızım.

Beyefendi ile bir zamanlar iyi komşu, ayrılmaz iki dost olduklarını anlattı. Ancak Rose konusunda çıkan bir tartışma yüzünden ölünceye kadar küs kalacaklarını söyledi. Bizim beyefendi, Rose'u masasına buyur ettiği için yüzbaşıyı kendi sınıfına ihanet etmekle suçlamışmış meğer.

Öyküsünü yarıda kesti ve beni kendi tarafına geçirmek ister gibi şöyle söyledi:

– Masama buyur etmiştim! Ya yatağıma da buyur etmek istersem? Hadi canım sen de! Hakkım yok muymuş yani? Bu onun üstüne mi vazifeymiş?..

– Elbette hayır, Yüzbaşım.

Rose iç geçirerek mahcup bir sesle şöyle söyledi:

– Yalnız bir adam... bu çok normal değil mi?..

Nerdeyse birbirlerine sille tokat girecekleri bu kavgadan sonra, eski dostlar zamanlarını mahkemede geçiriyorlarmış, ölesiye nefret ediyorlarmış birbirlerinden.

– Ben, diye itiraf etti Yüzbaşı, bahçemde ne kadar taş varsa hepsine çitten aşağıya, Lanlaire'lerin bahçesine fırlatıyorum. Cama, çerçeveye isabet ederse o da onun talihine... aslında benim talihime diyelim daha iyi... Ah domuz herif ah! Neyse... çok geçmeden siz de görürsünüz...

Bu sırada bahçedeki bir taş ilişti gözüne, davrandı taşa, tuzak kuran avcı gibi kendini göstermeden yerde sürünerek çite doğru gitti ve var gücüyle fırlattı taşı bizim bahçeye. Kırılan bir camın şangırtısı duyuldu. Zafer kazanmış biri gibi yanımıza geldi. Sarsıla sarsıla, katıla katıla, iki büklüm olmuş gülüyor, şarkı mırıldanır gibi de şöyle söylüyordu:

– Bir cam daha sizlere ömür... camcı geçerse bu iş olur...

Rose onu bir annenin sevecen bakışları ile izliyordu, hayranlık dolu sesi ile şöyle dedi bana:

– Ne tuhaf biri... ne kadar da çocuksu... yaşına göre ne kadar da genç duruyor!..

Birer kadeh yuvarladıktan sonra, Yüzbaşı Mauger bahçeyi gezdirmek istedi bana. Rose astımını ileri sürerek bize eşlik edemeyeceğini bildirdi üzülerek, fazla gecikmememizi tembihlemeyi de ihmal etmedi bu arada.

– Zaten gözüm üstünüzde, dedi şaka yollu.

Yüzbaşı beni patikaların, çevresi şimşirlerle çevrili evleklerin, çiçekle dolup taşan tarhların arasında gezdirdi. Her seferinde, "Lanlaire domuzu"nun bahçesinde bunlardan olmadığını hatırlatmayı ihmal etmeyerek söylüyordu en güzel çiçeklerin ismini. Birdenbire çömelerek turuncu renkte mini minnacık, çok tuhaf ve çok sevimli bir çiçek kopardı, parmaklarının arasında yavaşça sapını döndürerek bana:

– Bundan hiç yediniz mi? diye sordu.

Bu tuhaf soru karşısında o denli şaşırmıştım ki ağzım kilitlendi adeta. Yüzbaşı açıkladı:

– Ben yedim. Tadı çok güzeldir. Burada gördüğünüz çiçeklerin, istisnasız, hepsinden yedim. Tadı ister güzel olsun, ister o kadar güzel olmasın, isterse hiçbir şeye benzemesin... fark etmez... Ben yerim her şeyi...

Göz kırptı, dilini şaklattı, karnına vurdu elini ve bir kez daha:

– Ben yerim her şeyi, dedi meydan okurcasına.

Yüzbaşı'nın bu garip açıklamayı yapma tarzından, hayattaki tek övünç kaynağının her şeyi yemek olduğunu anladım, başka numarası yoktu anlaşılan. Bu takıntısını pohpohlayıp kafa bulmak için:

– Hakkınız var Yüzbaşım, dedim.

– Elbette ya, diye yanıtladı, koltukları kabarmıştı. Yediğim sadece bitki değil ha!.. Hayvanları da yerim... Kimsenin yemediği... adını sanını bilmediği hayvanları... ben yerim her şeyi.

Gezintimize, çiçekli tarhların etrafından dolanarak, kırmızı, mavi, sarı, rengârenk o güzelim taçyaprakların bizi selamladığı daracık patika yollardan geçerek devam ettik.

Çiçekler yüzbaşının iştahını kabartmış gibiydi. Dili, hafif ve ıslak bir ses çıkararak dolaştı çatlak dudaklarında. Şöyle dedi bana:

– İtiraf etmeliyim ki yemediğim ne bir böcek, ne bir kuş, ne de bir solucan kaldı... Kokarca yedim... karayılan yedim... fare, çekirge, turtul... ne varsa... hepsini yedim. Bu yörede bunu bilmeyen yoktur, ya! Ölü ya da diri, kimsenin bilmediği, o zamana kadar hiç görmediği bir hayvana rastlamasınlar, anında, "Yüzbaşı Mauger'ye götürelim!" derler ve getirirler. Ben de afiyetle yerim hayvanı. Özellikle de kış aylarında, büyük soğuklar başlayınca bilmediğimiz kuşlar geçer buralardan... Amerika'dan, belki de daha uzak diyarlardan gelirler bu yöreye. Onları bana getirirler, ben de yerim. Yeryüzünde benim kadar çeşit tanıyan, tat bilen bir başka birisinin daha olmadığına kalıbımı basarım. Ben yerim her şeyi...

Gezi tamamlanınca akasyaların altındaki yerimize geçip otırduk. Gitmek için izin istemeye hazırlandığım sırada yüzbaşının bağırdığını duydum:

– Durun da size kesinlikle şimdiye kadar hiç görmediğiniz, çok ilginç bir şey göstereyim, dedi ve çınlayan bir sesle:

– Kléber!.. Kléber!.. diye seslendi.

Bu arada da bana açıklama yaptı.

– Kléber benim gelinciğim olur... olağanüstü bir yaratıktır...

Bir kez daha seslendi:

– Kléber!.. Kléber!..

Tam o sırada üstümüzdeki dalda bir kıpırtı oldu. Pespembe bir surat çıktı ortaya yeşil ve altın sarısı yaprakların arasından, dünya tatlısı bir çift minik siyah göz cin gibi bize bakıyordu parıldayarak.

– Hah!.. Uzaklarda olmadığını biliyordum zaten... Hadi, gel yanıma Kléber!.. Psstt!..

Hayvan dalın üstünde sürünerek gövdeye doğru kaydı ve tırnaklarını ağacın kabuğuna geçirerek dikkatlice aşağıya indi. Yer yer pas renginde beneklerle bezenmiş bembeyaz kürkle kaplı gövdesinin hareketleri esnek, yılan gibi zarif ve kıvraktı. Yere değer değmez iki sıçrayışta Yüzbaşı'nın dizine oturdu, o da büyük bir keyifle okşamaya başladı tüylerini.

– Oh! Cici Kléber!.. Ah benim sevimli, küçük Kléber'im!..

Sonra da bana döndü:

– Bu kadar munis, insana bu kadar yakın bir gelincik gördünüz mü hayatınızda? Minik bir köpek sanki, bahçede nereye gitsem peşimden gelir. Seslenmem yeter, başı dimdik, kuyruğunu bir sağa bir sola sallayarak anında biter yanımda. Bizimle yer, bizimle yatar. Bu minik yaratığı, ne yalan söyleyeyim, insana değişmem. Mesela geçenlerde üç yüz frank verdiler de kabul etmedim. Bin franga, iki bin franga... yine de vermem Kléber'i. Gel yanıma Kléber...

Hayvan başını sahibine doğru kaldırdı, sonra üstüne çıktı, omuzlarına tırmandı, binbir maskaralık ve sevgi gösterisinden sonra bir fular gibi dolandı Yüzbaşı'nın boynuna. Rose'un sesi çıkmıyordu, keyfi kaçmışa benziyordu.

Birdenbire şeytani bir fikir geçti aklımdan ve damdan düşer gibi soruverdim:

– Ama yine de gelinciğinizi yemeyeceğinize bahse girerim yüzbaşım. Yanılıyor muyum?

Yüzbaşı derin bir şaşkınlık, ardından da sonsuz bir acı ile baktı yüzüme... Gözleri irileşti, dudakları titredi.

– Kléber'i mi? diye kekeledi... Kléber'i yemek ha?

Her şeyi yemiş biri olan bu adama böyle bir soru şimdiye kadar hiç sorulmamıştı besbelli. Yemeye son derece elverişli yeni bir lezzet dünyası ile karşı karşıyaydı şimdi.

– Ama, yine de gelinciğinizi yemeyeceğinize bahse girerim Yüzbaşım, yanılıyor muyum? diye üsteledim acımasızca.

Ürkek, endişeli, gizemli ve karşı konulmaz bir dürtü ile sarsılmış olarak kalktı oturduğu banktan yaşlı Yüzbaşı... son derece huzursuzdu.

– Ne demiştiniz? Tekrarlayın bakalım! dedi kekeleyerek.

Her sözcüğün üstüne bastıra bastıra üçüncü kez söyledim acımasızca:

– Ama, yine de gelinciğinizi yemeyeceğinize bahse girerim, yanılıyor muyum?..

– Gelinciğimi yemez miyim?.. Ne dediniz siz?.. Gelinciğimi yemeyeceğimi mi söylediniz?.. Aynen öyle dediniz, değil mi?.. Eh madem öyle görün bakalım yer miymişim, yemez miymişim?.. Ben yerim her şeyi...

Gelinciği kaptığı gibi, ani bir hareketle, bütün bir ekmeği ikiye bölercesine, minik hayvanın işini bitirdi. Sarsıntı ve kasılma yaşamadan, can çekişmeye bile fırsat bulamadan ölen hayvanın cansız bedenini patikanın kumlarına fırlatıp attı ve Rose'a seslenerek:

– Akşama yahnisini yaparsın artık! dedi ve anlamsız, delice hareketler yaparak koştu, eve kapandı.

Orada, birkaç saniye içinde, söze sığmaz gerçek bir vahşete tanık olmuştum, Biraz önce çevirdiğim korkunç oyunun şaşkınlığı içinde, oradan ayrılmak için yerimden kalktım. Betim benzim solmuştu. Rose beni geçirdi... Gülümsüyordu.

– Olanlara kızmadım, dedi sır verir gibi. Gelinciğe karşı duyduğu sevgi fazla abartılı idi. Başka şeyi sevmesine tahammül edemiyorum, çiçeklere olan aşırı düşkünlüğü yetmiyormuş da sanki...

Kısa bir aradan sonra devam etti:

– Bu olanlardan sonra sizi kolay kolay affetmeyecektir, benden söylemesi. Böyle bir adama meydan okumak sizin neyinize a kuzum... Öyle ya! Ne de olsa eski bir asker!

Birkaç adımdan sonra da şöyle dedi:

– Aman yavrum dikkat, siz siz olun ayağınızı denk alın! Kasabada

dedikodunuzu yapmaya başlamışlar bile. Geçen gün, bahçede, sizi Mösyö Lanlaire'le görmüşler galiba. Ne büyük düşüncesizlik bu böyle... Yalanım yok, bu adam sizi anında kandırıverir tatlı dili ile, eh şimdiye kadar kandırmamışsa elbette... Neyse, siz dikkatli olun yeter. Bu adamla ilk seferde... hop! bir çocuk... unutmayın bunu.

Arkamdan bahçe kapısını kapatırken de şunları ekledi:

– Hadi size güle güle, ben de gidip yahnimi koyayım ateşe bari...

Bütün gün, minik gelinciğin patikanın kumları üzerindeki cansız bedeni gitmedi bir türlü gözümün önünden.

O akşam yemekten sonra sıra tatlı ve meyve servisine geldiğinde hanımefendi sert bir dille şöyle çıkıştı bana:

– Canınız erik çekince bana söyleyin, veririm ya da vermem o bana kalmış, ama siz siz olun sakın benden habersiz bir daha dokunmayın onlara...

Diklendim:

– Ben hırsız değilim hanımefendi, erik de sevmem üstelik.

Hanım üsteledi:

– Ben size erik almışsınız diyorum...

Cevabımı yapıştırdım:

– Hanımefendi mademki hırsız olduğumu düşünüyorlar hesabımı kessinler olsun bitsin...

Hanımefendi elimdeki erik tabağını hırsla alarak:

– Bu sabah beyefendi beş tanesini yemişti... Otuz iki tane erik vardı toplam. Oysa yirmi beş tane kalmış şimdi. İkisini de siz araklamışsınız anlaşılan. Sakın bir daha deneyeyim demeyin!..

Doğruydu söylediği, iki tanesini yemiştim. Demek ki hiç üşenmeden tane tane saymış erikleri!

Olamaz!.. Böylesini ne gördüm ne duydum bugüne kadar hayatımda!

V

28 Eylül.

Annem ölmüş. Haberi bu sabah aldım. Memleketten yazmışlar. Attığı dayaklardan başka bir şeyini anımsamasam da, içimi kor gibi yaktı bu haber. Ağladım... ağladım... ağladım... Hanımefendi beni böyle ağlarken görünce:

– Yine ne oldu, bu ne hal böyle? diye sordu.

– Annem, zavallı annem ölmüş!.. diye yanıtladım.

– Acı bir olay... ama elimden bir şey gelmez... Yine de, ev işlerini aksatmamak gerek, dedi her zamanki sesiyle.

Deyip diyeceği bu oldu... Vah! Vah! Vah! Gerçekten de iyilik yanına bile uğramamış bu kadının...

Beni en çok üzen ise, annemin ölümüyle, minik gelinciğin öldürülmesi arasında bir bağlantı kurmam oldu. Tanrı'nın gazabına uğradığımı, yüzbaşıyı Kléber'i öldürmek zorunda bırakmasaydım annemin belki de ölmeyeceğini düşündüm. Annemin Kléber'den önce öldüğünü binlerce kez kendime tekrarladıysam da kâr etmedi, sonuç aynıydı; öyle ya da böyle, aynı kapıya çıkıyordu. Bu düşünce vicdan azabı gibi bırakmadı peşimi gün boyu.

Ne çok isterdim orada olmayı... Ama Audierne buradan o kadar uzak ki... dünyanın öbür ucu sanki... Param da yok üstelik. Zaten ilk aylığımdan bana hayır gelmeyecek, bu işi bulan büroya gidecek, yersiz yurtsuz kaldığım günlerden biriken birkaç kuruş borcumu bile temizleyemeyeceğim bu gidişle.

Öte yandan, gideceğim de ne olacak yani? Erkek kardeşim asker, bir gemide görev yapıyor ve şimdi Çin'de, öyle olmalı, çünkü uzun zamandır haber alınamadı ondan. Kız kardeşim Louise'e gelince, kim bilir nerelerdedir şimdi? Hiç haberim yok... Jean le Duff'ün arkasına takılıp Concarneau'ya gitmek üzere evden kaçtığından beri onu ne gören var ne de nerede olduğunu bilen. Orada burada sürtüyordur ama kim bilir nerde? Belki de o tür evlerden birindedir, belki o da ölmüştür... Hatta belki erkek kardeşim bile ölmüş olabilir...

Öyle ya, neden gidecekmişim oraya? Elime ne geçecek sanki? Kimim kimsem kalmadı orda, annemden de bir şey kalmamıştır, eminim bundan. Birkaç pılı pırtı, bir iki de mobilya; arkasında bıraktığı içki borcunu bile karşılamaz bu eşyalar.

Yine de çok garip... Hayatta iken aklıma bile getirmezdim onu. Görme isteği duymazdım hiç... İşyerimi değiştirirken yazardım sadece, yeni adresimi bildirmek için olurdu o da... Beni çok dövdü... Sürekli sarhoş olan bir annenin yanında çok mutsuz geçti çocukluğum. Ama durup dururken öldüğünü öğrenmek beni yasa boğdu. Kendimi hiç bu denli yalnız hissetmemiştim...

Çocukluğum o kadar berrak ki belleğimde... Yaşamın zorlu başlangıcında çevremde kim varsa, ne varsa, hepsini anımsıyorum... Bir yanda alabildiğine mutluluk, öte yanda ise sonsuz mutsuzluk var... dünya hiç de adil değil.

Bir gece, cankurtaran vapurunun acı acı çalan siren sesi ile sıçrayarak uyandığımızı anımsıyorum, oysa çok küçüktüm. Ah! Fırtınada ve gece karanlığında bu çağrılar ne de iç karartıcıdır!.. Bir gün öncesinde başlayan rüzgâr fırtına halinde esiyordu. Limandaki dalgalar bembe-

yaz ve kudurgandı. Birkaç şalupa dışında limana girmeyi başaran gemi olmamıştı. Ötekiler ise, zavallılar, kuşkusuz tehlikede idiler.

Annem, babamın Sein Adası yakınlarında balığa çıktığını bildiği için fazla endişeli değildi. Daha önceleri de sık sık olduğu gibi bu sefer de adanın limanına sığınmış olacağını umuyordu. Yine de, cankurtaran gemisinin siren sesini duyar duymaz bembeyaz bir suratla titreyerek kalkmıştı yatağından. Alelacele büyük bir yün şalla beni sarıp sarınaladığı gibi dosdoğru iskelenin yolunu tuttu. Ablam Louise artık büyümüştü, ağabeyim ondan biraz daha küçüktü, peşimize takıldılar, bir yandan da avaz avaz bağırıyorlardı:

– Ah! Kutsal Bakire!.. Ah! Sevgili İsa...

Annem de onlar gibi:

– Ah! Kutsal Bakire!.. Ah! Sevgili İsa!.. diye bağırıyordu.

Daracık sokaklar insan kaynıyordu, kadınlar, yaşlılar, ufacık çocuklar, herkes sokağa dökülmüştü. Rıhtımdaki gemilerden gıcırtılar yükseliyor; ürkek gölgeler koşuşturup duruyordu. Şiddetli esen rüzgâr yüzünden kimse duramıyordu orada, üstelik bir de dalgalar vardı. Kabaran dalgalar taş döşeli yolun üstünde gülle gibi patlıyor, geri çekilirken de ne var ne yok tümünü silip süpürüyordu. Annem, "Ah! Kutsal Bakire!.. Ah! Sevgili İsa!.." diyerek, koyun çevresinden dolanıp fenere kadar uzanan patikadan ilerledi. Her yer zifiri karanlıktı; kendisi de simsiyah olan denizin üzerinde arada sırada, ta ilerdeki fenerin ışığı vurdukça koca kayalar ve kabaran dalgalar ağarmaktaydı. "Ah! Kutsal Bakire!.. Ah! Sevgili İsa!.." Bu sarsıntılara rağmen ve bir şekilde onlar sayesinde beşikteymişçesine sallanarak, rüzgâra rağmen ve onun sayesinde sersemlemiş bir halde, annemin kollarında mışıl mışıl uyumuşum. Tavanı basık bir odada açtım gözlerimi. Arkadan gördüğüm karaltıların ortasında, hüzünlü yüzlerin ortasında, sürekli hareket halindeki kolların ortasında, sağında ve solunda mum yanan portatif bir yatağın içinde, büyük bir ceset gördüm... "Ah! Kutsal Bakire!.. Ah! Sevgili İsa!.." Korkunç bir cesetti bu; upuzun ve çıplak, kaskatı, yüzü ezilmiş, kolları bacakları kanlı kesiklerle, mor lekelerle dolu bir ceset... Bu benim babamdı...

Hâlâ gözümün önünde... saçları kafasına yapışmıştı, saçlarına karışan deniz yosunları taç gibi duruyordu başında. Erkekler üstüne eğilmiş, sıcak yünlü bezlerle vücudunu ovuşturuyor, ağzından hava üflüyorlardı. Belediye başkanı oradaydı, papaz efendi oradaydı, gümrük muhafaza müdürü oradaydı, sahil güvenlik komutanı oradaydı... kork-

tum, şalı üstümden attığım gibi bu adamların bacaklarının arasından geçerek, döşemenin ıslak zeminine basa basa koşmaya başladım; bir yandan da avazım çıktığı kadar bağırarak annemi, babamı çağırıyordum. Komşu kadınlardan biri beni kucaklayıp götürdü...

İşte o günden sonra annem kendini delice içkiye verdi. Önceleri sardalye konserve fabrikalarında çalışmayı denedi ama hep kör kütük sarhoş dolandığı için hiçbir patron barındırmadı onu yanında. O da eve kapandı; huysuz, kederli ha bire içti. Midesinde içkiye yer kalmayınca da bizi döverdi... Nasıl oldu da elinde kalmadım, Allah bilir...

Evde durmaz, her fırsatta kaçardım ben. Günümü rıhtımda sürterek, bahçelerden bir şeyler araklayarak, deniz çekildiğinde su birikintilerinde bata çıka yürüyerek geçirirdim, ya da Plogoff Yolu üzerindeki, denizden esen rüzgârdan uzak, sık çalılarla kaplı, bol otlu bir yamacın kuytusunda, akdikenler arasında küçük oğlan çocukları ile alt alta üst üste oynaşır dururdum. Akşam olup da eve döndüğümde, çoğu kez annemi yerdeki taşların üstünde, eşiğe enlemesine serilmiş, ağzında kusmuklar, elinde kırılmış bir şişeyle kendinden geçmiş bir durumda bulurdum. Üstünden atlayıp içeri girdiğim çok olmuştur. Bir de ayılması vardı, düşman başına... Dellenirdi; yalvarma yakarmalarıma, çığlıklarıma aldırmaz yataktan sürükleyerek çıkarır, peşimden gelir, üstümde tepinir, beni mobilyalara çarpar bir yandan da:

– Seni geberteceğim!.. Geberteceğim seni!.. diye bağırırdı.

Öleceğimi sandığım çok olmuştur.

Daha sonra içki parasını kazanabilmek için fuhuşa döktü işi. Gece, her gece evimizin kapısına hafif hafif vurulduğunu duyardık. Tayfanın biri gelir, odanın içini güçlü bir deniz ve balık tuzu kokusuna boğardı. Yatağa girer, bir saat kalır ve giderdi... Sonra bir diğeri gelir, o da yatağa girer, bir saat kadar kalır ve giderdi... Bu iğrenç gecelerin karanlığında kavga dövüşler yaşanır, korkunç çığlıklar duyulurdu, çoğu kez de jandarmalar gelip olaya el koyarlardı.

Yıllar yılları kovaladı aynı biçimde... Hiçbir yerde istenmiyorduk; ne ben, ne ablam, ne de ağabeyim. Sokakta insanlar bizden kaçıyorlardı. Bazen dilenmek bazen de hırsızlık yapmak için kapılarına gittiğimiz saygıdeğer ev sahipleri bizi taşla kovalarlardı. Ve bir gün ablam Louise evden kaçtı; bir süredir o da annem gibi tayfalarla düşüp kalkıyordu. Ardından da ağabeyim gitti; gemide miço oldu. Annemle bir başıma kaldım böylece.

Daha henüz on yaşında iken namus elden gitmişti. "Anasının kızı" olmuş, bu acı ve kötü örnekten aşka dair pek çok şey öğrenmiştim, düşüp kalktığım oğlan çocukları ile müstehcen oyunlar oynaya oynaya ahlâkım iyice bozulmuş, vücudum da vaktinden önce gelişmişti. Bunca dayağa, imkânsızlıklara rağmen, mis gibi deniz havası ile büyümekten, özgür ve güçlü olmaktan olsa gerek, öyle serpilmiştim ki on bir yaşında ergenlik çağının ilk heyecan ve sarsıntılarını tanımıştım bile. Çocuk görünümümün altında bir kadındım adeta.

On iki yaşında tam anlamıyla kadın oldum. Bakirelik gitmişti elden. Tecavüze mi uğramıştım? Hayır kesinlikle. Peki kendi rızamla mı olmuştu? Eh... aldığım kötü eğitimin ve bozulan ahlâkımın sınırları çerçevesinde olayı saflık ve bönlüğe varan bir doğallıkla kabullenişim düşünülürse... Bir pazar günü, kilisedeki büyük ayinden sonra, sardalye fabrikalarından birinin ustabaşılığını yapan, teke gibi pis kokan, bir o kadar da kıllı olan, kirli ve çalı gibi saçı sakalından yüzü görünmeyen ihtiyarın teki beni Saint-Jean taraflarındaki kumsala sürükledi. Orda, yalıyarın kuytu bir köşesinde, martıların yuva yaptıkları, tayfaların denizde buldukları yitik ıvır zıvırı ara sıra sakladıkları karanlık bir mağarada, çürümüş yosunlardan yapılmış bir döşeğin üstünde, direncimle karşılaşmadan, bir portakal karşılığında, bana sahip oldu!.. Çok garip bir adı vardı: Mösyö Cléophas Biscouille...

İşte size, okuduğum hiçbir romanda açıklamasını bulamadığım, akıl almaz, bir durum... Mösyö Biscouille çirkindi, kabaydı, iticiydi, dahası, dört beş sefer daha beni alıp götürdüğü o karanlık mağarada ondan hiçbir zevk almadığımı söyleyebilirim, hatta tam tersine. Hal böyle iken, onu ne zaman düşünsem, –o olayı sık sık düşünürüm– nasıl oluyor da bu adamı lanetlemiyor, ondan nefret etmiyorum? Bu olayı hoşnutlukla hatırladığımda sanki büyük bir minnet... büyük bir sevgi ve üstelik o iğrenç kişiyi, yosun döşeğin üstündeki o hali ile bir daha göremeyeceğim düşüncesi ile neredeyse gerçek bir acı duyarım.

Hazır sırası gelmişken, her ne kadar önemsiz kalsam da yanlarında, büyük insanların yaşamöyküsüne benim de kişisel, bir katkım olsun isterim, eğer müsaade buyurursanız efendim...

Mösyö Paul Bourget, geçen yıl yanına oda hizmetçisi olarak girdiğim Kontes Fardin'in yakın dostu, aynı zamanda da akıl hocasıydı. Son derece karmaşık kadın ruhunun derinliklerine inmeyi başaran tek kişi olarak sözü geçerdi hep. Bu hastalıklı tutku vakasını çözer umudu

ile, ne yalan söyleyeyim, ona yazmayı düşündüm pek çok kez. Bir türlü cesaret edemedim. Böyle bir saplantının bu denli önemli olması şaşırtmasın sizi. Bu tür saplantıların hizmetçilere göre olmadığını bilmiyor değilim elbette ama gelin görün ki, kontesin davetlerinin tek konusu psikolojiydi. Düşüncelerimizin efendilerimizin düşüncelerine göre şekillendiği kabul edilen bir savdır ve ayrıca salonlarda konuşulanların aynısı mutfakta da konuşulur. İşin acı tarafı bizlerin, mutfakta tartıştığımız kadınlık durumlarını açıklama ve çözümleme yeteneğine sahip bir Paul Bourget'mizin olmamasıydı. Mösyö Jean'ın yaptığı açıklamalar beni tatmin etmekten uzaktı.

Günlerden bir gün, hanımefendi bu ünlü üstada "acele" bir mektup iletmemi istedi. Cevabı bizzat kendisi tutuşturdu elime. Aklımı kurcalayan bu vakayı, bu müstehcen ve gizemli olayı bir arkadaşımın başından geçmiş gibi yaparak ona sormak için fırsat bu fırsat diye düşündüm. Mösyö Paul Bourget şöyle sordu bana:

– Bu "arkadaşım" dediğiniz kişi nasıl biri? Halktan biri mi? Fakir fukara takımından olmalı, doğru mu bildim?

– O da benim gibi bir oda hizmetçisi, saygıdeğer üstadım.

Mösyö Bourget yüzünü buruşturdu, bir horgörü ifadesi belirdi suratında. Lanet olası! Yoksulları sevmezmiş meğer...

– Ben bu ruhlarla ilgilenmiyorum, dedi. Bunlar güdük ruhlar... Ruh bile sayılmazlar aslında... Benim psikoloji alanımın dışında kalır bunlar...

Anladım ki bu çevrede ruhtan sayılmak için en az yüz bin franklık bir gelire sahip olmak gerekirmiş...

Bu Paul Bourget, Mösyö Jules Lemaître'e hiç benzemiyor. Mösyö Jules Lemaître de evin müdavimlerindendi. Aynı soruyu ona da sordum. Kolunu belime doladı ve şöyle dedi kibarca:

– Yani anlayacağınız tatlı Célestine, arkadaşınız iyi bir kız, hepsi bu kadar. Size benzeyen biri ise eğer ona bir çift sözüm var, ne olduğunu siz iyi bilirsiniz... Ha!..Ha!..Ha!..

Hiç olmazsa o, kambur ve şakacı bodur kır tanrısı görüntüsüyle bana poz yapmaya kalkışmadı. İyi çocuktu Allah için... Gidip de papazlara karışması ne acı...

Pontcroix Düşkünler Evi'nin rahibeleri, sevimli ve akıllı bulup halime acıyarak beni sokaktan toplamasalardı eğer, yaşadıklarımdan sonra o Audierne denen cehennemde halim nice olurdu bilemiyorum.

Kendi çıkarları için beni alıkoymak, benden yararlanmak amacıyla küçücük yaşımı, cehaletimi, utanç verici ve berbat konumumu kötüye kullanmadılar. Demem o ki, bu tür evlerde sonu cinayete kadar uzanan insan sömürüsüne sık sık rastlanmıştır çünkü. Bu rahibeler, geçinecek paraları olmamasına karşın ona buna el açmaya, evlere gidip dilenmeye bile kalkışmayan, çekingen, merhametli, temiz yürekli kadıncıklardı. Bazen tam bir yoksunluk yaşanırdı evlerinde ama biz yine de idare ederdik elimizden geldiğince... Yaşamın bunca zorluklarına karşın neşelerinden bir şey kaybetmez, şen şakrak şarkı söylerlerdi durmadan. Yaşam karşısındaki cehaletlerinde içe dokunan bir şey vardı, sonsuz ve alabildiğine iyiliklerini daha iyi anlayabildiğim bugün ise bu cehalet gözlerimi yaşartıyor.

Bana okumayı öğrettiler, yazmayı, dikiş dikmeyi, ev işi görmeyi öğrettiler. Gerekli şeyleri öğrendiğime iyice kanaat getirdiklerinde de beni, karısı ve iki kızıyla Comfort yakınındaki yıkık dökük bir tür küçük şato olan evine yaz aylarında gelen emekli bir albayın yanına orta işleri gören hizmetçi olarak yerleştirdiler. Bu insanlar merttiler mert olmasına ama suratlarından keder akıyordu; bir keder, bir keder sormayın gitsin... Takıntıları da vardı üstüne üstlük! Yüzleri hiç gülmezdi, giysileri de yüzleri gibiydi, siyahtan başka renk yoktu ki biraz neşe katsın görüntülerine. Albay şatonun çatı katına bir torna yerleştirtmiş, gününü orda geçiriyordu tek başına; ya şimşirden yumurtalıklar ya da ev hanımlarının "yumurta" dedikleri ve kadın çoraplarının kaçan kısımlarını onarırken kullandıkları şu oval bilyeleri tornadan geçirip dururdu. Hanımefendi ise bir tütün dükkânı açabilmek için üst makamlara ha babam de babam dilekçe döşenirdi. Kızlarına gelince; o iki kızın ağzını bıçak açmaz, elleri iş tutmazdı. Biri ördek gagalı, diğeri tavşan suratlı, ikisi de sarı benizli ve zayıf, aksi ve solgun şeylerdi. Toprak, su ve güneşten nasibini almamış, durdukları yerde kuruyup giden iki bitkiydiler adeta. Onları görünce ruhum daralıyordu; derken sekiz ayın sonunda kafama esti, terk ettim onları; ama sonradan pişman olmadım değil.

Elden ne gelirdi!.. Paris işlemişti bir kere ruhuma! Nefesi ruhumu yeni arzularla dolduruyordu. Çok sık çıkmamakla birlikte, sokaklarına, vitrinlerine, insanlarına, saraylarına, cafcaflı arabalarına, şıkır şıkır kadınlarına vurulmuştum. Akşam olup da uyumak için altıncı kata çıktığımda evin diğer hizmetçilerine özenirdim. Çok sevimli bulduğum o şakaları, ağzımı hayretten açık bırakan hikâyeleri yok muydu... bayı-

lırdım onlara... Bu evde çok az zaman geçirmiş olmakla birlikte, orda o altıncı katta her akşam pek çok uygunsuz ilişkiye tanık oldum ve bu arada da bir acemi çaylağın rekabet duygusu ve coşkusuyla ben de kendi payıma düşeni aldım. Ah! Zevkin ve günahın bu aldatıcı düşselliğinde ne belirsiz ümitler, ne değişken tutkular besledim...

Neylersiniz! Serde gençlik vardı bir kere... yaşamın gerçekleri ile tanışmamıştık henüz... Hayallere, düşlere dalmıştık... Ah! O düşler... Sırf aptallık... Sıktı artık... Mösyö Xavier'nin de dediği gibi... "Bu da kim?" diyeceksiniz; sevimli bir ahlâksız, biraz ileride ondan da söz edeceğim.

Ve uçtum!.. Ne uçuştu ama... Düşündükçe tüylerim ürperiyor.

Yaşlı değilim, yine de o kadar çok şey gördüm ki bu genç yaşımda!.. Anadan doğma çıplak insanlar gördüm... çamaşırlarını, tenlerini, ruhlarını soludum bu insanların... Parfüm denen şeye rağmen pis kokuyorlardı... saygın evler, saygıdeğer aileler pisliklerini, utanç verici edepsizliklerini, aşağılık suçlarını namus perdesinin gerisinde saklayabilirler kolayca... Ah! Ah! Bilirim ben bunu! İstedikleri kadar zengin olsunlar, yığınla kadife, ipek pılı pırtılara bürünsünler, cafcaflı mobilyalara kurulsunlar, para içinde yunsunlar, istedikleri kadar caka satsınlar... nafile!.. yutturamazlar bana, bilirim onları, yine de pistirler... ve yüreklerinin yanında annemin yatağı bile temiz kalır...

Ah! Ah! Gariban bir hizmetçi ne kadar da acınacak durumdadır... ne kadar da yalnızdır!.. Neşeli, gürültülü evlerde yaşamış olsa da o hep yalnızdır... çok... çok yalnız! Yalnız olmak, yalnız yaşamak değildir; başkalarının, sizinle ilgilenmeyen, size mamayla beslenen bir köpekten, zengin çocuğu gibi üstüne titrenen bir çiçekten daha az önem veren, size işe yaramaz pılı pırtılarını ve bozuk artık yemeklerini layık gören "ötekilerin" evinde yaşamaktır yalnızlık.

– Bu armut çürümeye yüz tuttu, yiyebilirsiniz... şu tavuk ağır kokmaya başladı, mutfakta bitirin...

Her sözcük sizi aşağılar, her hareket sizi hayvanlardan daha değersiz kılar... İşin garibi karşılık bile veremezsiniz onlara; nanköre, kötüye çıkmasın diye adınız tebessüm etmeli, teşekkürlerinizi sunmalısınız. Bazen hanımların saçlarını tararken enselerini tırnaklamak, tırnaklarını memelerine geçirmek gibi delice bir isteğe kapıldığım olurdu...

Neyse ki böyle karanlık düşüncelere her zaman kapılmaz insan... Elinden geldiğince işi şakaya vurmak için kendini avutur ve toparlanır.

Bu akşam yemekten sonra, beni böyle kederli gören Marianne duygulandı ve teselli etmeye çalıştı. Gidip büfenin alt gözünden, bir yığın eski kâğıt ve pis gazetelerin arasından bir şişe şarap çıkardı.

– Kendinizi üzmemelisiniz böyle, dedi. Benim zavallı küçüğüm sizi biraz sarsmak... canlandırmak gerek.

Kadehimi doldurduktan sonra, dirseklerini masaya dayayarak, bir saatten fazla, tekdüze ve ağlamaklı bir sesle, hastalıkla, doğumla ilgili iç karartıcı hikâyeler; annesinin, babasının ve kız kardeşinin ölümünü anlatıp durdu... Konuşması her geçen saniye biraz daha yavanlaşıyor, gözleri yaşarıyordu. Kadehini yalayarak yineliyordu:

– Kendinizi böyle üzmemelisiniz... Annenizin ölümü... ne büyük bir acı... Ama elden ne gelir!.. hepimiz öleceğiz sonunda... Ah Tanrım! Ah zavallı küçüğüm!..

Ardından birdenbire ağlamaya başladı, ağladı, ağladı ve ağlarken de sızlanmaya devam ediyordu.

– Kendinizi böyle üzmemelisiniz... Kendinizi böyle üzmemelisiniz...

Önce basit bir yakınmaydı... çok geçmeden, gittikçe şiddetlenen korkunç bir anırmaya dönüştü. Hıçkırıklarla sarsılan kocaman göbeği, iri göğüsleri, üç kat gıdısı dev dalgalar gibi inip çıkıyordu.

– Yeter Marianne, susun artık, hanımefendi sesinizi duyarsa şıp diye damlar anında, dedim.

Hiç oralı olmadı, daha da yüksek sesle ağlayarak;

– Vah!..vah!.. vah!.. Ne büyük acı!.. Ne büyük acı! dedi.

İçkiden içim kalkmış, Marianne'ın gözyaşları yüreğimi parçalamıştı, derken iki gözüm iki çeşme ağlamaya başladım... Yine de şu Marianne hiç de fena bir kız sayılmaz...

Ama ruhum daralıyor bu evde... Sıkılıyorum... Sıkılıyorum! Yosmanın tekine hizmet etmek isterdim ya da Amerika'da çalışmak...

VI

1 Ekim.

Zavallı beyefendi! Geçen gün bahçede, sanırım çok sert davrandım ona. Fazla mı ileri gittim acaba? O kadar ahmak ki beni son derece erdemli biri gibi görmüş, onurumu zedelediğini düşünmüş bile olabilir...

Ah o mahcup, yalvaran, bağışlanmayı dileyen bakışları yok mu!..

Daha sonra, daha tahrik edici ve daha sempatik davrandıysam da o "şey"den bir daha hiç söz etmedi, yeni bir hamle yapmaya da kalkışmadı bir daha, hani o çok bilinen pantolon düğmesini diktirmek falan gibi şeyler işte... Adi bir hamle ama genelde hedefine ulaşır. Aman Tanrım! O düğmelerden ne çok diktim ben laf aramızda...

Buna karşın o "şey"i arzu ettiği, giderek daha da yanıp tutuştuğu gün gibi ortada... Ağzından çıkan her sözcük bir itiraf, arzusunun dolaylı anlatımı... Hem de ne itiraf ama!.. Bu arada daha da çekingenleşti, karar veremiyor, ürküyor; her şeyi büsbütün berbat etmekten korkuyor, cesaret verici bakışlarıma bile güveni kalmadı artık...

Bir seferinde, gözlerinde şaşkınlık, yüzünde garip bir ifade ile yanıma sokularak şöyle dedi:

– Célestine... siz... siz... ayakkabılarımı çok... hem de çok... çok güzel cilalıyorsunuz... çok... hiç... bu kadar... güzel... böyle cilalanmamıştı... ayakkabılarım...

Ben de, düğme hamlesi geliyor diye hazırlamıştım kendimi... Nerde!.. Beyefendi soluk soluğaydı, iri sulu bir armut yemiş gibi ağzından salyalar akıyordu...

Sonra da köpeğini çağırdı ıslıkla... ve çekip gitti...

Bu da ne ki, bir de şu yaptığıma bakın...

Dün hanımefendi pazara gitmişti, alışverişleri bizzat kendisi yapar; beyefendi de köpeği ve tüfeği ile sabahın köründe ayrılmıştı evden. Üç adet ardıçkuşu vurmuştu, erkenden çıkageldi. Her zamanki gibi yıkanıp giyinmek için dosdoğru üst kata, banyosuna gitti. Doğrusu beyefendi çok temizdir, suyun hakkını verir. Beyefendinin benden çekinmesine gerek olmadığını nihayet gösterebilmek için bu fırsatı değerlendirmek istedim. Elimdeki işi bir yana bırakıp banyonun yolunu tuttum. Kulağımı kapıya dayayarak birkaç saniye dinledim... Beyefendi içerde dönüp dolaşıyor, ıslık çalıyor, şarkı mırıldanıyordu.

E hadi ama, Mamzel Suzon!..
E ron, ronron, minik patapon...

Şarkı söylerken nakarat eklemek gibi bir alışkanlığı vardı beyefendinin.

Sandalyeler oradan oraya gitti geldi, dolaplar açılıp kapandı, sonra da kulağıma küvete akan suyun sesi geldi. Soğuk su vücuduna değdikçe "Ah!", "Oh!", "Ufff!", "Brrr!" diye sesler çıkarıyordu. Ve aniden açtım kapıyı...

Beyefendi karşımdaydı, yüzü bana dönük, ıpıslak, zangır zangır titreyerek... Avuçlarında tuttuğu süngerden şırıl şırıl sular akıyordu. Ay! Ay! Ay! Yüzü, gözleri, put gibi duruşu! Görülmeye değerdi. Çünkü ben bu denli şaşkına dönen birini daha önce hiç görmemiştim. Vücudunun

çıplaklığını saracak harmani türü bir şey olmadığından yanında, istemdışı yaptığı utangaç ve komik bir hareketle süngeri asma yaprağı niyetine kullandı. Böyle bir tablo karşısında içimden gelen kahkaha atma isteğini bastırmak için bir hayli zorlandım. Beyefendinin omuzlarındaki bolca kıl gözümden kaçmadı bu arada. Hele göğsü... ayıdan farksızdı... Yine de yakışıklılığına diyecek yoktu... Vay be!

Öylesi uygun olduğu için, kaygılı bir utanç çığlığı attım doğal olarak ve kapıyı sertçe çarparak kapattım. Ama kapının ardında, "Beni geri çağıracak kesinlikle... ya sonra... sonra neler olacak acaba?" diyordum kendi kendime... Birkaç dakika bekledim. Hiç ses çıkmadı, ara sıra küvete damlayan birkaç damla suyun dışında... "Düşünüyor, karar veremedi... ama, kesin çağıracak beni" diyordum hâlâ. Boşuna... Hemen ardından su tekrar gürül gürül akmaya başladı... daha sonra beyefendinin kurulandığını, vücudunu ovduğunu, silkelendiğini duydum. Parke üzerinde gezinen terliğin sesi geldi kulağıma... sandalyeler kıpırdadı, dolaplar yine açılıp kapandı ve sonunda beyefendi yine şarkı söylemeye başladı:

E hadi ama, Mamzel Suzon!..
E ron, ronron, minik patapon...

– Pes doğrusu!.. Bu herif gerçekten de çok salak!.. diye söylendim son derece alçak, kızgın, öfkeli bir sesle.

Eh bana da çamaşırhaneye dönmek kalmıştı tabii. Ona karşı arzu duymasam da merhamet duygusuyla ara sıra ona tattırmayı düşündüğüm mutluluğu artık koklatmamaya kararlıydım.

Öğleden sonra beyefendi, son derece endişeliydi, fır döndü etrafımda. Kedi pisliklerini gübre çukuruna götürüyordum, kümesin yanında yakaladı beni. Biraz dalga geçip sıkıntılı suratını göreyim diye sabah olanlar için özür diledim:

– Önemi yok... diye fısıldadı... önemi yok... bilakis...

Beni alıkoymak istedi, rasgele şeyler geveledi ağzında... Bir güzel ektim onu oracıkta, üstelik zor bela kurmaya çalıştığı cümlesini bile bitirmesine fırsat vermeden; ve kırıcı bir tarzda şu sözleri söyledim:

– Beyefendi beni bağışlasınlar... Beyefendi ile konuşacak zamanım yok... Hanımefendi bekliyorlar beni...

– Lanet olsun! Célestine, bir saniye dinleyin beni...

– Hayır efendim.

Eve çıkan yolun köşesini dönünce beyefendiyi gördüm; yerinden kıpırdamamıştı... başı önde, bacakları cansız, gözlerini gübre çukuruna dikmiş duruyordu öylece, bir yandan da ensesini kaşıyordu.

Akşam yemeğinden sonra, salonda bey ve hanım adamakıllı dalaştılar.

– Bu kızdan gözlerini ayıramıyorsun, diyorum sana.

Beyefendi şöyle yanıtladı:

– Ben mi?.. Yok daha neler!.. Bu da nerden çıktı şimdi!.. Kendine gel tatlım... onun gibi bir orospuya mı kaldım yani... böyle pis bir kıza yani... kim bilir ne hastalıklar kapmıştır... Pes doğrusu!.. Bu kadarı da fazla!..

Hanım tekrar başladı:

– Hadi canım sen de!.. Mezhebi geniş adam olduğunu bilmiyorum sanki... sende de ne mide var ama...

– İzin ver... İzin ver de konuşayım...

– Ya o sürtüklere ne demeli... kırda bayırda eteklerini kaldırdığın o dünkü götü boklulara... ha?..

Salonda sinirli bir hareketlilikle dolaşıp duran beyefendinin adımları altında gıcırdayan parkenin sesi geliyordu kulağıma.

– Ben mi?.. daha neler!.. Bunlar da nerden çıktı şimdi!.. Nerden buluyorsun bunları kuzum?..

Hanımın pes etmek gibi bir niyeti yoktu:

– Ya küçük Jézureau?.. aşağılık herif... daha on beşindeydi!.. Beş yüz frangıma patlamıştı, ne de çabuk unuttun... Ben olmasam, hırsız baban gibi sen de bugün bile hapiste olurdun belki...

Beyefendi yürümüyordu artık... koltuğa atmıştı kendini... sus pus oturuyordu...

Tartışma hanımın şu sözleri ile son buldu:

– Biliyor musun, umurumda bile değilsin sen!.. Kıskandığım falan da yok seni... Bu Célestine denen kızla da yat canın çekiyorsa... Sen yeter ki cebime dokunma!.. İşte bundan hiç hoşlanmam!..

Hoppala! Biraz durun bakalım, fazla ileri gittiniz...

Hanımefendinin iddiaları doğru muydu?.. Beyefendi gerçekten de kırda bayırda küçük kız çocuklarına musallat olur muydu?.. Hiç fikrim yok... Ama öyle de olsa haksız sayılmaz, zevki buysa... Çok yiyor... eh... gücü kuvveti de yerinde. Bu gerekli ona... Hanımefendi de ona hiç vermiyor... En azından geldiğimden beri avcunu yalıyor adam... Bun-

dan eminim... ve üstelik aynı yatakta yatıyorlar... görülmüş şey değil... Gözü açık, kulağı kesik bir hizmetçi, efendilerinin arasında olup bitenleri hemen anlar, öyle kapıları dinlemesine de gerek kalmaz üstelik... Banyo, yatak odası, çamaşırlar ve daha bir yığın şey anlatır gerçeği kendi diliyle. Başkalarına ahlâk dersi vermekte üstüne olmayan, hizmetçilerinin cinsel isteklerini bastırmalarını emreden tiplerin, aşk sapkınlıklarının izlerini yok etmek gibi bir kaygılarının olmayışı akıl alır gibi değil. Aksine, bu izleri yok etmek şöyle dursun onları gözler önüne sermek ihtiyacı duyar bazıları; bu bir tür meydan okuma isteğinden, bir tür düşüncesizlik veya tuhaf bir bayağılıktan kaynaklanır... Namusluluk falan gibi bir şey taslamak değil niyetim, aslında bunlarla, herkes gibi ben de kafa bulmayı, eğlenmeyi severim... gerçekten de, samimi söylüyorum! Çok saygıdeğer olarak bilinen nice evlilikler gördüm, yine de dönen olayları iğrenç diye nitelendirmek az gelir.

Eskiden, yani daha yolun başında iken efendilerimle sonra... ertesi gün, anlarsınız canım... karşılaşınca bir tuhaf olurdum... garip hissederdim kendimi... Kahvaltıda onlara hizmet ederken onlara bakmaktan kendimi alamazdım; ellerine, gözlerine dikerdim gözlerimi, öyle ısrarlı olurdu ki bakışlarım ikisinden biri, ya hanım, ya da bey şöyle derdi sık sık:

– Neyiniz var sizin? Hiç böyle bakılır mı efendilere?.. Hadi... işinize!..

Evet, onları görmek kafamda birtakım düşünceler, görüntüler uyandırırdı... nasıl açıklamalı bilmem ki!.. Günün geri kalanında bana işkence eden arzular, onları gönlümce doyuramadığım için, vahşi bir taşkınlıkla, kendi okşamalarımın sersemletici, iç karartıcı saplantısına sürüklerdi beni.

Bugün ise, her şeyi yerli yerine oturtan alışkanlık sayesinde bence gerçeğe daha uygun olan bir davranış geliştirdim... Geceden kalma morlukların izlerini silmek için boyaların, parfümlerin ve pudraların bile yetersiz kaldığı bu suratları görünce omuz silkip geçiyorum... Ertesi gün, bu saygıdeğer efendilerin ahlâk ve terbiye üstüne çektikleri söylevleri, kendilerini becerten kızlar hakkında ettikleri aşağılayıcı sözleri, erdemli tavırları, onurlu halleri nasıl da canımı sıkıyor.

– Célestine, erkeklere fazla bakıyorsunuz... Célestine, köşe bucakta uşaklarla konuşmak yakışık almaz... Célestine evimi ne sandınız? Namuslu bir yerdir burası... hizmetimde olduğunuz sürece bu tür şeylere göz yummayacağımı bilmelisiniz...

Vesaire... vesaire...

Ahlâk üzerine verdiği söylevlerine karşın beyefendi hazretleri sizi divanlara atmakta, yatağa sürüklemekte bir sakınca görmez... Geçici ve kaba bir sevgi karşılığında da size çocuktan başka bir şey vermez genellikle... Gerisi sana kalır... elinden geleni yap, bir şey gelirse tabii... gelmezse de geber git çocuğunla birlikte... Bu onu hiç ilgilendirmez...

Evleriymiş!.. Ah! Ne demezsiniz!..

Örneğin Lincoln Caddesi'nde o "şey" düzenli olarak cuma günleri olurdu, şaşması mümkün değildi.

Cumaları hanımefendinin kabul günüydü... çok gelen olurdu; kadınlar... geveze, hoppa, yırtık, makyajlı, Tanrı bilir daha ne tür kadınlar!.. Fıstıklar âleminden örnekler de diyebiliriz uzatmamak için... Ne yakası açılmadık şeyler anlatırlardı aralarında kim bilir... Çünkü bizim hanım çok kızışmış olurdu... ve akşam olunca sıra operaya ve sonrasına gelirdi... Bu olmuş, şu olmuş ya da bambaşka bir şey olmuş önemli değildi, kesin olan her cuma olmasıydı... Gidin işinize!..

Gündüz hanımınsa, gece de söylemek caizse, beyindi... Coco'nun gecesi... Ama ne gece!.. Ertesi gün banyonun, odanın halini görmeliydiniz... Mobilyalar orda burda, iç çamaşırları her yerde... küvetten taşan sular halının üstünde... bu dağınıklıktan yayılan, güzel kokulu parfümlere karışmış ten kokusu... Keskin bir koku!.. Hanımın banyosunda tüm duvarı tavana kadar kaplayan büyük bir ayna vardı. Aynanın önüne yastıklar yığılı olurdu; çiğnenmiş, ezilmiş, basılmış, yastıklar... Ve bu aynanın her iki yanındaki büyük şamdanların mumları akmış, donmuş gözyaşları gibi uzayıp gümüş kollara sarkmış olurdu...

Ah! Ah! Oyun gerekiyormuş demek ki bunlara!.. Şükür evliydiler... ya bir de evli olmasalarmış neler icat ederlermiş kim bilir!..

Bu bana meşhur Belçika seyahatimizi anımsattı. Ostende'de birkaç hafta geçirmek üzere gittiğimiz o yılı... Feignies İstasyonu'nda gümrük kontrolünden geçtik. Vakit geceydi ve mışıl mışıl uyuyan bey kompartımanda kalmıştı... Bagaj kontrolünün yapıldığı bölüme hanımla birlikte gittik.

"Beyan edeceğiniz eşyanız var mı?" diye sordu irikıyım gümrükçü. Hanımın güzel ve alımlı olduğunu görünce hoş anlar yaşayabileceğini düşündü kuşkusuz. Güzel bayanların pantolonlarına ve bluzlarına

iri parmaklarını daldırmaktan, o kişiye sahip olmuşçasına haz alan gümrükçüler yok değil laf aramızda...

– Hayır, diye yanıtladı hanım, öyle eşyamız yok.

– Öyleyse... açın şu bavulunuzu...

Yanımızda götürdüğümüz altı bavuldan en büyüğünü, en ağırını, gri kumaştan yapılma kılıfı içinde duran domuz derisinden olanını işaret etmişti.

– Bir şey yok dedim ya... diye üsteledi hanım, sinirli sinirli.

Hanımın direnmesinin kendisini tam ve daha despotça bir aramaya kışkırttığı açıkça görülen bu hödük:

– Siz yine de açın, diye emretti.

Hanımefendi –hali hiç gitmez gözümün önünden– küçük çantasından anahtarlığını çıkardı ve açtı bavulu... Gümrük memuru bavuldan yayılan nefis kokuyu kin dolu bir coşkuyla içine çekti ve o pis kaba pençelerini o canım elbiselerin, tiril tiril iç çamaşırlarının içine daldırdı; başladı karıştırmaya. Bizim özene bezene yerleştirdiğimiz her şeyi o gümrükçü denen zibidi belirgin bir kötü niyetle karıştırıp buruşturdukça, hanımefendinin siniri tepesine çıkıyor ve çığlıklar atıyordu...

Yoklama kazasız belasız bitmek üzere idi ki gümrük muhafaza memuru bavulun dibindeki kırmızı kadife kaplı uzun mücevher kutusunu işaret ederek şöyle sordu:

– Ya bu... Bu da neyin nesi oluyor?

– Mücevherler... diye yanıtladı hanım kendinden emin ve gayet sakin bir sesle.

– Hadi açın şunu...

– Size mücevher olduğunu söyledim ya... Ne gereği var şimdi açmanın?

– Hadi açın şunu...

– Hayır... açmayacağım... Buna görevi kötüye kullanmak denir. Size açmayacağım diyorum... Anahtarım da yok üstelik...

Hanımefendi son derece huzursuzdu. Gümrük memurunun elinden tartışmaya neden olan mücevher kutusunu çekip almak isteyince adam geriledi ve:

– Hele bir açmayın da göreyim... hiç şakam yok gidip müfettiş çağırırım ben de, diye tehdit savurdu.

– Bu bir hakarettir... Ayıptır yaptığınız.

– Kutunun anahtarı yok mu demiştiniz... Eh... öyleyse... biz de kırarız...

Hanımefendi çileden çıkmış, bas bas bağırıyordu:

– Buna hakkınız yok... sizi elçiliğe şikâyet edeceğim... bakanlara şikâyet edeceğim... gerekirse kralın huzuruna bile çıkarım, kendileri dostumuzdur!.. işinizden atturacağım sizi... duyuyor musunuz... mahkûm ettirip içeri tıktıracağım...

Öfkeyle söylenen bu sözler vurdumduymaz gümrük memurunun umurunda bile olmadı, bu kez daha katı bir sesle yineledi:

– Açın kutuyu...

Hanımın beti benzi solmuştu, ellerini oynatıp duruyordu.

– Hayır! dedi, açmayacağım işte... canım istemiyor... açamam...

Dik kafalı gümrük memuru belki de onuncu kez emretti:

– Açın kutuyu diyorum size!

Aralarında geçen bu tartışma, gümrük işlerini aksatmış, meraklı birkaç yolcuyu etrafımıza toplamıştı. Bu küçük tiyatro oyunundaki düğüme ben bile acayip ilgi duymuştum; özellikle de bavula belli ki benden gizli yerleştirilen, daha önce görmediğim, evde hiç gözüme ilişmeyen bu mücevher kutusunun esrarına...

Ani bir kararla hanımefendi tavır değiştirdi. Görev aşkı ile tutuşan doğrucu gümrük memuruna karşı yumuşadı, cilveli bir hal aldı, nefesi ve parfümü ile aklını başından almak ister gibi yanına sokularak çok alçak bir sesle yalvardı:

– Lütfen bu insanları uzaklaştırın buradan... kutuyu açacağım...

Gümrük muhafaza memuru oyuna getirileceğini düşünmüş olmalı ki, o inatçı kafasını kuşku ile salladı:

– Şimdi artık fazla oldunuz... oyun oynamayı bırakın da açın şu kutuyu...

Bunun üzerine mahcup, kıpkırmızı ama uysal bir şekilde, hanımefendi cüzdanından küçücük, şipşirin, mini minnacık altın bir anahtar çıkardı. Etrafındakilerin içindekini görmemesi için çaba göstererek, gümrük memurunun avuçlarında sımsıkı tutup kendisine uzattığı kırmızı kadife kutuyu açtı. Açar açmaz gümrük memuru, kendisini sokmaya hazırlanan bir yılan görmüş de korkmuş gibi ani bir hamleyle geri çekildi:

– Allah kahretsin! diyerek küfürü bastı.

Şaşkınlığı geçip de biraz kendine gelir gibi olunca, burun kıvırarak yüksek sesle ve alaylı alaylı:

– Dul olduğunuzu söyleseydiniz ya! deyiverdi.

Bu kez hiç acele etmeden ağır ağır kapadı kutuyu, amacı kalabalık-

tan yükselen kahkahaları, fısıldaşmaları, kaba ve hatta öfke dolu sözleri hanımefendiye duyurup herkesin "mücevherlerini" gördüğünü kanıtlamaktı.

Hanımefendi rahatsız oldu. Oldukça güç duruma düşmüştü, yine de çok cesur davrandığını söyleyebilirim. Ne yırtık kadınmış da haberim yokmuş! Altı üstüne gelen bavulu yerleştirmeme yardım etti. Sonra da izleyicilerden gelen ıslık sesleri ve hakaret dolu kahkahalar arasında salondan çıktık.

O meşhur "mücevher kutusu"nu koyduğu bavulu taşıyarak, hanıma vagonuna kadar eşlik ettim. Bir ara peronda durdu ve bana, yüzü bile kızarmadan ne söylese beğenirsiniz:

– Tüh Allah kahretsin! Hay benim aptal kafam! Kutunun size ait olduğunu söylemeyi ne diye akıl edemedim ki sanki.

Ben de yüzsüzlükte ondan aşağı kalmayarak:

– Hanımefendiye çok teşekkür ederim. Bana karşı çok cömertler... ama ben, ben bu "mücevherlerin" sahicisini kullanmayı tercih ederim yine de... diye cevap verdim.

– Susun bakayım, dedi hanım, kızmamıştı. Küçük bir budalasınız siz...

Sonra da, dünyadan haberi olmayan Coco'nun yanına gitti.

Aslına bakarsanız, bizim hanım pek de şanslı biri sayılmazdı. Sebebi yüzsüzlüğü müydü yoksa düzensizliği mi bunu Allah bilir, bu ve bunun gibi olaylar başından hiç eksik olmazdı. En çok örnek oluşturacak birkaçını size anlatabilirdim ama an gelir tiksinme duygusu ağır basar ve pisliğe batıp çıkmaktan yorulursunuz... Sanırım, ahlâksızlık diye adlandırdığım olaylara kusursuz bir örnek teşkil eden bu evden zaten yeterince söz ettim size. Birkaç bilgi vermekle yetineceğim sadece.

Hanımefendi, dolabının çekmecelerinden birinde sarı ciltli, yaldızlı kilitleri olan on kadar küçük kitap saklardı. Genç kızların ayin kitabını andıran sevimli kitaplardı bunlar. Cumartesi sabahları bunlardan birini başucundaki masada veya banyodaki yastıkların arasında dalgınlıkla bıraktığı olurdu bazen. Harika resimlerle dolup taşardı içleri. Masum kız numarası çektiğimi sanmayın ama, insanın bu kitapları evine sokup onlarla kafa bulması için tam bir fahişe olması gerekir herhalde diye düşünüyorum. Değil görmek, düşüncesi bile yetiyor her yanıma ateş basmasına, kadınlarla kadınlar; erkeklerle erkekler; şehvetle coşan, çılgınca kucaklaşan, birbirine karışmış cinsiyetler... karmaşık ku-

caklaşmalar ve imkânsız temaslarla birbirine kenetlenmiş kalçaların sergilendiği, dikilmiş, yay şeklini almış, kamışı kalkmış, uzanmış yığınla çıplak beden... Memeleri emen, kasıkları kurutan, ahtapot dokunaçları gibi vantuz şeklini almış ağızlar; cangıldaki ağaç dalları gibi kıvrılmış, düğümler oluşturmuş bacaklar ve oyluklar!.. Yoo! olamaz...

Hanımefendinin baş oda hizmetçisi Mathilde bu kitaplardan birini arakladı. Hanım kitabı kendisine sormaya cesaret edemez nasılsa diye düşünmüştü... Evdeki hesap çarşıya uymadı, Hanım kitabı ona sordu. Çekmecelerini karıştırdıktan, her yanı boş yere didik didik ettikten sonra:

– Odamda bir kitap gördünüz mü, Mathilde? diye sordu.

– Hangi kitabı efendim?

– Sarı bir kitap...

– Ayin kitabı herhalde?

Hanımın gözlerine dikti gözlerini, diğeri renk vermeyince de ekledi:

– Ha sahi, hanımefendinin odasında, yatağının başucundaki masada öyle bir kitap gördüm galiba; yaldızlı kilidi olan, sarı bir kitap...

– Eee, sonra?

– Sonra, hanımefendi onu ne yaptılar bilmiyorum...

– Onu aldınız mı?

– Ben mi efendim?

Ve hayran olunacak bir küstahlıkla şöyle bağırdı:

– Ooo... Hayır! Olur mu hiç! Hanımefendi o tür kitapları okumamı istemezler ki!..

Şu Mathilde ömürdü vallahi... Eee! Hanım da üstelemedi artık.

Ve her gün çamaşırhanede şöyle derdi Mathilde:

– Dikkat! Dua okuyacağız şimdi...

Küçük sarı kitabı cebinden çekip çıkarır, İngiliz kâhya kadının itirazlarına aldırmadan başlardı bize okumaya. O ise: "Susun... ne edepsiz kızlarsınız siz öyle" derdi aptalca sızlanarak, bir yandan da gözlüğünün altında iri iri duran gözleriyle, burnunu dakikalarca resimlere gömer, onları koklar gibi bir görüntü verirdi... Ne eğlenirdik sormayın gitsin!..

Ah şu İngiliz kâhya kadın ah!.. Onun gibi ayyaş, onun gibi matrak biriyle hiç karşılaşmadım ömrümde. İçince tatlı, sevdalı, tutkulu biri oluverirdi, özellikle de kadınlara karşı. Ayıkken komik bir ağırbaşlılıkla maskelediği kötü eğilimleri, içkili iken, gülünç güzellikleriyle seri-

lirdi gözler önüne. Ama bu eğilimleri eylemsel olmaktan çok düşünseldi. Eyleme döktüğüne dair hiçbir şey duymadım. Hanımefendinin ifadesine göre, *miss* kendi kendine "uygulamak"la yetiniyordu. Bu son derece modern eve ün kazandıran kaçık ve dengesiz insan koleksiyonu onsuz gerçekten de tamamlanmamış olurdu...

Bir gece hanımı bekleme sırası bana gelmişti. Evde herkes mışıl mışıl uyuyordu. Çamaşırhanede yalnızdım, üzerime ağırlık çökmüş, ufak yollu kestiriyordum... Hanım sabahın ikisine doğru döndü eve. Zil sesine kalktım ve hanımı odasında buldum. Gözleri halıda, eldivenlerini çıkarıyor, bir yandan da gülmekten kırılıyordu.

– Bakın *miss* yine zom olmuş, dedi.

Ve bana kâhya kadını gösterdi. Bizimki yere serilmiş, kollarını uzatmış, tek bacağı havada, inleyerek, iç geçirerek anlaşılmaz sözler mırıldanıp duruyordu.

– Hadi, dedi hanım, kaldırın şunu da yatağına götürün.

Kendini salmış, gülle gibi ağırlaşmıştı, hanım yardıma geldi. Zar zor da olsa kaldırdık ayağa.

Miss iki eliyle birden yapışmıştı hanımın mantosuna:

– Senden ayrılmak istemiyorum... seni asla bırakmak istemiyorum... çok seviyorum seni... bebeğimsin sen benim... güzelsin... diyordu hanıma.

Hanım da gülerek karşılık veriyordu ona:

– *Miss*, siz yaşlı ayyaşın tekisiniz ve şimdi gidip yatın!

– Hayır, hayır, ben seninle yatmak istiyorum... sen güzelsin... çok seviyorum seni... seni kucaklamak istiyorum.

Bir eli ile mantoyu tutuyor, diğeri ile de hanımın memelerini okşamaya çalışıyordu. Ağzı, o ihtiyar ağzı ıslak ve gürültülü öpücüklerle ileriye doğru uzanmaktaydı.

– Domuzcuk... domuzcuk... sen minicik bir domuzcuksun... seni kucaklamak istiyorum... mucuk!.. mucuk!.. mucuk!..

Hanımı, ona sıkı sıkıya sarılan *miss*'ten kurtarmayı başardım sonunda. Sonra da *miss*'i sürükleyerek odadan dışarı çıkardım... Bu kez de ateşli sevgisini bana yöneltti. Bacaklarının üstünde zor durmasına karşın belime sarılmak istiyor, eli vücudumun belli yerlerinde hanımla olduğundan daha büyük bir cesaretle dolanıyordu... Iskalamıyordu da hani.

– Yeter artık, pis moruk!

– Hayır, hayır,... sen de güzelsin... çok seviyorum seni... gel benimle... mucuk!..mucuk!.. mucuk!..

Odasına girer girmez, tutulduğu tiksinç ve mide bulandırıcı hıçkırık dalgası inatçı arzusunun hakkından gelmeseydi elinden nasıl kurtulurdum, hiç bilemiyorum.

Bu tür sahnelere bayılırdı hanım; ne eğlenir, ne eğlenirdi... Hanım gerçek neşesini ahlâksız, hatta iğrenç sahnelerde bulurdu.

Bir başka gün hanımı, banyoda, bir arkadaşına, önceki gün kocası ile birlikte gittiği özel bir evde iki küçük kamburun sevişmesini seyrettiğini anlatırken yakaladım...

– İşte bunu görmek gerekir şekerim... hiçbir sahne bundan daha heyecan verici olamaz.

İnsanları dış görünüşleri ile değerlendirenler, onları sadece dıştan görüp büyülerine kapılanlar, "yüksek sosyete" denen bu güzel dünyanın ne denli pis, ne denli kokuşmuş olduğunu tahmin bile edemezler. Kedi-ciğer muhabbeti yaptığımı sanmayın ama bu sosyetenin varoluş nedeni aşağılık şakalar ve çirkef. Burjuva ve asil ortamlarında çok bulundum, aşka herhangi bir şeyi yüce ve kutsal kılan seçkin bir duygunun, derin bir sevginin, ıstırap, özveri ya da merhametin eşlik ettiğini görmek çok az nasip oldu bana.

Hadi hanımefendi ile ilgili bir şey daha anlatayım bari... Kabul günleri ve ziyafetler dışında hanım ve Coco, çok hoş, yeni evli bir çifti içtenlikle kabul ederlerdi evlerine. Birlikte tiyatrolara, minik konserlere, lokantalara giderlerdi. Dedikodulara bakılırsa kötü yerlere de gittikleri olurmuş. Adam çok hoştu, efemine bir tip... Köse denecek kadar da tüysüzdü. Kadına gelince, kızıl bir afetti o... Son derece ateşli gözleri vardı... Dudakları... bu denli şehvetli dudakları daha önce hiç görmedim ben... Bu iki yaratığın neyin nesi, kimin fesi olduğunu tam olarak bilen yoktu. Dördü bir arada akşam yemeği yerlerken aralarında geçen konuşma öyle korkunç, öyle iğrenç bir hal alırmış ki, aslında kendisi de pek matah olmayan baş uşak ne kadar tabak varsa tümünü kafalarına geçirmemek için zor tutarmış kendini. Hanımın küçük sarı kitabındakine benzer âlemler yaptıklarından, aralarında insan doğasına ters ilişkiler yaşandığından hiç kuşkusu yoktu zaten. Çok sık rastlanmasa da bilinen bir şeydir bu. Bu hayasızlığı bayıla bayıla yapmayanlar ise züppeliklerinden dalarlar işin içine... eh ne de olsa "ultra şık"tır...

Başpiskoposları ve papalık büyükelçilerini evinde ağırlayan, her hafta *Le Gaulois* gazetesinden erdemleri, zarafeti, iyilikseverliği, dü-

zenlediği *smart** akşam yemekleri ve Fransa'nın öz Katolik değerlerine bağlılığı nedeni ile övgüler alan bizim hanımefendiye bu tür iğrenç davranışları yakıştırmak kimin aklına gelirdi ki?..

Ne de olsa, bu evde her türlü sefahatin hüküm sürmesine kimsenin aldırdığı yoktu. Burada serbesttik, mutluyduk ve hanımefendi çalışanların davranışlarına hiç karışmazdı.

Bu akşam her zamankinden daha uzun kaldık mutfakta. Marianne'ın hesap kitap işlerine yardım ettim... İşin içinden çıkamıyordu bir türlü. Bir de ne göreyim, her güvenilir kişi gibi bizim Marianne da oradan buradan çalıp çırparak yolunu buluyormuş meğer. Hatta öyle üç-kâğıtlar çeviriyor ki ağzım açık kaldı... Fakat bunlara bir kılıf uydurmak gerek... Rakamların içinden bir türlü çıkamıyor, bu durum canını çok sıkıyor çünkü rakamlar söz konusu oldu mu hanımın gözünden bir şey kaçmaz. Joseph bana karşı biraz daha ehlileşti. Lütfen de olsa, ara sıra bir iki kelime konuşuyor benimle; bu akşam her zamanki gibi, yakın arkadaşı kilise çömezinin yanına da gitmedi. Biz Marianne'la çalışırken o da bir köşede *La Libre Parole* okudu. Bu onun gazetesi, başka bir gazete okunabileceği aklına bile gelmez zaten. Dikkat ettim de, pek çok kez, başını gazetesinden kaldırıp gözlerinde daha önce hiç görmediğim bir ifade ile süzdü beni.

Okuması bitince Joseph politik düşüncelerini açmak istedi bana. Kendisini mahveden, şerefini iki paralık eden cumhuriyet rejiminden bıkmış, bir kılıç istiyor.

– Elimiz kılıç tutmadıkça, hem de üzerinden kan damlayan bir kılıç, hiçbir şey yoluna girmez, dedi.

O dinci... çünkü... neyse canım... öyle... dinci işte.

– Fransa'da din eski gücüne kavuşmadıkça, insanlar dua etmek, günah çıkarmak için kiliseye gitmeye zorlanmadıkça, kahretsin, hiçbir şey yoluna girmez.

Koşum ambarına Papa'nın ve Drumont'un resimlerini asmış, Déroulède'inkini de kendi odasına. Küçük tahıl ambarına Guérin ile General Mercier'nin resimlerini asmış. Hepsi de esaslı tipler... vatansever... Sözün kısası Fransız!.. Yahudi aleyhtarı şarkıların, generallerin renkli resimlerinin, *bouts coupés** üzerine çıkan karikatürlerin tümünü

* *Smart.* (İng.) şık. (ç.n.)

* *bouts coupés:* Sünnetliler, "şeylerinin ucu kesik"ler, Yahudilere yakıştırılan bir betimleme. (ç.n.)

hiç üşenmeden biriktirmiş. Çünkü Joseph ateşli bir Yahudi aleyhtarı. Yörede ne kadar dini, askeri ve yurtsever dernek varsa tümüne üye. Rouen Yahudi aleyhtarı gençlik derneğinin, Louviers Yahudi aleyhtarı ihtiyarlar derneğinin, bir de Gourdin National, Tocsin Normand, Bayados du Vexin gibi saymakla bitmez birçok dernek ve yan kuruluşlarının üyesi. Laf Yahudilerden açılınca gözlerinde kötücül pırıltılar beliriyor, hareketlerine acımasız bir saldırganlık geliyor. Şehre asla copu olmadan inmez.

– Yahudilerin kökü kazınmadıkça hayır gelmez Fransa'dan.

Ve devam etti:

-Ah! Şimdi bir Paris'te olsaydım Tanrım!.. Hepsini öldürürdüm Allahıma kitabıma... hepsini yakardım... Bu kahrolası Yahudilerin bağırsaklarını deşerdim!.. Bir Mesnil-Roy'a gelip yerleşselerdi de gösterseydim günlerini... Ne yaptıklarını çok iyi biliyorlar, satılmışlar!..

Protestanları, Farmasonları, din konusunda özgür düşünce sahiplerini, kiliseye ayak basmayan, zaten Yahudinin kılık değiştirmişinden başka bir şey olmayan haydut takımını, tümünü aynı kefeye koyup alayına kin kusuyor... Kilise yanlısı olduğu falan yok bu arada, o dinden yana, hepsi bu...

Dreyfus denen alçağa gelince; Şeytan Adası'ndan Fransa'ya dönmeye cüret etmemesi gerekirdi. Asla!.. Ya o Zola denen arlanmaz utanmaz!.. Dedikodulara bakılırsa konferans vermek için Louviers'e gelecekmiş. "Aklı varsa gelmez" diyor Joseph, işi bitermiş yoksa. Bu Zola denen sefil hain, altı yüz bin frank için koskoca Fransız Ordusu'nu, yetmezmiş gibi koskoca Rus Ordusu'nu da Almanlarla İngilizlere peşkeş çekmişmiş!.. Şaka etmiyormuş... dedikodu da değilmiş... hele hele laf ola diye söylenmiş bir şey hiç değilmiş... Joseph ne söylediğinin farkındaymış, eminmiş bundan... Kilise çömezinden duymuşmuş çünkü... Kilise çömezi de papazdan... Papaz başpiskopostan... Başpiskopos da Papa'dan duymuşmuş... Papa da Drumont'dan. Ah! Şu Yahudiler bir gelselermiş Prieuré'ye de görselermiş ne yazmış Joseph mahzene, ambara, ahıra, arabalığa, koşum takımının alt yüzüne, süpürge saplarına varıncaya kadar her yere: "Yaşasın ordu!.. Yahudilere ölüm!.."

Joseph'in bu yaman söylevini Marianne, bazen sessiz kalarak, bazen de başını sallayarak onaylıyordu. Cumhuriyet onu da mahvetmiş, onun da şerefini iki paralık etmişti kuşkusuz. O da ordudan yana, papazlardan yanaydı ve Yahudilere karşıydı... ama bunların hiçbirinden

de anladığı yoktu bu arada... Yine de bir yerlerde bir şeylerin ters gittiğinin farkındaydı.

Elbette ben de ordudan, vatandan, dinden yanayım ve Yahudilere karşıyım. En büyüğümüzden en küçüğümüze, ev halkından kim bu güzel öğretiyi benimsemez ki?.. Hizmetçiler için her şey söylenebilir... Kusurları var, yok demiyorum... Ama yurtsever olmadıklarını kimse söyleyemez... Kendimden bir örnek vereyim... Politika hiç bana göre değil... sözü bile edilse gelirler bana, buna rağmen bu işe girmeden bir hafta önce oda hizmetçisi olarak Labori'lerde çalışmamı teklif ettiklerinde hiç düşünmeden reddettim... O gün orada bulunan tüm arkadaşlar da reddettiler benim gibi...

– Bu pisliklerin evinde çalışmak mı?.. Daha neler!.. Kesinlikle olmaz, dediler.

Yine de kendimi ciddi bir şekilde sorguladığımda Yahudilere neden karşı olduğumu anlayamıyorum bir türlü, çünkü bir zamanlar yanlarında çalışmıştım. O dönemde utanılacak bir şey değildi bu henüz... Düşünüyorum da Yahudiymiş, Katolikmiş aslında hepsi bir... Hepsi de kokuşmuş, hepsi de pis karakterli; al birini vur ötekine. Ruhları kötü hepsinin. Bunların dünyası aynı. Dinlerinin farklı olması onları farklı kılmıyor... Acaba diyorum Yahudi kadınlar daha mı gösteriş meraklısı, caka satmayı daha mı çok seviyorlar? Harcadıkları para daha mı değerli? Yönetim zekâları ve pintilikleri üzerine söylenen bunca şeye rağmen onların evinde her şey çok daha boldu Katoliklerinkine oranla, bence onların evinde çalışmak hiç de fena değil.

Ama Joseph dinlemek bile istemiyor, ona göre vatanperverlik yanımdan bile geçmemiş, ne anlarmışım... Damarlarımda Fransız kanı akmıyormuş. Ve sonra da katliam kehanetleri, dağılan kafatasları, deşilen bağırsaklar üzerine kanlı bir nutuk çekip, söylene söylene gidip yattı.

Marianne hemen büfeden bir şişe şarap çıkardı. Kendimizi toparlamaya ihtiyacımız vardı. Konuyu değiştirdik ve başka şeylerden söz ettik... Gün geçtikçe kendini bana biraz daha yakın hissediyordu Marianne. Çocukluk ve zorlu geçen ilk gençlik yıllarını anlattı. Caen'de tütün tüccarı kadının yanında orta hizmetçisi olarak çalıştığı dönemde bir tıp öğrencisi onu baştan çıkarmış. Son derece narin, incecik, sarışın bir delikanlıymış, mavi gözleri ve sivri, kısa, ipek gibi sakalları varmış... ah! hem de ne ipek!.. Derken hamile kalmış. Bir sürü erkekle ve garnizonun tüm çavuşlarıyla yatan tütün tüccarı kadın onu evden kov-

muş. Gencecik yaşında, karnında çocuğu ile koca kentte yersiz yurtsuz kalmış. Dostu meteliksiz olduğundan görmediği rezillik, yaşamadığı sefalet kalmamış. Neyse ki tıp öğrencisi tıp fakültesinde ona tuhaf bir iş bulmuş da açlıktan ölmekten kurtulmuş.

– Tanrım, diye devam etti, laboratuvarda tavşanları öldürüyor, hintdomuzlarının hakkından geliyordum. Hiç fena sayılmazdı.

Bu anının üzerine, Marianne'ın iri, sarkık dudaklarına bana son derece hüzünlü gelen bir gülümseme yerleşti.

Bir süre suskun kaldıktan sonra ona şöyle sordum:

– Ya çocuk?.. Çocuğa ne oldu?

Marianne, çocuğunun uyuduğu, vaftiz edilmeden ölüp giden çocuklar âleminin ağır perdesini açmak ister gibi, dalgınca, anlaşılması güç bir hareket yaptı... Alkolün etkisiyle boğuklaşan bir sesle yanıtladı:

– Ah!.. Ah!.. Ah!.. sizce ne yapmış olabilirim çocuğumu? Oh! Tanrım!..

– Hintdomuzları gibi mi yani?..

– Evet aynen öyle...

Ve dikti şişeyi kafasına... Çakırkeyif bir halde odalarımıza çıktık.

VII

6 Ekim.

Besbelli ki sonbahar gelmiş. Zamansız düşen kırağı bahçedeki son çiçekleri de mahvetti. Yıldızçiçekleri, beyefendinin ürkek aşkına tanıklık eden o canım yıldızçiçekleri sarardı; mutfak kapısında nöbet bekleyen iri ayçiçekleri de sarardı. Mahzun tarhlarda hiçbir şey kalmamış, orada burada birkaç cılız sardunya ve ölmeden önce, çürümenin hüzünlü maviliği içinde boyunlarını büken beş altı tutam pat dışında hiçbir şey... Çitin üzerinden gördüğüm kadarı ile, Yüzbaşı Mauger'nin bahçesinde de gerçek bir felaket yaşanıyor. Her şey tütün rengine bürünmüş...

Kırlardaki ağaçlar sararmaya, yapraklarını dökmeye başlamışlar

birer birer. Gökyüzü hüzünlü! Dört gün boyunca, öğleden sonra bile dağılmayan, karanlık bir sisin, is kokan yoğun bir sisin içinde yüzüp durduk... Şimdi de yağmur yağıyor; dondurucu, kamçı gibi inen bir yağmur, üstelik de fırtına halinde esen korkunç bir karayelle birlikte...

Öf be! berbat bir durumdayım... Odam buzhane; rüzgâr içeride esiyor sanki; çatıdaki çatlaklardan yağmur suları sızıyor, özellikle de, çatı katındaki bu kümesi güçbela aydınlatan iki pencerenin çerçevelerinden... Tuğlalar uçuyor, çatı zangırdıyor, menteşeler gıcırdıyor, binanın iskeleti çatırdıyor; insanı serseme çeviriyor bu sesler. Derhal onarılması gerektiği halde, yarın sabah bir tamirci getirtsin diye dökmediğim dil kalmadı hanımefendiye... Soğuğa hiç tahammülüm yoktur benim; kanımı donduran bu buz gibi odada kışı çıkaramayacağımı hissetsem de bir soba istemeye cesaret edemiyorum daha. Bu akşam, rüzgârın ve yağmurun önünü kesmek için çerçevelerin aralıklarını eski eteklerimle tıkamak zorunda kaldım. Başımın tepesindeki bu fırıldağa ne demeli... Paslı ekseni etrafında gıcırdayarak dönüp duruyor. Zaman zaman gecenin karanlığında öyle kötü sesler çıkarıyor ki hanımefendi bir öfke krizi sonunda koridorlarda ciyak ciyak bağırıyor sanırsınız...

İlk isyanlar durulmuş, yaşam tekdüze, uyuşukluk verici bir akışa geçmişti. Biraz zaman alsa da, fazla zorlanmadan alışıverdim işte. Kimsecikler uğramaz buraya; ev lanetlenmiş sanki. Daha önce sözünü ettiğim hizmetçi takımının ufak tefek maceraları dışında kayda değer hiçbir şey yok buralarda. Tüm günler, tüm uğraşlar ve tüm yüzler aynı... Tam bir ölüm sıkıntısı... Ama öyle sersemlemeye başladım ki çok doğalmış gibi bu iç sıkıntısını kanıksadım. Aşktan yoksun olmak bile rahatsız etmiyor beni, takmıyorum artık. Mahkûm edildiğim, aslını sorarsanız beyefendiden vazgeçtiğim, onu kesin olarak bıraktığım için kendi kendimi mahkûm ettiğim şu iffetliliğe fazla acı çekmeden katlanır oldum. Beyefendi canımı sıkıyor, hanımefendinin önünde, çirkin sözler söyleyerek bir alçak gibi arkamdan konuştuğu için ona çok içerliyorum. Benden vazgeçtiği falan da yok; kendini çekmiş de değil; tam tersine, gözleri daha da irileşmiş bir halde, ağzından salyalar akıtarak fır dönüyor etrafımda. Adını hatırlayamadığım bir kitapta okuduğum bir deyime göre, içindeki hayvanı su içmesi için benim yalağıma doğru dehliyor hep...

Gündüzlerin kısaldığı bugünlerde, beyefendi akşam yemeğine kadar olan zamanını odasında geçiriyor; neler yapıyor kim bilir... Gereksiz yere eski evrakları karıştırıyor, tohum kataloglarını ve ilaç reklam-

larını inceliyor, fi tarihinden kalma av kitaplarının sayfalarını çeviriyordur dalgın dalgın. Gece, panjurlarını kapatmak, şöminesinin ateşini canlandırmak için çalışma odasına girdiğim zamanki hali görülmeye değer! Ayağa kalkıyor, öksürüyor, tıksırıyor, burnunu çekiyor, mobilyalara çarpıyor, bir şeyleri deviriyor; ilgimi çekmek için aptalca şeyler yapıyor... Gülmekten katılırsınız. Çocuksu maskaralıklarını duymamış, anlamamış pozlarına yatıyor, sanki o orada yokmuş gibi, hiç ondan tarafa bakmadan başım dik, sessizce çıkıp gidiyorum.

Ama dün akşam birkaç kelime ettik karşılıklı:

– Célestine!

– Beyefendi bir şey mi arzu ediyorlar?..

– Célestine!.. Bana karşı çok acımasızsınız... Neden bu kadar acımasız davranıyorsunuz bana?

– Beyefendi iyi bilirler, ben bir sokak orospusuyum...

– O da ne demek oluyor şimdi!..

– Üstelik de pis bir kızım...

– Yok daha neler...

– Kötü hastalıklarım da var ayrıca...

– Lanet olsun Célestine!.. Hadi ama Célestine... Dinleyin beni...

– Bok herif!

Evet, inan olsun aynen bu sözler çıktı ağzımdan... Sıktı artık... Cilvelerimle kafasını, gönlünü allak bullak etmek haz vermiyor artık bana...

İlgimi çeken hiçbir şey yok burada... Daha da beteri, canımı sıkan bir şey de yok... Bu berbat yer mi, kırların sessizliği mi, yoksa kötü oldukları kadar ağır olan bu yiyecekler mi acaba bunun nedeni? Uyuşukluk sarıp sarmalıyor beni, cazibesine kapılıyorum. Nasıl oluyor bilmem ama bu uyuşukluk duygularımı köreltiyor, hayallerimi kurutuyor, hanımefendinin küstahlıklarına ve hakaretlerine dayanma gücü veriyor bana. Bu sayede, akşamları Marianne ve Joseph'le, artık hiç dışarı çıkmayan ve bizimle olmaktan zevk alır gibi görünen şu tuhaf Joseph'le saatlerce gevezelik etmekten tuhaf bir memnunluk duyuyorum. Kim bilir belki de bu Joseph denen adam bana âşıktır, ay!.. bir hoş oluyorum düşününce... Aman Tanrım... evet, bu hallere de düştük... Ve bol bol okuyorum... romanlar, romanlar ve yine romanlar... Paul Bourget'yi bir kez daha devirdim. Kitapları eskisi gibi etkilemiyor artık beni; hatta ruhumu sıkıyor desem yeri var, yapmacık ve değersiz buluyo-

rum onları. Büyülenmiş, kendimden geçmiş bir durumda, zenginlik ve lüksle tanıştığım o dönemin o çok iyi bildiğim ruh hali ile okumuş ve değerlendirmiştim onları... Evet, o dönem geride kaldı bugün ve beni etkilemiyor eskisi gibi... Paul Bourget'yi hâlâ etkiliyorlar... Ah benim aptal kafam ah!.. Ondan psikolojik açıklamalar yapmasını isteyecek kadar saf olmam bir daha, çünkü bir salon kapısının arkasında ne dolaplar çevrildiğini ve dantelalı elbisenin altında nelerin saklı olduğunu ondan daha iyi biliyorum ben...

Paris'ten tek bir mektup bile almadım... İşte buna alışamadım bir türlü... Her sabah, postacı gelince yüreğim sıkışır, herkes tarafından terk edilmiş olduğum duygusuna kapılırım, işte o zaman anlarım yalnızlığımın boyutunu... Eski arkadaşlarıma, özellikle de Mösyö Jean'a uzun ve dertli mektuplar yazdım boşuna! Benimle ilgilenmeleri, beni bu cehennemden kurtarmaları, Paris'te bana önemsiz de olsa bir iş bulmaları, beni oraya almaları için boşuna dil döktüm... Hiçbir yanıt yok... Böylesi ilgisizliği ve nankörlüğü rüyamda görsem inanmazdım doğrusu...

İşte bunlar elimde kalanlara sımsıkı sarılmama neden oluyor; anılarıma ve geçmişime. Anılarda her şeye rağmen mutluluk acıya baskın çıkıyor... Geçmişimse, benim için henüz her şeyin bitmediği, kazayla düşüşün geriye dönüşünün mümkün olduğu umudunu veriyor bana. Bu yüzden de, odamda tek başımayken ve duvarın öbür tarafından gelen Marianne'ın horultuları şimdiki günlerimin iğrençliğini bana hatırlatırken, bu gülünç gürültüyü eski mutluluklarımın sesiyle bastırmaya çalışıyor ve dağınık parçalarıyla hâlâ bir gelecek kurma hayali içinde, bu geçmişe sarılıyorum tutkuyla.

Bugün 6 Ekim! İşte anılarla dolu bir tarih... Anlatacağım acı öykünün üstünden tam beş yıl geçmiş; en ince ayrıntısına kadar anımsıyorum oysa. Bu dramatik öykü bir ölümle noktalanıyor; öpücüğe, sevgiye, mutluluğa boğarak, gereğinden fazla hayat vererek öldürdüğüm gencecik, tatlı, güzel, zavallı bir ölü var bu öyküde. Benim yüzümden olan ölümünün üstünden geçen beş yılda ilk kez bu 6 Ekim'de mezarının başına o her zamanki çiçekleri koyamayacağım ama, o çiçeklerden daha uzun ömürlü bir buket yapacağım ona, mezarlıktaki ebedi yatağı olan o toprak parçasının çiçeklerinden daha güzel kokular yayıp, daha iyi süsleyecekler sevgili anısını... Çünkü bu buketin çiçeklerini bir bir kendi ellerimle toplayacağım, onları gönül bahçemden kopara-

cağım... Gönül bahçemde sadece ölümcül sefahat çiçekleri bitmez, iri beyaz aşk zambakları da vardır orada...

Bir cumartesi günüydü, dün gibi anımsıyorum... bir haftadır her sabah hiç sektirmeden gittiğim Colisée Sokağı'ndaki iş bulma bürosunda, o sabah beni yas tutan yaşlı bir hanımla tanıştırdılar. Bu kadar sevimli bir yüz ile, böylesi sıcacık bakışlarla, alçakgönüllü bir kişilikle daha önce hiç karşılaşmamış, insanı böylesine sarıp sarmalayan sözler hiç duymamıştım. İçimi ısıtan bir zarafetle karşıladı beni.

– Yavrum, diye başladı söze, Madam Paulhat-Durand (işi bulan hanımdı bu) sizden övgü ile söz etti... Sanırım çok haklı; zeki, içten ve neşeli haliniz çok hoşuma gitti. Güvenilir ve özverili bir insana ihtiyacım var... Özverili!.. Ah! Ah! Çok zor bir şey istediğimin farkındayım... Beni tanımıyorsunuz, bana karşı özverili davranmanız için hiçbir nedeniniz yok elbette. Size şimdi ne durumda olduğumu anlatacağım... Neden hâlâ ayaktasınız yavrum... Gelin şöyle, yanıma oturun...

Tatlı dil yeter bana; herkesten farklı ve hayatın dışında biriymişim gibi, bir köpekle bir papağan arası bir şeymişim gibi davranılmasın yeter, anında içim coşar, çocuklaşıveririm. Ne kin kalır, ne nefret, ne de isyan! Sihirli bir değnek arındırır beni bu duygulardan, bana insanca davrananlara karşı içim özveri ve sevgiyle dolup taşar anında. Deneyimlerimden biliyorum ki, basit insanların acısını kendilerininki ile denk tutanlar mutsuz insanlardır ancak... Mutlulann iyiliğinde mesafe vardır, küstahlık vardır her zaman.

Bu yas tutan asil hanımın yanına oturduğum an onu sevmeye başlamıştım bile... Gerçek anlamda seviyordum onu.

İç geçirdi:

– Size vereceğim iş hiç de iç açıcı değil evladım...

Gözünden kaçmayan, içten bir coşku ile karşı çıkmak istedim:

– Hiç önemi yok efendim... Hanımefendinin yapmamı istedikleri her şeyi yaparım...

Doğru söylüyordum... her şeye hazırdım...

Sıcak bir bakışla teşekkür etti ve ekledi:

– Konuya geleyim isterseniz; yaşam bana çok acı çektirdi. Yakınlarımın tümünü yitirdim, torunumdan başka kimse kalmadı geriye. Sevdiklerimin ölümüne neden olan o korkunç hastalık ona da musallat oldu.

Bu korkunç hastalığın adını anmaktan korkarak, siyah eldivenli yaşlı elini göğsüne bastırıp bana hastalığı belirtmiş oldu, acı bir ifade

ile şöyle dedi:

– Zavallı yavrucak! Çok sevimli bir çocuktur; dünyalar tatlısıdır... Tüm umudum onda, çünkü o da giderse bir başıma kalırım. Aman Tanrım ne yaparım ben bu dünyada?

Gözleri yaşla doldu... Mendilinin ucunu dokundurarak gözyaşlarını sildi ve şöyle devam etti:

– Doktorlar hastalığın henüz çok ilerlemediğini, onu kurtarabileceğimizi söylüyorlar. Bir tedavi önerdiler ve çok umutlular... Her öğleden sonra Georges deniz banyosu alacak, daha doğrusu bir saniye kadar suya girip çıkacak... Sonra kan dolaşımını hızlandırmak için tüm vücudu kıl bir keseyle sertçe ovulacak, daha sonra bir kadeh yıllanmış Porto içirilecek ona... ve ardından sıcacık yatakta en az bir saat kadar yatması sağlanacak... İşte sizden istediklerim yavrum, işin özü bu, ama ben içinizden fışkıran gençliği, şefkati, neşeyi, yaşamı istiyorum... Benim ona veremediklerimi yani... Çok sadık iki hizmetçim var evde; yaşlı, kederli ve titiz her ikisi de... Georges'un onlara tahammülü yok... Ben de bembeyaz saçlarım, sürekli yas giysilerimle sanırım ruhunu karartıyorum... En kötüsü de, duygularımı ondan saklayamıyorum genelde... Ah! Sizin gibi çiçeği burnunda bir genç kızın yapacağı iş değil galiba bu kadar genç bir çocuğun yanında kalmak... evet ya... Georges henüz on dokuz yaşında, aman Tanrım! İnsanlar ileri geri konuşurlar şimdi, hay Allah!.. Aman sen de!.. Bana ne insanlardan... Ben hastamı düşünüyorum ve size güveniyorum... Dürüst biri olduğunuzu düşünüyorum.

– Elbette! Evet efendim... diye haykırdım acılı büyükannenin torununun kurtulması için aradığı azize olduğuma peşinen inanarak.

– Ya o... benim zavallı yavrum, yüce Tanrım! Onun durumda... içinde bulunduğu durumda, anlayacağınız deniz banyosundan çok bir refakatçiye ihtiyacı var; sürekli yanında olacak güzel bir yüze, gençliğin hayat dolu tebessümüne... Sözün kısası, onu ölüm düşüncesinden uzaklaştıracak, onu yaşama bağlayacak birine ihtiyacı var... Bu işi kabul ediyor musunuz?

– Kabul ediyorum efendim, diye yanıtladım, heyecandan içim pır pır ediyordu. Mösyö Georges'a çok iyi bakacağımdan hanımefendi emin olabilirler.

Hemen o akşam işe başlayacaktım. Daha ertesi gün ise, yaşlı hanımın deniz kıyısında kiraladığı güzel villanın bulunduğu Houlgate'a hareket edecektik.

Büyükanne yalan söylememişti... Mösyö Georges çok sevimli, dünya tatlısı bir çocuktu... Henüz sakalı çıkmamış yüzü güzel bir kadın cildinin çekiciliğine sahipti. O kaygısız hareketlerinin de bir kadınınkinden farkı yoktu. Upuzundu elleri, bembeyazdı... Öyle narin, öyle saydamdı ki, damarları sayılıyordu... Ama o ne ateşli gözlerdi yarabbim!.. Hele o gözbebekleri... Alevli bakışları ile kavrulmuş diyebileceğiniz ve etrafı mor halkalarla çevrili gözkapaklarının altında karanlık bir ateşin yiyip bitirdiği gözbebekleri... Düşünce, tutku, duyarlılık, zekâ fışkıran bu gözbebekleri zengin iç dünyasını nasıl da açığa vuruyordu!.. Ölümün kırmızı çiçekleri ne de erken kaplamıştı elmacıkkemiklerini... Öyle görünüyordu ki, onu öldüren ne hastalıktı, ne de ölümün kendisi... yaşamdı; ondaki yaşam ateşiydi... organlarını kemiren, bedenini kurutan tutkuydu... Ne kadar hoş, aynı zamanda da ne kadar acı vericiydi onu seyretmek. Büyükannesi beni onun yanına götürdüğünde şezlongda uzanmış yatıyordu, upuzun beyaz elinde kokusuz kırmızı bir gül vardı. Beni bir hizmetçi gibi değil, beklediği bir dost gibi karşıladı adeta. İşte o an bağlandım ona tüm kalbimle.

Houlgate'a yerleşmemiz yolculuğumuz gibi olaysız geçti. Vardığımızda her şeyi hazır bulduk. Bize de, geniş, çok hoş, ışıl ışıl, cıvıl cıvıl olan bu villaya girip oturmak kalıyordu. Sorgun dalından yapılma koltukları ve alacalı tenteleri ile geniş taraçası villayı plajdan ayırıyordu. Denize, büğete oyulmuş taş bir merdivenle iniliyordu. Deniz yükseldiğinde dalgalar gelir, ilk basamaklardan söylerlerdi şarkılarını. Mösyö Georges'un odası giriş katındaydı ve geniş pencerelerinden muhteşem bir deniz manzarası görülüyordu. Benimki ise duvarları açık renk kreton kaplı, gerçek bir hanımefendi odasıydı. Mösyö Georges'un odasının karşısına düşüyordu. Koridorun diğer ucundaydı ve cılız birkaç taflanla, taflanlardan daha da cılız birkaç gül fidanının bittiği küçük bir bahçeye bakıyordu. Sevincimi, gururumu, heyecanımı sözcüklere dökmek; ilk kez bir insan, bir hanımefendi yerine konulmaktan, sevilmekten, ilk kez varlık içinde, lüks içinde yaşamaktan, umutsuzca bunca yıl özlemini çektiğim ve adına aile denen bu şeyin bir ferdi olmaktan duyduğum katıksız ve yeni onuru, sözcüklerle anlatmak ne mümkün!.. Mucizeler yaratan masal perisinin, sihirli değneği ile bana şöyle bir dokunmasıyla bir anda gelen bu iyilik sayesinde bunca özlemle beklediğim insan olma onurunu kazanmış, beraberinde getirdiği sorumluluk duygusunun tümünü anında kavrayıvermiştim; söyleyebileceğim şu ki, gerçek anlamda bir değişim mucizesi yaşa-

dım... Bir anda daha güzel bir insan oldum, bunu söyleyen aynalar değildi sadece, gerçekten daha iyi bir insan olduğumu yüreğim de haykırıyordu... Kendi içimde kaynaklar keşfettim, kaynaklar, kaynaklar... kurumaz kaynaklar, ha bire özveri, esirgemezlik, kahramanlık fışkırtan kaynaklar... ve tek bir düşüncem vardı artık: Zekice bir tedaviyle, özenli bir sadakatle, olağanüstü bir beceriyle Mösyö Georges'u ölümden kurtarmak...

İyileştirme gücüme duyduğum güçlü inançla, yan salonda günlerini umutsuzluk içinde ve gözyaşlarını akıtarak geçiren zavallı büyükannenin karşısına dikilip şöyle haykırıyordum:

– Artık ağlamayın efendim... Göreceksiniz onu kurtaracağız... size yemin ederim ki onu kurtaracağız...

Gerçekten de on beş gün sonra, Mösyö Georges'un durumunda gözle görülür bir iyileşme kaydedildi. Öksürük nöbetleri seyrelmişti, uykusu ve iştahı düzene girmiş, sabahları onu soluk soluğa ve dermansız bırakan o korkunç gece terlemeleri yok olmuştu. Gücünü toplamaya başlamıştı, hatta uzun araba gezileri bile yapabiliyor, fazla yorulmadan kısa yürüyüşlere çıkabiliyorduk... Bir çeşit dirilişti sözün kısası. Havalar çok güzel gittiğinden, aşırı sıcaklar denizden esen meltemle kırıldığından, dışarı çıkmadığımız günlerin önemli bir bölümünü villanın terasında, tentelerin gölgesinde banyo saatini bekleyerek geçiriyorduk. Mösyö Georges "çimme saati" derdi neşeyle... Çünkü neşeli, hep neşeliydi, hastalığından hiç söz etmezdi... hele ölümü, ağzına bile almazdı. O günler boyunca o korkunç ölüm sözcüğünü bir kez olsun almadı ağzına, eminim bundan. Buna karşın gevezeliklerimden büyük bir haz alır hatta beni gaza getirirdi, ben de bakışlarına güvenir, yüreğinden cesaret alır, hoşgörüsü ve nezaketine sığınır, içimden geçenleri döktürürdüm... şarkı, maskaralık, delice şeyler, o an aklıma ne gelirse. Yani... çocukluğumu, minik arzularımı, düşlerimi, isyanlarımı, gülünç ya da rezil efendilerin evlerini, eski mekânlarımı anlatırdım... Ona her şeyi, gerçeği gizleme gereksinimi duymadan anlatırdım, zira bu genç yaşına rağmen, yaşamdan bu denli kopuk olmasına, hep kapalı yaşamasına rağmen önsezisi ve hastalara özgü o harika uzgörü yetisi ile yaşamı kolayca çözümleyiveriyordu. Karakterinin kesinlikle elverişli olması, yalnızlığının doğurduğu arzu ve özellikle de ölmek üzere olan zavallı bedenine sebat ve sevgiyle uyguladığım tedaviler sayesinde gerçek bir dostluk oluşmuştu aramızda. Dile getiremeyeceğim kadar mutlu olmuştum, birlikteliğimiz bana çok şey kazandırmış, düşüncele-

rim onunkilerin etkisiyle olgunlaşmıştı.

Şiire sevdalıydı Mösyö Georges... Taraçada denizin melodileri eşliğinde veya akşam odasında, Victor Hugo'dan, Baudelaire'den, Verlaine'den, Maeterlinck'ten saatlerce dizeler okumamı isterdi benden. Genelde de kıpırdamadan, ellerini göğsünün üstünde kavuşturarak gözleri kapalı dinlerdi beni. Öyle ki bazen uyuduğunu sanıp susardım... O zaman gülümser ve şöyle derdi:

– Devam ufaklık... uyumuyorum... dizeleri daha yoğun duyumsuyorum böyle... sesini daha iyi duyuyorum... sesin o kadar tatlı ki...

Bazen de kendisi keserdi okumamı... Havaya girer ve ağır ağır, uzata uzata okurdu kendisini en fazla heyacanlandıran dizeleri! O coşkuyu bana da hissettirmeye çalışırdı... Ah! Ne çok severdim onun bu halini!

Ve bir gün şöyle dedi bana ve kutsal bir anı gibi sakladım bu sözleri:

– Şiiri soylu kılan nedir bilir misin?.. Onu anlamak, sevmek için bilgin olmaya gerek duyulmaması... aksine... bilginler anlamazlar şiirden, çoğu zaman da aşağılarlar onu çünkü çok kibirlidirler... Dizeleri sevmek için bir ruha sahip olmak yeter... küçücük çırılçıplak bir ruh... çiçek gibi masum... Sıradan insanların, dertlilerin, hastaların ruhuna seslenir ozanlar; onları ölümsüz kılan da budur işte... Duyarlı insanların biraz da olsa şair olduklarını bilir miydin sen? Örneğin sen sevgili Célestine, dizeler kadar güzel şeyler anlattın bana...

– Oh! Yapmayın Mösyö Georges... Benimle alay ediyorsunuz herhalde...

– Asla! Bana söylediğin güzelliklerin farkında bile değilsin sen... güzel olan da bu ya...

Bunlar benim için unutulmaz saatlerdi; gelecekte ne olursa olsun yaşadığım sürece yüreğimde bir ezgi gibi varlıklarını sürdürecekler... İçimde, yeni bir insan olmanın bana tattırdığı sözcüklere sığmaz o sımsıcak duyguyu hissettim. Bendeki varlığından haberdar olmadığım yabancı bir şeye anbean tanık oluyordum sanki; oysa o bendim... Bugün ise o günkü değerlerimden çok şey kaybetmiş olmama rağmen, içimdeki kötülük ve öfkenin beni tekrar alt etmesine rağmen hâlâ okumaya karşı beslediğim tutkuyu yitirmemişsem eğer, ve bazen çevremden hatta kendimden çok yukarılardaki şeylere uzanıyorsam, yaradılışımdaki doğallığa yeniden güvenmeye çalışarak bunca cehaletime rağmen bu günlüğü yazma cesaretini göstermişsem eğer, bunu Mösyö Geor-

ges'a borçluyum.

Evet mutlu oldum, özellikle de sevimli hastanın her geçen gün biraz daha dirildiğini, etlerinin dolduğunu, yeni bir özsuyun damarlarında akmasıyla yüzünün canlandığını görmek beni mutlu etti. Beni bir peri, bir kraliçe gibi başlarına taç eden ev halkının bu ani dirilişle birlikte gelen güveninden, umutlarından ve coşkusundan ötürü içim neşe kaynıyordu. Bu eşi benzeri olmayan mucizeyi bana, uyguladığım akıllıca tedaviye, özverimin sınırsızlığına, belki de daha çok neşeli karakterime, gençliğimin büyüsüne, Mösyö Georges'un üzerinde yarattığım şaşırtıcı etkiye bağlıyorlardı. Zavallı büyükanne bana teşekkür ediyor, şükranlarını sunuyor, dua ediyor, beni armağanlara boğuyordu. Ölmek üzere olan bir bebeğe saf ve sağlıklı sütü ile gülücüğünü, yaşamını, organlarını geri veren bir sütanneymişim gibi tıpkı.

Bazen de aramızdaki sınıf farkını unutup ellerimi avuçlarına alır, onları okşar, öperdi, mutluluk gözyaşları akıtarak şöyle derdi:

– Böyle olacağını biliyordum... ben... sizi görür görmez anlamıştım zaten!..

Ve kafasında projeler oluşturmaya başlamıştı bile... sıcak ülkelere yolculuk... güllük gülistanlık kırlara gezinti!

– Artık bizi bırakıp gitmezsiniz yavrum... hiç... ama hiçbir zaman...

Bu coşkusu genelde sıkardı beni... Ama sonunda bu iltifatları hak ettiğime ben de inanmıştım. Yerimde olsalar birçoklarının yapacağı gibi ben de onun yüce gönüllülüğünü kötüye kullandım... Ah akılsız kafam ah!..

Ve kaçınılmaz olan gerçekleşti sonunda...

O gün hava çok sıcaktı, ağır ve fırtına yüklüydü. Kurşuni renkteki dümdüz denizin üstünde, boğucu, iri kızıl bulutlar toplanmaktaydı ve fırtınanın eli kulağındaydı... O gün Mösyö Georges taraçaya bile çıkmamıştı, odasında kalmıştık. Elektrik yüklü hava sinirlerini germiş olmalı ki her zamankinden çok daha sinirliydi, hatta kendisine şiir okumamı bile istememişti.

– Yorulurum, hem bugün sen de çok kötü okuyacaksın gibi geliyor... demişti.

Salona geçip piyanonun başına oturmuştu, niyeti biraz çalmaktı, ancak piyano da sinirini bozmuş, gerisingeri odaya dönmüştü. Biraz oyalanacağını düşünerek beni karşısına oturtmuş, birkaç tane kadın silueti karalamıştı karakalemle... Bu uğraş da onu açmamış, çok geçmeden kâğıt ve kalem de bir tarafa fırlatılmıştı; biraz sabırsız bir tonda

homurdanarak şöyle demişti:

– Yapamıyorum... olmuyor işte... ellerim titriyor... neyim var bilemiyorum... ya sen, sana ne oluyor!.. yerinde duramıyorsun...

Sonra, denize nazır büyük pencerenin yanındaki şezlonga uzanmıştı. Açıklarda, tehditler savuran fırtınaya yakalanmamak için kaçışan balıkçı tekneleri Trouville Limanı'na dönüyorlardı. Dalgın bakışları onların manevralarına ve boz renkli yelkenlerine takılmıştı.

Mösyö Georges'un da dediği gibi, gerçekten de yerimde duramıyordum... Kıpır kıpırdım, onu oyalayacak bir şeyler bulabilmek için her tarafa saldırıyordum... Doğal olarak hiçbir şey bulamıyordum... ve benim huzursuzluğum hastanınkini yatıştıramıyordu...

– Neden yerinde duramıyorsun!.. Neden böyle sinirlisin!.. Şöyle yanıma gel...

– Şu açıktaki teknelerden birinde olmak istemez miydiniz?.. Ben isterdim doğrusu!.. demiştim.

– Laf olsun diye konuşma... Gereksiz sözler etmenin yararı yok... Yanımda kal yeter.

Ben yanına oturur oturmaz, deniz manzarasını aniden çekilmez bulmuş olmalı ki, pencerenin storlarını indirmemi istedi...

– Bu yalancı ışık sinirlerimi bozuyor... deniz korkunç, görmek istemiyorum... Bugün her şey korkunç... Gözüm hiçbir şey görmek istemiyor... yalnız seni görmek istiyorum...

Onu hafif yollu azarlamıştım:

– Yapmayın Mösyö Georges, mantıklı olun biraz... doğru değil bu... ya büyükanneniz gelir de bizi böyle görürse... onu bir kez daha ağlatmış olursunuz!..

Yastıkların üzerinden biraz doğrularak:

– Dur bakalım hele, neden bana durmadan "Mösyö Georges" diyorsun?.. Bundan hoşlanmadığımı bal gibi biliyorsun oysa...

– Size "Mösyö Gaston" diyemeyeceğime göre!..

– Sen "Georges" de yeter... tamam mı, huysuz kız...

– İşte bunu yapamam... dünyada olmaz.

İşte o zaman iç geçirmişti:

– Garip değil mi bu? Yani sen şimdi kendini hâlâ zavallı minik bir köle gibi mi görüyorsun?

Sonra susmuştu, günün artakalan kısmı da kâh öfke kâh sessizlik içinde geçip gitmişti, suskunluk da bir tür öfkeydi ve ondan daha beterdi...

Akşam, yemekten sonra, nihayet patladı fırtına. Rüzgâr var gücüyle esiyor, deniz sağır edici bir gürültü ile büğeti dövüp duruyordu... Mösyö Georges yatağa gitmek istemedi... uyuyamamaktan korkuyordu; uykusuz geceler de uzadıkça uzar, geçmek bilmezdi!.. O şezlongda uzanmış, ben de üzerinde abajur yanan küçük masanın yanında oturmuştum. Abajurdan süzülen pembe ve tatlı bir ışık bizi çevreliyor, biz ise susuyorduk... Gözleri her zamankine kıyasla daha parlak olsa da Mösyö Georges daha sakin görünüyordu. Lambanın pembe yansıması cildine renk veriyor, hoş ve ince yüzünün hatlarını ışıkta ortaya çıkarıyordu... Ben ise elimdeki dikişe vermiştim kendimi.

Birdenbire şöyle dedi:

– Célestine, elindeki işi biraz bırak da yanıma gel...

İsteklerine ve kaprislerine hiç itiraz etmezdim. Minnettarlık duygusuna verdiğim dostça bir sevgi ve hayranlık içindeydi. Her zaman olduğu gibi bu kez de dileğini yerine getirdim.

– Biraz daha yaklaş... biraz daha, dedi.

Sonra da:

– Şimdi de elini ver bana...

İşkillenmeden elimi uzattım, okşamaya başladı.

– Ne güzel ellerin var!.. Ne güzel gözlerin var!.. Ne kadar güzelsin!.. Her yerin güzel... her yerin... her yerin... her yerin!..

İyiliğimden hep söz ederdi de güzel olduğumu hiç söylememişti o ana kadar, söyledi ise de hiç bu türlü söylememişti... nefes nefese ve ciddi bir ifade ile ağzından art arda dökülen bu cümlelerden şaşkına dönmüştüm, aslını sorarsanız büyülenmiştim, içgüdüsel olarak geri çekildim.

– Hayır... Hayır... Sakın gitme... yanımda kal, yanı başımda... sen yanımda olunca kendimi ne kadar iyi hissettiğimi, içimin nasıl ısındığını bir bilsen... Bak işte sinirim de geçti... gergin de değilim artık... hele hasta hiç değilim... memnunum... mutluyum... çok... hem de çok mutluyum...

Belimden kavrayıp küçük bir çocuk saflığı ile şezlongda yanına oturttu ve şöyle sordu:

– Böyle rahat değil misin?

İçim hiç de rahat değildi. Gözleri her zamankinden daha ateşliydi, sesi de daha çok titriyordu. Ah! Ben bilirim bu titremeyi, çok iyi tanırım... aşk ateşiyle yanan her erkeğin sesi aynen böyle titrer... Çok heyecanlanmış, fazlasıyla gevşemiştim... ve biraz da başım dönüyordu...

Ama kendimi ondan korumaya, daha doğrusu onu kendisinden korumaya son derece kararlı bir halde, yaramaz çocuk edasıyla şöyle yanıtladım:

– Hayır Mösyö Georges, çok rahatsızım, bırakın da kalkayım.

Belime dolanan kolunu çekmiyordu:

– Hayır... hayır... lütfen!.. Lütfen yapma...

Okşayıcı yumuşaklığını sözle ifade edemeyeceğim bir ses tonu ile şöyle dedi:

– Çok korkuyorsun... söyle, nedir seni bu denli korkutan?

Bunları söylerken yüzünü yüzüme yaklaştırdı... ve sıcak soluğunu hissettim... ölümün kokusuna benzer hastalıklı bir koku çarptı burnuma...

Yüreğim tarifsiz bir endişeyle doldu ve bağırdım:

– Mösyö Georges! Ah! Mösyö Georges!.. Bırakın beni... hasta edeceksiniz kendinizi... Yalvarırım size!.. Bırakın beni...

Bünyesinin zayıflığı nedeni ile hassas bedenine zarar vermekten korkarak karşı koymaya cesaret edemiyordum. Sadece bluzumu sıyırmaya, memelerime dokunmaya çalışan ürkek, titrek, beceriksiz elini –o da binbir dikkatle– uzaklaştırmaya çabalıyor, bir yandan da:

– Bırakın beni!.. Bu yaptığınız çok kötü Mösyö Georges... Bırakın beni, diye tekrarlayıp duruyordum.

Beni göğsünde tutmak için gösterdiği çaba yormuştu onu. Kollarından oluşan çember gevşeyiverdi, birkaç saniye soluk almakta zorlandı... sonra kuru bir öksürükle göğsü sarsıldı...

Bir annenin sevgi dolu azarlaması ile ona şöyle dedim:

– Bakın, gördünüz mü Mösyö Georges?.. Bile bile kendinize kötülük ediyorsunuz... hiçbir şey kulağınıza girmiyor sizin... her şeye yeniden başlamamız gerekecek, aksi halde ilerler hastalığınız sonra... Mantıklı olun lütfen! Makul biri olsaydınız şimdi ne yapardınız biliyor musunuz?.. Hemen gidip yatardınız...

Beni saran elini çekti, şezlonguna uzandı. Ben de bu arada, kayan yastıkları başının altına yerleştirmeye koyulmuştum. Kederli bir biçimde iç geçirdi:

– Haklısın galiba... doğru... bağışla beni...

– Bağışlanmanızı gerektirecek bir şey yok ortada Mösyö Georges... siz sakin olun yeter...

– Tabii, elbette! dedi, lambanın hareketli bir ışık yuvarlağı oluşturduğu tavandaki noktaya bakarak... Çılgınlıktı benimki, bir an için beni

sevebileceğini düşündüm... benim gibi birini... aşkı hiç tatmamış birini... acıdan başka duygu yaşamamış birini... beni ne diye sevesin ki? Oysa seni sevmek beni iyileştiriyordu... Burada, yanımda olduğundan beri... seni arzuladığımdan beri yani... gençliğinle... diriliğinle... gözlerinle... ve ellerinle yanı başımda olduğundan beri... o minicik ipeksi ellerinle yaptığın tedaviler tatlı bir okşama gibi... Senden başka bir şey düşünemez oldum... içimde, ruhumda, bedenimde yeni bir güç hissediyorum, tanımadığım bir yaşam kaynıyor sanki içimde... Yani öyle hissediyordum ama şimdi... Neyse, boş ver... çıldırmıştım anlayacağın! Ama sen... sen... haklısın...

Çok huzursuzdum... Ne söyleyeceğimi bilemiyordum; ne yapmam gerekirdi kestiremiyordum. Karşıt ama güçlü duyguların arasında kalmıştım. Duygularım beni ona doğru itiyordu, kutsal görevim ise beni ondan uzaklaştırıyordu. Tam bir budala gibiydim çünkü içten değildim, çünkü bu arzular ve bu görev duygusunun eşit bir güçle mücadele verdiği bir savaşta içten olamıyor; kekeleyip duruyordum:

– Mösyö Georges makul olun... Bu yaramazlıkları unutun... bunlar size zarar veriyorlar... Hadi Mösyö Georges... Aklınızı başınıza toplayın...

Ama o hâlâ aynı şeyleri tekrarlıyodu:

– Beni ne diye sevesin ki? Doğru... Beni sevmemekte yerden göğe kadar hakkın var... Hasta olduğumu düşünüyorsun... Dudaklarının benim dudaklarımın zehiri ile zehirlenmesinden ve seni öpersem hastalığımın –beni öldürecek olan hastalık, yalan mı?– sana bulaşmasından korkuyorsun... Haklısın...

Bu sözcüklerdeki acımasız haksızlık ok gibi saplandı yüreğime.

– Böyle söylemeyin, Mösyö Georges, diye bağırdım, çılgına dönmüş bir halde... Ağzınızdan dökülen sözler hem korkunç, hem de zalim... Beni yaralıyorsunuz... hem de çok...

Ellerine yapıştım... Nemli ama ateş gibiydiler. Üstüne eğildim... Soluğu bir demirhanenin boğucu sıcaklığına sahipti.

– Korkunç... Bu çok korkunç, dedim.

O devam etti:

– Senin tek bir öpücüğün... benim dirilişim olacaktı... yaşama tümden geri dönüşüm... Ah! Sen de ciddi ciddi senin o banyolarının, porto şarabının, kıl eldivenlerinin hüneri sandın öyle mi? Ah benim zavallı küçüğüm!.. Ben senin sevdanda yüzdüm... aşkının şarabını içtim... Tenimin altında delice akan taze kanı senin aşkın pompaladı damarla-

rıma... Onca beklediğim, arzuladığım, istediğim öpücüğün uğruna yaşama asıldım ve güçlü olabildim... Bak şimdi güçlüyüm. Benden o öpücüğü esirgedin diye sana kırılacak değilim. Reddetmekte haklısın... Bunu anlayabiliyorum... anlıyorum. Sen ürkek, korkak, minicik bir cansın... o daldan bu dala konarak ötüp duran, en küçük gürültüde pırrır diye uçup giden bir yavru kuşsun!..

– Sözleriniz çok acımasız, Mösyö Georges, dedim.

Ben ellerimi sıkıp dururken o hâlâ devam ediyordu:

– Neden acımasız olsun? Hayır... Hiç de acımasız değil... Ama gerçek... sen beni hasta sanıyorsun... aşka düşen hasta düşer sanıyorsun... Aşk demek, yaşam demektir, sonsuzluk demektir, ama sen bunu bilmiyorsun... Evet... evet... şimdi anlıyorum... öpücüğün benim için yaşam olduğuna göre senin için belki ölüm olur diye düşünüyor olmalısın... Neyse, kapatalım bu konuyu...

Daha fazla dinleyemedim. Acıma duygusu muydu bu?.. yoksa bu acımasız ve hakarete varan sözlerle yaralayıcı sitemlerin, acı başkaldırıların altında yatan şey mi etkilemişti beni?.. veya sadece bir anda benliğimi saran vahşi, güdüsel bir aşk mı?.. Bilmiyorum, belki de tümü... Tek bildiğim, kendimi bir külçe gibi şezlonga bırakmış olduğum. Bu dünyalar tatlısı çocuğun başını ellerimin arasına alıp çılgınlar gibi haykırdım:

– Al bakalım, yaramaz, gör bak korkuyor muymuşum!..

Ağzımı ağzına yapıştırdım, dişlerim dişleriyle öyle bir kudurganlık içinde çarpıştı ki sanki dilim tüm zehirli kanı, tüm ölümcül irini yalayıp yutmak üzere göğsünün derinliklerindeki yaraya değdi. Kolları açıldı ve beni sıkıca sardı.

Ve olması gereken oldu.

Hayır... Bu olayı enikonu düşündükçe, beni Georges'un kollarına atan ve dudaklarımı dudaklarına yapıştırmama neden olan şeyin, onu reddetmemin gerekçesi olarak gösterdiği –belki de kurnazlıkla bile bile söylemişti– bayağı duygulara anlık ve kaçınılmaz bir tepki olduğuna daha da emin oldum. Daha doğrusu, son derece temiz, çıkar gütmeyen, coşkulu bir sevgi ifadesiydi ve şu anlama geliyordu:

– Hayır, hasta olduğunu düşünmüyorum... hayır... sen hasta değilsin... Kanıt mı istiyorsun... buyur öyleyse... Bak işte nefesimi nefesine karıştırmaktan korkmuyorum, onu solumaktan, ciğerlerime çekmekten, bedenimi çatlayasıya onunla doldurmaktan çekinmiyorum... Bak bakalım gerçekten de hasta mıymışsın?.. Hastalığın bulaşıcı ve sana

yaklaşan için öldürücü müymüş? Hastalığını kapmaktan, acı çekmekten ve ölmekten korktuğumu düşünmeni, bu korkunç düşünceye kapılmanı istemiyorum..

Bu öpücüğün bizi sürükleyeceği o kaçınılmaz sonucu ne düşünmüş ne de hesaba katmıştım. Bir kez dostumun kollarına atılıp, dudakları da dudaklarımı bulduktan sonra bu çemberden kurtulma, bu öpücüğü reddetme gücünü asla bulamayacağımı düşünememiştim... Ben böyleyim işte!.. Bir erkek beni kollarına alır almaz her yanımı ateş basar, başım döner... döner... sarhoş olur, çıldırır, vahşileşirim... Arzumdan başka her şey silinir beynimde... o kişiden başka bir şey görmez gözüm, ona odaklanır, onun isteklerine bırakırım kendimi. Uysal, aynı zamanda da dehşet olurum... her şey mubah olur artık... cinayet bile...

Ah! Mösyö Georges'un o ilk öpücüğü... o acemi ve yumuşacık okşayışları, hareketlerindeki o saf coşku... aşkın ve kadının üstünden nihayet kalkan esrar perdesinin karşısında büyülenmiş gibi bakan gözleri... Bu ilk öpücükle, en babayiğit erkeklerin bile dermanını kesen, aman dileten hiçbir çıkar gözetmeyen o coşkuyla, o heyecanla, o usta, haşin ve ateşli ihtirasla kendimi tümüyle ona verdim. Bir süre sonra durulup da bu zavallı narin çocuğu kollarımda, nefes nefese, yarı baygın bir durumda görünce korkunç bir pişmanlık duygusu kapladı benliğimi. Cinayet işlemişim gibime geldi, adeta dehşete kapıldım.

– Mösyö Georges!.. Mösyö Georges!.. Size kötülük ettim... Ah benim sevgili yavrum!

Oysa o, bir kedinin sokulganlığıyla, öyle sevecen ve güvenli bir tarzda, öylesine büyülenmiş gibi minnetle, bir korunma ararcasına bana sokuldu ki anlatamam... Hayranlık dolu gözlerle şöyle dedi:

– Mutluyum... Ölsem bile ne gam!..

Ama ben umutsuzluk içinde kıvranıyor, zaafımdan ötürü kendime lanetler yağdırıyordum...

O yine tekrarladı:

– Mutluyum... Kal benimle, bu gece hiç ayrılma yanımdan, beni yalnız bırakma... yalnız kalırsam, çok tatlı olmasına karşın mutluluğumun büyüklüğü ile tek başıma baş edemem herhalde...

Yatması için ona yardımcı olurken, öksürük nöbetine tutuldu, Allahtan kısa sürdü nöbeti. Her ne kadar kısa sürse de benim içim parçalandı... Onu bu kadar rahatlatıp iyileştirdikten sonra sıra öldürmeye mi gelmişti şimdi... Gözyaşlarıma laf geçiremeyeceğimi anlayıp nefret ettim kendimden...

– Yok bir şey... yok bir şey... dedi gülümseyerek. Üzülmen için bir neden yok ki... bana bak... ne kadar mutlu olduğumu görmüyor musun? Hasta da değilim üstelik... hasta değilim diyorum sana... Şimdi senin yanında nasıl da mışıl mışıl uyuyacağımı görürsün... Çünkü başımı göğsüne yaslayarak, bebeğinmişim gibi koynunda uyumak istiyorum...

– İyi de... ya büyükanneniz, gece yarısı zili çalıp beni çağırmak isterse Mösyö Georges, ne olur o zaman?..

– Hayır çalmaz... neden çalsın canım... büyükannem zil falan çalmaz... Ben senin koynunda uyumak istiyorum...

Bazı hastalar yatakta öyle iyidirler ki diğer erkekler, hatta en güçlü olanları bile onların yanında hiç kalır. İnancım odur ki aşk yatağında, ölümün değil adı, düşüncesi bile gizemli ve şiddetli bir şehvet arzusu uyandırır insanda... Enfes, bir o kadar da yürekler acısı olan o unutulmaz gecenin üstünden geçen on beş gün boyunca dudaklarımızı, tenimizi, ruhumuzu doyumsuz bir hazla birleştirdiğimiz bir çeşit çılgınlığın esiri olduk. Yitip giden zamanı bir an önce telafi etmek ister gibi acele ediyorduk; bu aşkın tadını çıkarmak, yakında ölümle son bulacağını hissettiğimiz bu aşkı durup dinlenmeden yaşamak istiyorduk...

– Yine... Yine... Yine...

Düşüncelerim ani bir değişime uğramıştı. Hiç pişmanlık duymadığım gibi Mösyö Georges halsizleşince dermansız kalan bedenine daha güçlü ve yeni işvelerle geçici bir canlılık kazandıracağımı biliyordum. Öpücüğümün yarayı kızgın demirle dağlar gibi zalimane bir etkisi vardı.

– Devam... devam... devam...

Öpücüğümde tehlikeli, ölümcül bir şey vardı... Georges'u ölüme sürüklediğimin farkında olarak, kendimi de aynı mutluluk içinde, aynı hastalıkla öldürme çabasına girmiştim. Onun yaşamını ve kendiminkini bile bile feda ediyordum... Kasılmalarımızın şiddetini on misline çıkaran vahşi ve açgözlü bir ihtirasla ağzından ölümü emiyor, tümden çekip alıyordum, dudaklarımı zehrine banıyordum... Yine bir gün kollarımda her zamankinden daha şiddetli bir öksürük krizine tutuldu ve dudaklarında kocaman, iğrenç bir balgamın köpürdüğünü gördüm.

– Ver... ver... ver!..

Ölümcül bir susamışlıkla, yaşam iksiri içer gibi mutlulukla yuttum balgamı.

Mösyö Georges fazla dayanamadı; nöbetler sıklaştı, daha şiddetli

ve daha kahredici oldu. Kan kustu, öyle uzun süre baygın kaldı ki öldüğünü sandık. Vücudu eridi, çöktü, bir deri bir kemik kaldı, iskelete döndü. Kısa süre önce evi dolduran neşe, kısa zamanda uğursuz bir kedere dönüştü. Büyükanne günlerini yeniden salonda ağlayarak, dua ederek, kulağını kendisini yavrusundan ayıran kapıya vererek, sevdiklerinden geriye kalan ve hâlâ hayatta olan o odadaki biricik yavrusunun çığlığını, can çekişme sesini... kim bilir belki de son nefesini duymak korkusuyla, o korkunç ve dinmek bilmez acı içinde geçirmeye başladı. Ben odadan çıkar çıkmaz peşime düşer ve inleyerek konuşmaya başlardı:

– Neden Tanrım?.. neden?.. Peki ama ne oldu böyle durup dururken?..

Bana bir de şöyle derdi:

– Siz de kendinizi helak ediyorsunuz yavrucuğum, her gece Georges'un başucunda bekleyemezsiniz... Size yardım etsin diye bari bir hastabakıcı bulayım... nöbetleşe kalırsınız...

Kabul etmiyordum. Reddettiğim için gözünde daha da değer kazandım. Öyle ya, zaten bir mucize yaratmıştım, neden bir yenisi olmasındı ki!.. Olur mu olurdu... Ben onun son umuduydum!..

Paris'ten getirtilen doktorlara gelince, hastalığın ilerlemesi onları şaşkına çevirmişti. Bu kadar kısa zamanda bu denli yıkımın nasıl olduğuna akıl erdiremiyorlardı. Korkunç gerçekten hiç kimse bir an bile kuşkulanmamıştı; ne doktorlar, ne de başkaları. Sakinleştirici şuruplar vermekten başka bir müdahalede bulunamamışlardı.

Bu durumdan ötürü neşesi kaçmayan biri varsa o da Mösyö Georges'du; mutluluğuna hiçbir şey gölge düşüremiyordu. Şikâyet etmek şöyle dursun minnet duygusuyla dolup taşıyordu yüreciği... sevincini dile getirmek için konuşuyordu yalnızca... Akşamları, odasında, o korkunç nöbetlerden sonra bazen şöyle derdi bana:

– Ben mutluyum... sen ne diye üzülüp ağlıyorsun? İçimi dolduran neşeyi, bu coşkuyu gölgeleyen gözyaşlarının dışında bir derdim yok ki benim. İnan bana, senin bana verdiğin o insanüstü mutluluğun bedeli ölüm olsa da hiç önemi yok. Ben zaten bitmiştim... ölüm tenime işlemişti bir kere, hiçbir güç koparamazdı artık onu benden... Ama sen onu benim için ışıl ışıl, kutsanmış kıldın... Hadi benim küçük sevgilim, hadi kes artık ağlamayı... Bak ben sana tapıyorum... sana minnet duyuyorum.

Yok edici tutkum iyice sönmüştü şimdi... Şimdi ise işlediğim su-

çun, cinayetin tanımlanamaz dehşetine kapılmıştım, kendime duyduğum korkunç tiksinti içinde yaşıyordum artık. Sevgilimin hastalığının bana da bulaşmış olmasını, onunla birlikte, aynı anda ölmeyi umut etmekten, bununla teselli bulmaktan başka bir şey gelmiyordu elimden... Dehşetin doruğa tırmandığı, çılgınlığın sarhoşluğuna atıldığımı hissettiğim an ise Mösyö Georges'un beni, daha şimdiden canı çekilen kollarına alıp, son nefesini vermeye hazırlanan dudaklarını dudaklarıma yapıştırıp benden aşk dilendiği, beni aşka davet ettiği an oldu. Yeni bir suç, daha da acımasız bir cinayet işleyecek olsam da bu aşkı ondan esirgemeye ne cesaretim ne de hakkım vardı.

– Bana dudaklarını ver yine!.. ver yine gözlerini!.. ver yine coşkunu!..

Okşamalara, aşk sarsıntılarına mecali kalmamıştı... Pek çok kez bayıldı kollarımda...

Ve korktuğumuz oldu sonunda...

Ekim ayına yeni girmiştik, o gün tam 6 Ekim'di. Yumuşak ve sıcak bir sonbahar geçiriyorduk o yıl. Bu nedenle doktorlar, hastanın bir süre daha orda, deniz kıyısında kalmasını sonra da güneye götürülmesini salık vermişlerdi. O 6 Ekim günü Mösyö Georges her zamankinden daha sakindi. Odanın penceresini ardına kadar açmıştım, o da pencerenin önündeki şezlonguna uzanmıştı, üzerinde de onu rüzgârdan koruyan kalın bir battaniye vardı. Açıklardan gelen mis gibi iyotlu deniz havasını ciğerlerine çekmişti en az dört saat, insanın canına can katan, kemiklerini ısıtan güneş, açık denizden gelen güzel kokular, artık sadece midye ve istiridye gibi kabuklu deniz ürünlerini toplayan balıkçılara kalan ıssız kumsal mest etmişti Mösyö Georges'u... Onu hiç bu denli neşeli görmemiştim. Haftadan haftaya incelip zara dönen, altından kemikleri sayılan o kuru yüzünde bakmaya tahammül edemediğim, ölümü çağrıştıran bir şeyler vardı. Onu o halde görmek öyle acı veriyordu ki bana, doyasıya ağlayabilmek için bir yolunu bulup sık sık odadan dışarı atıyordum kendimi. O gün şiir okumamı istemedi, kitabın kapağını açtığımda şöyle dedi bana:

– Hayır... Sensin benim şiirim... Sen benim tüm şiirlerimsin... Böylesi daha güzel... boş ver!..

Konuşmayı yasaklamışlardı ona... Azıcık konuşacak olsa yoruluyor, genelde de öksürük nöbetlerine tutuluyordu. Zaten konuşmaya mecali de kalmamıştı!.. Onda, yaşamdan, düşünceden, duygusallıktan, kendisini ifade etme arzusundan ne kalmışsa geriye, tutuşmuş bir oca-

ğa dönüşen gözlerinde yoğunlaşmıştı ve ruhunun şaşırtıcı, doğaüstü ateşi ile alev alev yanıyordu bakışları... O akşam, o 6 Ekim akşamı, hiç acı çekmiyordu sanki... Ah! O hali gözümün önünden gitmiyor hiç... Yatağına uzanmış, başı yastıklarla desteklenmiş, uzun ince parmakları ile sakin sakin perdenin mavi saçakları ile oynuyor, bana gülümsüyor, yatağın gölgesinde bir lamba gibi parlayıp yanan bakışları ile her hareketimi, gidiş-gelişlerimi izliyor...

Odaya benim için küçük bir hastabakıcı yatağı koymuşlardı, ikimiz de mahcup olmayalım, ben rahat soyunup giyinebileyim diye bir de paravan... Ne matrak ama! O yatakta bir, bilemediniz iki kez bile yatmamışımdır herhalde çünkü Mösyö Georges beni hep yanına isterdi. Onun yanında olduğum, çıplak tenim kendisinin çıplak tenine değdiği sürece kendisini gerçekten iyi, gerçekten mutlu hissederdi; ama onun çıplaklığı ne yazık ki kemiklerin çıplaklığından farksızdı.

Deliksiz ve huzurlu iki saatlik bir uykudan sonra gece yarısı uyandı. Biraz ateşi vardı. Elmacıkkemiklerinin üstü kızarmıştı. Beni başucunda ve yanaklarım yaştan sırılsıklam olmuş bir durumda oturur görünce, sesinde tatlı bir sitemle şöyle dedi:

– Bak işte, yine ağlıyorsun!.. Senin niyetin beni üzmek, bana acı çektirmek mi yoksa?.. Neden yatmadın?.. Hadi yanıma gel de yat...

Gıkımı çıkarmadan yaptım söylediğini çünkü en küçük gerginlik bile ölümcül olabilirdi onun için, Canı azıcık sıkılmaya görsün, anında kan gelirdi ağzından... ve sonrası çok korkunç olabilirdi... Korkumu biliyor ve bunu kullanıyordu... Yatağa henüz girmiştim ki eli bedenime, dudağı da dudağıma uzandı. Karşı koymadan, çekine çekine yalvardım:

– Lütfen... Bu akşam olmasın! Bu akşam uslu olun...

Oralı bile olmadı, ölüm ve arzuyla titreyen bir sesle şöyle yanıtladı beni:

– Bu akşam olmasın! Hep aynı şeyi söyleyip duruyorsun... Bu akşam olmasın! Bekleyecek zaman kaldı mı bende?

Hüngür hüngür ağlayarak haykırdım:

– Ah, Mösyö Georges, ölümünüz benden olsun mu istiyorsunuz siz?.. Hayatım boyunca sizi öldürdüm diye vicdan azabı ile kıvranmamı mı istiyorsunuz?

Hayatım boyunca!.. Ne de çabuk unutmuştum onunla birlikte ölmeyi, ölümümün onun elinden olmasını, aynen onun gibi ölmeyi istediğimi...

– Mösyö Georges... Mösyö Georges... bana acıyın bari, yalvarırım size!..

Dudakları dudaklarıma kapanmıştı bile... Ölüm dudaklarımda geziniyordu...

– Sus!.. dedi soluk soluğa... seni hiç bu akşamki kadar sevmemiştim...

Ve bedenlerimiz birbirine dolandı. Uykuya yatan arzum uyanmıştı artık. Georges'un hafif çığlıkları ve iç çekişleri arasından kulağıma kadar gelen ve altımda bir iskeletin kemikleri gibi tıkırdayan kemiklerinin sesini duymak; şehvetin en vahşisinde dayanılmaz bir ıstırap olmuştu.

Kolları gevşeyiverdi aniden ve cansız düşüverdi yatağın üstüne. Dudakları çekildi ve ayrıldı dudaklarımdan. Çarpılan ağzından acı bir feryat yükseldi, hemen ardından, sıcak kana bulandı tüm yüzüm. Kendimi bir sıçrayışta yatağın dışına attım. Karşımda duran bir aynadan kırmızı ve kanlı görüntüm yansıdı... Dehşete kapıldım. Kendimi kaybetmiş bir halde odada dört dönüyor, yardım çağırmak istiyordum. Ama korunma içgüdüsü, sorumsuzluğumun, suçumun açığa çıkmasından duyduğum korku, bilmem daha hangi aşağılık duygular ve hesaplılık ağzıma bir kilit vurdu... Mantığımın gömülmek üzere olduğu uçurumun kenarında beni tuttu... Durumu çarçabuk tüm çıplaklığı ile kavrayıverdim; ikimiz de çırılçıplaktık, seviştiğimiz gün gibi açıktı. Yatağın altı üstüne gelmişti... bu durumdaki bir odaya birinin girmesi imkânsızdı... hayır bu mümkün değildi...

Ah! Adına insan denen sefil yaratık ah! Duyduğum ıstıraptan daha doğal, kapıldığım dehşetten daha güçlü bir şey vardı; alçakça aldığım önlemler ve aşağılık hesaplarım... Dehşet içinde olmama karşın, salonun kapısını, ardından da sofanın kapısını açıp kulak kabartmayı akıl edecek kadar kafam çalışıyordu... Çıt çıkmıyordu, ev halkı derin uykudaydı. Derhal yatağa döndüm... Bir tüy kadar hafif olan Georges'un bedenini kollarıma aldım, onu ellerimde dik tutabilmek için başını biraz yükselttim... Kan sızıntı halinde ağzından gelmeye devam ediyordu... boşaltılan şişenin çıkardığı sese benzeyen bir gürültü ile ciğerleri boğazından boşalıyordu sanki. Devrilen gözlerinde, kocaman açılmış gözkapaklarının meydana çıkardığı kırmızımtırak iki küreden başka bir şey görmek mümkün değildi.

– Georges!.. Georges!.. Georges!..

Georges bu çağrılara, bu çığlıklara yanıt vermedi; duymuyordu on-

ları, artık dünyanın çığlıklarına, çağrılarına kapanmıştı kulakları...

– Georges!:. Georges!.. Georges!..

Bedenini bıraktım; bedeni yatağa yığılıverdi... Başını bıraktım; başı bütün ağırlığı ile yastığın üstüne düştü... elimi kalbinin üstüne koydum... kalbi atmıyordu...

– Georges!.. Georges!.. Georges!..

Bu sessizlik, bu sessiz dudaklar, bu cansız bedenin kızıl hareketsizliği... ve bizzat benim halim korkunç bir dehşet tablosu sergilemekteydi... halının üstüne yığıldım... Bayılmışım...

Bu baygınlığın üstünden dakikalar mı geçmişti yoksa asırlar mı?.. Bilemiyorum. Kendime geldiğimde, azap verici bir düşünce tüm diğer düşüncelere baskın çıktı: Suçuma kanıt olacak ne varsa tümünü yok etmek... Yüzümü yıkadım... giyindim... Yatağı ve odayı düzene soktum, evet, bu iğrenç cesareti bulmuştum... ve her şey tamam olunca... evi ayağa kaldırdım... Korkunç haberi çığlık çığlığa haykırdım evin içinde...

Ah o gece! Cehennem azabı duydum o gece...

Ve... bu gece bana o geceyi, o zavallı bedeni yok etme çalışmalarıma başladığım ilk geceyi anımsatıyor bana... Bahçedeki ağaçların arasından kopup gelen rüzgârın çığlığı, ebediyen lanetlenen Houlgate Villası'nın büğetini döven denizin çığlığı sanki.

Paris'e döndüğümüzde, Mösyö Georges'un cenaze töreninden sonra, zavallı büyükannenin tüm ısrarlarına rağmen hizmetinde kalmayı reddettim. Bir an önce gitmek, gözyaşları içindeki yüzünü bir daha hiç görmemek, yüreğimi parçalayan hıçkırıklarını bir daha hiç duymamak istiyordum. Özellikle de bana karşı beslediği minnet duygusundan kaçmak için acele ediyor; duyduğu bunca acıya rağmen kahramanlığımı ve özverimi yüceltip bana bıkıp usanmadan ettiği teşekkürlerden, bana, "Kızım... sevgili küçük kızım" diye seslenmesinden, çılgınca sevgi gösterileriyle beni kucaklamasından kurtulmak istiyordum. Ricası üzerine yanında kalıp orada geçirmeyi kabul ettiğim o on beş gün boyunca kim bilir kaç kez günah çıkarmak geçti içimden; suçumu itiraf etmek, beni boğan ve vicdanımda bir yük gibi taşıdığım ne varsa tümünü ona sayıp dökmek istedim. Bir yararı olur muydu acaba? Kederini hafifletir miydi azıcık da olsa? Derin acılarına daha da yürek paralayıcı bir acı eklemekten, ben olmasaydım sevgili yavrusunun belki de hâlâ hayatta olacağı düşüncesini, o korkunç pişmanlığı eklemekten başka bir işe yaramazdı... İtiraf etmeliyim ki zaten ben de o cesareti

kendimde bulamamıştım. Bir azize gibi saygı görerek, armağan ve sevgiye boğularak sırrımla birlikte uğurlandım.

Oradan ayrıldığım gün, Madam Paulhat-Durand'ın bürosundan dönerken Champs-Elysées'de eski bir arkadaşıma rastladım. Aynı evde altı ay kadar birlikte çalışmıştık, oda hizmetindeki bir uşaktı. Onu görmeyeli iki yıldan fazla bir zaman geçmişti. Selam faslından sonra onun da benim gibi iş aradığını öğrendim. İş bulmak için acele etmesine gerek yoktu, iki adet fıstık gibi geçici iş yakalamıştı.

– Vay be bizim yaman Célestine! dedi, beni gördüğü için mutluydu... Hâlâ çok güzelsin!..

Neşeli, şakacı, hoş bir çocuktu, eğlenceye de pek meraklıydı.

– Akşam birlikte yemek yemeye ne dersin? diye sordu.

Bende saplantı haline dönüşen bir yığın düşünceden, gözümün önünden gitmeyen hüzünlü görüntülerden uzaklaşmaya, oyalanmaya ihtiyacım olduğu için kabul ettim...

– İşte bu harika!.. dedi.

Koluma girdi ve beni Cambon Sokağı'ndaki bir meyhaneye götürdü. Taşkınlığının, kaba şakalarının, bayağı müstehcenliğinin tamamen farkındaydım. Hayır, hiç şaşırtmadılar beni, aksine kaybedilen bir alışkanlığın geri dönüşü gibi bir şey oldu... Pis bir coşkuya, aşağılık bir güven duygusuna kapıldım... demem o ki, kendimi buldum; tiyatro oyuncusu, yargıç ve uşaktaki aynı bayağı sırıtışı, aynı yalan alışkanlığını, aynı iğrenç tutku merakını açığa vuran şu kırışmış gözkapaklarında, şu tüysüz suratta, şu bıyıksız ağızlarda yaşamımı ve ruhumu gördüm...

Yemekten sonra bir müddet bulvarlarda dolaştık, sonra da beni sinemaya götürdü. Fazla Saumur şarabı içmekten üzerime ağırlık çökmüştü. Salonun karanlığında, Fransız Ordusu, izleyicilerin alkışları arasında ışıklı ekranda resmi geçit yaparken belimi kavradı ve enseme bir öpücük kondurdu, az kalsın saçlarımı bozuyordu.

– Çok çekicisin, diye fısıldadı... Kahretsin!.. ne de güzel kokuyorsun...

Otelime kadar götürdü beni. Konuşmadan birkaç dakika kadar aptal aptal durduk kaldırımda; o bastonunun ucuyla kunduralarının burnuna vurup duruyordu ha bire, bense başım eğik, dirseklerim bedenime yapışmış, ellerim manşonumun içinde, ayaklarımın dibinde duran bir portakal kabuğunu eziyordum.

– Eh, hadi hoşça kal! dedim.

– Yoo, hayır! dedi. Bırak da seninle geleyim yukarıya... Hadi ama Célestine, anlaştık mı?

Laf olsun diye biraz hık mık edecek oldum... o ısrar etti.

– Hadi ama! Neyin var senin?.. Yoksa aşk acısı mı?.. Daha iyi ya... işte tam zamanı...

Arkamdan geldi. Bu otelde akşamları girip çıkana pek aldırdıkları falan yoktu zaten. Karanlık ve daracık merdivenleri, yapış yapış tırabzanları, iğrenç görünümü, mide bulandıran ağır kokusu ile otelden ziyade bir randevuevini, bir batakhaneyi andırıyordu. Arkadaşım cesaret bulmak için bir iki öksürdü, bana gelince, içim tiksintiden kabarmış hülyalara dalmıştım:

– Ah, Ah! Bu lanet yerin ne Houlgate Villası ile, ne de Lincoln Sokağı'ndaki sıcacık ve süslü evlerle bir ilgisi var...

Odama girip de, kapıyı sürgüler sürgülemez üstüme çullandı. Eteklerim havada, hoyratça yatağa fırlattı beni.

Amma da kancıklaşıyoruz bazen!.. Vahlar olsun bizcileyin zavallı yaratıklara!..

Ve yaşam her zamanki gibi yeniden koynuna çekti beni inişleri çıkışları, değişik simaları, başlamadan biten ilişkileri, varsıl evleri ve bu evlerin sokağı gösteren kapıları ile...

Ne tuhaf! Aşk ateşiyle yanıp, özveri susuzluğu ile kavrulup, içten ve büyük bir tutkuyla ölümü çağıran ben, Mösyö Georges'un öpücüklerinden hastalığını kapmış olma korkusu içinde son aylarda kâbuslar görüyordum. Sıradan bir keyifsizlik, minicik bir ağrı deliye döndürüyordu beni. Geceleri buz gibi soğuk terler döküyor, dehşet içinde uyanıyordum. Elimle göğsümü yokluyor, olmayan ağrı sızılar hissediyordum. Tükürüğümü inceliyor, kırmızı zerrecikler gördüğümü sanıyordum. Nabzımı saya saya ateşimi yükseltiyordum... Aynada, gözlerimin çukurlaştığını, elmacıkkemiklerimin Mösyö Georges'un yanaklarındaki o ölüm pembesi rengini aldıklarını görür gibi oluyordum. Bir gece, danstan dönerken üşütmüş olmalıyım, tam bir hafta öksürdüm. İşimin bittiğini sandım... Sırtıma yakılar yapıştırdım, tuhaf tuhaf ilaçlar yuttum, hatta Padovalı Aziz Antonius'a adak bile adadım. Sonunda korktuğumla kaldım... sağlığım demir gibiydi... Mesleğin ve şehvetin yorgunluğu bana mısın demiyordu...

Geçen yıl 6 Ekim'de, bu acı günde, geçmiş yıllarda olduğu gibi Mösyö Georges'un mezarına çiçek koymaya gitmiştim. Montmartre

Mezarlığı'nda yatıyordu. Mezarlığın geniş yolunda zavallı büyükanneyi gördüm, birkaç adım önümdeydi. Ne kadar da çökmüştü zavallıcık!.. Kendisine eşlik eden yanındaki o iki hizmetçisi de ne kadar yaşlanmışlardı Tanrım. Büyükanne kambur, iki büklüm, sarsak bir halde, ağır ağır yürüyordu iki yaşlı hizmetçisinin ortasında. Kollarına girerek ona destek olan hizmetçiler de hanımları kadar kambur, bir o kadar iki büklüm, bir o kadar sarsaktılar. Bir taşıyıcı da arkalarından geliyordu; kırmızı ve beyaz güllerden derlenmiş kocaman bir buket vardı elinde. Adımlarımı yavaşlattım. Önlerine geçmek istemiyordum, beni tanımalarını da... Yüksek bir mezar taşını kendime siper edip bekledim. Zavallı yaslı yaşlı kadın çiçeklerini koydu, dualarını etti mırıldanarak, sevgili torununun mezarını gözyaşları ile suladı. Arkasına gizlendiğim mezar taşına adeta sürtünerek aynı bitkin adımlarla küçük yoldan geçip gittiler gerisingeri. Onları görmeyeyim diye iyice büzüldüm saklandığım yerde, çünkü önümden geçen sanki onlar değil de pişmanlık acılarımdı, pişmanlık acılarımın hayaletleriydi. Beni fark etmiş miydi acaba?.. Hiç sanmıyorum. Hiçbir şeye bakmıyorlardı... Bu dünya ile ilişkileri kesilmiş, etraflarında olup bitenleri görmeden yürüyorlardı... Gözleri körlerinki gibi tek bir noktaya sabitlenmişti... Dudakları bir şey söyleyecek gibi uzuyor, uzuyordu ama tek bir sözcük çıkmıyordu aralarından. Mezarlığın labirentinde kaybolmuş üç yaşlı ölü ruh döne döne çukurlarını arıyorlardı sanki... O feci gece gözlerimin önüne geldi... Kıpkırmızı kesilen suratımı, Georges'un ağzından fışkıran kanı gördüm sanki... Yüreğim ürperdi... Gözden kayboldular sonunda...

Yürek paralayan bu üç gölge bugün nerelerdedir?.. Belki hâlâ her gün biraz daha ölüyorlardır... Belki de büsbütün ölmüşlerdir. Günlerce gecelerce dolaşıp durduktan sonra, aradıkları sessizlik ve huzur çukurunu bulmuşlardır belki de...

Ne fark eder ki!.. Büyükannenin yaptığı da iş miydi yani!.. Sen gel de Mösyö Georges gibi gencecik, dünyalar tatlısı bir körpeye benim gibi birini hastabakıcı diye seç!.. Gerçekten de akıl alır gibi değil... Nasıl oldu da hiçbir şeyden kuşkulanmadı... hiçbir şey görmedi... hiçbir şey anlamadı?.. En çok da buna şaşıyorum. Ah! Ah! Şimdi söyleyebilirim kolayca... Akıllarında kötülük yoktu üçünün de... bir güven halesiyle çevriliydiler...

Çitin üstünden Yüzbaşı Mauger'yi gördüm... Henüz yeni bellenmiş

tarhlardan birinin önüne çömelmişti. Menekşe ve sarışebboy dikiyordu. Beni görür görmez elindeki işi bıraktı ve çitin yanına geldi laflamak için. Gelinciğinin ölümünden dolayı bana kızgın değildi. Hatta fazlası ile neşeliydi desem yeri var. Gülmekten kırılarak bir sır verdi bana; daha o sabah Lanlaire'lerin beyaz kedisini tuzağa düşürmüş... Gelinciğe karşı kedi... intikamını böyle alıyordu herhalde.

– Ruhları bile duymadan hesabını gördüğüm bu onuncusu, diye söyledi vahşi bir hazla, bir yandan da elleri ile baldırlarını dövüyor sonra da çamurlu ellerini ovuşturuyordu. Oh olsun! Artık tarhlarımın gübreli toprağını eşeleyemeyecek zırzop şey n'olacak! Fidelerimi kırıp geçiremeyecek iblis!.. Ah... bir de sizin şu Lanlaire denen herifle kancığını enselesem yok mu... Ah! Ah! Sizi gidi domuz sürüsü sizi, ah!.. ah!.. ah!.. Ne fikir ama!..

Bu düşünceyle bir an gülmekten kırıldı ve sonra aniden gözleri sinsi bir kötülükle parlayarak bana şöyle sordu:

– Sahi... siz onların yatağına neden kaşınma tozu atmıyorsunuz?.. Pis herifler n'olacak!.. Size, koca bir paket toz verirdim, Allahıma kitabıma!.. Ne fikir ama!..

Sonra şöyle devam etti:

– Ha... aklıma gelmişken... Biliyor musunuz? Kléber?.. Şu benim gelinciğim vardı ya?..

– Ee... ne oldu?

– Eeesi... bir güzel yedim onu... hah... hah... hah!..

– Lezzetli değil miydi yoksa?.. hadi söyleyin!..

– Öğğğ... Kötü bir tavşan eti gibiydi.

Bahtsız hayvana yakılan ağıt bu kadardı işte.

Yüzbaşı anlatmaya devam etti; geçen hafta çalı çırpı yığınının altında bir kirpi bulmuşmuş, onu evcilleştirmekle meşgulmüş, adını Bourbaki koymuşmuş... Ne fikir ama!.. Akıllı, şakacı, olağanüstü ve her şeyi yiyen bir hayvan!..

– Ciddiyim!.. Yalanım yok!.. diye haykırdı... Bu yaman kirpi bir gün içinde biftek, koyun yahnisi, tuzlanmış domuz yağı, gravyer peyniri ve bir de reçel yedi... Acayip bir yaratık, doyuramıyoruz kendisini... o da aynen benim gibi... yemediği yok vesselam!

Tam o sırada, küçük yamak el arabasına doldurduğu taşları, boş sardalye kutularını ve daha bir sürü döküntüyü çöp çukuruna dökmek üzere, patikadan geçiyordu.

– Buraya gel!.. diye seslendi yüzbaşı...

Bana sorduğu için beyefendinin ava çıktığını, hanımefendinin şehre, Joseph'in de alışverişe gittiğini söylemiş bulundum, bunun üzerine elini arabaya daldırdığı gibi, ne kadar taş, kutu, çöp varsa tümünü birer birer bahçeye fırlattı. Bir yandan da:

– Alın size reziller!.. Alın size sefiller!.. diye bas bas bağırıyordu.

Bir gün önce, Joseph'in bezelye ektiği ve hâlâ yaş olan tarhın üstüne taş ve çerçöp yağıyordu...

– Al sana!.. Al bir daha!.. Olmadı bir daha!.. Al bu da benden!..

Tarh çerçöp, molozla örtüldü çok geçmeden. Yüzbaşının keyfi gıcırdı doğrusu; yaptığı el kol hareketleri, attığı naralar bunu kanıtlıyordu... Sonra, o kırlaşmış antika bıyıklarını yukarıya doğru kıvırarak, zafer kazanmış ve çapkın bir eda ile bana şöyle dedi:

– Matmazel Célestine... Çok alımlı bir bayansınız, Allahıma kitabıma!.. Ara sıra beni görmeye gelseydiniz diyordum... hani Rose burda olmayınca yani... ne dersiniz?.. Ne fikir ama!..

İyi vallahi!.. Bu herif kendini ne sanıyor...

VIII

25 Ekim.

Nihayet Mösyö Jean'dan bir mektup alabildim sonunda. Pek yavan bir mektuptu. Okuyan da aramızda hiçbir şey geçmemiş sanırdı. Ne dostane bir söz, ne bir sevgi kırıntısı, ne de bir anı vardı içinde!.. Yalnızca kendinden bahsetmişti mektubunda. Yazdıklarına bakılırsa oldukça önemli bir şahsiyet olmuş. Ta mektubun başından beri kendisini hissettiren üstünlük taslayıcı ve küçümseyici tarzdan belli oluyordu zaten. Bana hava atmak için yazmıştı besbelli... Onun bu kendini beğenmiş tavrına yabancı değildim aslını sorarsanız –ama o kadar yakışıklıydı ki kahrolası herif!– yine de bu kadarını bilmiyordum. Yok... yok... başarı, şöhret erkeklere göre değil...

Jean, oldum olası, Kontes Fardin'in baş oda hizmetçisidir ve sayın kontes hazretleri, bugünlerde Fransa'nın belki de kendisinden en çok söz ettiren kadınlarından biridir.

Jean, oda hizmetçiliğinin yanı sıra siyasi gösterici ve kraliyet komplocusu rolünü de üstlenmiş. Coppée,* Lemaître, Quesnay de Beaurepaire ile birlikte gösteri yapar, General Mercier ile komplo kurarmış. Yaptıklarının tümü Cumhuriyet rejimini devirmek adınaymış. Geçen akşam, Coppée ile birlikte Patrie Française'in bir toplantısına katılmış, büyük vatanperverin arkasına geçip kürsüde boy göstermiş ve bütün gece onun pardösüsünü tutmuş. Ona bakarsanız, zamanın büyük vatanperverlerinin tümünün pardösüsünü tutmuştur... Bu, onun geleceği için önemli imiş... Bir başka akşam, kontes onu "kozmopolitlerin çenesini dağıtmak" için Dreyfus taraftarlarının düzenlediği bir toplantıya göndermiş. Vatansızları yuhaladığı, avazı çıktığı kadar "Yahudilere ölüm!.. Yaşasın kral!.. Yaşasın ordu!.." diye bağırdığı için nezarete götürülmüş. Kontes hazretleri, hakkında gensoru önergesi vereceğini söyleyerek hükümeti tehdit etmiş ve Mösyö Jean derhal serbest bırakılmış. Bu üstün hizmet anlayışını, kontes hazretleri maaşına yirmi frank zam yaparak ödüllendirmiş. Mösyö Arthur Meyer, *Le Gaulois* gazetesinde adının geçmesini sağlamış. Ayrıca *La Libre Parole* gazetesi Albay Henry'nin** bağış listesinde, yüz franklık miktarın karşısına adını yazmış... Coppée'nin isteği üzerine alınmışmış listeye. Yine aynı Coppée bu kez onu, hayranlık uyandıran bir derneğin Patrie Française'in onur üyesi yapmış. İtibar sahibi ailelerin istisnasız tüm hizmetkârları oraya kayıtlı imiş. Kontlar, markiler, dükler varmış aralarında... Geçen gün öğle yemeğine gelen General Mercier şöyle demiş Jean'a: "Jean, aslanım, nasılsın bakalım?" Vay be!.. Demek "Jean, aslanım!" demiş ona... Jules Guérin de *Anti-Juif* gazetesinde şöyle bir başlık atmış: "Yine bir Yahudi kurbanı daha!.." Ve şöyle devam etmiş: "Yahudi aleyhtarı üyelerimiz arasından cesur dostumuz Mösyö Jean... vesaire, vesaire." Son olarak da, evin müdavimlerinden

* Coppée (François): Fransız yazar. Romantik komediler ve dramlar yazarken, yoksul halkın yaşamını yalın bir biçimde betimleyerek kendini kabul ettirir. Dreyfus Davası sırasında Dreyfus'ü savunma amaçlı kurulan "İnsan Hakları Derneği"nin karşıtı olan "Ligue de la Patrie Française"in onur başkanlığını yapar. (1899-1902) (ç.n.)

** Albay Henry (Hubert Joseph): Fransız subay. 1877'de istihbarat servisine atanır. Zola Davası sırasında Dreyfus'ü suçlu duruma düşüren sahte bir mektup yazmakla suçlanıp tutuklanır (1896). 1898'de intihar eder. (ç.n.)

Mösyö Forain*, vatan ruhunu simgeleyecek, bir tablosunda Jean'a poz verdirmiş... Mösyö Forain Jean'ın bu iş için "biçilmiş kaftan" olduğunu düşünüyormuş. Önemli şahsiyetlerin gözüne girmiş Jean, önemli bahşişler, gururunu son derece okşayan onur nişanları almış.

Söylenenler doğru ise Zola'nın yakınlardaki davasında yalancı tanıklık yapması için General Mercier Jean'ın adını yazdırmayı düşünüyormuş... Genelkurmay bugünlerde bu işle bizzat ilgileniyormuş. Böylece ününe ün katacakmış... Yalancı tanıklık bu yıl yüksek sosyetede en havalı, en göz dolduran işlerden biriymiş... Yalancı tanık olarak seçilmiş olmak, kesin ve çabuk gelen bir şöhretin yanı sıra en büyük ikramiyeyi kazanmakla eşdeğerde imiş... Mösyö Jean Champs-Elysées'de giderek daha çok ilgi çektiğinin farkındaymış. Örnekse akşamları, I. François Sokağı'ndaki kahveye bilardo oynamaya gittiğinde veya kontes hazretlerinin köpeklerini kaldırımda çişe çıkardığında hissediyormuş bu ilgiyi; ilgi odağı olup büyük saygı görüyormuş... Kendisi hadi neyse de, köpeklere bile aynı muamele yapılıyormuş. İşte bu nedenle, o semtten Paris'e, Paris'ten de tüm Fransa'ya mutlaka yayılacak olan şöhreti için derhal *Argus de la Presse*'e abone olmuş, aynen kontes hazretleri gibi. Hakkında çıkacak yazıların güzel bir kopyasını da bana gönderecekmiş. Benim için elinden daha fazlası gelmezmiş. Anlayış göstermeliymişim, benim durumumla ilgilenemezmiş çünkü hiç zamanı yokmuş... O işe ilerde bakacakmış... "Biz iktidara gelince" diye yazmış, başından atmak için. Başıma gelenlerin tek sorumlusu benmişim. Nasıl davranacağımı hiç bilemezmişim. Tutarsızın tekiymişim. Yok yere kaybetmişim o güzelim yerleri. Hep bildiğimi okumasaymışım eğer belki benim de General Mercier, Coppée ve Déroulède ile iyi ilişkilerim olabilirmiş. Hatta belli mi olurmuş –her ne kadar bir kadın da olsam– *Gaulois*'nın sütunlarında adımın yıldız gibi parladığını bile görebilirmişim ve bu da hizmetçiler âlemi için öyle yüreklendirici bir durum olurmuş ki... vesaire... vesaire...

Bu mektubu okuyunca ağlayacak gibi oldum, çünkü Mösyö Jean'ın benden tamamen koptuğunu, artık ona güvenemeyeceğimi çok iyi anladım... ne ona ne de bir başkasına... Yerime geçen kız hakkında tek kelime bile etmemişti... Ah! Onu görebiliyorum, her ikisini, onları, ezbere bildiğim o odada kucaklaşırken, sevişirken getiriyorum gözümün önüne. Bir zamanlar bizim yaptığımız gibi şimdi onlar, o ikisi birlikte,

* Forain (Jean-Louis): Fransız ressam; gravür ve siyasi mizah karikatürleri ile ünlü. (ç.n.)

neşeyle dansa, tiyatroya koşuşturup duruyorlar... Şu an karşımda o; hipodromdan dönüyor, sırtında bej pardösüsü, bir güzel de ütülmüş. Ötekine şöyle diyor, aynen bana defalarca söylediği gibi: "Şu sevimli mücevherlerini ve saatini ver de rehine koyayım!" Tabii bu arada siyasi göstericiliğinden, kraliyet komploculuğundan durumunu düzeltip yeni ihtiraslara sürüklenmemiş, hizmetçilerle oynaşmak yerine salon aşklarına terfi etmemişse eğer... Sonunda kendine gelecektir.

Başıma gelenlerin gerçekten de tek sorumlusu ben miyim? Belki!.. Ama yine de bana öyle geliyor ki asla efendisi olmadığım bir yazgı, tüm ağırlığıyla yaşamımda kendini hissettirdi ve aynı yerde altı aydan fazla kalmama izin vermedi... Kapıya konmadığım zamanlarda bıkkınlık had safhaya ulaşır, kendim ayrılırdım. Hem tuhaf hem de acı... Nedense hep acelem olmuştur "başka yerde" olmak için, bu "olmadığım düşsel yerler" hakkında çılgınca umutlar besler, anlamsız şiirler döşenir, uzakların görüntüsünü imgelerdim, özellikle de zavallı Mösyö Georges'un başucunda geçirdiğim Houlgate'taki günlerden sonra oldu bu daha çok. O günlerden bende kalan açıklayamadığım bir tür endişe var içimde... ulaşamayacak olduğum halde, bilmem hangi boğucu ihtiyaçla yükselmek istiyorum, ta ki ulaşılamaz fikirler ve şekillere varıncaya dek... Sanırım, gizemini çözemediğim, gereğince tanıyamadığım bir dünyanın –keşke hiç tanımasaydım diyorum– çok ani ve çok kısa süreli görüntüsü bende onulmaz yaralar açtı. Bilinmeyene çıkan yollar ne kadar da düş kırıcı oluyor! Gidiyorsun, gidiyorsun ve sonuç hep aynı. İlerdeki ufuk nasıl altın tozuna batırılmışçasına parıldıyor bakın... Mavi, pembe, iç açıcı, ışıl ışıl ve bir düş gibi hafif... Orada yaşamak çok güzel olmalı... Yaklaşıyorsunuz... varıyorsunuz... Hiçbir şey yok... Kum, çakıl, duvar gibi kasvetli tepeler... ve başka hiçbir şey yok... Bu kumların, çakılların, tepelerin üstüne hüzünlü, donuk, kurşun gibi ağır bir gökyüzü çökmüştür... öyle bir gök ki; gün, can çekişir altında, ışık ise kurum döker, gözyaşı gibi... Hiçbir şey yoktur... bulmayı umduğumuz hiç ama hiçbir şeyden eser yoktur... sahi, neydi benim aradığım... Ne aradığımı bilmiyorum... işin kötüsü kim olduğumu da bilmiyorum...

Bir hizmetçi; normal, toplumsal bir varlık değildir, uyumsuz biridir, üretilen parçaları kendi içlerinde uyumsuzdur, birbirlerine eklenemez, uyarlanamazlar... Berbat bir şeydir; hilkat garibesini andıran bir insan kırması... Halktan gelir, halktan değildir, burjuvazinin içinde yaşar, orda doyar, ona özenir, burjuvaziden de değildir. Yadsıdığı halkın cömert kanını, saf gücünü yitirmiş, burjuvazinin ahlâksızlıklarını ka-

zanmıştır ama bu ahlâksızlıkları doyuma ulaştıracak çareleri bulamaz... ve yine o aynı burjuvazinin iğrenç duygularını, alçakça korkularını, suça olan hevesini benimsemiştir ama dekordan, dolayısıyla paranın himayesinden de yoksundur... Ruhu pisliğe batmış olarak saygın burjuva âlemini arşınlar durur, bu çirkeften yayılan kokuyu soluması bile yeter ruh sağlığını ve hatta kendi varoluş biçimine varıncaya kadar her şeyi yitirmesi için... Tüm bu anıların derinliğinde, kendi bedeninin hayaleti olarak aralarında dolaştığı bu yüz kalabalığında çirkefte n, yani ıstıraptan başka bir şey bulamaz çıkaracak. Hep güler ama gülüşü zorakidir; yaşadığı bir sevinçten, gerçekleşen bir umuttan değildir... Acı alayın gerginliği, sert çizgileri, isyanın kahredici yapmacıklığı durur hep üzerinde. Bu gülüşten daha acıklı, daha çirkin hiçbir şey olamaz; bu gülüş yakar, kavurur... Keşke... Keşke ağlayabilseydim, belki daha iyi olurdu! Hem sonra, bilmiyorum... hem sonra, lanet olsun!.. Ne olacaksa olacak...

Ama bir şey olduğu yok... Asla olmuyor... İşte ben buna bir türlü alışamıyorum. Bu tekdüzeliğe, bu durgun yaşama tahammül etmek gerçekten de çok zor benim için... Buradan gitmek isterdim. Gitmek mi dedim ben?.. İyi de nereye ve nasıl?.. Bilmiyorum ve kalıyorum çaresiz!..

Hanımefendi hep aynı hanımefendi; kuşkucu, kuralcı, haşin, açgözlü... O duygusuz suratında ne bir coşku, ne bir değişik heves, ne bir doğallık ne de bir neşe kırıntısı var... Beyefendi alışkanlıklarına geri döndü ve bazı sinsi tavırlarından çıkardığım kadarı ile, sert çıkışlarımdan ötürü bana kin güdüyor. Ama onun kininden bela gelmez insana... Öğlen yemeğinden sonra silahını, tozluklarını kuşanıp, geceden önce geri dönmüyor. Artık çizmelerini çıkarmasına yardımcı olmamı istemiyor, gece saat dokuzu vurunca tıpış tıpış yatmaya gidiyor... Hep aynı sakar, komik ve dalgın erkek... gittikçe de şişmanlıyor. Bu denli varsıl insanların bu denli iç karartıcı bir yaşama nasıl katlandıklarına bir türlü aklım ermiyor doğrusu. Bazen beyefendi hakkında kendi kendimi sorgularım... Ne işime yarardı acaba? Para yok pul yok, zevk desem... herhalde bana onu da veremezdi, eh... onu artık hanımefendi de kıskanmadığına göre...

Bu evin en korkunç yanı sessizliği, bir türlü alışamıyorum... Böyle söylüyorum söylemesine ama kayar gibi yürümeye alıştım. Joseph'in

dediği gibi "havada süzülür gibi" yürüyorum. Bu kasvetli koridorlarda, soğuk duvarlar boyunca yürürken kendimi bir hayalete, bir hortlağa benzetiyor, kendi kendimden korkuyorum. Bunalıyorum bu evde... ve kalıyorum yine de!..

Tek eğlencem, pazarları ayinden sonra bakkal Madam Gouin'e gitmek... İğrenme duygusu beni oradan uzaklaştırıyor ama iç sıkıntısı baskın çıkıp beni oraya sürüklüyor. Hiç olmazsa orda hep birlikte oluyoruz... onu bunu çekiştiriyor, şakalaşıyor, şamata yapıyoruz, bir yandan da kadeh kadeh üzüm likörü yuvarlıyoruz... Orada yaşamın kendisi yoksa bile, yanılsaması var hiç olmazsa... ve zaman akıp gidiyor... Geçen pazar, ufak tefek, sıçan suratlı, sulu gözlü kızı göremedim orda... sordum:

– Bir şeyciği yok... bir şeyciği yok, dedi bakkal kadın sesine gizemli bir hava vererek.

– Hasta mı yani?

– Evet... ama önemli değil... iki günde bir şeyciği kalmaz.

Ve Mam'zel Rose onaylayan gözlerle baktı bana. Sanki şöyle demek istiyordu:

– Görüyorsunuz ya!.. çok beceriklidir kendisi...

Ha sahi, bugün orda, bakkalda bir şey duydum; dün avcılar Raillon Ormanı'nda böğürtlenler ve ölü yapraklar arasında bir kız çocuğunun cesedini bulmuşlar, vahşice tecavüz edilmiş çocuğa. Bir yol bakım işçisinin kızıymış galiba. Yörede herkes ona "Küçük Claire" dermiş. Biraz safmış ama çok tatlı ve sevimli bir kızmış... Henüz on ikisinde bile değilmiş!.. Konu kıtlığından her hafta döne döne aynı hikâyeleri anlatmak zorunda kalan insanlar için hiç de fena fırsat sayılmaz... çenelere kuvvet!..

Rose'un söylediğine bakılırsa –haber konusunda hiçbiri onunla yarışamaz– küçük Claire'in minicik karnını bıçakla deşmişler, bağırsakları dışarı dökülmüş... Ensesinde ve boynunda kendisini boğazlayan kişinin parmak izleri hâlâ belirgin bir şekilde duruyormuş. Cinsel organı, o zavallı minicik cinsel organı korkunç bir şekilde şişmiş bir yara halindeymiş, –Rose'un benzetmesiyle– bir oduncu baltasının koca sapıyla zorlanmış gibiymiş. Bodur fundalıkların arasında, çiğnenmiş ve basılmış otların bulunduğu alanda işlenmiş cinayet, yeri hâlâ belliymiş çünkü. Bu olayın üstünden en az bir hafta geçmiş olmalıymış zira ceset tamamen çürümüşmüş...

Bu cinayetin herkesi gerçekten de dehşete düşürmesine karşın şu-

nu çok iyi hissettim. Cinayet işlemek için bir mazeret teşkil etmemekle birlikte, tecavüz ve onun çağrıştırdığı şehvet tabloları bu tür yaratıkların pek çoğu için biraz da olsa hafifletici neden sayılabiliyor. Zira tecavüz de sevişmenin bir başka çeşidi... Olayla ilgili bir sürü şey anlattılar... Küçük Claire'in sabahtan akşama kadar ormanda dolaştığını hatırladılar. İlkyazda fulya, müge, düğünçiçeği toplarmış. Kasabanın şık hanımlarına bunlardan çok güzel buketler yaparmış. Pazar günleri ormana gider, çarşıda satmak için kuzumantarları toplarmış... Yaz gelince ise, çeşit çeşit mantar ve başka çiçekler de toplarmış... Ama bu mevsimde neden gidiyormuş ki ormana, toplayacağı hiçbir şey yokmuş?..

İçlerinden biri bilmiş tavrı ile şöyle dedi:

– Kızı kaybolmuş da babası neden endişelenmemiş peki?.. Kendisinin yapmadığı ne malum!..

Bunun üzerine bir diğeri aynı derecede bilmiş bir tavırla cevabını yapıştırdı:

– Böyle bir niyeti olsaydı, kızını ormana sürüklemesine ne gerek vardı... atmayın kafadan!..

Mam'zel Rose araya girdi:

– Bu olayda her şey çok karanlık, boş verin!.. Ben...

Kasıntılı bir havaya bürünerek, korkunç sırlar bilen biri gibi sesini alçaltıı ve tehlikeli bir sır verir gibi şöyle söyledi:

– Ben... ben bir şey bilmiyorum... hiçbir iddiam da yok üstelik... Ama...

Merakımız bu "ama"nın üzerinde yoğunlaştı.

– Eee... ne olmuş?.. ne olmuş peki?.. diye haykırdık hep bir ağızdan, boynumuz uzamış, ağzımız açık bir halde...

– Ama... bu kişi şey olsaydı... hiç şaşırmazdım...

Heyecandan soluk soluğaydık...

– Mösyö Lanlaire... fikrimi sorarsanız bu o... diye bitirdi, canavarca ve aşağılık bir acımasızlık ifadesiyle...

Pek çoğu itiraz etti... Bir kısmı suspus kaldı... Bana gelince, Mösyö Lanlaire'in böyle bir cinayeti işleyecek karakterde birisi olmadığını söyleyerek haykırdım:

– O mu?.. Yüce İsa!.. Ah! Zavallıcık... ödü kopar onun...

Ama Rose daha çok kinlenerek diretti:

– Yapamaz öyle mi?.. Senin... Senin... Senin... Ya küçük Jésureau?.. Ya küçük Valentin?.. Peki ya küçük Dougère?.. Ne çabuk unutuldu... Yapamaz öyle mi?..

– Aynı şey değil... Aynı şey değil...

Diğerleri, beyefendiye kin duymakla birlikte, Rose'un yaptığı gibi onu cinayetle suçlayacak kadar ileri gitmek istemiyorlardı... Kendi rızaları ile kucağına düşen kızlara tecavüz etmiş sayılır mıydı?.. Aman Tanrım öyle bile sayılsa... onları öldürmesi mümkün müydü? Hayır, bu mümkün değildi... Rose hiddetten kuduruyor, inatla diretiyordu... iri, pörsümüş elleri ile masaya vuruyor, tepiniyor, bağırarak şöyle diyordu:

– Size bu doğrudur diyorsam doğrudur. Eminim diyorum size... Ah!..

O zamana kadar sessiz kalıp düşünceli düşünceli oturan Madam Gouin sonunda, renk vermeyen bir sesle şöyle dedi:

– Öf be!.. yapmayın kızlar... Bu tür şeyler... hiç belli olmaz... Küçük Jésureau'ya gelince... inanın bana öldürülmüş olmaması büyük bir şans...

Bakkal kadının sert tavrına, Rose'un konuyu değiştirmemek için direnmesine rağmen birbirleri ile yarışıp kasabada bu işi yapabilecek kim varsa her birinin adını bir bir saydılar... Kızdıkları, kin duydukları, kıskandıkları, küs oldukları, nefret ettikleri ne çok insan varmış meğer... Sonunda, soluk benizli, sıçan suratlı yerden bitme kadın başka bir fikir ileri sürdü:

– Geçen hafta iki *capucin*'in* buralarda olduğundan haberiniz var mıydı? Pis sakalları ile hiç de tekin görünmüyorlarmış ve kapı kapı dilenmişler üstelik... Bunlar yapmış olmasın?..

Herkes sinirlendi:

– İyiliksever, inançlı keşişlerdir onlar!.. Tanrı'nın sevgili kulları!.. Düşüncesi bile iğrenç!..

Kuşkulanmadık insan bırakmayıp ayrılmak için kalktığımızda hızını alamayan Rose hâlâ devam ediyordu:

– Siz söylediklerimi yabana atmayın... Bu odur diyorsam, bir bildiğim var elbet.

Eve girmeden önce koşum ambarında eğleştim biraz. Joseph koşumları parlatıyordu. Boya kutuları ve vernik şişelerini simetrik bir biçimde dizdiği büfenin üstünde, Drumont'un köknardan yapılma bir çerçevenin içinde parıldayan portresi ilişti gözüme. Daha haşmetli görünsün diye olsa gerek Joseph defne dallarından yaldızlı bir taç otur-

* *Capucin*'ler: Aziz Francesco'nun dilenci tarikatından olan papazlar. Fransız devrimi öncesi Paris'te yangın söndürmekle görevlendirilmişlerdir. (ç.n.)

muştu tepesine yakın zamanda. Karşı taraftaki papanın portresi ise duvardaki çiviye asılı duran bir at örtüsünün altında kaybolmuştu adeta. Bir tahtanın üstünde Yahudi aleyhtarı broşürler ve vatanseverlik şarkılarının yazılı olduğu kâğıtlar yığılıydı; cop bir köşede, süpürgelerin arasında sürünüyordu.

Merak dışında başka bir amacım olmaksızın Joseph'e damdan düşer gibi şöyle söyledim:

– Joseph, küçük Claire'in ormanda tecavüze uğradığından ve öldürüldüğünden haberiniz var mıydı?

Şaşırdığını gösteren hareketi gizlemeyi başaramadı önce, gerçekten de şaşırmış mıydı acaba?.. Öyle bir anlık, öyle kaçamak bir hareketti ki, Claire'in adını duymak onda bir tür tuhaf sarsıntı, bir ürperti yarattı gibi geldi bana. Kendini toparlaması uzun sürmedi.

– Evet... dedi kararlı ve güvenli bir sesle... Biliyorum... Bu sabah kasabada anlattılar bana...

Şimdi artık sakin ve kayıtsız görünüyordu. Siyah bir bez parçasıyla ha babam de babam koşumları parlatıyordu. Çıplak kollarındaki kaslara, pazılarının güçlü ve uyumlu kıvraklığına, teninin beyazlığına bayıldım. İnik gözkapaklarının örttüğü, inatla işine sabitlenen gözlerini göremiyordum. Ama ağzını görebiliyordum; geniş ağzını, vahşi bir hayvanınki gibi kocaman ve şehvetli ağzını... Yüreğim sıkışır gibi oldu... Bir kez daha sordum:

– Bu işi kimin yaptığı belli mi bari?

Joseph omuzlarını silkti; yarı ciddi, yarı alaylı bir tonla yanıtladı:

– Birkaç serseri kuşkusuz... birkaç pis Yahudi...

Kısa bir sessizlikten sonra:

– Püüüüf! Göreceksiniz yakalanmayacaklar... Bu yargıçların alayı satılmış...

Parlatılması bitmiş koşumları eyerin üstüne yerleştirirken, yaldızlı defne dalı tacı ile onurlandırılan Drumont'un portresini göstererek şöyle devam etti:

– Ah şimdi bu olacaktı da!.. Ne büyük şanssızlık!..

Nedenini bilmiyorum ama yanından tuhaf bir tedirginlikle ayrıldım.

Her neyse... Bu hikâye sayesinde konuşacak şeyimiz olur artık... eh biraz oyalanırız...

Hanımefendinin evde olmadığı, benim de canımın sıkıldığı zaman

bazen yola çıkıyor ve parmaklıkların oraya gidiyorum. Mam'zel Rose da geliyor. Gözü hep bizde... Evde olup biten hiçbir şey kaçmıyor o gözlerden, kim girmiş kim çıkmış, hepsini biliyor. Her zamankinden daha kırmızı, daha yağlı, daha hantal bir hali var. Dudakları daha da sarkmış. Bluzu hoplayan memelerini zaptedemez olmuş. Müstehcen düşüncelere iyiden iyiye kaptırmış kendini... Onlarla yatıp onlarla kalkar olmuş, başka bir şeyi ne görüyor, ne de düşünüyor. Aklı fikri orda. Daha beni görür görmez gözleri karnıma dikiliyor ve müstehcen bir tonda bana ilk söylediği şu oluyor:

– Size salık verdiğim şeyi sakın unutmayın emi!.. Fark eder fark etmez doğru Madam Gouin'in yanına... hem de derhal!..

Kadın kafayı takmış, bu onda tam bir saplantıya dönüşmüş... Biraz sinirlice karşılık veriyorum:

– Ne diye fark edecek mişim? Derdiniz ne sizin? Benim tanıdığım kimse yok zaten burda!..

– Ah! Ah! diyor. Felaket bir gelir pir gelir. Bir anlık gaflet... gerisi malum... ve oldu da bitti maşallah... Bazen nasıl olduğunu bile anlamaz insan... Sizin gibi hiçbir şeyi olmadığına emin olan birçoklarını gördüm... ama yine de olan olmuştu bile... Ama Madam Gouin gibi biri olunca dert etmeye gerek yok... Onun gibi bilgili bir kadın bu kasaba için bulunmaz bir nimettir...

Konuştukça iğrenç iri gövdesi, aşağılık bir şehvet duygusuyla hareketleniyor.

– Benim sevgili küçüğüm eskiden bizim buraları çocuk kaynardı, bunalırdık çocuklardan... iğrençti! Çil yavrusu gibi dökülürlerdi sokağa, kendinizi tavuk çiftliğinde sanırdınız. Kapı eşiklerinde ciyak ciyak bağırırlardı. Bir patırtı, bir gürültü sormayın gitsin! Çocuktan geçilmezdi anlayacağınız! Bilmem dikkatinizi çekti mi? Bugün artık çocuk mocuk kalmadı etrafta... varsa da yok denecek kadar az...

Yılışık yılışık sırıtarak devam ediyor:

– Kızların daha az gönül eğledikleri anlamına gelmez elbet... Oh! Tanrım hiç öyle değil, bilakis... Siz akşamları hiç çıkmıyorsunuz... Nerden bilesiniz... Saat dokuz gibi çıkın da bakın neler dönüyor kestane ağaçlarının dibinde... Bankların üstünde... her yerde öpüşen, sevişen çiftler var... Bu manzaraya biterim... Size bir şey söyleyeyim mi?.. Aşk bence çok güzel... Aşksız yaşanamayacağını anlıyorum... Ama eteğinize dolaşan bir dolu çocuk çekilmez... Şükür kurtuldu kızlar... Bir daha da böyle bir tehlike yok... Bunu Madam Gouin'e borçlular.

Eh kısa da olsa tatsız anlar yaşanmıyor değil... O kadar da olsun artık, ölüm yok ya ucunda... Sizin yerinizde olsam hiç tereddüt etmezdim... Sizin gibi güzel, zarif ve belli ki kıvamını bulmuş bir kız için çocuk cinayet demektir...

– Merak etmeyin, benim de niyetim yok zaten...

– Tabii canım... iş niyete kalsa, o dediğinizden kimsede yoktur... Yalnız... hadi bana doğruyu söyleyin... sizin şu bey, size hiç asılmadı mı yani?

– Tabii ki hayır!..

– İşte buna inanmam... adamın bu yönünü bilmeyen yoktur... Hani o sabah, ağzınızın içine giriyordu nerdeyse, o zaman da mı asılmadı?

– Gerçekten de hayır...

Mam'zel Rose kafasını sallıyor:

– Söylemek istemiyorsunuz siz... Benden çekiniyorsunuz... Siz bilirsiniz... Gene de görünen köy kılavuz istemez...

Sabrımı taşırıyor, sonunda bağırıyorum:

– Sahi, siz beni ne sanıyorsunuz? Önüme gelenle yatıp kalktığımı falan mı yoksa? Pis moruklarla mesela?..

Soğuk bir sesle yanıtlıyor:

– Hadi ama yavrum, alınmayın. Öyle yaşlılar var ki, benim diyen delikanlıya taş çıkarturlar... Doğru, işinize burnumu sokmamalıyım... zırvalıyorum değil mi?

Ağzından şimdi bal yerine sirke akıtarak, berbat bir sesle şöyle noktalıyor:

– Yine de, neden olmasın... Şu sizin Mösyö Lanlaire'in ham meyveleri tercih ettiği de bir gerçek... Herkesin fikri kendine bi tanem...

Yoldan köylüler geçiyor, Mam'zel Rose'u saygıyla selamlıyorlar.

– Günaydın Mam'zel Rose... Yüzbaşı'dan n'aber?.. Keyifler yerinde mi?

– İyi, teşekkür ederim... şarap yapmakla meşgul kendileri...

Yoldan burjuvalar geçiyor ve Mam'zel Rose'u saygıyla selamlıyorlar:

– Günaydın Mam'zel Rose, Yüzbaşı nasıllar?

– Her zamanki gibi zinde... Teşekkür ederim çok naziksiniz.

Ağır adımlarla, başını sallaya sallaya papaz efendi geçiyor yoldan. Mam'zel Rose'u görünce onu selamlıyor; tebessüm ediyor, dua kitabını kapatıyor ve duruyor:

– Aa... siz misiniz sevgili kızım?.. Yüzbaşı ne âlemde?

– Teşekkür ederim peder... Her şey yolunda... Yüzbaşı mahzende çalışıyor.

– Oh! Oh! Maşallah, maşallah... inşallah güzel çiçekler dikmiştir bahçeye... Gelecek yıl, yortuda o nefis demetlerden birini yine koyarız sunağa...

– Lafı mı olur peder... Elbette...

– Yüzbaşı'ya saygılarımı iletin kızım...

– Baş üstüne peder... saygı bizden...

Kitabını yeniden açıp yola koyulurken şunları söylüyor:

– Görüşmek üzere... Kalın sağlıcakla... Sizin gibi dinibütünler yeter bir kiliseye.

Biraz hüzünlü, biraz cesaretim kırılmış, biraz da hırslanarak eve dönüyor, nefret edilesi Rose'u orada bırakıyorum. Zaferinin tadını çıkarıyor; herkes tarafından selamlandı, herkesten saygı gördü ya başı göğe erdi şimdi, iğrenç derecede mutlu, yağ tulumu yaratık ne olacak!.. Yakında papaz efendi kilisesinin duvarındaki altın yaldızlı oyuğa onu bir azize gibi oturtup sağına soluna da birer mum dikerse hiç şaşmam doğrusu.

IX

28 Ekim.

Aklımı karıştıran biri varsa o da Joseph. Gerçekten de gizemli bir hali var adamın. Bu suskun, bu hiddetli ruhun derinliklerinde kim bilir neler oluyor... Ama olağanüstü bir şeylerin döndüğü kesin. Bakışları bazen katlanılmaz derecede ezici oluyor, öyle ezici ki bu bakışların karşısında benimkiler yıldırıcı bir sabitlik kisvesine bürünüyor. Beni korkutan bir yürüyüş tarzı var; ağır, kayar gibi... ayak bileklerine perçinlenen prangaları sürüklüyor sanki, prangaların anısını demek belki daha yerinde olur. Zindanı mı, yoksa manastırı mı çağrıştırıyor?.. kim bilir belki de her ikisi. Sırtı da korkutuyor beni, boynu da; halat gibi gerilen sert adaleli, eski bir kösele gibi sarı yelinde kararmış güçlü,

kalın boynu... Ensesi dikkatimi çekti; ağır avlarını taşımak zorunda olan vahşi hayvanların, örneğin kurtların ensesi gibi; sert kaslardan oluşmuş son derece kabarık bir tümsek adeta.

İçindeki o ezeli ve ebedi Yahudi düşmanlığından kaynaklanan şiddet eğilimi ve kana susamışlık duygusu dışında Joseph yaşama karşı oldukça kayıtsız. Hatta onun ne düşündüğünü anlamak bile mümkün değil. Gerçek hizmetçilerde görülen övüngenliğin ve mesleklerinden dolayı duydukları aşağılık duygusunun kırıntısı yoktur onda. Ayrıca ağzından ne bir şikâyet dökülür ne de efendileri hakkında kötü bir söz. Efendilerine karşı saygılıdır, bu saygının kölelik ruhu ile uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Onlara bağlılığı içten görünür, en berbat işleri yaparken bile suratı asılmaz. Çok beceriklidir; elinden gelmeyen iş yoktur. Üstüne vazife olmayan, çok değişik, çok zor işlerin bile hakkını verir. Prieuré'yi kendi malı imiş gibi sahiplenir, gözetir, kıskançlıkla korur, savunur. Buldog köpeğininki kadar keskin burnu ve tehditkâr tavrıyla, yoksula, yolsuza, haddini bilmeze geçit vermez. Devrim öncesinin, yani bir zamanların hizmetçilerinin son örneğidir. Yörede şöyle söylenir hakkında: "Nerdee onun gibisi, bir pırlantadır o!" Onu Lanlaire'lerden kapmak için insanların fırsat kolladıklarını ben bile biliyorum. Ta... Louviers'den, Elbeuf'ten, Rouen'dan teklifler, hem de ne teklifler geliyor da tümünü reddetmek bir yana onları reddettiği için şişinmiyor bile. Pes doğrusu! Bana göre değil... On beş yıldır burada imiş, evi gibi görüyor burayı, kapıya konmadıkça da gitmeye niyeti yok. Herkesten kuşkulanan, pirelenen hanımefendinin Joseph'e olan güveni sonsuzdur. Kimseye inanmaz Joseph'e inanır, Joseph'in dürüstlüğüne, Joseph'in bağlılığına inanır.

– Pırlantadır o!.. Bizim için kendini ateşe bile atar, der de başka bir şey demez.

Bunca pintiliğine rağmen Joseph'e her fırsatta cömert yüzünü gösterir, küçük de olsa armağanlara boğar onu.

Kim ne derse desin, ben yine de uzak duruyorum bu adamdan. Bu adam beni ürkütüyor, aynı zamanda da korkunç derecede ilgimi çekiyor. Gözlerinin bulanık suyunda, ruhsuz ölü denizinde insanı dehşete düşüren çalkantılar gördüm. Onunla ilgilenmeye başladığımdan bu yana, bu eve ilk geldiğim sıralardaki gibi görmüyorum artık onu; kaba köylü, salak, hantal gibi sıfatlar yakıştırmıştım ona, daha dikkatle bakmalıymışım meğer çünkü şimdi onu son derece kurnaz ve dümenci buluyorum, hatta kurnazdan ve dümenciden de beteri... Onunla ilgili duy-

gularımı bilmem ki nasıl anlatsam!.. Onu her gün görme alışkanlığından olabilir mi acaba?.. O kadar çirkin, o kadar yaşlı görünmüyor gözüme... Alışkanlık eşyaların, insanların üzerine sis gibi çöker, örtüsü altında görünmez olur yüz çizgileri, kusurlar yavaş yavaş silinir gözlerden, öyle ki her gününüzü birlikte geçirdiğiniz bir kamburun kamburu bir süre sonra kaybolur, kambur değildir artık o... Ama bu farklı bir şey... Joseph'te daha önce gözümden kaçan derin ve yeni şeyler buluyorum... Beni allak bullak eden de bu ya... Yüz çizgilerindeki uyum değil, bir erkeği bir kadının gözünde yakışıklı kılan, hatların düzgünlüğü değil anlatmak istediğim... Gözle görülür, sözle anlatılır türden bir şey değil... Bir tür yakınlık, söylemeye dilim varsa, bir tür cinsel çekim diyeceğim... Hani bazı kadınların önüne geçemedikleri yakıcı, korkunç, baş döndürücü güçlü bir saplantıya dönüşen bir tür aşk vardır ya... işte onun gibi bir şey. Joseph'in etrafa yaydığı hava bu işte. Geçen gün bir şarap fıçısını kaldırışını gördüm; vuruldum adama, çarpıldım... Fıçı değil de bir çocuğun elinde zıplatıp oynattığı bir lastik toptu sanki... Olağanüstü gücü, kıvrak zekâsı, atletik yapılı geniş omuzlarından aldığı güçle sağladığı o mükemmel denge derken kendimi tatlı düşlerin kucağında buldum. Bu etkileyici bakışın, bu sıkı ağzın ve bu karanlık tavırların bende uyandırdığı, korkudan olduğu kadar hayranlıktan da kaynaklanan olağandışı marazi bir merak, boğayı andıran kalıbı ve bu güçlü kas yapısı karşısında daha şiddetleniyordu. Joseph'le aramızda, kendime bile açıklayamadığım, gizli bir uyum var, bizi her geçen gün birbirimize daha çok çeken tensel ve duygusal bir bağ...

Bazen çalıştığım çamaşırhanenin penceresinden onun bahçedeki çalışmasını izliyorum. Yüzü toprağa değecek kadar yakın, iki büklüm çalışırken ya da meyve ağaçlarının dizili olduğu duvarın dibine çömelmiş... Sonra bir anda yok oluyor... ortadan kayboluyor... Başımı pencereden uzatmama kalmıyor bir bakıyorum kimse yok. Yerin dibine mi giriyor?.. Duvarın içinden karşıya mı geçiyor?.. Bazen hanımefendi beni, Joseph'e bir emrini iletmem için bahçeye gönderir... Onu hiçbir yerde göremem, seslenmeye başlarım:

– Joseph!.. Joseph!.. Nerdesiniz?

Ses seda çıkmaz... derken bir kez daha seslenirim:

– Joseph!.. Joseph!.. Nerdesiniz?

Ansızın, sessizce dikiliverir karşımda, ya bir ağacın arkasından çıkmıştır ya da bir sebze tarhının gerisinden... Ciddi ve içedönük bir

maskeye bürünen suratı, kafasına yapışmış saçları, kıllı göğsünü meydana çıkaran düğmeleri çözülmüş gömleği ile güneşin altında dikilir karşıma... Nerden gelir?.. Nerden çıkar?.. Gökten mi düşer?.. Anlayana aşk olsun!..

– Ah! Joseph! Korkudan yüreğimi ağzıma getirdiniz!..

Aynen bir bıçağın bir anlık ışıltısı gibi parlayıp sönen bir tebessüm belirir Joseph'in dudaklarında ve gözlerinde... Bence bu adam şeytanın ta kendisi!..

Küçük Claire'in tecavüz olayı hâlâ kasabanın gündeminde, insanlar yatıp kalkıp onu konuşuyorlar... Olayı konu alan yerel gazeteler, hatta Paris'te çıkan gazeteler bile kapış kapış gidiyor. *La Libre Parole* açıkça, Yahudilerin alayını birden suçluyor ve bunun bir "ritüel cinayet" olduğunu ileri sürüyor. Yargı görevlileri geldiler olay yerine... soruşturmalar yapıldı, bilgiler toplandı... İnsanlar sorguya çekildi... Sonuç... ne gören var ne de bilen... Sağda solda duyulan Rose'un suçlamasını ise kimse ciddiye almadı. Omuz silkip geçti insanlar. Dün jandarmalar gariban bir işportacıyı tutukladılar; cinayet işlendiği sırada kasabada olmadığını kanıtlaması *zor olmadı zavallının*. Halkın dedikodusu üzerine tutuklanan baba temize çıktı. Hem zaten onun hakkında sadece iyi görüşler vardı... Sözün kısası, adaleti suçlunun peşine düşürecek hiçbir ipucu bulunamadı, hiçbir yerde. Söylenenlere bakılırsa bu cinayet yargı görevlilerinin hayret ve hayranlıktan ağzını açık bırakacak kadar ustalıkla işlenmiş... Büyük olasılıkla failleri profesyoneller, Parislilermiş. Diğer bir söylentiye göre de cumhuriyet savcısı işi çok ağırdan alıyor, vaziyeti idare ediyormuş. Alt tarafı zavallı küçücük bir kızın cinayet vakası imiş, ilginç bir tarafı yokmuş. Dolayısıyla herkesin inancı şu ki hiçbir zaman hiçbir şey bulamayacaklar, diğer faili meçhul cinayetlerde olduğu gibi bu dosya da rafa kaldırılacak...

Hanımefendi suçlunun kocası olduğundan kuşkulandıysa doğrusu hiç şaşırmazdım. Bu çok komik, onu en iyi kendisinin tanıması gerekir halbuki. Bu haberi duyduğundan beri kadın bir tuhaf oldu. Beyefendiye öyle garip garip bakıyor ki. Yemek sırasında dikkat ettim de... her kapı çalınışında yerinden hopluyor...

Bugün öğle yemeğinden sonra beyefendi dışarı çıkmaya niyetlendi, hanımefendi engelledi:

– Otur oturduğun yerde canım... Hep dışarı çıkman mı gerek?

Hatta bir saat kadar beyefendiyle bahçede dolaştı. Beyefendi hiçbir şeyin farkında değil doğal olarak... Ne bir lokma daha az et yiyor ne de bir fırt daha az tütün çekiyor. Ne hödük herif!

İkisi baş başa kalınca ne konuşurlar acaba? İşte bunu gerçekten bilmek isterdim. Dün akşam, üşenmedim, tam yirmi dakikadan fazla, salonun kapısında dikilip kulak kabarttım. Beyefendi gazetesini hışırdatıp duruyordu, hanım da çalışma masasında hesaplara gömülmüştü:

– Dün sana kaç para vermiştim?.. diye sordu hanım.

– İki frank diye yanıtladı bey.

– Emin misin?

– Elbette tatlım.

– Otuz sekiz kuruş eksik çıkıyor ama...

– Ben almadım...

– Sahi ya, kedinin aldığını unutmuşum...

Başka da bir şey demediler birbirlerine...

Mutfakta Joseph küçük Claire'in adını bile anmamızı istemiyor, ister Marianne olsun ister ben, ikimizden biri o konuyu açacak olsa, derhal başka bir konuya atlıyor veya konuşmalara katılmıyor. Rahatı kaçıyor... Neden bilemiyorum ama aklıma gelen bu düşünce giderek kök salıyor, bu işi sakın Joseph yapmış olmasın!.. Kanıt derseniz hiçbir kanıtım yok, kuşkularımı güçlendirecek belirti de yok üstelik, gözlerini saymazsak eğer. O gün, bakkal kadının yanından döndüğüm gün, koşum ambarında, gözlerinin içine bakarak küçük Claire'in tecavüze uğrayıp öldürüldüğünü ona ilk kez söylediğimde saklamayı başaramadığı şaşkınlığının belirtisi olan o minik hareketinden başka bir şey yok elimde kanıt sayılabilecek. Ama yine de tamamen sezgisel olan bu kuşkum büyüdü, bir olasılığa dönüştü ve derken inanca... Yanılıyorum kuşkusuz. Joseph'in bir "pırlanta" olduğuna kendimi inandırmaya çalışıyorum... Düş gücümün sapıttığını, içimdeki fesat duyguların etkisinde kalarak bana böyle bir oyun oynadığını tekrarlıyorum durmadan kendime ama yararı yok... Bu duygu bana rağmen içime çörekleniyor, bir an bile beni terk etmiyor, tedirgin edici ve ıstırap verici bir sabit fikre dönüşüyor. Joseph'e şöyle demek için karşı konulmaz bir istek yükseliyor içimde:

– Joseph, ormanda küçük Claire'e tecavüz eden siz olmayasınız?.. Siz misiniz yoksa o pislik moruk?..

Cinayet bir cumartesi günü işlendi... Yanılmıyorsam, Joseph o gün-

lerde funda toprağı getirmek için Raillon Ormanı'na gitmişti. Gün boyu ortalıkta görünmemiş, bir daha ancak akşamın geç bir saatinde arabası ile Prieuré'ye dönmüştü... Bundan eminim... Şu müthiş rastlantıya bakın ki, o akşam döndüğünde bakışlarının bulanık, hareketlerinin de telaşlı olduğunu hatırlıyorum ama o zaman pek aldırmamıştım buna... Neden aldıracaktım ki?.. Bugün o halini en ince ayrıntısına kadar gözümün önüne getirebiliyorum, ancak hangi cumartesi olduğunu çıkaramıyorum bir türlü... Joseph'in Raillon Ormanı'na gitmesi cinayetin işlendiği güne mi denk geliyor?.. Evde olmadığı günün tarihini bulabilmek için boşuna zorluyorum kendimi. Hem sonra başka bir şey daha var, benim ona yakıştırdığım ve kendisini ele verdiğini düşündüğüm şu kaygılı hareketlere, şu suçlayıcı bakışlara sahip miydi gerçekten de. Bakışlarında ve hareketlerinde alışılmışın dışında bir gariplik olduğuna kendimi inandırarak, nedensiz, durup dururken Joseph gibi bir "pırlanta"nın bu işin faali olmasını isteyerek kendi kendimi gaza mı getiriyorum yoksa? Bu düşüncelerle geriliyorum, aynı zamanda da orman faciasını çözememek kaygılarımı pekiştiriyor. Adli soruşturma raporu olay mahallindeki ölü yapraklar üstünde, fundalıkta taze tekerlek izlerine rastlandığını belirtmiş olsaydı hadi bir derece... Ama nerde... kayıtlara buna benzer bir şey geçmemiş ki... Raporda küçük bir kızın tecavüze uğrayıp öldürüldüğü dışında bir şey belirtilmemiş... Beni çıldırtan da bu ya zaten... Arkada en küçük suç kanıtı bırakmadan, son derece ustalıkla işlenen bu cinayette, bu şeytani planda Joseph'in parmağının olduğunu hissediyor, anlıyorum. Kısa bir sessizliğin ardından, sinirli sinirli, şu soruyu ona sormaya cesaret ediveriyorum:

– Joseph, funda toprağı getirmek için Raillon Ormanı'na hangi gün gitmiştiniz siz?.. Anımsıyor musunuz?..

Telaşsız, hiç irkilmeden, Joseph elindeki gazeteyi bırakıyor... Belli ki sürprizlere karşı duyarsız kalabiliyor artık:

– Sebep?..

– Merak sadece...

Joseph ezici ve derin bakışlarını dikiyor gözlerime, sonra da çok doğal bir tavırla, eski anıları anımsamaya çalışan biri gibi belleğini yokluyor ve yanıtlıyor:

– İnan olsun çıkaramıyorum! Ama herhalde cumartesi günü idi...

– Küçük Claire'in cesedinin ormanda bulunduğu cumartesi mi? diye devam ediyorum, sertçe sorduğum soru oldukça saldırgan bir tonda çıkıyor ağzımdan...

Joseph gözlerini gözlerimden ayırmıyor, bakışları öyle delici, öyle korkunç bir hal alıyor ki, ezeli küstahlığıma rağmen, başımı çevirmek zorunda kalıyorum.

– Mümkündür... diyor... Vallahi!.. Gerçekten de o cumartesiydi galiba...

Ve şöyle devam ediyor:

– Ah! Siz kadınlar... siz yok musunuz! Aklınızı başka şeylere yorsanız çok daha iyi edersiniz. Mesela gazete okusaydınız Cezayir'de yine Yahudilerin öldürüldüğünü öğrenirdiniz... zahmetinize değerdi en azından...

İşi bozan bakışlarını hesaba katmazsak eğer, Joseph çok sakin, doğal ve efendi görünüyor... Hareketleri rahat, sesi de titremiyor artık. Susuyorum... ve Joseph biraz önce masaya bıraktığı gazeteyi eline alıyor, en vurdumduymaz hali ile yeniden dalıyor gazetesine...

Ben de düşüncelerime... Buraya geldiğimden bu yana, Joseph'in yaşamında eyleme dönüşmüş saldırganlığa dair bir belirti bulmaya zorluyorum kendimi... Yahudilere karşı duyduğu kin, onları işkenceden geçirmek, öldürmek, yakmak üzerine durmadan savurduğu tehditler... Bütün bunları söylerken palavra sıkıyor olması da mümkün tabii... politika yapıyor daha çok... neyse... araştırmaya devam ediyorum, Joseph'in cinayet işlemeye eğilimli bir karakteri olduğu konusunda beni yanılgıya düşürmeyecek elle tutulur, gözle görülür türden daha somut şeyler bulmaya çalışıyorum. Belirsiz ve soyut izlenimlerden başka, kesin gerçekler de olsa arzumun ya da korkumun aslında sahip olmadıkları bir önem ve bir anlam yüklediği varsayımlardan başka bir şey bulamıyorum hiç. Arzum mu, yoksa korkum mu?.. Bu iki duygudan hangisi beni yönetiyor acaba, bilmiyorum...

O da ne? Ben galiba bir şey buldum... somut bir kanıt... korkunç bir kanıt... her şeyi açıklayan bir kanıt... işte bunu uydurmuyorum... abartmıyorum... rüyamda görmüş de değilim... gözlerimle gördüğüm bir şey. Evde, tavukları, tavşanları, ördekleri öldürmek Joseph'in görevidir. Ördekleri çok eski bir Normandiya geleneğine göre öldürür; başlarına bir iğne batırır... istese acı çektirmeden, bir hamlede öldürebilir hayvanları ama o en ince ve en usta yöntemlerle işkenceyi uzatmayı tercih eder. Elinin altında titreyen gövdeyi, çarpan kalbi hissetmekten hoşlanır. Avuçlarındaki zavallı bedenin çektiği acıyı görmekten, ıstırabının derecesini hissetmekten, son nefesini vermesini ve ölümünü izlemekten keyif alır. Bir seferinde Joseph'in öldürdüğü ördeklerden bi-

rinin can çekişme sahnesine tanık olmuştum. Dizlerinin arasına sıkıştırmıştı hayvanı. Bir eli ile boynunu sıkıyor öteki ile de kafasına iğneyi batırıyor, düzenli ve ağır hareketlerle kafasının içinde iğneyi döndürüyor, döndürüyordu, kahve değirmeninin kolunu çeviriyordu sanki. Bir yandan iğneyi döndürüyor, öte yandan da vahşi bir coşku ile şöyle söylüyordu Joseph:

– Istırap çekmeli... Ölümü ne kadar ıstıraplı olursa kanı da o kadar lezzetli olur...

Nasıl olduysa hayvan kanatlarını Joseph'in dizlerinden kurtardı var gücü ile çırpmaya başladı. Joseph'in sımsıkı tutmasına karşın hayvanın boynu korkunç helezonlar çizerek dönüyor, tüy yığınının altındaki derisi seğirip duruyordu... İşte o zaman Joseph hayvanı mutfağın taşları üzerine fırlattı. Dirsekleri dizinde, çenesi birleştirdiği avuçlarının içinde, iğrenç bir tatmin ifadesiyle, hayvanın sıçrayışını, çırpınışını, sarı patilerinin zemini çılgınca dövmesini izlemeye başladı.

– Joseph, bitirin artık şunu, diye haykırdım. Derhal öldürün onu... Hayvanlara işkence etmek korkunç bir şeydir...

Ne dese beğenirsiniz:

– Eğlendiriyor beni... Hoşuma gidiyor.

Bu olayı gözümün önüne getiriyorum. Bu çirkin anıyı tüm ayrıntıları ile yaşıyor, aramızda geçen konuşmaları duyar gibi oluyorum. Ve Joseph'e bağırmak için bir istek... daha da şiddetli bir istek duyuyorum:

– Küçük Claire'e ormanda tecavüz eden sizsiniz... Evet... Evet... Şimdi artık eminim bundan... Bu sizsiniz, siz... siz... pis moruk...

Kuşkum kalmadı artık. Joseph denen adam aşağılık herifin teki olmalı. Ancak gelin görün ki, hakkında edindiğim bunca olumsuz düşünceye rağmen ondan uzaklaşacağıma, –bunun onu sevme olasılığımla bir ilgisi yok– bu kişiliği aramızda korku duvarı oluşturacağına ona müthiş bir ilgi duyuyorum. Ne tuhaf, aşağılık heriflere oldum olası bir zaafım vardır. Onlarda kanınızı kaynatan umulmadık bir şey, sizi sarhoş eden çok özel bir koku, cinsel duygularınızı harekete geçiren güçlü, doymak bilmez bir şey vardır. Bu aşağılık insanlar ne kadar rezil olurlarsa olsunlar yine de rezillik ve iğrençlik yarışında *namuslu insanları* geçemezler. Joseph'in hoşuma gitmeyen yönü, adının şerefliye çıkmış olması ve bakışlarını okuyamayan birinin gözüne namuslu biri gibi görünmesidir. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben onun aşağılık görünümünü tercih ederim yine de. O zaman da üzerindeki gizem kal-

kardı tabii... Beni allak bullak eden, yüreğimi hoplatan, beni çeken –kahretsin, beni bu yaşlı canavara doğru iten de bu ya– çözümlenemez bilmece gibi olan tavrının yarattığı o etki kaybolurdu herhalde.

Şimdi daha sakinim, çünkü küçük Claire'e ormanda tecavüz eden kişinin o olduğundan eminim. Bu düşüncemi hiçbir şey değiştiremez artık.

Bir süredir Joseph'i bir hayli etkilediğimin farkındayım. Bana karşı takındığı kötü tavırları kayboldu. Suskunluğunda küçümseme ve düşmanlık görmüyorum artık. Tepkilerinde neredeyse sevgi var diyeceğim. Bakışlarında kinden eser kalmadı – daha önce var mıydı zaten? Yine de bazen kötü kötü baktığı olmuyor değil ama beni tanımak, hep daha iyi tanımak istiyor, aklınca beni sınıyor. Köylülerin pek çoğunda görülen güvensizlik onda da var, başkalarına yakınlaşmaktan kaçınıyor, kendisini "kafeslerler" diye düşünüyor. Ne çok sırrı vardır kim bilir ama açmaz ki... Asık suratlı, ciddi ve hoyrat görünümü altında sağlam kilitlerle ve gizemli sürgülerle perçinlenmiş çelik bir kasada hazine gizler gibi gizliyor onları... Yine de bana karşı olan güvensizliği giderek azalıyor, bana nazik davranıyor, tabii kendince... Bana dostluğunu kanıtlamak, kendini beğendirmek için elinden geleni ardına koymuyor. İçinden gelerek, çapkınca bir hesaba girmeden, minnet duygularını kamçılamak gibi bir amaç gütmeden veya başka herhangi bir çıkar gözetmeden üstümdeki ağır işleri alıyor, pis angaryaları üstleniyor. Altta kalacak değilim ya... ben de onun işlerini görüyorum; çoraplarını, pantolonlarını yamıyor, gömleklerinin söküğünü dikiyorum. Dolaplarını hanımefendinin dolaplarına göstermediğim kadar çok özenle ve sevgiyle yerleştiriyorum. Gözlerinin içi gülerek şöyle diyor:

– Daha iyisi can sağlığı Célestine... Siz iyi bir kadınsınız... Düzen, bilmem anlatabiliyor muyum, düzen demek servet demektir... Buna bir de sevimlilik ve güzellik eklenince tadına doyum olmaz.

O zamana kadar aramızda geçen konuşmalar hep kesintilerle sürdü. Akşamları mutfakta Marianne ile birlikte olunca sadece genel şeylerden konuşuruz. İkimizin arasında senli benli konuşmalar hiç olmaz. Onu yalnız yakaladığım zamanlarda ise onu konuşturmaktan daha zoru yoktur... Kuşkusuz saygınlığını koruma kaygısıyla uzun sohbetlerden kaçınır. Birkaç sevimli söz ordan, birkaç beceriksiz söz burdan derken bitiverir sohbet... Ama gözleri ağzının yerine konuşur. Ruhumu tersyüz edip altında ne olduğunu görmek için, üzerimde döner durur,

beni sarmalar ve içime, en derinime nüfuz eder.

Dün ilk kez, birlikte uzun uzun sohbet ettik. Akşamdı. Efendiler yatmıştı. Marianne da, nasıl olduysa, erkenden odasına çıkmıştı. Ne okumak geliyordu içimden ne de yazmak, yalnızlıktan sıkılmıştım. Küçük Claire'in görüntüsü hâlâ zihnimdeydi, takıntı halinde; derken kalktım Joseph'in bulunduğu koşum ambarına gittim. Hırsız fenerinin ışığında, beyaz ahşap bir sehpanın başına geçmiş tohumları ayıklarken buldum onu. Kilise çömezi arkadaşı da yanındaydı, her iki koltukaltına üç renkli; kırmızı, yeşil, mavi küçük broşürler sıkıştırmış ayakta dikiliyordu. İri, pörtlek gözleri kaşına değiyordu nerdeyse, yassı kafası, sarımtırak ve pütür pütür teni ile adam kurbağaya benziyordu. Kurbağanın görüntüsünü aldığı yetmiyormuş gibi o hantal sıçrayışını da almıştı. Sehpanın altında, iki köpek, başlarını tüylerine gömmüş, tostoparlak uyuyorlardı.

– Ah! Siz miydiniz Célestine? dedi Joseph.

Kilise çömezi broşürleri saklamak için bir hamle yaptıysa da Joseph onu rahatlattı:

– Matmazelin yanında konuşabiliriz. Düzen kadınıdır o...

Sonra da şöyle sordu:

– İşte böyle dostum, anlaşıldı mı? Yarın, gündüz Bazoches'ta, Courtain'de, Fleur-sur-Tille'de dağıt bunları... Abone toplamaya çalış... Tekrar söylüyorum... her yere gir çık... çalmadığın kapı kalmasın... hatta Cumhuriyetçilere bile git... Kapıyı yüzüne çarparlar mı dersin ha?.. Bırak çarpsınlar, sen yine de diret... Bu pis domuzlardan bir tanesini bile çeksek tarafımıza kârdır bizim için... Hem sonra unutma ki Cumhuriyetçi başına yüz kuruş kazanacaksın...

Kilise çömezi başını sallayarak onaylıyordu. Broşürleri tekrar koltukaltlarına sıkıştırıp çıktı, Joseph onu parmaklıklara kadar geçirdi.

Geri döndüğünde sorgulayan bakışlarım ve merakımı gizlemeyen yüz ifademle karşılaştı:

– Evet... dedi, baştan savar gibi, birkaç şarkı, biraz da resim ve Yahudi karşıtı broşürler... propaganda için dağıtıyoruz. Papaz efendilerle görüştüm, onların hesabına çalışıyorum anlayacağınız! Düşünce uğruna tabii ki... Ne yalan söyleyeyim, fena para da getirmiyor hani...

Tohumlarını ayıkladığı sehpanın başına geçti yeniden. Bu arada uykuları bölünen köpekler, koşum ambarında dolanmaya başladılar, sonra da daha uzağa giderek tekrar kıvrılıp yattılar.

– Evet... evet, diye yineledi, doğruyu söylemek gerekirse iyi para

veriyorlar... şu papaz efendilerin epey parası var.

Sonra da boşboğazlık ettiğini düşünüp biraz rahatsız olmuş gibi şöyle ekledi:

– Bunları yalnız size söylüyorum Célestine. Çünkü siz akıllı bir kadınsınız, düzen kadınısınız... ve ben size güveniyorum. Bu aramızda kalsın, anlaştık mı?

Kısa bir sessizlikten sonra:

– Bu akşam ne iyi ettiniz de geldiniz buraya... diye memnuniyetini belirtti. Çok naziksiniz... çok hoşuma gitti doğrusu...

Onu hiç bu denli sevecen ve konuşkan görmemiştim. Sehpaya eğildim, burnunun dibine sokuldum, tabağın içindeki ayıklanmış tohumları sallayarak, cilveli cilveli şöyle yanıtladım:

– Doğrusunu isterseniz... akşam yemeğinden hemen sonra çekip gittiniz, çene çalacak fırsatımız olmadı... tohumları ayıklamanıza yardım etmemi ister misiniz?

– Teşekkür ederim Célestine... zaten bitmişti.

Başını kaşıdı:

– Tüh be! dedi sıkıntıyla. Gidip seralara bakacaktım. Tarla fareleri bu ara hıyarlara musallat oldular, tek bir tane bırakmıyorlar. Hem sonra, neyse, boş verin... Sizinle konuşmam lazım Célestine...

Joseph oturduğu yerden kalktı, gidip aralık kalan kapıyı iyice kapattıktan sonra beni ambarın dip tarafına doğru çekti. Bir anlık da olsa korkudan içim titredi. Unutmuş olduğum küçük Claire'i soluk yüzü ve kanlar içindeki haliyle orman fundalıklarında görür gibi oldum... ama Joseph'in bakışlarında kötülük yoktu, mahcup mahcup bakıyordu sanki gözleri... Fenerin ölgün ışığından yayılan donuk ve kasvetli huzmelerin aydınlattığı bu loş yerde birbirimizi doğru dürüst göremiyorduk. O ana kadar titrek çıkan sesine birdenbire canlılık ve güven, neredeyse bir ciddiyet geldi.

– Size bir sır vereceğim Célestine, günlerdir bunu düşünüyorum, diye girdi söze... Evet... şey... Mesele şu... size dostluk besliyorum. İyi bir kadınsınız... düzen kadınısınız... sizi şimdi daha iyi tanıyorum, ya işte böyle!..

Hem muzip hem de sevimli bir tebessüm belirmiş olmalı dudaklarımda; karşılık verdim:

– Eh biraz uzun sürdü, siz de kabul edersiniz herhalde. Neden bana o kadar ters davranıyordunuz?.. Benimle hiç konuşmuyor, ha bire laf sokuşturuyordunuz... Bana yaptıklarınızı bilmem hatırlar mısınız?

Henüz yeni çapaladığınız patikadan geçtiğim zamanlar... Aksi herif ne olacak!..

Joseph omuzlarını silkti ve gülmeye başladı:

– Ya, evet... Ama ilk görüşte insanları tanımak mümkün mü!.. Özellikle de kadınları, tam bir çıkmaz bu... üstelik de Paris'ten geliyordunuz! Şimdi sizi iyi tanıyorum...

– Madem beni bu kadar iyi tanıyorsunuz... Hadi Joseph söyleyin bana... Ben sizce nasıl biriyim?..

Dudaklarını sıktı, bakışları sertleşti ve şöyle konuştu:

– Siz nasıl biri misiniz Célestine?.. Benim gibi birisiniz...

– Ben sizin gibi miyim, hem de ben?..

– Benim gibi dedikse, yüzünüzü kastetmedik herhalde... Siz ve ben Célestine, ruhumuzun derinliklerinde aynıyız... Evet, evet, ne söylediğimin farkındayım elbette...

Bir süre suskun kaldık, sonra daha yumuşak bir sesle şöyle sürdürdü konuşmasını:

– Size karşı dostane duygularım var Célestine... hem sonra...

– Sonra ne?

– Sonra bir de param var... azıcık yani...

– Ya?

– Evet ya... biraz param var... Kırk yıl böyle varsıl kapılara kulluk edelim de bu kadarcık birikmiş paramız olmasın mı yani?.. Değil mi ama?

– Elbette... diye yanıtladım. Joseph'in hem sözleri hem de tavırları giderek daha çok şaşırtıyordu beni... Paranız çok mu bari?

– Eh! Birazcık!.. Yalnız...

– Ne kadar?.. Hadi gösterin!..

Joseph hafif yollu alay ederek:

– Burada olmadığını bal gibi biliyorsunuz... Bir yerlerde kuluçkaya yattı, civciv bekliyor...

– Tamam anladık da ne kadar?

Bunun üzerine, alçak, fısıltı gibi bir sesle konuştu:

– Belki on beş bin frank... belki biraz daha fazla...

– Vay canına!.. Malı götürmüşsünüz siz!..

– Belki de daha azdır... bilmiyorum..

Birdenbire iki köpek aynı anda başlarını dikti, kapıya atılıp havlamaya başladılar. Korkudan sıçradım...

– Yok bir şey, diyerek Joseph beni yatıştırdı, bu arada her ikisinin

de böğrüne birer tekme attı. Birileri yoldan geçiyor olmalı... Bakın işte demedim mi? Bu Rose, eve dönüyor... ayak sesinden tanırım onu.

Gerçekten de, daha birkaç dakika bile geçmeden yolda bir ayak sürüme sesi duydum, sonra kapanan bahçe kapısının sesi geldi kulağıma daha uzaktan ve köpekler de sustular.

Ambarın bir köşesinde duran bir tabureye tünemiştim. Joseph ise elleri ceplerinde, küçücük ambarın köknar panolarına ve orada asılı duran kayışlara dirseklerini çarpa çarpa geziniyordu... Artık konuşmuyorduk, korkunç derecede rahatsız olmuştum, geldiğime pişmandım. Joseph'in bana anlatacakları bitmemişti, nasıl söyleyeceğinin sıkıntısını çektiği yüzünden okunuyordu. Birkaç dakika sonra karar vermiş olmalı ki şöyle devam etti:

– Size bir şey itiraf etmeliyim Célestine... Ben Cherbourg'luyum ve Cherbourg zorlu bir kenttir... müşkülpesent denizci, asker, gözü pek tayfa kaynar kent... Orda ticaret gani... Ben de Cherbourg'da bu sırada iyi bir fırsat olduğunu biliyorum. Demem o ki orda küçük bir kahveden söz ediyorum size, rıhtımda küçücük bir kahve... Daha iyisi can sağlığı... Ordu mensupları şu sıralar çok içki içiyor... tüm vatanseverler sokağa dökülmüş... bağırıp çağırıyor, damağına yapışan dilini içki ile ıslatıyor... Böyle bir yer açmanın tam sırası. Paraya para demezsin, sizi temin ederim... Yalnız... şey diyordum... böyle bir yere bir de kadın gerekir... düzenli bir kadın... hoş bir kadın... iyi giyimli... kaba şakalardan korkmayan bir kadın. Denizciler, askerler şakacıdırlar, neşelidirler, iyi çocuklardır... su bile içseler anında kafayı bulurlar, sekse düşkündürler, seks için çok para dökerler... Ne diyorsunuz Célestine?..

– Ben mi? dedim sersemlemiş bir şekilde.

– Evet, yani sözün gelişi... Hoşunuza gider miydi?

– Benim mi?

İşi nereye vardırmak istediğini anlamakta zorlanıyordum... Hayretten hayrete düşüyordum. Altüst olmuştum, doğru dürüst bir yanıt bile verememiştim. Israr etti:

– Elbette siz... sizden başka kimi oturtmamı isterdiniz bu küçük kahveye... İyi bir kadınsınız... düzen kadınısınız... şakaya gelemeyen o kırıtkan şeylerden değilsiniz siz... vatanseversiniz... Kahretsin! Hem sonra naziksiniz, çok hoş birisiniz... Tüm Cherbourg garnizonunu deliye döndürecek kadar güzel gözleriniz var... sizi yakından tanımaya başlayalı beri... yeteneklerinizi gördükten sonra bu düşünce cirit atıyor kafamda.

– Peki ama, ya siz?

– Hay Allah! Kendimi unuttum, elbette ben de varım... Güzel güzel, dostça evleniriz...

– Ne yani? diye bağırdım, aniden gücenerek... Siz para kazanacaksınız diye fahişelik mi yapacağım yani?

Joseph omuzlarını silkerek sakin sakin devam etti:

– Yapmayın Célestine... Namus çerçevesinde olduktan sonra... Bunda anlaşılmayacak ne var?..

Sonra yanıma geldi, ellerimi tuttu, acıdan bağırtacak kadar sıkarak şöyle dedi:

– Sizi düşlüyorum Célestine... sizi... bu küçük kahvede sizi düşlüyorum... Kanım kaynadı size...

Bu itiraftan şaşkına dönmüş, biraz ürkmüş bir halde olduğumu, suskun ve hareketsiz durduğumu görünce devam etti:

– Sonra... belki de on beş bin franktan fazladır para, on sekiz bin frank da olabilir, anapara ne kadar kazandırdı bilmiyoruz ki... Sonra başka şeyler, başka başka şeyler de var... mücevherler... küçük kahvede acayip mutlu olacaksınız, hadi ama...

Güçlü kolları sımsıkı kavramıştı belimi... Vücuduma yapışık bedeninin hazdan tir tir titrediğini hissediyordum. İsteseydi eğer, en küçük dirençle karşılaşmadan bana sahip olur, beni boğabilirdi ama o bana düşünü anlatmakla meşguldü hâlâ:

– Şipşirin, küçücük bir kahve... tertemiz... pırıl pırıl... ve tezgâhta, büyük bir aynanın gerisinde, güzel bir kadın... Alsace-Lorraine tarzında giyinmiş... bedenini saran ipek bir bluz ve geniş kadife kurdeleler... Evet Célestine? Hele bir düşünün... Yakında tekrar konuşuruz ben*...

Söyleyecek bir şey bulamıyordum... hiç, hiç... ama hiçbir şey!.. Şimdiye kadar aklımın ucundan bile geçmeyen bu durum beni serseme döndürmüştü.. Bu adamın pervasızlığı karşısında ne kinleniyor ne de korkuyordum ondan... Joseph, ormanda küçük Claire'i saran, sıkan, boğazlayan ve öldüren o aynı ellerle belimi kavrayıp, onun kanlı yaralarını öpen o aynı dudaklarla yineledi cümlesini:

– Konuşuruz ben bu konuyu yine... Yaşlıyım... çirkinim... olsun... ama bir kadını tatmin etmek söz konusu olunca Célestine... bunu sakın unutmayın... benim gibisi yoktur konuşuruz ben bu konuyu yine...

Bir kadını tatmin etmekmiş! En âlâsını bilir... hem de en korkunç olanı!.. Bu bir tehdit miydi?.. Yoksa verilen bir söz mü?..

* Özelliklə yanlış kullanılmış. (ç.n.)

Joseph bugün eski alışkanlığına geri döndü; suskunlaştı... Dün akşam aramızda hiçbir şey geçmedi sanki... Gidip geliyor, çalışıyor... yemeğini yiyor... gazetesini okuyor... tıpkı önceki günler gibi... onu gözlüyorum, ondan nefret etmek isterdim, çirkinliği olduğu gibi görünsün gözüme, büyük bir iğrenme duygusu onu benden ebediyen uzaklaştırsın isterdim... Ama olmuyor ne yazık ki... Aman Tanrım! Bu ne garip bir durum böyle. Bu adamı görünce ürperiyorum ve ondan tiksinmiyorum... Küçük Claire'e ormanda tecavüz edip, onu öldüren kişi o olmasına karşın ondan iğrenmemek bana çok korkutucu geliyor!..

X

3 Kasım.

Bir zamanlar evlerinde çalıştığım insanların isimlerine gazete sütunlarında rastlamaktan duyduğum kıvancı hiçbir şey veremez bana. Bu sabah da büyük bir kıvanç duydum... *Le Petit Journal,* Victor Charrigaud'nun son çıkan kitabına yer vermiş. Kitap çok ilgi görmüş, hayranlıkla karşılanmış, dillerden düşmüyormuş. *De cinq à sept** adı altında yayımlanan kitap olumlu anlamda olay yaratmış... Makaleye bakılırsa, kamçılayıcı, göz kamaştırıcı ve sosyetik bir dizi araştırmayı içeren kitabın uçarı anlatımı altında derin bir felsefe yatıyormuş... Palavra... Yeteneğinin yanı sıra, Victor Charrigaud'nun zarafetine, seçkin

* Beşten yediye.

ilişkilerine ve davetlerine övgüler yağdırılmış... Eh! hadi biraz davetlerinden konuşalım... Tam sekiz ay çalıştım yanlarında. Charrigaud'larda oda hizmetçisi idim ve sanırım böylesi hıyarağalarına hiçbir yerde rastlamadım. Allah bilir yine de!

Victor Charrigaud'nun adını kime sorsanız bilir. Olay yaratan bir dizi kitabı yayımlandı şimdiye kadar. *Leurs Jarretelles**, *Comment elles dorment***, *Les bigoudis sentimentaux*,*** *Colibris et Perroquets***** en tanınmış eserleri arasında yer alır. Son derece kafalı bir adamdır, son derece yetenekli bir yazardır. Şansızlığı ise servete çok çabuk erişmesi! İlk çalışmaları büyük umutlar vaat etti. Gözlem yapmaktaki çarpıcı ustalığına, iğneleyici kalemine, insanlık komedyasını açığa çıkaran yerinde ve acımasız alaycılığına vurgundur okurları. Yüksek sosyete sözleşmelerinin yalan dolan, yaltaklık, uşaklık ruhu üzerine kurulu olduğuna inanan biri. Kıvrak zekâsı ve özgür düşüncesi ile önyargıların insanı aşağılayan düzeyine boyun eğmek yerine, eğilimlerini korkusuzca düzeyli ve pırıl pırıl bir sosyal amaca yönlendiren yüce ruhlu, öngörülü bir yazardır. En azından, bir ressam arkadaşının Victor Charrigaud'yla ilgili söyledikleri bunlardı. Bana vurgun olan bu zatı, ara sıra gider görürdüm. Bu ünlü adamın yaşamını ve edebiyatı etkileyecek detayların önünden giden yargılarına önem veririm.

Yerden yere vurarak eleştirdiği gülünçlükler arasından Charrigaud daha çok züppeliğin gülünçlüğünü konu edinirdi kendine. Ağız kalabalığına getirip örneklerle desteklediği söyleşilerinde, kitaplarının da ötesine geçip ahlâk çöküşünün, entelektüel duyarsızlığın kimliğini süslü sözcüklerle, sert bir dille ortaya koyardı. Korkunç, ateşli, keskin, iğneleyici sözcüklerle ve acımasız bir mantıkla bu kimliğin altını çizip ona notunu verirdi. Sözleri bazılarınca saygı görür, bazılarınca ağızdan ağıza yayılır; sözün kısası, Paris'in dört bir bucağında bu sözler tekrarlanırdı. Ağzından çıkar çıkmaz, anında, bir tür özdeyişe dönüşürlerdi adeta. Özgün kişiliğinin bıkmadan usanmadan sergilediği, sürekli yenilediği garip bir biçimde çizilmiş ve capcanlı siluetleri, özlü profilleri, çehreleri, ifadeleri ile züppeliğin ilginç bir psikolojisini çıkarmak zor olmazdı. Salonlarda canhıraş kol gezen ve insan ahlâkına musallat olan bu illet salgından paçasını sıyıran, bu hastalığa karşı en iyi koru-

* Onların jartiyerleri. (ç.n.)
** Nasıl uyur bu kadınlar. (ç.n.)
*** Duygusal bigudiler. (ç.n.)
**** Sinekkuşları ve papağanlar. (ç.n.)

nan biri varsa o da ironi denen o hayran olunası antiseptik sayesinde Victor Charrigaud idi... Ama ne var ki insan denen yaratık sürprizin, çelişkinin, tutarsızlığın ve çılgınlığın ta kendisidir...

Daha henüz başarının tatlı sarhoşluğu geçmeden içindeki züppe –zaten bu nedenle bu denli güçlü çiziyordu bu karakteri– uyanıverdi; tabiri caizse, elektrik şokuna tutulan bir makine gibi patlayıverdi. Rahatsız edici ve tehlikeli hale gelen arkadaşlarından kopmakla başladı işe. Yeni filizlenen ününün sürekli reklamını yaparak kendisine yarar sağlayacak, toplumca yeteneği tescilli olanlar ve basında iyi bir konumda bulunanlar dışında kimseyi yanına yaklaştırmadı. Bu arada modayı, süslenip püslenmeyi en iddialı uğraşlarından biri haline dönüştürdü. Filipvari, en kurumlu redingotlar, 1830'lu yılların abartılı yaka ve kravatları, göz alıcı kadife yelekler ve "burdayım" diye bas bas bağıran takılarla boy gösterdi ortalıkta. Yaldızlı kâğıtlara fiyaka ile sarılmış sigaralarını, kıymetli taşlarla süslü gümüş sigara tabakalarından çıkarıp tellendirdi. Ama gelin görün ki, kıvraklıktan yoksun bedeni, sakar hareketleri, kaba saba görünümü ve bayağı söylemi ile her şeye rağmen hemşerileri Auvergne köylülerinin kütük görüntüsünü atamadı bir türlü üstünden. Aniden büründüğü bu zarafete yabancı hissediyordu kendisini. Kendine son derece özense de, en güzel modelleri sırtında taşısa da bir Parisli zarafeti taşıyamıyordu bir türlü; özendiği, daha doğrusu kinlendiği, o kıvrak, ince, esnek çizgiyi yakalayamıyordu. Kulüplerin, yarışların, tiyatro ve lokantaların zarif gençleri gibi olamıyordu her nedense. Aklı almıyordu, seçkin tüccarlarla çalışıyordu oysa; en ünlü terzilerle, dillere destan gömlekçilerle... hele kunduracılar... en meşhurları ile hem de!.. Aynada kendini incelerken umutsuzlukla basıyordu kalayı kendine:

– Kadifelerle, satenlerle, muarelerle süslenip püslenmem nafile!.. hâlâ bir hıyarağası gibi görünüyorum... Bir şeyler yolunda gitmiyor bir türlü.

Madam Charrigaud'ya gelince... O zamana kadar sade, ağırbaşlı, hanım hanımcık giyinen kadın kocası gibi, cafcaflı, sansasyonel tuvaletler giymeye başladı; kocaman takılar, alev gibi kırmızı saçlar, pahalı ipek kumaşlarla çamaşırhane güzeline, "mardi gras"* imparatoriçesinin görkemli havasına büründü. Alay ettiler kendisi ile, bu alayların bazen zalimane olduğu bile söylenebilir. Bunca lüksten ve zevksizlik-

* Mardi gras: 46 gün süren karnavalın son günü; büyük perhizin başlangıç gününden önceki son gün. (ç.n.)

ten hem keyif alıp hem de rahatsız olan bazı arkadaşları öç almak için Victor Charrigaud'yu alaya alarak hakkında şöyle söylüyorlardı:

– Onun gibi bir mizah yazarı için gerçekten de büyük şanssızlık...

Hayırlı birtakım girişimleri, alavere dalavereleri ve dahası yaltaklanmaları sayesinde kendilerinin de "gerçek dünya" diye niteledikleri çevrelere; Yahudi bankerlerin, Venezüella düklerinin; yolsuz kalmış arşidüklerin; edebiyat, çöpçatanlık ve sanat delisi kokanaların evlerine kabul edildiler. Artık tek düşünceleri bu yeni ilişkileri gözbebekleri gibi korumak, geliştirmek, daha çekici, zor ulaşılır yeni insanları, başkalarını, hep daha başkalarını kazanmaktı.

Bir gün, önemsiz, ancak yine de iyi geçinmesi gerektiğini düşündüğü bir dostunun, boş bulunup kabul ettiği davetini atlatmak için, Chargaud şöyle yazmıştı ona:

"Sevgili dostum,

Pazartesi günü için verdiğimiz sözü tutamayacağımızdan ötürü çok mahcubuz. Bağışla bizi. Maalesef, aynı gün, akşam yemeği için Rothschild'lardan bir davet aldık. İlk kez çağrılıyoruz; sen de takdir edersin ki onları geri çevirmek yakışık almaz... Sonumuz olur bu... Neyse ki seni tanıyorum... Bize kızmayacak kadar iyi yürekli olduğunu biliyorum. Sevincimizi ve duyduğumuz gururu bizimle paylaşacağından hiç kuşkum yok."

Bir başka gün Deauville'den satın almış olduğu bir villa ile ilgili şu öyküyü anlattı:

– Bilemiyorum, bu insanlar gerçekten de bizi ne olarak görüyorlardı... Kuşkusuz gazeteci olarak, bohem olarak... Ama ben onlara bir noterimin olduğunu gösterdim.

Arkadaş namına gençliğinden kim kalmışsa geriye, yavaş yavaş sildi defterinden. Kendisi için sürekli ve sevimsiz bir biçimde geçmişini yüzüne vurmaktan başka anlam ifade etmeyen bu arkadaşlarını sepetlerken bu ayıbını, bu aşağılık kompleksini örtmek için de edebiyatı ve yoğun işlerini bahane etti; ve sonra ara sıra beyninde çakan geçmişini kendisine anımsatan alazları söndürme çabasına girdi. Aklında yer eden bu lanet düşünceden ödü patlıyordu. Bir daha dirilmemek üzere öldüğünü sanmıştı, oysa bazı günler aniden dikiliveriyordu karşısına. Daha sonra başkaları tarafından davet edilmek yetmez oldu kendisine, kendi de başkalarına ev sahipliği yapmak istedi. Auteuil'de küçük bir ev satın alması ve bunu kutlamak istemesi bir akşam yemeği için iyi bir bahane olabilirdi.

Ben işte tam o sırada, Charrigaud'ların söz konusu akşam yemeğine nihayet karar verdikleri tarihlerde bu eve girmiştim. Evlerine sıcaklık katan, yıllardan beri alışkın oldukları samimi, neşeli, teklifsiz yemeklerden biri değildi bu yemek, aksine seçkin bir akşam yemeği vermek istiyorlardı. Sanat ve edebiyat dünyasından doğru dürüst isim yapmış birkaç önemli simanın, yüksek sosyeteden ne çok havalı ne de çok sıradan olan, dolayısıyla yanlarında pek de sönük kalmayacakları birkaç insanın katılacağı tumturaklı, oturaklı, seçkin bir akşam yemeğinin planını yapıyorlardı.

– İşin zor yanı, diye anlatıyordu Victor Charrigaud, şehirde akşam yemeği yememiz değil, akşam yemeği davetini evimizde vermemiz...

Bu projeyi eni konu düşündükten sonda Victor Charrigaud şöyle bir öneride bulundu:

– Bakın şimdi!.. Öncelikle boşanmış kadınlar ve onların aşna fişneleri ile yetinmek zorunda kalacağız gibime geliyor. Bir yerden başlamak lazım. Bu iş için biçilmiş kaftanlar var nasılsa aralarında; en tutucu gazetelerin bile sütunlarından düşmeyen, isimleri hayranlıkla anılanlardan seçeriz biz de... Hele bir çevremiz genişlesin, ilişkilerimizin düzeyi yükselsin, bu boşanmış kadınları sepetlemenin bir yolunu buluruz nasılsa.

– Doğru... diye onayladı Madam Charrigaud. Şimdi önemli olan, boşanmışlar içinden en iyilerini seçmek... Aslında kim ne derse desin, boşanmışlık da öyle yabana atılacak bir konum değil hani!..

– Zinayı ortadan kaldırmak gibi iyi bir tarafı var en azından, değil mi ama!.. diye kikirdedi Charrigaud... Zina imiş... o eskidendi... Buna –Hıristiyan zinasına– inanan biri var, o da dostumuz Bourget, bir de İngiliz mobilyasına inanır tabii...

Bunun üzerine Madam Charrigaud sinirli bir tonda yanıt verdi:

– Bu sözümona esprilerin ve bu kötülüğünle gerçekten de çok can sıkıcısın. Bak göreceksin... demedi deme... Bu huyundan ötürü adam gibi bir davet vermeyi bile başaramayacağız hiçbir zaman...

Ve şöyle sürdürdü:

– Eğer salon adamı olmaksa niyetin, önce ya aptal olmayı öğrenirsin, ya da çeneni tutmayı...

Hummalı bir çalışmanın ardından, pek çok kez karalayıp tekrar tekrar kaleme aldıkları çeşitli bileşimlerin sonunda şöyle bir konuk listesi çıktı ortaya:

Kontes Fergus, boşanmış; dostu Joseph Brigard; ekonomist, milletvekili...

Barones Henri Gogsthein, boşanmış; dostu ozan Théo Crampp...

Barones Otto Butzinghen, boşanmış; dostu Vikont Lahyrais, kumarbaz, hilebaz, sportmen, kulüpmen...

Madam de Rambure, boşanmış; dostu Madam Tiercelet, boşanmak üzere...

Sir Harry Kimberly, sembolist müzisyen, ateşli kulampara; genç dostu, erkek güzeli, kadın tenli, süet eldiven gibi esnek ve kıvrak, ince sarılmış sigara gibi zarif, sarışın Lucien Sartorys...

İki akademi üyesi: Joseph Dupond ve edepsiz sikke uzmanı de la Brie; Isodore Durand de la Marne, özel hayatında hoş sohbet, Enstitü'de sert tavırlı Çinbilim uzmanı...

Jacques Rigaud, portre ressamı...

Maurice Fernancourt, psikolojik roman yazarı...

Poult d'Essoy, sosyete haberleri yazarı.

Davetiyeler gönderildi ve etkin aracılıklar sayesinde listedeki herkes gelmeyi kabul etti...

Sadece Kontes Fergus tereddüt etti...

– Charrigaud'lar mı?.. dedi. Bu gerçekten uygun bir ev mi? Vaktiyle Monmartre'da denemedik iş bırakmayan o kişiden mi söz ediyoruz acaba? Ayol... bu adam hakkındaki dedikoduları duymadınız mı? Güya bizzat kendisinin alçıdan çıkıntılarla poz vermiş olduğu müstehcen resimleri satarmış... Ya karısı olacak kadın?.. Onunla ilgili pek çok üzücü şey anlatılmamış mıydı?.. Evlenmeden önce epeyi macerası olmamış mıydı? O da modellik yapmış da nesi var nesi yok meydanda poz vermiş diye anlatmıyorlar mıydı?.. Rezalet!.. Bir kadının, sevgilileri bile olmayan erkeklerin karşısına çırılçıplak geçip durmasını anlayabiliyor musunuz kuzum?..

Sonunda daveti kabul etti ama pek de kolay olmadı bu... Önce, Madam Charrigaud'nun sadece portre modeli olduğu anlatıldı kendisine... Sonra da Charrigaud'nun kindarlığı; bir gün, kitaplarının birinde –belli mi olurdu!– kendisini rezil, kepaze edebilirdi... Son olarak da Kimberly'nin davete katılacağı haberi verildi... Ah! Demek Kimberly de davete katılmaya söz vermişti... Tam bir centilmen, son derece kibar, son derece cazip bir erkek olan... öylesine cazip olan Kimberly.

Bu söylenti ve tereddütlerden Charrigaud'ların haberi oldu elbette. Alınmak şöyle dursun bazılarını iyi yönlendirip diğerlerini alt ettik-

leri için birbirlerini kutladılar. Şimdi artık tek bir iş kalıyordu geriye; davranışlarına dikkat etmek, Madam Charrigaud'nun deyişi ile, gerçek kibarlar gibi davranmak.. Gerçekleştirebilmek için yeteneklerinin tümünü ortaya koydukları, mükemmelce tasarlanan bu akşam yemeğinde, gelecekteki zarif yaşamlarının yeni başlangıcındaki ilk gösterileri olan bu yemekte her şey göz kamaştırıcı olmalıydı...

Davete bir hafta kala ev altüst durumdaydı. Hiçbir şey aksamasın diye, bir anlamda, evi yeni baştan düzenlemek gerekmişti. Son dakika paniği yaşamamak için masa düzeni ve ışıklandırma sistemiyle ilgili farklı alternatifler denendi. Bu konuda Mösyö ve Madam Charrigaud hamallar gibi dalaştılar. Görüş ayrılıkları vardı... bir de hiçbir konuda örtüşmeyen farklı zevkleri... hanım, dekorasyona duygusallık katmak istiyordu, bey de ciddiyet ve "sanatsallık"...

– Çok aptalca... diye bağırıyordu Charrigaud... İnsanlar kendilerini bir yosmanın evinde sanacaklar... Bizimle nasıl da dalga geçecekler!..

Madam Charrigaud'nun kafasının tası iyiden iyiye atmıştı, şöyle yanıtladı:

– Ağzından çıkanı kulağın duysun... Hiç değişmedin sen, hep aynı kalacaksın, meyhane kabadayısı n'olacak!.. Bıktım artık, tahammülüm kalmadı...

– Madem öyle... tamam koçum, gel hadi boşanalım... boşanalım... listeyi tamamlamış oluruz bir güzel... Kötü mü yani, konuklarımızın arasında sıkıntmayız hiç olmazsa!..

Servis tabaklarının, kristallerin yanı sıra gümüş takımlarının da yeterli olmadığını fark ettiler, kiralamak zorunda kaldılar, ayrıca sayıları on beşi geçmediği ve takım bozulduğu için sandalyeleri de kiralamak zorunda kalmışlardı. Neyse sonunda yemek siparişi bulvardaki en büyük lokantalardan birine verildi.

– Ultra şık olsun, diye tembihledi Madam Charrigaud, öyle ki, kimse yediğinin ne olduğunu çıkaramasın; ince ince doğranmış karidesler, kaz ciğeri pirzolası, jambon gibi duran av hayvanı etleri, pasta gibi görünen jambonlar, kremalı yemantarı, dal şekli verilen püre, kare kare doğranmış kirazlar ve sarmal dizilmiş şeftaliler... velhasıl şık duran ne varsa...

– Siz içinizi ferah tutun, dedi lokanta sahibi. Yiyecekleri değiştirmekte üstüme yoktur. Bahse girerim, kimse anlamayacak ne yediğini... Eh! bu da bizim lokantamızın özelliği...

Ve derken, beklenen büyük gün geldi çattı.

Beyefendi o günün sabahı erkenden kalktı: Endişeli ve sinirli görünüyordu, yerinde duramıyordu. Bir önceki gün alışveriş, son hazırlıklar derken kendini helak eden hanımefendi bütün gece gözünü kırpmamıştı ve yerinde duramıyordu. Alnı kırışmış, nefes nefese kalmış, eli ayağına dolanarak ve bitkin bir halde en az beş altı kez kahyanın zil çaldığını söylemişti. Evi son bir kez gözden geçirdi, hiç gereği yokken bibloların, mobilyaların yerlerini değiştirdi, sonra tekrar eski yerlerine koydu. Nedenini bilmeden çıldırmış gibi bir odadan diğerine gitti geldi. Aşçılar gelmeyecekler, çiçekçiler sözlerini tutmayacaklar, konuklar masada etiketlerle belirtilen yerlerine yerleştirilemeyecekler diye ödü kopuyordu. Üzerinde sadece pembe ipekli iç donu olan beyefendi de hanım nereye gitse peşinden gidiyor, kâh onaylıyor, kâh eleştiriyordu yaptıklarını.

– Düşünüyorum da... diye başlıyordu... Hangi akla hizmeten, masayı süslemek için, kantaron ısmarladın... Işıkta mavi renk siyah gibi görünür inan bana... Hem sonra kantaron sıradan çiçek işte... Buğday tarlasından peygamberçiçeği yolmuşlar mı dedirtmek istiyorsun yoksa?..

– Ne!.. Peygamberçiçeği mi dedin sen?.. Saçmalama!..

– Evet ya, peygamberçiçeği... bir daha söylüyorum peygamberçiçeği... Kimberly de söylemişti zaten, geçen akşam Rothschild'ların evinde... sosyete çiçeği değil diye... Oldu olacak bir de gelincik alsaydık... ha... ne dersin?..

– Rahat bırak beni... diye karşılık verdi hanımefendi... Saçma sapan eleştirilerinle çıldırtacaksın beni. Tam da sırası ya!..

Beyefendi direniyordu:

– İyi... tamam... görürsün nasılsa... görürsün... Tanrım, bu işin altından kazasız belasız, fazla terslik yaşamadan, yüzümüzün akı ile kalkarız inşallah. Sosyete dünyasından olmanın bu denli zor, bu denli yorucu ve bu denli karmaşık olduğunu tahmin bile edemezdim... Acaba diyorum, sıradan serseri halimizle kalsaydık daha mı iyi ederdik?..

Hanımefendi dişlerini gıcırdatıyordu:

– Bak sen! Bakıyorum da değişmek gibi bir niyetin yok senin... Hiçbir kadın seninle gurur duymaz.

Beni güzel ve oldukça albenili buldukları için, efendilerim bu komedide bana önemli bir rol vermişlerdi. Önce vestiyere bakacaktım, sonra da bu olağanüstü yemekte servis yapmak üzere pek çok iş bulma bürosundan seçilen, görkemli favorileri ile dört adet çam yarması uşa-

ğa yardım edecektim, daha doğrusu gözümü üzerlerinden ayırmayacaktım.

Başlangıçta her şey yolunda gitti... Yine de bir tehlike işareti belirdi. Saatin dokuzu vurmasına bir çeyrek kalmıştı ve Kontes Fergus hâlâ görünürlerde yoktu. Son anda kararından caymış, gelmekten vaz mı geçmişti acaba? Ne büyük hakaret! Ne büyük felaket!.. Charrigaud'ların suratından düşen bin parça... Joseph Brigard yüreklerine su serpti. Kontes Fergus'nün "Bouts de cigares pour les armées de terre et de mer"* adındaki o mükemmel çalışmasına başkanlık ettiği gündü o gün ve bazen çalışma saatleri sarkar, toplantı zamanından geç biterdi...

Madam Charrigaud kendinden geçercesine:

– Ne mükemmel kadın! deyiverdi, övgüsünün sihirli gücü, içinden lanetler yağdırdığı bu "pis kontesi" bir an önce oraya getirir belki diye umuyordu.

Charrigaud da aynı duygu içindeydi;

– Ne zekâ! diye tamamladı... Geçen gün Rothschild'larda, bu sıra dışı zarafeti, bu üstün yeteneği bulmak için zamanda yolculuk yapıp geçen yüzyıla gitmek gerekir, diye geçirmiştim içimden, diye ekledi.

Joseph Brigard araya girerek:

– Dostum Charrigaud, bir de... bir de diyordum, demokratik ve eşitlikten yana olan toplumlarda...

Her davette anlatmaktan haz aldığı biraz sosyolojik, biraz da süslü söylevine tam girişecekti ki Kontes Fergus, akça pakça tombulluğunu, pörsümüş omuzlarının geçkin güzelliğini meydana çıkaran boncuk ve taşlarla süslü siyah tuvaleti içinde olduğu halde tüm görkemi ve ağırlığı ile teşrif ettiler... Hayranlık fısıltıları ve gösterileri arasından salona geçildi...

Başlangıçta yemeğe gergin bir hava hâkimdi. Yarattığı olumlu etkiye rağmen, belki de kim bilir özellikle bu nedenle Kontes Fergus biraz kibirli, en azından bir hayli mesafeli bir tavır takındı. Varlığı ile bu "insancıkların" fakirhanelerini onurlandırma lütfunda bulunarak büyüklük gösterdiğinin bilinmesini ister gibi bir hali vardı. Çaktırmadan ama aleni bir küçümseme ile etrafı süzdüğü Charrigaud'nun gözünden kaçmadı. Kiralanan gümüş takımlarına, masanın düzenine, Madam Charrigaud'nun yeşil tuvaletine, uzun favorileri tabakların içine giren dört uşağa burun kıvırarak bakıyordu kontes. Bir an için masasının düzeninin ve karısının giysisinin yakışıksız olabileceği gibi kaygı verici

* Kara ve deniz kuvvetlerine sigara temini. (ç.n.)

bir şüpheye, belli belirsiz bir dehşete kapıldı. Bu, onun için korkunç bir dakika oldu!..

Önemsiz günlük olaylar üzerine edilen birkaç sıradan ve zoraki sözden sonra söyleşi giderek rayına oturdu ve sonunda yüksek sosyete yaşamındaki olumsuzlukların giderilmesi için yapılması gerekenler konusu etrafında bir araya geldiler.

Bu zavallı erkekler ve bu zavallı kadınlar, karısı herifi bu sefil yaratıkların tümü kendi toplumsal uyumsuzluklarını unuttular. Hiç utanmadan, kusurları ve eylemleri için değil de sosyete yaşamının kurallarına uymadıkları için, tek uyulması gereken, uyulmaması suç teşkil eden bu kurallara saygıda kusur eden "bu saygısız" kişileri eleştirmek, onlardan kuşkulanmak hakkını kendilerinde bulup bu insanlara karşı amansız bir saldırıya geçtiler. Dürüstlüklerini ve meşruluklarını yitirip toplumsal amaçlarının dışında yaşayan, bir din gibi yüceltikleri bu yaşamın dışına itilmiş olan bu insanlar, bu topluma tekrar dönmenin yolunun diğerlerini püskürtmekten geçtiğini düşünüyorlardı kuşkusuz. Bir komedi yaşanıyordu; güçlü ve hoş bir komedi. Dünyayı iki büyük parçaya ayırdılar: Bir yanda meşrular, diğer yanda meşru olmayanlar, kabul edilebilirler bu tarafa, edilemez olanlar öte tarafa... Derken bu iki büyük parça kısa sürede, kendi içinde parçalara bölündü ve bu parçalar da sonsuz parçalara bölünen küçük birimlere... Evlerine akşam yemeğine gidilebilir insanlar ve bir de sadece akşam davetlerine katılınabilir insanlar vardı... Bazılarının evine akşam yemeğine gidilemez, akşam davetine katılınırdı. Bazıları yemeğe çağrılabilir bazılarınınsa sadece salona ayak basmalarına –çok iyi belirlenmiş bazı koşullar çerçevesinde– izin verilirdi... Bazıları vardı ki ne evlerinde yemeğe gidilir ne de yemeğe alınırdı; davet edilebilir olanlar vardı ancak evlerinde akşam yemeği davetlerine gidilmezdi; öyleleri vardı ki sadece öğle yemeğine davet edilirdi ama akşam yemeğine asla; sayfiyedeki evlerinde akşam yemeği yenebildiği halde Paris'teki evlerine ayak basmamak gerekenler de vardı vs. vs. Bu sayılanların tümü kesin ve kanıtlanmış örneklerle desteklendi, bilinen isimlerle netleştirildi.

Kumarbaz, hilebaz, sportmen, kulüpçü Vikont Lahyrais şöyle dedi:

– Nüans... İşin özü burada... Bir insanın gerçek anlamda sosyeteden olup olmadığı nüanslara sıkı sıkıya bağlılığıyla ölçülür.

Sanırım bu denli iç karartıcı sözleri daha önce hiç duymamıştım. Konuşmalarını dinleyince bu zavallı yaratıklara gerçekten acımıştım.

Charrigaud ne yiyor, ne içiyor, ne de konuşuyordu. Konuşmaya ka-

tılmamakla birlikte, büyük ve uğursuz budalalığı başında bir yük gibi hissediyordu. Telaşlı, endişeli, beti benzi uçmuş bir halde servisi izliyor, konukların yüzünde olumlu veya alaycı ifadeler arıyordu. İstemsiz bir şekilde, karısının kaş göz işaretlerine aldırmadan, giderek hızlanan hareketlerle, kocaman ekmek içi parçalarını parmaklarının arasında top haline getiriyordu. Kendisine bir soru yöneltilince de ürkek, dalgın, uzaklardan gelir gibi bir sesle şöyle yanıtlıyordu:

– Elbette... elbette... elbette...

Fosforlu gibi yanıp sönen ve pırıl pırıl parlayan yeşil taşlarla süslü yeşil elbisesi içinde Madam Charrigaud, karşısında kaskatı oturuyordu. Saçlarına yerleştirdiği kırmızı tüylerle birlikte bir sağa eğiliyor, bir sola eğiliyor ama tek sözcük çıkmıyordu ağzından, sadece gülümsüyordu, dondurulmuş gibi duran bu ebedi tebessüm sanki çizilmişti dudaklarına.

– Ne orospu! diye geçiriyordu içinden Charrigaud... Ne salak, ne gülünç kadın bu böyle!.. Ne kıyafet ama, tam karnavallık! Onun yüzünden yarın tüm Paris'in alay konusu olacağız...

Madam Charrigaud ise o tebessümü altında şunları düşünmekteydi:

Ne budala şu Victor!.. Daha beter davranamazdı!.. O yaptığı toplar yüzünden ağzımızın payını alırız yarın...

Sosyete ile ilgili malzeme tükenince, kısa bir süre aşktan konuşuldu ve konu antika biblolara geldi dayandı. Genç Lucien Sartorys'in olduğu bir ortamda bu konuda söz etmek kimin haddine düşmüştü... Nefis bir koleksiyonu vardı genç adamın. Çok yetenekli koleksiyoncu olarak büyük ün yapmıştı. Rafları meşhurdu.

– Bu harika parçaları nerden buluyorsunuz kuzum? diye sordu Madam de Rambure...

– Versailles'dan, diye yanıtladı Sartorys, düş dünyaları zengin kibar dullardan, bir de duygusal varsıl rahibelerden. Yaşlı hanımlarda ne gizli hazineler var bir bilseniz...

Madam de Rambure üsteledi:

– Size bu bibloları satmaları için onları nasıl ikna ediyorsunuz peki?

Edepsiz ve sevimli görüntüsüyle narin bedenini geriye doğru veren Sartorys, ağızları şaşkınlıktan bir karış açık bırakmak için duyduğu isteği gizleme gereği bile duymadan şöyle karşılık verdi:

– Onlara kur yapıyorum... ve sonra da... üzerlerinde doğal olmayan

uygulamalarda bulunuyorum.

Küstahça söylenen bu söz tepki ile karşılandı, ama Sartorys'in her şeyi hoş görüldüğünden kısa sürede herkes buna gülmeye başladı.

– Doğal olmayan uygulamalar demekle neyi kastediyorsunuz? diye sordu Barones Gogsthein çapkınca bir amacı olduğunu belirten alaycı bir ses tonu ile. Biraz kaba kaçmıştı ama o zaten bu tür müstehcen konulardan pek hoşlanırdı.

Fakat Kimberly'nin bakışı üzerine Lucien Sartorys sustu... Bu kez Maurice Fernancourt devreye girerek baronese doğru eğildi ve ciddi bir ses tonu ile şöyle dedi:

– Bu, Sartorys'in doğaldan ne anladığına bağlı...

Yeni bir neşe dalgası ile tüm çehreler aydınlandı. Bu başarıdan cesaret alan Madam Charrigaud, son söze itiraz ettiğini belirtmek için sevimli hareketler yapan Sartorys'e dönerek:

– Doğru mu yani?.. Öyle misiniz gerçekten? diye sordu.

Sözleri soğuk bir duş etkisi yarattı. Kontes Fergus, var gücü ile yelpazesini sallamaya başladı. Herkes birbirine huzursuz, öfkeli gözlerle baktı, bu bakışlarda yine de dayanılmaz bir gülme arzusu okunuyordu. Charrigaud yumruk yaptığı ellerini masaya dayamış, dudakları kenetlenmiş, beti benzi atmış, alnında boncuk boncuk terler birikmiş, gözleri komik bir şekilde koca koca açılmış bir halde hınçla ekmek içlerini top haline getirmeye devam ediyordu. Kimberly bu zor durumdan ve tehlikeli sessizlikten yararlanıp Londra'ya yaptığı son seyahatini anlatmaya kalkışmasaydı neler olurdu bilemiyorum...

– Evet, diye girdi söze... Londra'da baş döndürücü bir hafta geçirdim. Ve saygıdeğer hanımlar, eşi benzeri görülmemiş bir olaya tanık oldum; büyük ozan John-Giotto Farfadetti'nin, sevgili dostu Frédéric-Ossian Pinggleton'un karısı ile nişanını kutlamak için birkaç dostunu davet ettiği törensel akşam yemeğinde bulundum.

– Eşsiz bir şey olmalı! dedi Kontes Fergus kırıtarak.

Bakışlarının, hareketlerinin ve hatta ceketinin yakasında göz alan orkidenin bile hissettirdiği bir ateşlilikle Kimberly yanıtladı kontesi:

– Tahmin etmeniz mümkün değil... Sonra da şöyle devam etti:

– Büyük bir salonda düşleyin kendinizi sevgili dostum. Duvarları mavi, çok uçuk mavi olsun, beyaz tavus kuşları, yaldızlı tavus kuşları süslesin bu duvarları. Şimdi de bir sehpa getirin gözünüzün önüne... Yeşim taşından, akıllara durgunluk veren güzellikte oval bir sehpa olsun. Üzerinde kâseler olsun, mor şekerlemelerin, sarı şekerlemelerin

uyumla bir arada durduğu kâseler... Ortaya pembe kristal bir reçellik yerleştirin, içi Kanak* reçeli ile dolu olsun... ve başka da bir şey olmasın... İşte böyle bir yerde, üzerimize geçirdiğimiz uzun beyaz entariler içinde sıraya giriyor, ağır adımlarla masanın önünden geçiyoruz, altın bıçaklarımızın ucuyla bu gizemli reçelden bir gıdım alıp ağzımıza götürüyoruz... hepsi bu kadar...

– Ah! Çok etkileyici buluyorum, diye iç geçirdi kontes... çok etkileyici!

– Tahmin etmeniz mümkün değil... en etkileyici olanı, bu coşkuyu gerçek anlamda yürek parçalayan bir acıya dönüştüren o andı; Frédéric-Ossian Pinggleton'un kendi karısı ile kendi dostunun nişan şiirlerinin ezgisini döktürdüğü an. Böylesine acıklı, böylesine insanüstü bir güzelliğe hiç tanık olmamıştım ben.

– Oh! rica ediyorum Kimberly, bu olağanüstü şiiri bize okuyun, diye yalvardı Kontes Fergus...

– Şiiri size okumam mümkün değil ne yazık ki! Sadece ruhunu hissettirebilirim.

– Tamam... tamam... ruhunu hissettirin...

Yaşam tarzından ötürü kadınların onunla hiç işleri olmamasına karşın yine de Kimberly onları büyülüyor, çılgına çeviriyordu, çünkü onda olağandışı heyecan verici olayları ve günah öykülerini zarafetle anlatma yetisi vardı... Birdenbire, masanın etrafındakileri bir ürperme aldı; çiçekler, tenleri süsleyen mücevherler, masa örtüsünün üstündeki kristaller uyum içinde ruhlarla bütünleşti. Charrigaud, aklını kaçırdığını sanıyordu. Bir anda deliler evine düşmüştü sanki, yine de iradesi sayesinde gülümsemeyi ve şöyle demeyi başardı:

– Elbette... elbette.

Uşaklar jambon benzeri şeyin servisini bitirmek üzere idiler; sarı krema içinde, kırmızı kurtçuklar gibi duran kirazlar yüzmekteydi... Kontes Fergus'a gelince, yarı kendinden geçmiş bir halde başka gezegenlere doğru yola çıkmıştı bile...

Kimberly sözü aldı:

– Frédéric-Ossian Pinggleton ve dostu John-Giotto Farfadetti ortak atölyelerinde günlük işlerini bitirmek üzere idiler. Biri büyük bir ressam, diğeri ise büyük bir ozandı. Birincisi kısa ve bıngıl bıngıl, ikincisi ise uzun boylu ve zayıftı. Her ikisinin de sırtında bir aba, başında da bone vardı. Her ikisi de nevrastenikti (sinir hastası) zira farklı beden-

* Yeni Kaledonya yerlisi. (ç.n.)

lerde benzer ruhları taşıyorlardı ve adeta ruh ikiziydiler. John-Giotto Farfadetti, arkadaşı Frédéric-Ossian Pinggleton'un tuvale döktüğü muhteşem sembolleri dizelerinde dile getiriyordu. Öyle ki ozanın ünü, ressamın ününden ayrı düşünülemez olmuştu. Ve sonunda, aynı hayranlık içinde iki ölümsüz deha ve onların eserleri birbirine karıştırılmaya başlanmıştı.

Kimberly bir süre suskun kaldı... İlahi bir sessizlik vardı... Masanın üstünde ilahi bir varlık süzülmekteydi. Ve devam etti:

– Akşam oluyordu. Son derece tatlı bir alacakaranlık, ayın ölgün ışığı altında oynak gölgelerle sarmalıyordu atölyeyi. Zor da olsa hâlâ fark edilen mor duvarların üzerindeki uzun, esnek, oynak altın sarısı suyosunları, kim bilir hangi derin, sihirli suyun titreşimi altında kıpırdıyor izlenimi veriyordu. John-Giotto Farfadetti, Acem kamışı ile ölümsüz şiirlerini döktürdüğü, bir dinsel şarkılar derlemesini andıran ince beyaz parşömen kâğıtlı defterini kapattı; Frédéric-Ossian Pinggleton lir şeklindeki şövalesini ters çevirerek, çuhadan yapılma perdeye dayadı, harp şeklindeki paletini iğreti duran bir mobilyanın üzerine yerleştirdi. Her ikisi de denizin dibindeki suyosunu renginde, üç sıra halinde dizilmiş olan yastıkların üzerine yorgun ve asil bir tavırla karşılıklı uzandılar.

– Öhö! diye bir ses çıkardı Madam Tiercelet uyarır gibi öksürerek...

– Hayır, hiç de öyle değil... düşündüğünüz gibi değil... diye rahatlattı onu Kimberly ve devam etti:

– Atölyenin ortasındaki mermer havuzun içinde güllerin taç yaprakları yüzüyor, etrafa mis gibi koku yayıyorlardı. Sehpanın üzerinde duran ve ağzı son derece yeşil ve baştan çıkarıcı bir zambak çeneği gibi açık dar vazonun içindeki uzun saplı nergisler ruhlar gibi can çekişiyorlardı.

– Beyinlere kazınacak bir manzara! dedi Kontes ürpererek, sesi o kadar zayıf çıkmıştı ki zor duyuldu.

Kimberly hiç durmadan anlatmaya devam ediyordu:

– Dışarıda sokak daha da sessizleşmişti. El ayak iyiden çekilmişti artık; Thames Nehri'ndeki gemilerin, aradaki mesafe ile gücü yiten düdük sesleri ve gemi kazanlarının tıknefes soluğu işitiliyordu. İki arkadaşın düşlere daldıkları ve tarifsiz bir sessizliğe gömüldükleri andı o an.

– Onları görür gibiyim!.. dedi Madam Tiercelet hayranlıkla...

– Şu sizin "tarifsiz" tanımınız ne kadar büyüleyici... ne kadar saf...

diye iltifat etti Kontes Fergus...

Kimberly bu iltifatlarla sözünün kesilmesini fırsat bilip şampanyasından bir yudum aldı. Sonra çevresindekilerin kendisini ilgi ve heyecanla beklediklerini görüp yineledi cümlesini:

– Tarifsiz bir sessizliğe gömülmüşlerdi... Ama o akşam John-Giotto Farfadetti, "Kalbimde zehirli bir çiçek var..." diye mırıldandı. "Kederli bir kuş öttü bu akşam kalbimde..." diye karşılık verdi ona Frédéric-Ossian Pinggleton. Atölye alışık olmadığı bu atışma karşısında telaşa düşmüş gibiydi. Rengi büsbütün morlaşan duvarın üzerindeki yaldızlı suyosunları yabancısı oldukları bir dalgaya kapılmışçasına açıldılar kapandılar, tekrar açılıp tekrar kapandılar. Çünkü şu bir gerçek ki insan ruhu kendi kaygılarını, tutkularını, coşkularını, günahlarını, yaşamını nesnelerin ruhuna geçirir.

– Ne kadar doğru!..

Pek çok ağızdan koro halinde çıkan bu ezgisel haykırış Kimberly'nin hızını kesmedi. Bundan böyle öyküsü dinleyicilerinin heyecanlı sessizliği içinde devam edecekti. Sadece sesi daha gizemli bir hal aldı:

– Bu bir dakikalık sessizlik zehir zemberekti sanki, yürekler acısıydı: "Ey benim dostum" diye yalvaran bir sesle söze başladı John-Giotto Farfadetti, "bana her şeyi veren sen, sen ey benim ruh ikizim, bana sana ait bir şey daha vermelisin; henüz benim olmayan, ve ona sahip olamamanın beni kahrettiği bir şeyi..."

"Yaşamım mıdır istediğin?" diye sordu ressam... "verdim gitti, al senin olsun..."

"Hayır, yaşamın değil... yaşamından da öte... karın!..."

"Botticellina!.." diye haykırdı ozan.

"Evet, Botticellina... Botticellinetta... canının içi... ciğerinin parçası... en güzel düşün... acılarının sihirli merhemi!.."

"Botticellina!.. Yazık!.. Vay başıma gelenler... vay bana!... Vahlar bana!.. olacağı buydu... Mehtapsız bir gecede, dipsiz gölün içinde boğulur gibi sen onda boğuldun... o sende boğuldu!.. olacağı buydu..." Gecenin alacakaranlığında fosfor gibi parlayan yaşlar yuvarlandı ressamın gözlerinden. Ozan yanıtladı:

"Kulak ver bana a benim dostum!.. Botticellina'yı seviyorum... Botticellina da beni seviyor... Birbirimize açılamamaktan, birbirimize kavuşamamaktan... birbirimizi sevmekten ölüyoruz... Biz, o ve ben çok eskiden, belki de iki bin yıl önce aynı candan kopan, birbirini arayan, birbirini çağıran ve sonunda bugün bir araya gelebilen iki parça-

yız... Ey benim can dostum Pinggleton, buna bilinmeyen yaşamın garip, acı, hoş cilvesi denir... Bu akşam yaşadığımız şiirden daha görkemlisi yaratılmış olabilir mi sence?" Fakat ressam giderek daha da keskinleşen acısını çığlık çığlığa dile getiriyordu:

"Botticellina!.. Botticellina!.." Altında dizili olan üç kat minderden kalktı ve hummalı bir halde atölyeyi arşınlamaya koyuldu. Birkaç dakikalık huzursuz hareketlilikten sonra şöyle dedi:

"Botticellina benimdi, demek bundan böyle senin olması gerekiyor, öyle mi?"

"Bizim olacak!" diye yanıtladı ozan buyurgan bir eda ile. "Tanrı, aynı candan kopan ve 'O' ve 'Ben' diye ikiye ayrılan bu ruha kavuşma noktası olarak seni seçti... Şunu unutma ki Boticellina düşleri avutacak sihirli inciye sahip, ben ise bedensel zincirleri koparacak hançere... Kabul etmezsen eğer ölümde seveceğiz birbirimizi..." Dipsiz derinlikten gelir gibi atölyede yankılanan boğuk bir tonla şöyle ekledi:

"Herhalde daha güzel olurdu."

"Hayır" diye bağırdı ressam, "yaşayacaksınız... Botticellina benim kadınım olduğu gibi şimdi de senin kadının olacak...Etimi lime lime doğrayıp, kalbimi yuvasından söküp atacağım, kafamı duvarlara vurup paramparça edeceğim ama dostum mutlu olacak... Bu acıya dayanabilirim... Acı da bir hazdır!"

"Hatta hazların en güçlüsü, en ağulusu, en yabanisi!.." dedi John-Giotto Farfadetti kendinden geçerek... "Kıskandım yazgını biliyor musun!.. Bana gelince öyle ya da böyle öleceğim, yok kurtuluşum; ölümüm ya sevdanın coşkusundan, ya da dostumun acısından olacak... vakit geldi... Elveda!.." Vahiy meleği gibi doğruldu yerinden... o esnada perde kıpırdadı, açıldı ve parlak bir görüntünün üstüne kapandı... Botticellina'ydı bu. Ay ışığı renginde, dalgalanan bir elbise vardı üstünde... Dağınık saçları ışık demetleri gibi çevreliyordu yüzünü... Elinde altın bir anahtar tutuyordu. Şehvet dudaklarında, gecenin gökyüzü de gözlerindeydi... John-Giotto telaş içinde perdenin arkasında gözden kayboldu... Frédéric-Ossian Pinggleton altında üç kat halinde dizili, denizin dibinde bulunan suyosunlarının rengindeki minderlere gerisingeri uzandı... O tırnaklarını etine geçirir ve kanı bir pınardan çağlar gibi akarken, yavaş yavaş karanlığa gömülen duvarın üzerindeki zar zor seçilen yaldızlı suyosunları da tatlı tatlı ürperiyorlardı... Harp şeklindeki palet ve lir şeklindeki şövale, uzun uzun titreşerek düğün şarkıları çaldılar.

Kimberly bir süre soluklandı... Masada heyecan doruktaydı; kalpler sıkışıyor, soluklar kesiliyordu; derken Kimberly sözlerini şöyle bitirdi:

– İşte ben bu nedenle, güzellik nedir bilmeyen çağımızın bu kadar görkemlisine şahit olmadığı bu nişan için Kanak bakirelerinin hazırladıkları leziz reçele altın bıçağımın ucunu daldırdım.

Yemek sona ermişti... Konuklar masadan yürekleri titreyerek dinsel bir sessizlik içinde kalktılar. Salona geçildiğinde Kimberly'nin etrafı sarıldı; süksesi büyük olmuştu. Tüm kadın bakışları onun makyajlı yüzüne yönelmiş, etrafında adeta parlak bir ihtiras kalesi oluşturmuştu.

– Ah! Frédéric-Ossian Pinggleton'un bir portremi yapmasını ne çok isterdim, diye haykırdı Madam de Rambure kararlı bir sesle... Böylesi bir mutluluk için varımı yoğumu verirdim doğrusu...

– Maalesef hanımefendi! diye yanıtladı Kimberly, biraz önce anlattığım bu yüce ve yüce olduğu kadar da acı olaydan sonra Frédéric-Ossian Pinggleton ne kadar güzel olurlarsa olsunlar bir daha insan yüzü resmetmek istemiyor... Sadece ruhları resmeder oldu.

– Yerden göğe kadar hakkı var adamın!.. Ruhumun resmini çizdirmek isterdim ona.

– Hangi cinsiyetten? diye sordu Maurice Fernancourt hafif yollu alayla. Kimberly'yi kıskandığı her halinden belli oluyordu.

Ama Kimberly şu yanıtı vermekle yetindi:

– Ruhların cinsiyeti yoktur dostum Maurice... Onların sadece...

– Kılları vardır... patilerinde... diye fısıldadı Victor Charrigaud, ama bu söylediğini psikolojik romanlar yazarından başkası duymadı çünkü o anda ona bir sigara tutuyordu Charrigaud...

Sonra da onu sigara içilen bölüme doğru sürükleyerek şöyle devam etti:

– Ah dostum ah! dedi yine fısıltıyla. Bu heriflerin alayının yüzüne avazım çıktığı kadar bağırarak onları bir güzel kalaylamak geçiyor içimden... Hay onların ruhlarına!.. Küflenmiş, kokuşmuş aşklarından da, sihirli reçellerinden de fenalık geldi içime... Evet... evet ya... şöyle bir on beş dakika kadar sövüp saymak, onları kapkara, pis kokulu çirkefe sokup çıkarmak ne keyifli, ne rahatlatıcı olurdu ama... Böylece yüreğime ağırlık yapan mide bulandırıcı tüm şu zambaklarından kurtulmuş olurdum... Ya sen?.. Sen dersin?

Ama Kimberly çarpmıştı herkesi, dinledikleri öykünün etkisindeydiler hâlâ. Basit, dünyevi, sosyetik, estetik ve hatta romantik konular-

la ilgilenecek hali kalmamıştı kimsenin... Kulüpçü, sportmen, kumarbaz ve hilebaz Vikont Lahyrais bile kanatlanıp uçacağını sanmaya başlamıştı. Her biri içe dalış, yalnızlık, bu düşü sürdürme, onu gerçekleştirme ihtiyacı içindeydi;

– Siz, hiç samur sütü içtiniz mi?.. Ah bir bilseniz ne güzeldir tadı!.. mutlaka içmelisiniz... eminim bayılacaksınız tadına... diyerek bir ona bir buna yanaşan Kimberly bile yaratamadı yeni bir söyleşi ortamını. Dahası konuklar izin isteyip birer birer savuştular... Saat on birde herkes gitmişti.

Hanım ve bey baş başa yalnız kaldıklarında gece ile ilgili izlenimlerini söylemeden önce, karşılıklı uzun uzun düşmanca, gözlerini kırpmadan bakıştılar.

– Kendimizi rezil etmek için uğraşsaydık inan daha iyisini yapamazdık, diye başladı bey.

– Senin yüzünden, diye söylendi hanımefendi sinirli sinirli.

– Bak, bu harika işte...

– Evet, senin yüzünden... hiçbir şeyle ilgilenmedin... o koca parmaklarınla ekmekleri top yapıp durdun sadece. Ağzından tek kelime bile çıkmadı... Öyle gülünç görünüyordun ki, anlatamam!.. Ne utanç verici!..

– Ağzını açmışken konuş bari, hadi dök içini... diye karşılık verdi beyefendi: Senin o yeşil tuvaletine ne demeli... o tebessümlerine... Sartorys'le ilgili kırdığın potlara?.. Onların da sorumlusu benim belki ha... ne dersin? Pinggleton'un çektiği acıları da ben anlattım kuşkusuz... Kanak reçelini de ben yedim, ruhların resmini de ben yaptım, zambak gibi bembeyaz olan da benim, kulampara da ben... öyle mi?..

– O söylediğini bile olmaktan âcizsin sen, deyiverdi sinirden hanım.

Uzun süre hakaretler yağdırdılar birbirlerine. Gümüş takımlarını, yarım kalmış içki şişelerini büfeye yerleştirdikten sonra hanımefendi odasına çekildi ve bir daha da görünmedi.

Beyefendi hop oturup hop kalkarak dört döndü evin içinde. Ben yemek odasını düzene sokarken beni fark etti birdenbire ve yanıma geldi, belimden kavrayarak:

– Célestine, dedi, bana bir iyilik yapar mısın? Bana büyük, çok büyük bir zevk tattırmak ister misin?

– Elbette efendim...

– O halde yavrum, durma söyle öyleyse, suratıma on kez, yirmi kez, otuz kez, yüz kez "Bok herif" diye bağır.

– Aman efendim!.. Ne garip düşünce böyle!.. Asla cesaret edemem...

– Cesaret Célestine... hadi ama, yalvarırım!

Karşılıklı kahkahalar atarak isteğini yerine getirdikten sonra:

– Ah! Célestine bana ne büyük iyilik ettiğini, ne büyük zevk verdiğini bir bilsen!.. Dahası, bir ruh olmayan bir kadını görmenin, zambak olmayan bir kadına dokunmanın bana ne kadar iyi geldiğini!.. Hadi, öp beni...

Böyle bir şey bekliyorduysam ne olayım!..

Ama ertesi gün, *Le Figaro* gazetesinin, verdikleri akşam yemeğinin görkeminden, ev sahiplerinin zarafeti, zevki, kafa yapısı ve ilişkilerinden övgü ile söz eden yazısını okuyunca her şeyi unutup, büyük başarılarından başka bir şey konuşmaz oldular. Ve ruhları daha ses getirici fetihlere, daha görkemli züppeliklere yelken açmaya hazırlandı.

– Şu Kontes Fergus ne kadar sevimli şey öyle, dedi hanımefendi, geceden kalanları öğle yemeğinde silip süpürürken.

– Ne de asil ruhlu!.. diye karısını destekledi beyefendi.

– Ya Kimberly... onu hiç öyle bilir miydin? Ne döktürdü ama, ne de güzel konuşurmuş... Tavrı da çok zarifti...

– Dalga geçerek haksızlık ediyorlar adama... kötülüğü varsa kendine... başkalarına laf düşmez... onu yargılamak bize mi kalmış...

– Elbette...

Büyük bir hoşgörü ile devam etti hanımefendi:

– Herkesi didik didik etmek gerekseydi...

Ve bütün gün, çamaşırhanede, bu evdeki komik olayları gözümün önüne getirerek acayip eğlendim... Kadının gözünü reklam hırsı bürüdü; o günden sonra hanımefendi kocasının bir kitabı üzerine veya ne bileyim ben, giydiği tuvaletler, verdiği davetler üzerine bir şeyler karalayacakları konusunda kendisine söz veren ne kadar pislik gazeteci varsa alayı ile yatağa girmeye kadar götürdü işi. Hele beyefendinin yaltaklanmaları, bu rezilliği bile bile karısının yaptıklarına ses çıkarmaması... Hayran olunası bir hayasızlıkla şöyle diyordu:

– Bürodan daha ucuza geliyor daima...

Beyefendi bayağılığın ve düşüncesizliğin en alt basamağına ulaşmıştı. Ona bakarsanız, bunun adı "salon politikası", "sosyete diplomasisi"ymiş...

Paris'e yazayım da bana eski efendimin yeni kitabını göndersinler! Mutlaka berbat bir şeydir!

XI

10 Kasım.

Küçük Claire'den söz edilmiyor artık. Olay kapandı, böyle olacağı zaten ta başından belliydi. Anlaşılan Raillon Ormanı da, Joseph de sırlarını ebediyete kadar saklayacaklar. Bir zamanların mini minnacık bu zavallı insan yavrusunun, ormanın sık ağaçları dibinde ölüp giden bir karatavuk leşi kadar değeri olacak ancak bundan böyle. Babası, sanki hiçbir şey olmamış gibi yolda taş kırmaya devam ediyor. Kısa bir süre de olsa bu cinayetle çalkalanıp keyfi yerine gelen kent de eski havasına döndü... Kış nedeni ile olmalı daha da kasve li bir havaya büründü. Şiddetli soğuklar insanları evlerine hapsetti. Buz tutan camlardan hayal meyal, rengi kaçmış çehreleri ve uykulu gözleri görü-

lüyor sadece. Sokaklar, paçavralar içindeki yersiz yurtsuzlara ve bir de tir tir titreyen köpeklere kaldı.

Hanımefendi alışveriş yapmak üzere kasaba gönderdi beni, giderken köpekleri de yanıma aldım. Ben içerde iken yaşlı bir kadın çekine çekine dükkâna girdi ve "Hasta oğlumun boğazından sıcak bir şeyler geçsin diye haşlama yapacağım da, bir parça et istiyorum" dedi. Kasap geniş bir bakır leğenin içinde yığılı duran bir sürü atık et ve kemik parçasının arasından seçtiği, yarısı kemik yarısı yağ olan kötü bir parçayı tarttıktan sonra:

– On beş kuruş, diye bildirdi.

– On beş kuruş ha! diye hopladı ihtiyar. Allahınızdan korkun... hem bununla nasıl haşlama yapılır, söyler misiniz?

– Keyfiniz bilir, diyerek kasap parçayı kaptığı gibi leğenin içine fırlattı... Aklıma gelmişken, bugün hesabınızı çıkarıp göndereceğim evinize, yarına kadar ödenmezse eğer, haciz memuru...

– Verin şunu, dedi ihtiyar çaresiz.

O gidince kasap arkasından şöyle söyledi:

– Şu da var, bu kötü parçaları kakaladığımız fakir fukara uğramasaymış dükkâna, bir hayvanın üstünden öyle fazla bir şey kazanamazmışız... Ama bugünlerde bu kıçı kırıkların nedense burnu büyüdü!..

Ve sonra, etin iyi tarafından iki büyük parça kesip köpeklere fırlattı.

Boru değil, ne de olsa zengin köpeği!.. Yoksullarla bir tutulacak değiller ya...

Prieuré'de olayların ardı arkası kesilmiyor. Trajediden komediye ne ararsanız var, hep titreyip duracak değiliz ya... Yüzbaşı'nın sataşmalarından beyefendiye gına geldi, karısı da fişekleyince gitti "sulh yargıcına" şikâyet etti onu. Kırılan cam çerçeve, harap olan bahçe için tazminat talebinde bulundu. Söylenene bakılırsa iki ezeli düşmanın yargıcın bürosunda bir araya gelmeleri evlere şenlik bir olay olmuş. Bohçacılar gibi dalaşmışlar. Yüzbaşı yemin billah edip Lanlaire'in bahçesine taş ve benzeri şeyleri fırlattığını inkâr etmiş... Asıl Lanlaire onun bahçesine taş atıp duruyormuş.

– Tanığınız var mı?.. Hani nerde tanıklarınız?.. Sıkıysa getirin de görelim... diye bas bas bağırmış Yüzbaşı.

– Tanıklar öyle mi? diye lafı yapıştırmış beyefendi. Taşlar yetmez mi? Bahçeme hiç üşenmeden attığınız ıvır zıvır şeylere, eski terliklere,

bayraklara ne buyurulur? Her gün topluyorum onları, onların size ait olduğunu bilmeyen yok, kim görse tanır...

– Yalan söylüyorsunuz...

– Alçak, rezil, olan sizsiniz... Beyefendinin kabul edilebilir ve inandırıcı tanıklar bulmasının imkânsızlığını anlayan ve zaten Yüzbaşı'nın bir arkadaşı olan yargıç, şikâyetini geri alması için beyefendiye baskı yapmış.

– Müsaadenizle size iki çift laf edeyim, diye kapatmak istemiş olayı; yiğit bir askerin, harp meydanında şan şeref kazanan yılmaz bir subayın küçük bir çocuk gibi bahçenize eski şapkalar, taşlar fırlatarak eğlendiğini söyleseniz bile kimse inanmaz size...

– Öyle ya! diye bağırmaya başlamış Yüzbaşı. Bu herif alçağın tekidir, bir Dreyfus yanlısıdır... orduya hakaret ediyor... demiş.

– Ben mi?

– Evet siz! Sizin istediğiniz, sizi gidi pis Yahudi sizi, orduyu aşağılamak... Yaşasın ordu!..

Gırtlak gırtlağa geliyorlarmış nerdeyse, yargıç akla karayı seçmiş onları ayırana kadar. Bu olayın ardından beyefendi bahçeye iki görünmez tanık koydu; gözlerini uydurmaları için üzerinde dört yuvarlak delik açılan bir tür tahta siperin arkasına geçen bu iki adam sürekli olarak nöbet tuttu. Durumdan haberdar edilen Yüzbaşı bahçeden uzak durdu, olan beyefendinin kesesine oldu; bir sürü para döktü bu işe...

Yüzbaşı'yı çitin üstünden iki üç sefer gördüm. Don yapmış havaya aldırmadan canhıraş çalışıyor bahçesinde gün boyu, her türlü işi yapıyor. Şu sıralar gül ağaçlarına yağlı kâğıttan yaptığı kocaman külahları geçirmekle meşgul... Durmadan dert yanıyor bana... Rose şiddetli bir gribe tutulmuş, zavallıcığın zaten astımı varmış!.. Bourbaki* ölmüş... konyağı fazla kaçırdığı için akciğer kanamasından gitmiş... Bu aralar kendisi kazadan beladan yakasını kurtaramıyormuş gerçekten de... hepsi de şu Lanlaire denen haydudun yüzündenmiş, kuşkusuz bu lanetleri o yağdırmış üstüne. Onun hakkından gelmek, memleketi ondan temizlemek istiyormuş... Bana şaşılası bir savaş planı önerdi:

– İşte yapmanız gereken şey Matmazel Célestine... Louviers Savcılığı'na Lanlaire aleyhinde ahlâka aykırı davranış ve adaba karşı cürüm gerekçesi ile şikâyette bulunun ve dilekçeniz bir daktilo sayfası kadar olsun... Nasıl fikir ama!..

* Bourbaki (Charles): İkinci İmparatorluk dönemi generallerinden. (ç.n.)

– Ama Yüzbaşı, beyefendinin benimle ilgili ne ahlâka aykırı davranışı ne de adaba karşı cürmü oldu.

– Ne olmuş yani?.. Ne fark eder?..

– Yapamam...

– Yapamam da ne demek? Bundan kolay ne var ama... Siz yapın şikâyetinizi, bizi de tanık olarak yazdırın; Rose'u ve beni... Her şeyi gördüğümüzü söyleriz mahkemede... hepsini... hepsini. Bir askerin tanıklığı hele ki günümüzde, top gibi gürler, osuruktan tayyare gibi değil... Sonra da tecavüz olayını bastırdık mı... görün nasıl tıktırıyoruz Lanlaire'i kodese... Nasıl fikir ama!.. Düşünün bunu Matmazel Célestine... İyi düşünün...

Bu sıralar üzerinde kafa patlatmam gereken o kadar çok şey var ki, sormayın gitsin... Joseph sıkıştırıp duruyor beni... Bir karar vermeliymişim artık... Fazla zamanımız yokmuş. Cherbourg'dan haber gelmiş, küçük kahve gelecek hafta satışa çıkarılacakmış... Ama ben endişeli ve ne yapacağımı bilmez durumdayım; kâh istiyor, kâh istemiyorum. Bir gün hoşlanırsam, ertesi gün hiç hoşlanmıyorum bu fikirden. Düşünüyorum da... galiba ben biraz korkuyorum, Joseph'in beni bir belaya bulaştırmasından korkuyorum herhalde... Bir türlü karar veremiyorum. Neyse, beni zorlamıyor, bir sürü gerekçeler gösteriyor; güzel tuvaletler, başarılı, mutlu, güvenli bir yaşam vaatleri ile gönlümü çelmeye çalışıyor.

– Bu küçük kahveyi mutlaka satın almalıyım, dedi geçen gün. Böyle bir fırsatın kaçmasına göz yumamam. Ya devrim olursa? Düşünebiliyor musunuz Célestine... anında vururuz vurgunu... ve kim bilir?.. devrim... ah! Bunu aklınızdan çıkarmayın... Kahveler için bundan iyisi düşünülemez...

– Siz onu satın alın her koşulda... Ben olmasam bile nasılsa bir başkası olur...

– Hayır, kesinlikle bu kişi siz olmalısınız... Siz varsınız, yalnız siz, bir başkası yok... ama siz, siz hâlâ benden çekiniyorsunuz.

– Hayır Joseph... yemin ederim hayır...

– Evet, evet... kötü şeyler düşünüyorsunuz hakkımda...

İşte o an, ona bu soruyu sorma cesaretini nerden bulduğumu gerçekten de bilmiyorum:

– Madem öyle, söyleyin bana Joseph, Küçük Claire'e ormanda tecavüz eden siz miydiniz?

Balyoz gibi inen soruyu Joseph olağanüstü bir soğukkanlılıkla karşıladı... Omzunu silkmekle yetindi, birkaç saniye kadar iki yana sallandıktan sonra, azıcık aşağıya kayan pantolonunu yukarıya doğru çekiştirerek şöyle dedi:

– Bakın siz de görüyorsunuz işte... size söylemiştim... ne düşündüğünüzü biliyorum... yapmayın lütfen... aklınızdan geçen her şeyi biliyorum ben...

Sesini yumuşattı ama öyle korkunç bakmaya başlamıştı ki ağzımı bile açamadım.

– Konu Küçük Claire değil... sizsiniz.

Geçen akşam yaptığı gibi beni yine kollarına aldı.

– Şu küçük kahveye benimle birlikte gelecek misiniz?

Tir tir titreyerek de olsa, dilim dönmekte zorlansa da ona cevap verecek gücü buldum kendimde:

– Korkuyorum... sizden korkuyorum Joseph... Acaba ben... neden sizden korkuyorum?

Beni kollarında salladı. Kendini aklamaya çalışmayacak kadar kibirli, korkumu artırmaktan belki de mutlu ve bir baba şefkati ile şöyle dedi bana:

– Pekâlâ, pekâlâ... Madem öyle, ben bunu sizinle tekrar konuşacağız... yarın...

Rouen'da çıkan bir gazete kentte elden ele dolaşıyor. İçindeki bir makale softalar arasında olay yarattı. Buradan üç mil kadar uzakta bulunan ve çok şirin bir yer olan Port-Lançon'da çok yakınlarda geçen oldukça garip, garip olduğu kadar da akla hayale sığmaz, yaşanmış bir hikâye anlatılıyor bu yazıda. Bu kadar ilgi uyandırmasının nedeni ise olaya adı karışan kişileri herkesin tanıyor olması. Alın size insanları bir süre için oyalayacak bir konu... Gazete dün Marianne'ın eline geçmiş. Akşam yemeğinden sonra dillere destan olan bu yazıyı yüksek sesle okudum. Daha ilk cümleleri okur okumaz vakur, sert, hatta biraz da hiddetli bir halde ayağa kalktı. Böyle edep dışı şeylerin ona göre olmadığını ayrıca bulunduğu bir ortamda dine saldırıda bulunulmasına asla tahammül edemeyeceğini belirttikten sonra şöyle söyledi:

– Bu yaptığınız hiç doğru değil Célestine... hem de hiç...

Ve gidip yattı.

Bu hikâyeyi aynen geçiriyorum defterime. Kayda değer buldum bu bir; ikincisi ise bu hüzünlü sayfalara biraz neşe, biraz içten kahkaha

katmak hiç fena olmaz diye düşündüm.

İşte hikâye!..

Port-Lançon'un ruhani cemaatinin sayın başpapazı sert, işçimen ve bağnaz biriydi. Vaazları komşu köy, kasaba ve kent sakinlerinin dilinden düşmezdi. Öyle ünlüydü ki özgür düşünceliler, zındıklar bile sırf onun vaazını dinleyebilmek için pazar günleri kiliseye koşarlardı. Bu yaptıklarına haklı bir neden göstermek için de rahibin hitabet yeteneğini bahane ederlerdi:

– Düşüncelerine katılmadığımız bir gerçek ama böyle bir adamı dinlemek de pek keyifli oluyor doğrusu...

"Cerbezeli" başpapazı dinledikten sonra iki kelimeyi bile yan yana getirmeyi beceremeyen kendi temsilcilerini düşünerek kahrolurlardı. Her ne kadar yöre ile ilgili işler hakkında yaptığı kışkırtıcı müdahaleler belediye başkanını rahatsız edip diğer yetkilileri öfkelendirse de, bu "cerbezesi" sayesinde herkesi ağzının payını vererek susturur ve son sözü kendisi söylerdi hep. Aklını çocukların aldığı eğitime takmıştı; bu eğitimi yeterli bulmuyordu:

– Bu çocuklara okulda ne öğretiyorlar?.. Hiçbir şey öğretmiyorlar... En beylik sorulara bile cevap veremiyor, apışıp kalıyor çocuklar... Acınacak haldeler!..

Bu cehaletin sorumlusu olarak da Voltaire'i, Fransız Devrimi'ni, hükümeti, Dreyfus taraftarlarını göstererek onlara veryansın ediyordu. Bu konuyu ne pazar vaazında ağzına alırdı ne de toplum karşısında, sadece çok güvenilir dostlarına açardı... Çünkü maaşı söz konusu olunca ne bağnazlığı kalırdı ne de uzlaşmazlığı... Bu nedenle salı ve perşembe günleri kendi evinin avlusunda olabildiğince çok çocuğu etrafına toplayıp iki saat boyunca onları olağanüstü bilgilerle tanıştırmak, laik eğitimden kaynaklanan eğitim-öğretim boşluklarını akıllara durgunluk veren yöntemlerle doldurmak gibi bir çabaya girmişti.

– Haydi çocuklar söyleyin bakalım, eskiden yeryüzü cenneti neresi imiş?.. Bilen var mı aranızda?.. Bu soruyu bilen parmağını kaldırsın?.. Hadi ama...

Hiçbir parmak havaya kalkmazdı... Ateşli bakan tüm gözlerde soru işaretleri olurdu. Sayın başpapaz omuzlarını silkerek bas bas bağırırdı:

– Bu ne kepazelik böyle! Öğretmeniniz size ne öğretiyor? Gözünü sevdiğimin laik eğitimi ne de güzelmiş böyle... üstelik de parasız, hem de zorunlu... vay canına, güzel iş!.. Neyse... Yeryüzü cennetinin eski-

den nerede olduğunu şimdi ben size söyleyeceğim... Kulağınızı dört açın, tamam mı!..

Yapmacık olduğu kadar da kararlı, şunları söylerdi:

– Yeryüzü cenneti, çocuklarım, Port-Lançon'da değildi, ne denirse densin, Aşağı Seine yöresinde de değildi; ne Normandiya'da, ne Paris'te, ne de Fransa'da idi. Avrupa'da da değildi, Amerika'da da olmadığı gibi Afrika'da da değildi... ne de Okyanusya'da... Buraya kadar tamam mı, anlaşıldı mı?.. Yeryüzü cennetinin İtalya'da olduğunu iddia edenler var, bazılarına göre de İspanya'daymış; nedenine gelince... bu ülkelerde portakal yetişirmiş... obur şeyler n'olacak!.. Bunun doğru olmaması bir yana çok, çok yanlış... çünkü yeryüzü cennetinde portakal yoktu... sadece elma vardı... insanoğlunu günaha sokan elmalar... Hadi bari şimdi biriniz cevap verin soruma...

Hiç kimse ağzını açmayınca:

– Asya'daydı, diye haykırırdı sayın başpapaz, sinirden titreyen sesi ile... Asya'daydı, o zamanlar ne yağmur, ne dolu, ne kar ne de yıldırım düşerdi o topraklara... Her yer yemyeşildi, mis gibi kokardı Asya... Ağaç boyundaydı çiçekler, dağ gibiydi ağaçlar... Ama şimdi, Asya'da bunların yerinde yeller esiyor... Neden mi?.. Çünkü günah işledik... Evet geriye hiçbir şey kalmadı Asya'da Çinlilerden, Koşinşinlilerden, Türklerden, sapkın mezhepli siyahlardan bir de hayırsever misyonerleri öldürüp cehennemi boylayan sarı benizli putperestlerden başka... Bunları benden başka kimseden duyamazsınız... Hadi şimdi de şuna cevap verin bakalım!.. İmanın ne olduğunu biliyor musunuz?.. İman nedir sizce?..

Öğrencilerden biri, gayet ciddi bir tonda ezber okur gibi kekelerdi:

– İman... umut... merhamet... Dinin üç temel erdeminden biridir...

– Ben size onu sormuyorum, diye azarlardı sayın başpapaz. Ben size imanın ne anlama geldiğini soruyorum... yazıklar olsun! Bunu da mı bilmiyorsunuz? Pekâlâ... iman rahibinizin size söylediklerine inanmak demektir.... ve öğretmeninizin size söylediklerinin tek kelimesine bile inanmamak anlamına gelmektedir... Çünkü öğretmenlerinizin hiçbir şeyden anladığı yok... ve size anlattıkları şeyin aslı astarı yoktur...

Port-Lançon Kilisesi'ni arkeologlar ve turistler iyi bilirler. Güzel kiliseleri ile ün yapan Normandiya'nın bu bölgesindeki en ilginç dinsel yapıtlardan biridir bu kilise. Batı cephesinde bulunan cümle kapısının üstündeki üç dilimli sıra sıra kemerlerin tepesine özene bezene yerleştirilmiş, büyük bir zarafet ve incelik örneği olan gonca halinde

yeni açmış bir gül vardır. Dar, uzun ve karanlık bir sokağa bakan kuzey cephesinin aşağı tarafına çok fazla süs konmuş olmakla birlikte daha az özen gösterilmiştir. Saçakların acurlu dantelleri içine yerleştirilmiş garip mimikleri ile pek çok ilginç insan figürü göze çarpar, şeytan suratlı insanlar, simgesel hayvanlar, dilenciyi çağrıştıran azizler... Maalesef zamanın ve sanat düşmanı bağnaz papazların gazabına uğrayıp kafası uçmuş, gövdesinin bir kısmı kopmuş çoğunun... Rabelais'nin satırlarından fırlamış izlenimi veren neşeli, ehli keyif, satirik heykelciklerin taş bedenlerini yosun örtmeye başlamış bile. Zaten paramparça olmuş bu figürler pek yakında tam bir harabeye dönüşecek... Bu yapı cesur ve zarif kemerlerle ikiye bölünür... güney cephesinde ışıl ışıl yanan pencereler kuzey cephede adeta alev alır. Mihrap bölümünde, büyük ve kırmızı bir gül bezek biçiminde duran ana vitray da, sonbaharın günbatımındaki gibi alev alev yanar, şimşek gibi çakar.

Sayın başpapaz asırlık kestane ağaçları ile kaplı avludan girerdi kiliseye. Son zamanlarda yapılan ve hem kuzeye hem de güneye açılan küçük basık kapıyı kullanırdı kiliseye girmek için. Bu kapının anahtarı tek olduğu için güçsüzler evinin başrahibesi Rahibe Angèle ile ortaklaşa kullanırdı. Rahibe Angèle aksiydi, kuruydu ve genç denecek bir yaştaydı ama tazeliği yitip giden hırçın gençlere özgü bir gençlikti onunkisi. Soğuk ve dedikoducuydu, girişken ve meraklıydı... Sayın başpapazın can dostu, akıl hocasıydı. Esrarengiz bir biçimde her gün görüşürler, seçimler ve belediye ile ilgili durmadan planlar yaparlar, Port-Lançon'un kapalı kapıları ardındaki sırlarını birbirlerine anlatırlar, en usta manevralarla valilik kararlarını ve idari yönetmelikleri kilise yararına çevirmek için kafa patlatırlardı birlikte. Yörede dolaşan tüm çirkin haberlerin çıkış noktasıydılar... Onlardan herkes kuşkulanır ancak kimse ağzını açıp bir şey söylemezdi; çünkü sayın başpapazın hinoğluhin zekâsından ve düşkünler evini, acımasız, kindar kadın fantezileri ile yöneten Rahibe Angèle'in çirkef kişiliğinden çekinirlerdi...

Geçen perşembe günü sayın başrahip, konutunun avlusunda meteoroloji ile ilgili birtakım kavramları çocukların kafasına sokmaya çalışıyordu... gök gürültüsünü, doluyu, rüzgârı, şimşekleri anlatıyordu.

– Ya yağmur? Yağmurun ne olduğunu biliyor musunuz?.. Nerden geliyor, kim yağdırıyor yağmuru?.. Günümüzün bilim adamları yağmurun, buharın yoğunlaşması olduğunu söyleyeceklerdir size... şöyledir, böyledir gibisinden birtakım şeyler söyleyeceklerdir... Ama yalan söylüyorlar. İnanmayın siz o sapkınlara, şeytanın yandaşlarına. Yağ-

mur denen şey evlatlarım Tanrı'nın gazabıdır; yıllardan beri ekinleriniz için bereket duasına çıkmayan ebeveynlerinize Tanrı kızgın ve şöyle diyor: "Siz rahibinizi kayyumu ve yırlayıcıları ile tek başına bırakacaksınız öyle mi... Madem öyle... Koruyun bakalım şimdi ekininizi, sizi gidi alçaklar!.." Yağmura emreder ve yağmur da yağar... Ebeveynleriniz dinibütün Hıristiyanlar olsalardı, dini görevlerini yerine getirselerdi yağmur hiç ama hiç yağmazdı...

İşte o esnada Rahibe Angèle kilisenin küçük basık kapısında belirdi... Zaten uçuk olan benzi bembeyaz kesilmişti. Allak bullaktı yüzü... Başındaki saç bağı çözülmüş, başlığı hafif kaymıştı; her iki yandaki geniş kanatlar adeta ürküntü içinde uyumsuzca çırpınıp duruyorlardı... Sayın başpapazın etrafını çevreleyen çocukları görünce ilk tepkisi geri dönüp kapıyı kapamak oldu... Başlığı yana kaymış, beti benzi uçmuş bir durumda onu öyle birdenbire karşısında görünce sayın başpapaz neye uğradığını şaşırdı. Yerinden fırladı, çarpılmış bir ağız, endişeli gözlerle rahibeye doğru ilerledi.

– Bu çocukları gönderin, hemen şimdi, diye yalvardı Rahibe Angèle... size anlatacaklarım var.

– Aman Tanrım!.. Ne oldu?.. Hı?.. Ne var?.. Ne kadar heyecanlanmışsınız öyle...

– Bu çocukları gönderin... diye yineledi Rahibe Angèle... çok ciddi şeyler oluyor... çok ciddi... çok ciddi...

Çocuklar gidince Rahibe Angèle kendini bir sıranın üzerine atıverdi ve birkaç saniye bakır haçını ve kutsal madalyonlarını, kısır kadınlığının tahta gibi memelerini örten kolalı göğüslüğünün üstünden sinirli sinirli evirip çevirerek çın çın çınlattı. Sayın başpapaz kaygılıydı... Soru sorarken kelimeler kesik kesik çıkıyordu ağzından:

– Çabuk... kardeşim... konuşun... beni korkutuyorsunuz... Ne var, ne oldu?

Kısaca şöyle anlattı Rahibe Angèle:

– Daha ne olsun! Demin, şu dar sokaktan geçerken... sizin kilisenizin üstünde... anadan doğma bir adam gördüm!..

Sayın başpapazın şaşkınlıktan ağzı kasıldı ve bir karış açık kaldı... Bir süre sonra kekeleyerek şöyle dedi:

– Anadan doğma bir adam mı dediniz?.. Yani, kardeşim siz şimdi kilisenin üstünde çırılçıplak... bir adam... gördünüz öyle mi?.. hem de benim kilisemin üstünde?.. Emin misiniz?..

– Evet, onu gördüm...

– Yani şimdi benim cemaatimde, kilisemin tepesinde çırılçıplak dolaşacak kadar yüzsüz... bir o kadar şehvet düşkünü biri var öyle mi?.. Akıl alır gibi değil!.. Ay! Ay! Ay!

Suratı sinirden kıpkırmızı kesilmişti; kasılmış boğazından sözcükler kesik kesik çıkmaktaydı.

– Kilisemin tepesinde, çırılçıplak ha?.. Oh! Ama... biz... biz hangi çağda yaşıyoruz? İyi de, ne demeye çıkmış... çırılçıplak... kilisemin tepesine?.. Belki de zina işliyordu, ha?.. O...

– Anlamıyorsunuz... diye sözünü kesti Rahibe Angèle... Ben size bu çıplak adamın cemaatinizden biri olduğunu söylemedim ki... çünkü taştan yapılma bir adam bu!..

– Ne?.. Taştan biri mi o?.. Ama, bu hiç aynı şey değil hemşire...

Bu açıklama ile rahatlayan sayın başpapaz sesli sesli soludu.

– Amma da korkuttunuz beni!

Rahibe Angèle hiddetlendi, daha da incelen ve solgunlaşan dudaklarının arasından ıslık gibi sesler çıkararak konuştu:

– Eeee... Her şey yoluna girdi ve siz de onu pek çıplak bulmuyorsunuz öyle mi? Adam taştan olunca iş değişti demek ki...

– Öyle demek istemedim... ama, yine de aynı şey değil...

– Bu taştan adamın tahmininizin ötesinde çıplak olduğunu söylersem... yani bir... bir... edepsiz bir alet gösterdiğini yani... korkunç bir şey... ipiri... dikilmiş kocaman bir şey desem... ha?.. öf, lütfen peder, böyle pis şeyleri anlatmaya zorlamayın beni...

Şiddetli bir huzursuzluk içinde ayağa fırladı rahibe... Sayın başpapaz ise yıldırımla vurulmuş gibiydi, bu açıklamalar karşısında donup kalmıştı... düşünceleri birbirine karışmıştı... Aklı, dayanılmaz bir şehvet düşü ile ürkünç cehennem arasında bocalıyordu. Çocuksu bir sesle geveledi:

– Oh! Gerçekten mi? İpiri ha... dikilmiş... Evet! Evet! Akıl alır gibi değil... Ama bu iğrenç bir şey hemşire. Siz eminsiniz değil mi? Bu ipiri şeyi, dimdik duran bu şeyi gördüğünüzden iyice emin misiniz? Yanılıyor olamaz mısınız? Bu bir şaka değil, değil mi?.. Öff... ne akıl almaz şey bu böyle...

Rahibe Angèle ayağını yere vurarak:

– Hem de asırlardan beri orda... kilisenizi günaha sokuyor... siz hiçbir şey görmediniz öyle mi? Ve ben, bir rahibe, bekâret yemini veren ben... gelip bu iğrençliği size haber vermek ve gelip yüzünüze, "Sayın başpapaz, şeytan sizin kilisenizde!" diye haykırmak zorunda kalıyorum.

Rahibe Angèle'in ateşli sözleri sayın başpapazın aklını başına getirdi. Kararlı bir sesle şöyle konuştu:

– Böylesi bir rezalete göz yumamayız... şeytanı alt etmeliyiz... Bunu ben üstleniyorum... Gece yarısı tekrar gelin... Port-Lançon halkı yatağa girmiş olsun... siz gösterirsiniz bana yerini... Kilise çömezine haber veririm, bir merdiven bulsun diye... sahi, çok mu yüksek?

– Çok yüksek...

– Yerini bulabilirsiniz değil mi hemşire?

– Gözlerim kapalı bulurum. Öyleyse gece yarısı görüşürüz sayın başpapaz.

– Tanrı sizinle olsun kardeşim!..

Rahibe Angèle istavroz çıkardı, basık kapıya doğru yöneldi ve gözden kayboldu...

Gece karanlıktı, mehtap yoktu. Sokaktaki en son pencerenin ışığının kararmasının üstünden bir hayli zaman geçmişti; direklerinin tepesinde sönmüş sokak fenerleri hayalet gövdelerini gıcırdatarak salınıyorlardı bir o yana, bir bu yana. Port-Lançon derin uykuya dalmıştı.

– Hah, işte orda... dedi Rahibe Angèle.

Kilise çömezi merdivenini, duvara, geniş bir pencere boşluğunun yanına dayadı; bu pencerenin camlarından kutağı aydınlatan lambanın kısa ve ölgün ışığı süzülmekteydi. Ve kilise, yıldızların orda burda göz kırpar gibi titreştiği mor renkli gök kubbeye yansıyan kendi siluetlerini parçalara ayırıyordu. Sayın başpapaz bir elinde çekiç ve keski, diğerinde ancak kendine hayrı olan bir fenerle basamakları tırmandı. Geniş siyah pelerininin kıvrımları altında kaybolan başlığı ile rahibe, hemen arkasından geliyordu.

Sayın başpapaz mırıldanmaya başlamıştı:

– *Ab omni peccato.*

Rahibe karşılık veriyordu:

– *Libera nos, Domine.*

– *Ab insidiis diaboli.*

– *Libera nos, Domine.*

– *A spiritu fornicationis.*

– *Libera nos, Domine.*

Saçak hizasına gelince durdular.

– İşte burası, dedi Rahibe Angèle... Solınuzda sayın başpapaz.

Sessizlikten ve gölgeden ürkerek, aceleyle fısıldadı rahibe:

– *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.*

– *Exaudi nos, Domine,* diye karşılık verdi sayın başpapaz. Ağız burun çarpıtan, hoplayıp zıplayan korkunç şeytan ve aziz figürlerinin bulunduğu taşın kesişme noktalarına tuttu fenerini.

Aniden feryadı bastı. Öfkeli ve korkunç bir biçimde kendisine yönelmiş olan, günahın rezil görüntüsüyle karşılaşmıştı...

– *Mater purissima... Mater castissima... Mater inviolata...* diyordu sözcükleri ağzında geveleyerek rahibe, merdivenin üstünde iki büklüm olmuştu. *Ora pro nobis** der gibi hiddetle bağırıyordu sayın başpapaz.

– Ah Domuz!.. Domuz!..

Arkasında duran Rahibe Angèle'in Kutsal Meryem Ana'ya ettiği dualar, merdiven düşmesin diye destek veren kilise çömezinin yanık yanık okuduğu anlaşılmaz ve hazin dualar eşliğinde çekicine davrandı ve balyoz gibi indiriverdi edepsiz ikonun üstüne. Önce ufak taşlar çarptı suratına ve sonra da sert bir cismin çatılardan birinin üstüne düştüğü, oradan bir oluğa kayarak indiği, yay gibi zıplayarak tekrar yükseldiği ve ardından dar sokağa çakıldığı duyuldu.

Ertesi gün, hayırsever bir kadın olan Matmazel Robineau ayin dinlemek için gittiği kiliseden çıkarken dar sokağın ortasında yerde duran alışılmamış bir biçime ve tuhaf bir görüntüye sahip bir nesne gördü; kutsal sandukalarda saklanan bazı anmalıklara benziyordu. Nesneyi yerden aldı, evirdi, çevirdi ve şöyle dedi kendi kendine:

– Bu bir anmalık olmalı; garip, kıymetli ve kutsal bir anmalık... Bir mucize eseri taşlaşan bir anmalık... Tanrı'nın yöntemleri ne de gizemli!..

Aklından ilk geçen şey, bunu gidip sayın başrahibe armağan etmek oldu, sonra bu anmalığın evi için bir koruyucu olabileceğini, felaket ve günahı uzaklaştırabileceğini düşünerek alıp eve götürdü.

Eve gider gitmez odasına kapandı. Beyaz bir örtü ile kaplı masanın üstüne, sırmalarla işli kırmızı kadife bir yastık yerleştirdi; sonra bu kıymetli anmalığı özene bezene yastığın üzerine koydu. Daha sonra da tümünü içine alan cam bir fanus geçirdi üzerine. Sağlı sollu iki yanına da içinde yapma çiçek bulunan vazolar koydu ve çabucak oluşturuverilen bu sunağın dibinde diz çöktü. Muhtemelen çok eski zamanlarda, bu dine yabancı ve arınmış bu nesneye sahip olan meçhul ve muhteşem azize ateşli ateşli yakarmaya koyuldu. Ama çok geçmeden kendini huzursuz hissetmeye başladı... Kendinden geçerek ettiği dualara, di-

* *Ora pro nobis:* (Latince) Tanrım yardımcımız ol! (ç.n.)

ni duygu ve coşkularına birtakım insani kaygılar karışmaktaydı. İçini kemiren korkunç bir kuşku çöreklendi yüreciğine:

– Bu gerçekten de kutsal bir anmalık mı? Her ne kadar dudakları *Pater ve Ave*'yi* mırıldansa da, içinden yükselen tanımadığı bir ses, daha önce duymadığı bir ses dualarını bastırmaktaydı, insanı günaha sokan türden şeyler düşünmekten kendini alamıyordu, bu ses şöyle demekteydi:

– Allah için adam da bayağı yakışıklıymış!..

Zavallı Matmazel Robineau! Bu taş parçasının ne olduğu kendisine anlatılınca utancından yerin dibine geçti ve:

– Ama ben onu binlerce kez öptüm!.. diye tekrarlayıp durdu.

Bugün 10 Kasım. Bütün gün gümüş parlattık. Bu başlı başına bir olay... Reçel kaynatma zamanı gibi geleneksel bir gün. Lanlaire'lerin harika bir gümüş takımları var. Bir zamanların ender bulunur nefis parçaları. Hanımefendinin babasından kalmaymış. Bir söylentiye göre emaneten bırakılmış vakti zamanında, diğer söylentiye göre ise, yöredeki bir asile verilen ödünç para karşılığında rehin olarak alınmış. Askere yazdırmak için sadece delikanlıları satın almaz, başka işler de çevirirmiş demek ki bu yalancı pehlivan... Her şey mubahmış onun için, sahtekârlıklarının bini bir para imiş. Bakkal kadının dediğine bakılırsa, bu gümüş takımın öyküsü ya çok karanlık ya da çok belliymiş, nasıl kabul edilirse öyle kısacası. Hanımefendinin babası rehin karşılığında borç para vermiş, eline nasıl bir fırsat geçmişse geçmiş, ben bilmiyorum, parasını geri almakla kalmayıp gümüş takımı da iç etmiş olmalı... Yankesiciliğin daniskası!..

Bu takımı Lanlaire'ler hiçbir zaman kullanmıyorlar doğal olarak. Bir mutfak dolabının dibinde, kırmızı kadife kılıflı ve duvara oldukça sağlam perçinlenmiş üç büyük kutunun içinde kilit altında tutuluyor. Her 10 Kasım günü kutulardan çıkarılır ve hanımefendinin gözetimi altında parlatılırlar. Bir sonraki yıla kadar bir daha gören olmaz onları... Ay... Ay... Ay! Gümüş takımlarının karşısında hanımefendinin gözlerini bir görseniz!.. Ellerimizle bu takımın ırzına geçiyoruz sanki!.. Ben bunca yıllık hayatımda, bir kadının gözlerinde böylesi saldırgan bir doyumsuzluğu asla görmedim...

Bu insanların, her şeylerini saklayıp; paralarını, mücevherlerini,

* *Pater ve Ave*: Hıristiyanlık dininde duaya başlarken edilen sözler (ön dua). (ç.n.)

varsıllıklarının, mutluluklarının tümünü gömüp, lüks ve neşe içinde yaşamak varken kendilerini dert ve sıkıntının kucağına atmaları sizce de garip değil mi?

İş bitip gümüş takım bir sonraki yıla kadar kutularında kilit altına alınınca hanımefendi parmaklarımıza yapışıp kalan tek bir parçanın bile kalmadığından emin, ayrıldı oradan. Joseph garip bir ifade ile bana şöyle dedi:

– Biliyor musunuz Célestine, bu çok güzel bir takım! Özellikle de "XVI. Louis'nin yağdanlığı". Canına yandığımının!.. Ağır mıdır ki? Tüm bunlar yirmi beş bin frank eder... hatta belki daha fazla... Değer biçmek zor!

Ruhuma nüfuz etmek istercesine sabit ve cansız bakışlarla bana baktı:

– Küçük kahveye benimle gelecek misiniz? diye sordu.

Hanımefendinin gümüş takımı ile Cherbourg'daki küçük kahvenin arasında ne gibi bir bağ olabilir ki?.. Aslını sorarsanız, nedendir bilmem, Joseph'in ağzından çıkan en küçük söz bile beni sarsmaya yetiyor.

XII

12 Kasım.

Mösyö Xavier'den bahsedeceğim demiştim. Bu ufaklığın anıları gölge gibi gelir peşimden, düşünmeden edemem onu. Tanıdığım bunca insan arasından en çok onun yüzünü hatırlarım... Bazen pişmanlık, bazen de kızgınlıkla anarım onu. Küstah ve arsız sarışın suratı ile son derece ahlâksız, bir o kadar da matrak biriydi. Ah! Küçük serseri ah!.. Tam bir zamane çocuğuydu desem yeri...

Günlerden bir gün Varennes Sokağı'nda oturan Madam de Tarves tarafından işe alındım. Çok güzeldi evi, çok da şıktı. Çok da iyi para veriyordu... Ayda yüz frank... Çamaşırlarım yıkanırdı, eh bir de şarap... diğer avantaları saymasak da olur... İşe büyük bir memnuniyetle başla-

dığım günün sabahı hanımefendi beni giyinme odasına soktu; krem rengi saten duvarları ile oda nefisti, hanımın ise boyu oldukça uzun, makyajı son derece abartılı, teni çok açık, saçları sapsarı, dudakları kıpkırmızı ama kendisi hâlâ güzeldi... şıkır şıkır, albenili, şık bir kadındı!.. Bu yönüne diyecek yoktu Allah için...

Daha o zamanlardan gözümden bir şey kaçmazdı benim. Parisli bir evin içinde şöyle bir dolaşmam yeter de artardı bile; ne geleneği kalırdı anlamadığım ne de göreneği. Her ne kadar mobilyaların yalan söylemekte sahiplerinden aşağı kalır tarafları olmasa da yanıldığım çok nadirdi... Her şey mükemmel ve yolunda gidiyor görünse de bu evde birtakım şeylerin ters gittiğini anlamam zor olmadı; evdeki yaşamın düzensizliğini, ilişkilerdeki laçkalığı, yaşantılarındaki entrikayı, telaşı, hummayı gizli kapaklı bayağılığı... bu tanıdık kokuyu burnum aldığına göre gizlilik konusunda pek de başarılı sayılmazlardı. Bu arada, eski hizmetçilerle yeni gelenlerin ilk karşılaşmalarındaki o ilk bakışmalarını da yabana atmamak gerekir; farmasonların kendi aralarındaki işaretleri gibi; genellikle kendiliğinden, istemdışı bir bakış evin genel havasını size anında özetleyiverir. Tüm diğer mesleklerde olduğu gibi hizmetçiler de birbirlerini oldum olası çekemezler, aralarına katılan yabancılara karşı acımasızca kendilerini savunmaya geçerler... Bizzat ben bile, –geçimli biriyimdir oysa– bu kıskançlık ve nefret sahnelerine maruz kaldım. Zarafetim ve nezaketime tahammül edemeyen hemcinslerimin gazabına uğradım. Ama tersi bir gerekçeyle, erkekler –haklarını yememek gerekir– her zaman iyi davrandılar bana.

Madam de Tarves'ın evinde bana kapıyı açan uşağın bakışları şöyle söylüyordu: "Tımarhaneye hoş geldin... yukardakiler için de aşağıdakiler için de böyledir bu... güvenlikse hak getire! Yine de eğlencelidir... Girebilirsin küçüğüm." Daha giyinme odasına adım atmadan, aldığım bu üstünkörü ve belirsiz izlenimle kendimi çok ilginç bir tabloya hazırlamıştım; ama kabul etmeliyim ki beni gerçekten de nelerin beklediğini belirten en küçük bir işaret yoktu.

Hanımefendi şipşirin bir masanın başına geçmiş mektup yazıyordu. Yerde halı niyetine büyük beyaz astragan bir post vardı. Krem rengi saten duvarların üstüne asılı duran XVIII. yüzyıldan kalma gravürler dikkatimi çekti ilk bakışta. Açık saçıktan çok müstehcen şeylerdi. Dinsel sahneleri konu alan çok eski zamanların mine işlemelerini anımsatıyordu. Bir vitrin antika mücevherler, fildişi işlemeler, minyatürlü enfiye kutuları, zar gibi ince ve zarif, nefis saksonya porselenleri ile do-

lup taşıyordu. Masanın birinde altın ve gümüşten, çok değerli tuvalet eşyaları duruyordu. İpeksi, parlak bir tüy yumağı gibi görünen açık kahverengi köpek, şezlongun üzerindeki mor ipekten iki yastığın arasına kıvrılmış şekerleme yapıyordu.

Hanım bana dönerek:

– Adınız Célestine'di değil mi? Oldum olası sevmem bu ismi. Size bir İngiliz adı takacağım... Mary diyeceğim size... Mary, aklınızda tutabilecek misiniz?.. Mary... oldu işte... bu çok daha uygun...

Bu işin kuralı böyle... Biz diğerlerinin, kendimize ait bir adımız olamaz, buna hakkımız bile yoktur. Çünkü bütün evlerde bizimle aynı adı taşıyan kızlar, kuzinler, dişi köpekler, dişi papağanlar bulunur.

– Peki efendim, diye yanıt verdim.

– İngilizce biliyor musunuz Mary?

– Hayır efendim... Hanımefendiye daha önce de söylemiştim.

– Ha, evet, doğru ya... üzgünüm... şöyle bir dönün bakayım Mary, size şöyle bir göz atayım...

Önden, arkadan, profilden, tepeden tırnağa bir güzel inceledi beni. Ara sıra da şöyle mırıldanıyordu:

– Bak sen... Hiç de fena sayılmaz... güzel bile denebilir...

Ve sonra aniden:

– Hadi Mary, söyleyin bakalım vücudunuz güzel mi?.. çok güzel mi?.. diye sordu.

Bu soruyu çok yadırgadım, keyfim de kaçtı. Vücudumun biçimliliği ile bu evde göreceğim işler arasında bir ilişki kuramıyordum. Ardından yanıtımı bile beklemeden kendi kendine konuşarak ve saplı gözlüğünü tepeden tırnağa tüm bedenimde gezdirerek şöyle dedi:

– Evet... vücudun çok güzel görünüyor...

Sonra bana döndü, hoşnut kaldığını gösteren bir tebessümle:

– Görüyorsunuz ya Mary, diye bir açıklama yaptı. Etrafımda sadece güzel kadınlar görmek isterim... Böylesi daha uygun...

Şaşkınlığım hâlâ geçmemişti. Beni inceden inceye süzerken birdenbire bağırdı:

– Ah saçlarınız! Saçlarınızı başka türlü taramanızı isterim... Saçlarınızın şekli zarif değil... Doğrusu güzel saçlarınız var, kıymetini bilin. Saçlar çok önemlidir... Bakın, işte böyle... böyle taramalısınız.

Saçlarımı karmakarışık edip alnıma döktü, bir yandan da tekrar edip duruyordu:

– İşte böyle, bu şekil... böyle çok hoş oldu... Bakın Mary... Böyle

çok hoşsunuz... Böylesi daha uygun.

Ellerini saçlarımda gezdirirken hanımın kaçığın biri olup olmadığını ya da doğasına aykırı tutkular taşıyıp taşımadığını soruyordum kendime... Doğru ya... bir bu eksikti zaten.

Sonuçtan memnun, saçlarımla oynamayı bıraktı, bu kez soru yağmuruna tuttu beni:

– En güzel giysiniz bu mu?

– Evet efendim...

– En güzel giysiniz hiç de güzel değil bence... Benimkilerden vereyim size, üzerinize uyarlarsınız... Ya altınız, altınızda ne var bakalım?

Eteğimi yavaşça yukarıya doğru kaldırdı:

– Evet, bunlar varmış demek, dedi. Hiç beğenmedim... Ya iç çamaşırlarınız, uygun şeyler mi bari?

Bu saldırgan teftişten canım sıkılarak buz gibi bir sesle yanıtladım:

– "Uygun" demekle hanımefendinin neyi kastettiklerini anlamadım...

– Çamaşırlarınızı gösterin bana, hadi gidip getirin onları... şimdi de yürüyün biraz, az daha, gelin buraya... dönün, dönün... Güzel yürüyor... bayağı havalı...

Çamaşırlarımı görür görmez suratını buruşturdu:

– Aman Tanrım! Bu paçavra da neyin nesi? Ya bu külotlu çoraplar, gömlekler... Ne berbat şeyler böyle!.. Bu ne biçim korse!.. Bunları evimde görmek istemiyorum... Gelin Mary, hadi bana yardım edin...

Pembe lake dolabını açtı, büyük bir çekmeceyi çekti, içi mis gibi kokan çamaşırlarla doluydu, içindekileri olduğu gibi halının üstüne boşalttı. Her şey birbirine karıştı.

– Alın bunu Mary... tümünü alın... elden geçirmeniz gerekecek... ufak tefek düzeltmeler... Bu kadarını da siz yapın müsaadenizle... hadi alın bunları... Ne ararsanız var içinde... Size güzel bir gardırop, uygun takımlar çıkar burdan... Alın, alın götürün hadi...

Ne yoktu ki! İpek korseler, ipek çoraplar, ipek gömlekler, ince patiskadan gömlekler, canım pantolonlar, nefis yakalıklar, süslü püslü jüponlar... Halının üstüne çiçek sepeti devrilmişti sanki, pırıl pırıl parlayan rengârenk çiçekleri ile bir çiçek bahçesine dönüşmüştü halının üstü. Bu tatlı, soluk ya da canlı renklere sahip kıyafetlerden keskin bir koku yayılmıştı odanın içine, bakımlı bir kadının kokusu, deri eşyalarda kullanılan İtalyan ve İspanyol parfümünün kokusu... Gözlerime inanamıyordum. Aralarına nefis dantelalar, canlı renkli kurdeleler karışan

kırmızı, sarı, mor, pembe renk cümbüşü kumaş yığınının karşısında ağzım açık kalmış, aptallaşmıştım; hem memnun hem de tedirgindim. Hâlâ güzelliklerini koruyan bu pılı pırtıyı, en fazla bir iki kez giyilmiş olan bu iç çamaşırlarını hanımefendi bana gösteriyor, içlerinden bazılarını seçiyor, bazı önerilerde bulunuyor, en çok beğendiklerini işaret ediyordu.

– Yanımda çalışanların şık ve bakımlı olmalarını isterim, güzel kokmalılar. Buğday tenlisiniz. Bakın burada kırmızı bir jüpon var, size çok yakışır... Aslına bakarsanız size hepsi yakışır. Hepsini alın.

İyice salaklaşmıştım. Ne yapmam, ne söylemem gerektiğini kestiremiyordum. Kurulmuş makineydim sanki, hep aynı şeyleri ağzımda geveleyip duruyordum:

– Teşekkür ederim efendim... Hanımefendi çok cömertler... Teşekkürler efendim.

Hanımefendinin düşüncelerimin netleşmesine fırsat tanımaya niyeti yoktu... ha bire konuşuyordu. Kâh samimi, kâh edepsiz, kâh anaçtı, bazen de mama oluveriyordu... Garipti sözün kısası.

– Vücut bakımı, mahrem yerlerin bakımı Mary, temiz olmak demektir. Aman ha... Buna her şeyden daha çok önem veririm ben... İşte bu konuda çok titizimdir... çook... hastalık derecesinde.

Çok özel detaylara indi. Hiç de uygun olmayan şeylerle ilgili –daha doğrusu bana öyle geliyordu– dilinden düşürmediği o "uygun" sözcüğünü ısrarla kullanıyordu. Çamaşırların ayıklanmasını bitirdiğimizde şöyle dedi:

– Kim olursa olsun fark etmez, bir kadın her zaman bakımlı olmalıdır. Bundan sonra Mary, benim yaptığımı yapacaksınız... Bakın bu çok önemli. Yarın ilk iş olarak bir güzel yıkanırsınız... size ne yapacağınızı sonra anlatırım...

Daha sonra hanımefendi bana odasını, dolaplarını, giysilerini yerleştirdiği çekmecelerini, her şeyin yerini gösterdi, nasıl ve ne yapmam gerektiğini, bana oldukça garip ve doğallıktan uzak görünen açıklamalar yaparak bir bir anlattı:

– Şimdi de, dedi... Mösyö Xavier'nin odasına gidelim. Mösyö Xavier'nin hizmetinden de siz sorumlusunuz... Mösyö Xavier benim oğlum Mary.

– Peki efendim.

Mösyö Xavier'nin odası geniş dairenin öbür ucundaydı. Oldukça süslü püslüydü. Duvar, üzerinde sarı şeritleri olan mavi bir renkli ku-

maşla kaplıydı ve şatoları, atları, yarışları, av tablolarını, koşumları konu alan renkli İngiliz gravürleri ile süslenmişti. Bir panonun ortasına şık bir silahlık yerleştirilmişti; ortasında bir av borusunun ve onun da yanında çapraz konulmuş iki çevgân borazanın yer aldığı gerçek bir silah takımıydı bu. Şöminenin üstünde bir sürü biblo, sigara kutusu, pipo vardı; bunların arasında ise, sakalı henüz bitmemiş, yaşına göre fazla havalı ve fazla çıtkırıldım, güzel bir delikanlının fotoğrafı duruyordu. Hoşlandım kendisinden.

– İşte bu Mösyö Xavier, diye tanıttı hanımefendi.

– Oh! Ne kadar da yakışıklıymış! diye bağırdım, kendimi alamamıştım ve sanırım sesim fazla heyecanlı çıkmıştı.

– Tamam Mary! Tamam! dedi hanımefendi.

Sesimdeki heyecanın onu kızdırmadığını anladım, zira gülümsemişti.

– Mösyö Xavier de tüm yaşıtları gibi pek düzenli biri sayılmaz. Onun yerine düzeni sizin sağlamanız gerekecek. Her sabah saat dokuzda odasına gireceksiniz... çayını yatağına götüreceksiniz... saat dokuzda, Mary beni duyuyor musunuz? Bazen Mösyö Xavier eve geç döner... Sabah size aksi davranabilir. Siz yine de aldırmayın... Delikanlı dediğin saat dokuzda ayakta olmalı.

Mösyö Xavier'nin çamaşırlarının yerini gösterdi. Kravatlarını, ayakkabılarını nereye yerleştireceğimi anlatırken, her ayrıntıda şu sözleri de söylemeden edemiyordu;

– Oğlum biraz hırçındır ama çok sevimli bir çocuktur. Ya da:

– Pantolon nasıl katlanır bilir misiniz? Mösyö Xavier her şeyden daha çok pantolonlarına önem verir.

Sıra şapkalara gelince, bu şeref uşağa verildi, ben onlarla ilgilenmeyecektim. Şapkaların günlük ütüsünü uşak yapacaktı.

Bu evde bir uşak vardı ve hanımefendi Mösyö Xavier'nin hizmetini bana vermişti; bu benim çok garibime gitti ne yalan söyleyeyim...

– Eğlenceli... ama çok da "uygun" olmayabilir, dedim kendi kendime, hanımımın yerli yersiz sık sık kullandığı sözcüğü taklit ederek.

Demem o ki, bu garip evde her şey garip görünüyordu gözüme.

Akşam, mutfakta bir hayli şey öğrendim.

– Burası tam bir tımarhane, dediler. Önce şaşırır, sonra alışır insan. Gün olur evde kimseden metelik çıkmaz, işte o zaman hanımefendi gider, gelir, koşturur, tekrar gider, tekrar gelir, sinirlenir, helak olur, ağ-

zına ne gelirse söyler. Beyefendi ise telefona yapışır... bağırır, çağırır, tehditler savurur, yakarır, bildiği tüm numaraları döktürür telefonda. Sırada haciz memurları vardır! Küplere binip teslimatı tamamen kesmek isteyen alacaklılara baş uşak kendi cebinden avans vermek zorunda kalır genelde. Bir gün evde konuklar vardı, gaz ve elektrikleri kestiler o gün... Sonra ise aniden gökten altın yağdı. Bir bolluk sormayın gitsin; para içinde yüzdü ev. Bu paralar nerden gelir? Alın size bir bulmaca, çözün sıkıysanız. Hizmetçilere gelince... aylarca beklerler ücretlerini zavallılar. Sonunda mutlaka alırlar almasına ama ne olaylar pahasına; kavga, dövüş gırla gider! Akıl alır gibi değil...

Gerçekten de ne denirdi böyle şansa... Kırk yılda bir tam gönlüme uygun ücret veren yeri buldum derken düşe düşe ben nereye düşmüşüm meğer...

– Mösyö Xavier bu gece hâlâ dönmedi, dedi uşak.

– Oh! dedi aşçı kadın, gözlerini bana dikerek, döner belki şimdi.

Uşak devam etti: O sabah Mösyö Xavier'nin bir alacaklısı hır çıkarmak amacıyla çıkagelmiş. Çok edepsizlik etmiş olmalı ki beyefendi alttan almış, iyi para saymış eline çaresizlikten. En az dört bin frangını kaptırmış.

– Beyefendi küplere binmişti, diye ekledi. Hanımefendiye şöyle söylediğini duydum: "Bu böyle devam edemez... onurumuzu iki paralık edecek... Bizi rezil kepaze edecek!"

Aşçı kadın o çok bilmiş haliyle omuz silkti:

– Onurlarını iki paralık etmek ha? dedi alaycı alaycı gülerek. Umurlarındaymış da onurları... Onların keyfini kaçıran borç ödemek...

Bu konuşma keyfimi kaçırdı. Belli belirsiz de olsa, hanımın kıyafetleri, hanımın sözleri ve Mösyö Xavier'yle bu konuşma arasında bir ilgi olabileceğini hissettim. Ama nasıl bir ilgiydi tam olarak?

– Onların keyfini kaçıran borç ödemek...

Garip rüyalarla geçen o gece, Mösyö Xavier'yi görme sabırsızlığı içinde doğru dürüst uyuyamadım.

Uşak doğru söylüyordu; gerçekten de tımarhaneydi burası.

Beyefendi hac işine girmişti. Görevinin kesin olarak ne olduğunu bilemiyorum; ya başkan ya da müdürdü. Yahudi, Protestan, serseri, hatta Hıristiyan kimi bulursa toplar, bu hacı adaylarını Roma'ya, Lourdes'a Paray-le-Monial'e götürürdü. Babasının hayrına yapmazdı tabii. Zahmetinin karşılığını alırdı. Papa bu işten bir şey anlamıyordu ve din kazançlı çıkıyordu... Beyefendi aynı zamanda politika ve hayır iş-

lerine de el atmıştı; Laik Eğitim Muhalifleri Derneği... Müstehcen Yayınlar Muhalifleri Derneği... Dinsel İçerikli Eğlenceli Kitaplar Kulübü... İşçi ailelerinin süt çocuklarını emzirmek için biberon kampanyası... Ben bilir miyim?.. Öksüzler yurdu, çömez evi, işlik, kulüp ve iş bulma kurumları gibi kuruluşlara başkanlık ederdi... Her şeye başkanlık ederdi, onda istemediğiniz kadar meslek vardı, Ufak tefek, tombul, kanlı canlı biriydi. İki dirhem bir çekirdek dolanır, sinek kaydı tıraş olurdu. İyilik taslayan ve edepsiz tavırları ile hem kurnaz hem de komik bir rahibi andırırdı. Ara sıra gazetelerde ondan ve yaptığı işlerden söz edilirdi... kimileri insani vasıflarını ve insani yardımlara öncülük eden yüce kişiliğini göklere çıkarırken, diğerleri edepsiz moruk, pis rezil diye söz ederlerdi ondan. Gazetelerde kendinden söz ettiren efendilerin yanında çalışmak gurur verici ve havalı görünse de, bu çekişmeler bizi çok eğlendirirdi.

Beyefendi her hafta büyük bir akşam yemeği düzenler, ardından da büyük bir davet verirdi. Ne kadar ünlü kişi varsa hepsi orda olurdu; akademi üyeleri, gerici senatörler, Katolik milletvekilleri, protestocu papazlar, entrikacı keşişler, başpiskoposlar... Bu saymakla bitmez ünlülerin içinde biri vardı ki, el üstünde tutulurdu. Yaşlı bir din adamıydı; bu peder bilmem kim, ikiyüzlü, akrep dilli, tövbekâr bir sofu edasıyla sürekli kötü sözler ederdi. Ve bu evin her odasında papanın portresi asılıydı; papa hazretleri bu evde ne açık saçık sahnelere şahit olmuştur kim bilir!

Düşüncemi sorarsanız, pek hoşlanmazdım beyefendiden. Çok fazla işe bulaşır, çok fazla insanla ahbaplık ederdi. Bunlar bizim bildiklerimiz, kim bilir başka ne işlerle uğraşır, ne çok insanla düşüp kalkardı. Soytarının tekiydi kuşkusuz.

Geldiğimin ertesi günü holde pardösüsünü giymesine yardım ederken:

– Siz de benim derneğime üye misiniz? İsa'nın Rahibeleri Derneği'ne? diye sordu.

– Hayır efendim.

– Olmalısınız! Bu çok gerekli... Sizi yazdırayım bari...

– Teşekkür ederim efendim. Acaba beyefendiye bunun ne tür dernek olduğunu sormamın bir sakıncası var mı?

– Anne olmuş bekâr genç kızları toplayıp onlara Hıristiyanlık öğretilerine göre eğitim veren mükemmel bir dernektir.

– Ama efendim, ben anne olmuş bekâr bir genç kız değilim ki...

– Olsun, fark etmez... Aralarında hapisten çıkmış kadınlar da var, ayrıca tövbe eden orospular da... Anlayacağınız her türden kadın var orda. Ben sizi de yazdıracağım.

Özenle katlanan gazeteleri cebinden çıkarıp bana uzattı:

– Bunu saklayın... okuyun bunu... yalnızken ama tamam mı!.. Göreceksiniz çok ilginç...

Çenemi tutarak ve dilini hafiften şaklatarak şöyle dedi:

– Bak sen!.. Bizim ufaklık ne de gırgır şeymiş meğer, vallahi çok gırgır!..

Beyefendi gittikten sonra bana bıraktığı gazetelere şöyle bir göz attım. *Fin du siècle,** *Rigolo,*** *Petites Femmes de Paris,**** gibi açık saçık, iğrenç şeylerdi!

Ah bu asiller ah! Bitmeyen komedi. Farklı farklı bir sürüsünü tanıdım... Hepsi de aynı... Örnekse, hizmetinde çalıştığım cumhuriyetçi milletvekili! Bu adamın işi gücü rahiplere sataşmaktı. Yiğitlik taslayan cins biriydi. Yanında dinden, rahibeden, papadan konuşulmasını istemezdi. Söylediklerine kulak verilse idi eğer manastırlar topa tutulur, kiliseler de yerle bir edilirdi. Ama pazar günleri ayine giderdi hazret... uzak kiliselere giderdi gizli gizli. Tırnağına çöp batsa yaygarayı basar, ne kadar papaz varsa çevrede tümünü başına toplardı. Çocuklarının tümü cizvit papazlarının eğitiminden geçmişti. Erkek kardeşi dünya evine kilise töreni ile girmeyi kabul etmedi diye onu gözü bir daha asla görmek istememişti. Her biri kendi türünün iğrençlik, alçaklık, ikiyüzlülük timsali...

Madam Tarves da kocasından aşağı kalacak değildi ya... O da dini derneklerin, hayır örgütlerinin başkanlığını yapar, onların yararına satışlar düzenlerdi. Anlaşılacağı üzere evde hiç durmazdı. Eve gelince, ev de kendi halinde gidebildiği yere kadar giderdi... Genelde hep geç dönerdi eve, kim bilir hangi cehennemden gelirdi. Üstü başı başkasının ten kokusuna bulanmış, iç çamaşırları kırış kırış olurdu. Ah! bu eve dönüşleri çok iyi biliyordum; hanımefendinin ne işler çevirdiğini ve toplantılarında ne kumpaslar döndüğünü hemen hissettirmişlerdi bana... Her şeye rağmen, bana karşı çok nazikti. Beni azarlamadığı gibi

* Yüzyıl sonu. (ç.n.)
** Gırgır. (ç.n.)
*** Paris yosmaları. (ç.n.)

ağzından kötü bir söz bile çıkmazdı... aksine bana çok yakın davranırdı... bir arkadaş gibi... Saygınlığını unuttuğu bile olurdu bazen, eh ben de saygı göstermem gerektiğini. Birlikte aptalca ve açık saçık şeylerden konuşurduk. Bazı ufak tefek özel işlerim için önerilerde bulunur, şıklık konusunda beni yüreklendirirdi. Beni gliserine, İspanyol parfümüne bulardı. Kollarıma kremler sürer, yüzümü pudralardı. Bir yandan da çenesi durmaz konuşur da konuşurdu:

– Anlıyor musunuz Mary... Kadın dediğiniz bakımlı olmalı, cildi yumuşak ve beyaz olmalı. Çok güzel bir yüzünüz var, meydana çıkarmak gerekir. Çok hoş bir vücudunuz var, bunu değerlendirmelisiniz. Bacaklarınız müthiş, onları gösterecek şeyler giymelisiniz... Böylesi daha uygun...

Memnundum halimden ama yine de endişem ve tanımlamakta zorlandığım kuşkularımdan kurtulamıyordum. Mutfakta bana anlatılan o garip öyküler hiç çıkmıyordu aklımdan. Ben hanımefendiye övgüler yağdırıp, bana yaptığı iyilikleri sayıp döktüğümde aşçı kadın şöyle karşılık veriyordu:

– Tabii canım, elbette... siz aynen devam edin, biz de neticeye bakalım... Onun derdi ne biliyor musunuz? Onun derdi zoru sizi oğlunun koynuna sokmak... oğlunu tutabildiğince evde tutup sokağa salmamak. Böylece bizim pintilerin cebinden daha az para çıkmış olacak... Aynı şeyleri başkalarıyla da denedi. Hatta kendi bayan arkadaşlarını bile aldı eve... evli kadınları... genç kızları... evet ya genç kızları bile aldı aşağılık kadın! Ama genç kızlar Mösyö Xavier'yi kesmiyorlar, daha çok yosmaları tercih ediyor bu çocuk... görürsünüz... görürsünüz...

Kin dolu bir özlemle şöyle ekledi:

– Ben sizin yerinizde olsaydım, biraz sıkıntıya girerdim belki ama olsun yine de paraları elime saydırtırdım peşin peşin!

Sözleri mutfaktaki arkadaşlar karşısında utandırdı beni, ama kendimi rahatlatmak için, hanımefendinin beni gizleme gereği bile duymadan gözdesi kabul etmesinin aşçı kadının kıskançlık damarını kabarttığını düşünmeyi tercih ettim.

Perdeleri açmak, çay servisi yapmak için her sabah saat dokuzda Mösyö Xavier'nin odasına giriyordum... Ne tuhaf... odasına kalbim çarparak, çekine çekine girerdim her seferinde... Uzun bir süre yüzüme bile bakmadı. Etrafında dört dönüyordum oysa. Nazik görünüp kendimi beğendirmek için giyeceklerini, banyosunu hazırlıyordum,

ama o, sabahın köründe rahatsız edilmekten hoşlanmadığını söylemek için uykulu ve hırçın bir sesle yakınmanın dışında bana tek bir laf bile etmiyordu. Bu ilgisizlik gururumu incitti, ben de kibar ve sessiz cilvelerimin dozunu artırdım. Her gün, o bir türlü gelmeyen şeyi bekliyordum ve Mösyö Xavier'nin bu sessizliği, beni aşağılaması, sabırsızlığımı iyiden iyiye artırıyordu. Beklediğim an geldiğinde ne yapacaktım? Bunu sormuyordum hiç kendime. Benim istediğim o beklenen anın gelmesiydi.

Mösyö Xavier gerçekten de yakışıklı bir delikanlıydı. Fotoğrafındaki halinden daha hoştu. İnce sarı bıyıkları –altından iki küçük yay gibiydiler– etli, davetkâr, al dudaklarını fotoğraftaki halinden daha belirgin kılıyordu. Sarı noktacıkların oynaştığı gök mavisi gözleri garip bir çekiciliğe sahipti. Hareketlerinde bir uyuşukluk, bir kızın ya da genç bir yırtıcı hayvanın acımasız ve bezgin zarafeti vardı. Boylu boslu, narin, çevikti. Son derece şıktı. Hissedilen edepsiz ve bayağı havasıyla güçlü bir çekim gücüne sahipti. Daha ilk günden beni çarpmış olması, onu o haliyle arzulamamın ötesinde bana karşı direnmesi veya daha çok ilgisizliği giderek bu arzuyu, arzu olmaktan çok daha ileriye götürdü, aşka dönüştürdü.

Bir sabah Mösyö Xavier'yi uyanmış ve yatağından çıkmış, buldum. Bacakları çıplaktı. Belleğim beni yanıltmıyorsa sırtında, mavi benekli beyaz ipekli bir gömlek vardı. Topuklarından biri yatağın kenarında, diğeri de halının üzerinde idi. Uygunsuz bir şeyleri çağrıştıran bir konumdaydı. Mahcup, geri çekilmek istediysem de beni çağırdı.

– Ne oldu, ne var? Girsene içeriye... Korkutuyor muyum yoksa seni? Sen hiç erkek görmedin mi ömründe?

Gömleğinin bir ucunu, üstte duran dizine doğru çekiştirdi. Kollarını bacağının üstünde kavuşturdu, vücudunu bir öne bir arkaya sallayarak beni arsızca uzun uzun inceledi, bense ağır ve zarif hareketlerle, biraz da kızararak şöminenin yanındaki sehpanın üzerine kahvaltı tepsisini yerleştirmekle meşguldüm.

– Sen ne hoş şeymişsin öyle... dedi... Ne zamandan beri burda çalışıyorsun?

– Üç hafta oluyor efendim.

– İşte bu şaşırtıcı bir şey!..

– Şaşırtıcı olan nedir efendim?

– Şaşırtıcı olan, senin çok güzel bir kız olduğunu şimdiye kadar fark etmemiş olmamdır...

Her iki bacağını gerdi ve halıya uzattı, bir kadınınkiler kadar yuvarlak ve beyaz olan baldırlarına bir şaplak indirerek:

– Gel yanıma! dedi.

Hafif yollu titreyerek yaklaştım yanına. Tek kelime etmeden beni belimden kavradı, kokladı, yanına, yatağın kenarına oturmaya zorladı.

Laf olsun diye karşı koyar gibi yaparak:

– Oh! Mösyö Xavier! diye iç geçirdim. Bırakın lütfen, ya sizinkiler görürse!

Gülmeye başladı.

– Benimkiler... oh! Annem babam öyle mi? Sıktı artık...

Her an kullanırdı bu sözü. Kendisine bir soru yöneltildiğinde, "Sıktı artık" diye yanıtlardı... Sıkılmadığı hiçbir şey yoktu...

Büyük taarruz anını biraz geciktirmek için, –zira bluzumun üzerindeki eli sabırsızlanıyor, giderek işgal alanını büyütüyordu– şöyle sordum:

– Aklımı kurcalayan bir şey var Mösyö Xavier... Hanımefendinin verdiği akşam yemeklerinde sizi neden göremiyoruz acaba?

– Bilmek isteyeceğinden emin değilim tatlım... Yo! Hayır, biliyor musun, hanımefendinin yemekleri açmıyor beni...

– Nasıl oluyor da, bu koca evde bir tek sizin odanızda papanın portresi yok? diye üzerine gittim.

Bu gözlemim gururunu okşadı ve şöyle karşılık verdi:

– Çünkü bebeğim ben, ben bir anarşistim... Din, cizvitler, papazlar... istemem kalsın... nasibimi aldım yeterince... sıktı artık. Annem ve babamın kopyası olan insanların dünyası değil mi bu? Aman eksik olsun!..

Şimdi artık daha rahat hisseder olmuştum kendimi Mösyö Xavier'nin yanında. Paris züppelerinin o gevrek aksanı ile konuşması, aynı sefahat merakı bana çok tanıdık geliyordu... onu yıllar, yıllar öncesinden beri tanıyor gibiydim sanki... Bu kez o sordu bana:

– Hadi, söyle bakalım... babamla kırıştırıyor musun?

Çok şaşırmış numarası yaparak:

– Babanız mı?.. diye sesimi yükselttim. Ah! Mösyö Xavier... onun gibi saygıdeğer biri!

Bu kez daha çok güldü, hatta kahkahayı basarak devam etti:

– Babam!.. ah! babam!.. Sen ne diyorsun, babamın yatmadığı hizmetçi kalmadı bu evde. Hizmetçiler onun en büyük tutkusudur. Onlardan başka kimse tahrik edemez babamı... Yani sen şimdi babamla hâ-

lâ kırıştırmadın öyle mi?.. Şaşırtıyorsun beni doğrusu.

– Yoo! Hayır, diye karşılık verdim... artık ben de gülüyordum... Ama ara sıra bana *Fin de Siècle, Rigolo... Petites Femmes de Paris* gazetelerini getiriyor.

Bu onu acayip neşelendirdi. Gülmekten kırılarak:

– Babam... diye bağırdı... hayır olamaz... Şu babam ömür adam doğrusu!..

İyiden iyiye havaya girmişti, komik bir ifade ile şöyle söyledi:

– O da annem gibi. Dün annem yine çıngar çıkardı. Onun ve babamın gururunu iki paralık ediyormuşum. Aklın alıyor mu senin? Din, toplum, daha bir sürü şey sıraladı... Bıktırdılar beni! Ben de şöyle dedim ona: "Benim güzel anneciğim, anlaşıldı, tamam.... Sen sevgililerinden vazgeçtiğin gün, ben de kendime çekidüzen vereceğim." İyi oturtmuşum ha, ne dersin! Böylece sesini kesti... Olmaz böyle şey, düşünebiliyor musun? Beni yaratanlar beni öldürüyorlar... Sıktı artık onların hikâyeleri... Ha sahi... Aklıma gelmişken Fumeau'yu tanıyorsun değil mi?

– Hayır, Mösyö Xavier.

– Tanırsın... Tanırsın... Anthime Fumeau?

– İnan olsun tanımıyorum.

– Şişman, oldukça genç, kırmızı suratlı biri. Son derece şık, Paris'in en iyi atları onda, hâlâ hatırlamadın mı?.. Fumeau... canım yılda üç milyonluk geliri olan adam... Tartelette Cabri de mi bir şey söylemiyor sana?.. Dünyada inanmam, mutlaka tanıyorsun...

– Size onu tanımadığımı söyledim ya!..

– Beni şaşırtıyorsun, yapma Tanrı aşkına, onu tanımayan yoktur. Hani şu Fumeau bisküvisi, hâlâ çıkaramadın mı? İki ay önce adli kurula çıkmıştı, hatırladın mı şimdi?

– Yemin ederim Mösyö Xavier, tanımıyorum bu adamı...

– Kaz kafalı sen de! Neyse... Geçen yıl bu Fumeau'ya bir kazık attım ki sorma gitsin... tam bir kazık... Bil bakalım ne yaptım?.. Tahmin edemiyor musun?

– Onu tanımıyorum bile, nasıl tahmin edebilirim ki?

– Madem öyle dinle bebecik... Bu Fumeau var ya... onu anneme ayarladım, doğru söylüyorum!.. Nasıl ama, iyi etmiş miyim? İşin matrak tarafı, iki ay içinde annem adamı üç yüz bin frangından etti... Ne yapsın kadın, eli mecbur, babam ve babamın işleri, anlarsın ya!.. Ah ah! Onlarda dümen istemediğin kadar, işlerini biliyorlar... Böyle olma-

saydı bizim ev şimdiye kadar göçmüştü, borç gırtlağa dayanmıştı. Papazlar bile göz yumuyorlardı bu işe... Eh... ne diyorsun bakalım?

– Demem o ki Mösyö Xavier, ailenize bakış açınız oldukça garip geliyor bana.

– Eh bu işler böyle canımın içi... Ne de olsa ben bir anarşistim... Aileymiş... sıktı artık...

Bu arada bluzumun, hanımefendiden bana kalan ve üstümde oldukça iyi duran bluzun kopçalarını açmaktan da geri kalmamıştı.

– Oh! Mösyö Xavier... Mösyö Xavier... Haylaz yumurcağın tekisiniz siz... Bu yaptığınız çok kötü ama...

Görünüşü kurtarmak için karşı koyar gibi yapıyordum. Ani bir hareketle elini yavaşça ağzıma götürdü.

– Sus bakayım, dedi.

Ve beni yatağa devirdi, bir yandan da:

– Oh! Ne kadar güzel kokuyorsun! diye fısıldıyordu. Seni küçük fahişe seni, annem gibi kokuyorsun...

O sabah hanımefendi özellikle çok nazik davrandı bana ve şöyle dedi:

– Hizmetinizden çok memnunum Mary, maaşınıza on frank zam yapıyorum.

– Her seferinde on frank yükseltirse diye düşündüm... yaşadık demektir... Böylesi daha uygun...

Şimdi tüm bunları bir kez daha düşününce ben de "sıktı artık" diyorum.

Mösyö Xavier'nin tutkusu, daha doğrusu hevesi uzun sürmedi. Benden çabuk "sıkıldı". Artık onu bir dakika bile tutamaz olmuştum evde. Sabah odasına girdiğimde yatağını bozulmamış ve boş bulurdum çoğu kez. Mösyö Xavier geceyi dışarıda geçirmiş anlamına gelirdi bu. Aşçı kadın onun ne mal olduğunu bilirmiş meğer, şöyle demişti bir keresinde: "Yosmaları tercih ediyor bu çocuk." Alışkanlıklarına, her zamanki eğlencelerine, zevklerine, sefahatlerine koşuyordu yine eskisi gibi... İşte böyle sabahlarda, kalbim sıkışır, kedere gömülürdüm.

İşin acı yönü ise Mösyö Xavier'nin duygudan yoksunluğu idi; Mösyö Georges gibi şair ruhlu biri değildi o. O "şey" dışında onun için varlığımın bir anlamı yoktu. "Şey" bitti... git işine... bir daha ilgilenmezdi benimle; kitaplarda ve tiyatroda olduğu gibi âşıkların ağzından dökülen o duygusal, romantik sözlerden hiçbirini etmezdi bana. Hoşlandığım hiçbir şeyden hoşlanmazdı ki zaten... Çiçekleri sevmezdi ör-

neğin, yakasına taktığı o iri karanfilleri saymazsak... İnsanın aklı fikri sevişmede olmadan, ruhu okşayan tatlı sözler söylemek, çıkar gözetmeden öpüşmek, sonsuza dek göz göze bakışmak, ne hoş olurdu oysa... Ama nerde!.. Erkek denen yaratık çok kabadır. Bu coşkuyu, bu saf ve soylu coşkuyu hissetmez içinde... Gerçekten de çok yazık!.. Mösyö Xavier'ye gelince; bildiği tek şey ahlâksızlık, zevk aldığı tek şey sefahat hayatıydı. Aşkta, ahlâksızlık ve sefahata dair olmayan her şey canını sıkardı onun.

– Yo! Hayır... biliyor musun, kafa ütüleyici bir şey bu... Şiir sıktı artık... Minik mavi çiçekmiş... sen en iyisi romantizmi babama sakla...

Doyuma ulaştığı an biterdi işim. Emirler yağdırdığı, efendi otoritesi ile horladığı, çocukça edepsiz şakalarıyla hırpaladığı, özelliği olmayan birine dönüşürdüm anında. Aşk oyuncağı iken ani bir geçişle, hizmet hayvanı oluverirdim. Dudağının kenarında beni yaralayan, aşağılayan bir gülüş, korkunç bir sırıtışla şöyle derdi:

– Babamdan n'aber? Hâlâ yatmadın mı sen onunla?.. Bu doğru mu?.. Beni şaşırtıyorsun...

Bir seferinde kendimi tutmayı beceremedim ve gözyaşlarına boğuldum, Mösyö Xavier kızdı bana:

– Yo, hayır, işte buna gelemem. Sana bir şey söyleyeyim mi, zırlamak, olay yaratmak... buna kafa ütülemek denir... Sen bunları kendine sakla canımın içi... yoksa... hadi sana eyvallah... Beni sıktı artık bu saçmalıklar.

Oysa ben mutluluktan hâlâ titrerken bana bu hazzı tattıran erkeğimi uzun uzun tutmak isterim kollarımda. Şehvetin o sarsıntılarından sonra masum bir dinlenmeye, sevgi ile kucaklaşmaya, tene vahşice saldıran o öpücüklere artık hiç benzemeyen şefkat öpücüklerine kaçınılmaz, büyük bir istek, ihtiyaç duyarım. Aşk cehenneminden, şehvet çılgınlığından sonra, sonsuz mutluluk cennetine... bütünlüğe, nefis bir sessizliğe, esrimenin masumiyetine ulaşmak isterim hep. Ama Mösyö Xavier esrimeden sıkılmıştı, üzerinden daha iki saniye bile geçmeden kollarımdan kurtarırdı kendini çünkü fiziksel olarak ne bu kucaklaşmaya ne de bu öpücüğe tahammülü vardı onun. Birkaç saniye önce kendimizden bir parçayı diğerine sunan biz değildik sanki, cinsel organlarımız, dudaklarımız, ruhlarımız aynı çığlık, aynı kendinden geçmişlik, aynı mükemmel ölümde birbirlerine karışmamışlardı sanki... Ben büyük bir heyecanla benimkilere kenetlenen bacaklarını bacaklarımın arasında biraz daha tutmak, başını göğsüme bastırmak isterken o

beni hoyratça iter, benden ayrılır ve yataktan fırlardı, bir yandan da:

– Yo hayır! sana bir şey söyleyeyim mi? Hiç hoş değil...

Hemen ardından bir sigara tellendirirdi.

Fantezilerinin tümüne fazlası ile yanıt vermeyi baştan kabul etmeme, şehvete yönelik tüm isteklerine baş eğmeme karşın yüreğinde şefkatin kırıntısına bile rastlamamaktan, ufacık da olsa bir sevgi izi bırakmamış olduğumu görmekten daha yürek parçalayıcı bir şey yoktu benim için. Ne akıl almaz, ne korkunç fantezileri vardı, onu bir Tanrı bilir... Bu sümüklü velet kokuşmuşun tekiydi... Kart heriften beterdi... Şehvet konusunda iktidarsız moruklardan, satanik papazlardan çok daha yaratıcı, çok daha vahşi idi.

Sanırım yine de sevebilirdim bu serseriyi, her şeye rağmen bir hayvan gibi kendimi adayabilirdim ona. O arsız, acımasız ama güzel suratını bugün bile içim sızlayarak anımsarım. Teninin güzel kokusunu, şehvet düşkünlüğündeki kâh hoyratlığı, kâh coşku vericiliği özlüyorum. Sayısız diğer dudakların çoktan silmiş olması gerektiği halde, dudaklarımda öpücüğünün kavurucu sıcaklığını, o acı tadını hissederim sık sık.

Ah! Mösyö Xavier... Mösyö Xavier!

Bir akşam, yemekten önce, üstünü değiştirmek için –giysisi içinde ne de zarifti Tanrım– eve geri döndüğünde, benim de eşyalarını büyük bir özenle banyoya yerleştirdiğim bir sırada benden sıcak su ister gibi rahat, kararlı, buyurgan bir ses tonu ile şöyle dedi:

– Beş *louis** var mı üzerinde? Bu akşam beş *louis*'ye çok ihtiyacım var. Yarın iade ederim paranı.

Doğru ya, hanımefendi daha o sabah vermişti aylığımı... biliyor muydu yoksa?

– Doksan frank var sadece diye yanıtladım, biraz utanmıştım. Benden para istemesi yüzündendi utancım belki de; daha çok, sanıyorum, istediği miktarın bende olmayışı utandırmıştı beni:

– Önemi yok... dedi... git getir bana şu doksan frangını... Yarın iade ederim...

Parayı aldı, kanımı donduran sert ve yavan bir tonla, "Tamam" dedi ben teşekkür beklerken. Sonra kaba bir şekilde ayağını bana uzatarak:

– Ayakkabımın bağcıklarını bağla, dedi küstahça. Çabuk ol, işim acele.

* *Louis*: III. Napolyon zamanında basılan altın para. (ç.n.)

Üzgün, yalvarır gibi baktım gözlerine ve:

– Bu akşam evde yemiyor musunuz Mösyö Xavier? diye sordum.

– Hayır, dışarıda yiyeceğim... elini çabuk tut!

Bağları bağlarken ağlamaklı:

– Yani, o pis kadınlarla âlem yapmaya mı gidiyorsunuz yine? Gece eve dönmeyeceksiniz anlamına mı geliyor bu? Bense geceyi ağlayarak geçireceğim... Hiç hoş değil bu yaptığınız Mösyö Xavier...

Sesi ciddileşti ve kırıcı oldu:

– Bunları söylemek için doksan frank ödünç verdiysen bana, al paranı senin olsun... al hadi.

– Hayır... hayır... diyerek içimi çektim. Bunun için olmadığını bal gibi biliyorsunuz.

– Madem öyle git başımdan, rahat bırak beni!

Çarçabuk giyindi... ve beni öpmeden, tek bir sözcük bile etmeden çekip gitti...

Ertesi gün paranın konusu bile edilmedi. Benim de istemek gelmedi içimden. Onda benden bir şeylerin olması hoşuma gidiyordu. İşten canları çıkan kadınları, geceleri kaldırımlarda kendilerini gelene geçene satan kadınları, hırsızlık yapan kadınları, cinayet işleyen kadınları, sevdikleri adama biraz para bulmak, onları minik armağanlarla şımartmak için tüm bunları seve seve yapan kadınları anlıyorum. İşte benim de başıma gelen bu... Gerçekten de aynen benim anlattığım gibi miydi başıma gelen? Ne yazık ki ben de bilmiyorum... Bazen bir erkeğin karşısında öyle gevşek hissederim ki kendimi... öylesine gevşek... iradesiz, cesaretsiz ve öylesine kancık... ah! evet... öylesine kancık!..

Hanımefendi bana karşı takındığı tutumu değiştirmekte gecikmedi. Önceleri ne kadar sevimli idiyse şimdi de o kadar sertti bana karşı; mızmız ve tedirgin ediciydi. Aptalın teki, beceriksiz, pasaklı, görgüsüz, hırsız olup çıkmıştım bir çırpıda. Başlangıçtaki o tatlı, o arkadaşça konuşması, sirke gibi keskin bir hal almıştı. Kırıcı, aşağılayan bir tonda emirler yağdırmaya başlamıştı. İç çamaşırlarını karıştırma ve pudra, krem seanslarına elvada demiştik. İlk geldiğim günlerde ve hâlâ da kendi kendime, hanımın, kadın meraklısı olup olmadığını sormama yol açacak kadar rahatsızlık veren sırdaşlıkları, müstehcen konulardaki önerileri son bulmuştu. Özünde, asla iyilik olmadığını çok iyi hissettiğim bu şüpheli arkadaşlık son bulmuş ve dolayısıyla beni kendi kötülüğü uğruna yücelten bu efendiye duyduğum saygı yok olup git-

mişti. Bu evin görünen görünmeyen ne kadar pisliği, ayıbı varsa hepsini bir bir yüzüne vurdum. İşi, eli maşalılar gibi kavga etmeye kadar götürüp, birlikte geçirdiğimiz günleri eski paçavralar gibi birbirimizin kafasına fırlattık...

– Benim evimi ne sandınız siz? diye bağırıyordu... Bir hizmetçinin evi falan mı yoksa?..

Küstahlığın bu kadarı da fazlaydı!.. Cevabımı yapıştırıyordum:

– Olur mu canım, ne münasebet!.. Tertemiz sizin eviniz... ne kadar övünseniz azdır... Ama siz? Hadi biraz da sizden söz edelim... Siz de mis gibisiniz... Ya beyefendi? Aman nazar değmesin! Sayesinde bu semtte, hatta Paris'te şanınız göklere ulaştı. Her yerde herkesin dilindesiniz... Ya eviniz?.. Bence kerhane. Üstelik, pek çok genelev sizinkinin yanında temiz kalır...

Böylece bu kavgalar giderek kızışıyor, en ağır hakaretlerin, en adi tehditlerin bini bir paraya gidiyordu. Ta sokak kızlarının, genelev sakinlerinin düzeyine kadar inmekteydi söz dalaşı. Sonra aniden ortalık duruluyordu. Mösyö Xavier'nin geçici bir hevesle bana tekrar yakınlaşması durumu düzeltmeye yetiyordu ne yazık ki! Ve yeniden başlıyordu şüpheli samimiyet, utanılası sırdaşlık, aylığın ikiye katlanacağı vaatleri, pılı pırtı armağanları, Simon kremine batıp çıkmalar, "böylesi daha uygun"lar... Hanımın bana karşı tavırları termometre misali, Mösyö Xavier'ye ayarlıydı. Annenin iyiliği evladının okşamalarının hemen ardından geliyordu, evladın benden yüz çevirmesini de annenin bana çektiği zılgıtlar izliyordu. Bu kalpsiz ve şımarık ufaklığın çalkantılı aşk hevesine uyarlanan sinir bozucu gelgitlerin arasında kalmış bir kurbandım. Bazen hanımefendinin bizi gözetlediği, kapımızı dinlediği izlenimine kapılırdım. İlişkimizin değişken seyrini yakından gözlediğini düşünürdüm. Ama hayır, onda kötülük içgüdüsü vardı, hepsi bu. Dişi köpeğin avının kokusunu esen rüzgârdan alması örneği, bizim hanımefendi de duvarların ötesinden, ruhların ötesinden alırdı kötünün kokusunu.

Beyefendiye gelince, işi başından aşkın, tezcanlı ve komik bir şekilde boy gösterir, evdeki olayların, gizli kapaklı kötü sahnelerin arasından sekip giderdi, sabahları dosyalarını ve içi dini broşürler, iğrenç müstehcen gazetelerle tıklım tıklım dolu olan iş çantasını eline alıp, pembe ve sinek kaydı suratı ile kaybolurdu. Akşamları, saygınlık simgesi kravatı ile, hareketleri biraz gevşemiş, günün hayır işlerinin ağır-

lığından olsa gerek sırtı hafifçe kamburlaşmış, Hıristiyan sosyalizmiyle dolup taşarak ağır adımlarla yeniden belirirdi. Düzenli olarak her cuma günü, aşağı yukarı hiç değişmeyen şu kaba güldürü sahnesi geçerdi aramızda:

– Bil bakalım ne var içinde? diye sorardı bana, çantasını göstererek.

– Müstehcen şeyler diye yanıtlardım gülerek.

– Hayır bilemedin... matrak şeyler var...

Sonra onları bana verir, duygularını ortaya koymadan önce tepkimi bekler, onun suç ortağıymışım gibi tebessüm etmekle yetinir, çenemi okşar, dilini dudaklarında gezdirerek şöyle söylerdi:

– Hey!.. Bizim ufaklık ne de gırgır şeymiş meğer...

Hiç bozuntuya vermez, nasılsa yakında önüme fıstık gibi bir fırsat çıkar, taşı gediğine koyarım düşüncesi ile, beyefendinin bu oyununa katılırdım.

Bir öğle sonrası çamaşırhaneye girdiğini görüp çok şaşırdım. Yalnızdım, mahzun bir halde dalmıştım işime. Daha o sabah Mösyö Xavier ile çok üzücü bir sahne yaşamıştım ve sanırım hâlâ olayın etkisindeydim. Beyefendi yavaşça kapıyı örttü, iş çantasını büyük masanın üstünde bir yığın oluşturan çarşafların yanına koydu ve bana doğru geldi. Ellerimi tuttu ve hafifçe okşadı. Kırpışan gözkapaklarının altından gözleri, güneşte kuluçkaya yatan kart bir tavuğun gözleri gibi fıldır fıldır dönüyordu. İnsanı ölesiye güldürecek bir hali vardı.

– Célestine... dedi... ben, ben size Célestine demeyi tercih ederim, sizce bir sakıncası yoksa tabii?

Gülmemek için kendimi zor tutuyordum.

– Neden olsun ki efendim, diye yanıtladım, kendimi savunmaya hazır bir halde.

– Pekâlâ öyleyse Célestine, sizi çok sevimli buluyorum... bunu söylemek istemiştim!

– Gerçekten mi efendim?

– Hatta çok güzel... çok, çok güzel!

– Yapmayın efendim.

Parmakları ellerimi bırakmış arzudan titreyerek bluzum boyunca ilerlemeye başlamıştı. Oradan da boynuma çıktı. Boynumu, çenemi, ensemi tombul ve gevşek parmaklarının dokunuşuyla piyano çalar gibi okşuyordu.

– Çok güzel... çok güzel! diye fısıldıyordu.

Beni öpmeye yeltendi, bu öpücüğü engellemek için biraz geriledim.

– Durun Célestine... yalvarırım size, sana yalvarıyorum! Sana sen diyebilir miyim? Kızmazsın değil mi?

– Hayır efendim... ama tuhafıma gider.

– Tuhafına gider öyle mi... seni küçük yaramaz seni... tuhafına gider ha? Ah! Ah! Sen beni tanımıyorsun henüz!..

Sesindeki ruhsuz ifade tamamen kaybolmuş, dudaklarına biraz salya bulaşmıştı.

– Dinle beni Célestine. Gelecek hafta Lourdes'a gidiyorum... Evet ya, hacı adaylarını götürüyorum Lourdes'a. Lourdes'a gelmek ister misin? Seni oraya götürmenin bir yolunu biliyorum ben... Gelmek ister misin? Kimsenin ruhu bile duymaz. Sen otelde kalırsın, etrafı gezer, canın neyi çekerse onu yaparsın. Ben de akşam otele gelirim... odanda, yatağında bulurum seni... seni küçük yaramaz seni!.. Ah! Ah! Sen beni tanımıyorsun hâlâ... Neler yapabileceğimi, bilmiyorsun. Bir yaşlının deneyimi, bir delikanlının deli deli akan kanı var bende. Göreceksin... göreceksin... Ah senin şu iri, şehvet dolu gözlerin yok mu!

Beni şaşırtan, yaptığı öneri değil –bunu çoktandır bekliyordum zaten–, bu öneriyi beklenmedik bir yöntemle yapmasaydı. Yine de soğukkanlılığımı elden bırakmadım. Ne kendisinin ne de karısının, her ikisinin de pis hesaplarının oyuncağı olmadığımı bu ihtiyar zamparaya göstermek ve onu aşağılamak için büyük bir istek duydum içimde. Suratının ortasına bir tokat indirir gibi şunları söyledim:

– Peki ama Mösyö Xavier? Mösyö Xavier'yi hesaba katmamış gibi bir haliniz var, ne dersiniz? Biz Hıristiyanlık uğruna akıtılan paralarla Lourdes'da aşna fişne yaparken o ne yapacak acaba buralarda, ha?

Bulanık, dürüstlükten uzak bir ışık... kapana kıstırılmış vahşi bir hayvanın bakışları parladı gözlerinin karanlığında... Kekeledi:

– Mösyö Xavier mi?

– Evet ya!..

-Bana ne diye Mösyö Xavier'den söz ediyorsunuz? Mösyö Xavier de nereden çıktı şimdi? Mösyö Xavier'nin bununla uzaktan yakından bir ilişkisi yok.

Küstahlığını daha da ileri götürerek:

– İnanayım mı yani sözünüze? Hadi canım siz de... bana kurnazlık yapmayın... Mösyö Xavier ile yatağa gireyim diye tutmadınız mı san-

ki beni? Evet mi? Hayır mı? Evet, öyle değil mi? Pekâlâ... Ben Mösyö Xavier ile yatıyorum... ama siz? Üzgünüm sözleşmede size yer verilmemiş. Dahası... size bir şey söyleyeyim mi beybaba, alınmayın ama hiç tipim değilsiniz.

Ve sonra da suratının ortasına bir kahkaha patlatıverdim.

Kıpkırmızı kesildi. Hiddetten gözleri çakmak çakmak oldu. Buna rağmen tartışmaya girmeyi güvenliği açısından yerinde bulmadı çünkü zırhlarımı geçirmiştim ben. İş çantasını kaptığı gibi kahkahalarımın eşliğinde tabanları yağladı.

Ertesi gün beyefendi beni yok yere, kaba sözlerle bir güzel azarladı... Kızdım... Hanımefendi üzerimize geldi... Sinirden kudurdum. Üçümüzün arasında geçen sahne öyle korkunç, öyle ığrençti ki, buraya aktarmamak daha doğru olur. Pisliklerini, namussuzluklarını yüzlerine vurmak için kullandığım deyimler dile getirilir gibi değil. Mösyö Xavier'ye ödünç verdiğim parayı geri istedim onlardan. Sinirden köpürüyorlardı, derken elime bir yastık geçirdim ve var gücümle onu beyefendinin kafasına fırlattım.

– Def olun! Gidin buradan, derhal, derhal, diye avaz avaz bağırıyordu hanımefendi, bir yandan da tırnaklarıyla yüzümü parçalamak istediğini gösteren hareketler yapıyordu.

– Sizin adınızı derneğimden siliyorum. Artık benim derneğimin üyesi değilsiniz... sizi sokak şırfıntısı... kız bozuntusu... orospu parçası sizi, diye bağırıyordu beyefendi, iş çantasına yumruklarını indiriyordu.

Sonuç olarak hanımefendi bir haftalık ücretimin üstüne yattı, Mösyö Xavier'ye ödünç olarak verdiğim doksan frangı iade etmeyi reddedip, parayı iç ettiği yetmezmiş gibi bana verdiği pılı pırtıyı geri istedi.

– Alayınız hırsızsınız, diye bağırdım, hepiniz pezevenksiniz...

Sonra da onları polis komiseri ve sulh yargıcı ile tehdit ederek çekip gittim.

– Rezalet çıksın istiyorsunuz demek. Peki öyleyse, edepsizler sürüsü!

Ne acıdır ki komiser bu işin kendisini ilgilendirmediğini söyledi. Sulh yargıcı ise işi örtbas etmemi salık verdi ve şöyle izah etti:

– Öncelikle matmazel, size kimse inanmaz... Mantıklı olan da bu, böyle bilin... Sorarım size... bir hizmetçi efendisi karşısında haklı çıkmayı başarırsa bu toplumun hali ne olur?.. Toplum diye bir şey kalmaz matmazel... Bunun adı anarşi olur...

Bir davavekiline başvurdum. İki yüz frank istedi. Mösyö Xavier'ye yazdım, yanıt vermedi. Oturup hesap yaptım. Üç buçuk frangım kalmıştı geriye ve tabii bir de sokak kaldırımları...

XIII

13 Kasım.

Ve yeniden Neuilly'de buluyorum kendimi, hizmetçilere iş bulma bürosu görevini de üstlenen, bir tür sığınma evinde, Notre-Dame des Trente-six-Douleurs'ün rahibelerinin yanındayım. Büyük bir bahçenin içinde beyaz cepheli –hakkını yememeli– güzel bir yapı burası. Her elli adımda bir Meryem Ana heykelleri ile süslü bahçede, toplanan yardım paraları ile inşa edilen yepyeni, harika küçük bir kilise göze çarpıyor. Koca koca ağaçlar çevreliyor etrafını. Her saat başı çalan çan sesleri geliyor kulağa. Çanların sesini duymak ne hoş!.. çan sesleri ile uyanır insanın içinde, unutulmuş pek çok eski anı. Çanlar çalınca kapanır gözlerimi ve dinlerim, belki de hiç görmediğim ama yine de ta-

nımakta zorlanmadığım, çocukluğumun, gençliğimin birbirine karışmış anılarından çok hoş sahneler getiririm gözlerimin önüne; Bröton gaydalarını duyarım. Fundalıkları, çakıllı kumsalı, bayramlarda ağır ağır akıp giden kalabalığı görürüm... Dinn... dan... donn!.. Neşeli sayılmaz bu anılar, neşe ile pek ilgisi yok, aslında hüzünlü sayılır, aşk gibi hüzün verici. Ama yine de ben severim... Paris'te sokak satıcılarının korna sesinden ve tramvayların sağır edici çıngıraklarından başka bir şey duyulmaz oysa...

Notre-Dame des Trente-six Douleurs rahibelerinin konağında, çatı katında, kümes gibi yatakhanelerde yatılır. Kasapların attığı etler, çürümüş sebzelerle zar zor doyulur ve bu kuruma günlük yirmi beş kuruş ödenir. Anlayacağınız size iş bulunca aylığınızdan keserler. Buna da size karşılıksız iş buluyoruz derler. Bunun dışında, genelevlerin borçlandırdıkları kadınlar gibi sabahın altısından akşamın dokuzuna kadar çalışmak gerekir. Dışarı çıkış diye bir şey asla söz konusu değildir. Yemek saatleri ve dini vecibeleri yerine getirmek için kullanılan zamanlar teneffüsten sayılır. Mösyö Xavier olsa, "İşleri iş bu iyiliksever rahibelerin" derdi herhalde. İyilikleri mükemmel bir tuzaktan başka bir şey değil... Sözün kısası sizi kandırıyorlar. Enayi geldim, enayi gideceğim bu dünyadan... Bunca bedeli ağır deneyim, bunca mutsuzluk bana bir şey öğretmedi, ders almadım gitti. Akıllı görünüp, bağırıp çağırmama bakmayın, herkes tarafından kafalandım hep.

Arkadaşlar Notre-Dame des Trente-six-Douleurs rahibelerinden pek çok kez söz etmişlerdi bana:

– Evet canım, bu eve çok şık kişiler gelirmiş, diyorlar; kontesler, markizler, falan işte. Acayip iyi bir yer kapabilirmiş insan.

İnanırdım ben de. O kötü günlerde –kaz kafalıyım çünkü– içim sımsıcak olarak anımsamıştım Pont-Croix rahibelerinin yanında geçirdiğim mutlu yılları. Zaten bir yere gitmek zorundaydım, cep delik olunca gurur da kalmıyor.

Oraya vardığımda, kırka yakın hizmetçi vardı. Pek çoğu çok uzaklardan gelmişti. Ta Brötanya'dan, Alsace'tan ve güneyden. Daha önce hiçbir yerde çalışmamış acemi, sakar, külrengi tenli, sinsi ve tuhaf bakışları manastır duvarlarının ötesinden Paris'in büyüsüne çevrilen kızlardı bunlar. Diğerleri ise benim gibi işinden olan, feleğin çemberinden geçmiş kişilerdi.

Rahibeler, nereden geldiğimi, elimin hangi işlere yatkın olduğunu, iyi hal kâğıtlarımın olup olmadığını, ne kadar paramın kaldığını sordu-

lar. Yalan yanlış bir sürü şey anlattım onlara, daha fazla bilgi istemeden kabul ettiler beni:

– Vah sevgili çocuk! Biz ona güzel bir yer bulacağız, dediler.

Biz hepimiz onların "sevgili çocuklar"ıydık. Vaat edilen o güzel yeri beklerken bu sevgili çocuklardan her biri, yetenekleri doğrultusunda bir iş tutardı. Kızlardan bir kısmı mutfak ve temizlik işleri ile uğraşırken, diğerleri bahçede çalışır; ırgat gibi toprağı bellerlerdi... Beni hemen dikiş işine verdiler, Rahibe Boniface'ın dediğine bakılırsa esnek parmaklarım ve seçkin bir görünümüm varmış. İşe, papazın pantolonlarını ve o ara kilisede bir dizi vaaz veren, bir tür Kapüsen olan papazın donlarını onarmakla başladım. Ah bu pantolonlar!.. Ah bu donlar! Orası kesin ki hiç benzemiyorlardı Mösyö Xavier'ninkilere. Daha sonra, kilise işlerini azaltıp tamamen dünyevi işler verdiler elime; ince zarif iç çamaşırları işlemeye başladım, bana beni kendi dünyamda hissettiren tam bana göre şeyler. Bu müessese ile ilgilenen zengin hayırsever kadınların rahibelere ısmarladıkları şık bebek takımları ve zarif çeyiz sandıklarını hazırlamaya başladım böylece.

Önceleri, geçirdiğim bunca ruhsal sarsıntıya, kötü beslenmeme, papazın pantolonlarına, özgürlüğümün kısıtlanmasına ve görebildiğim kadarı ile çok acı bir şekilde sömürülmemize rağmen, bu sessiz ve huzurlu ortamdan gerçek bir haz aldım. Mantığımı fazla çalıştırmıyordum... Dua etme isteği yerleşmişti yüreğime. Umutsuzluk, ya da daha çok geçmişteki davranışımdan kaynaklanan bir tür yorgunluk beni derin bir pişmanlık duygusunun içine sürüklüyordu. Üst üste papaza günah çıkarmaya gidiyordum, hani şu pis pantolonlarını onardığım, içten dindarlığıma rağmen yine de bende saygısızca ve çılgınca duygular uyandıran papaza. Çok komik bir herifti papaz; yusyuvarlak, kıpkırmızıydı. Sert tavırlı ve sert dilliydi. Yaşlı bir teke gibi kokuyordu. Üstelik garip sorular sorardı, genellikle de okuduğum kitaplar üstünde dururdu:

– Armand Silvestre'den ha? Anladım... ah! Aman Tanrım! Kesinlikle ahlâksız şeylerdir... *Taklit** yerine geçecek bir şey değil ama tehlikeli de sayılmaz. Okunmaması gereken kitaplara gelince, bunlar inançsızlık üzerine yazılanlardır, din aleyhtarı olan kitaplar... Mesela; Voltaire. Bakın asla... Asla Voltaire okumayın... çok büyük bir günahtır... Renan'dan da bir şey okumayın... Anatole France'tan da... İşte size

* İsa'nın Taklidi: Güçlü, kolay anlaşılır bir Latinceyle XV. yüzyılda kaleme alınmış, son derece özgün, dinsel bir yapıt. (yay. haz.)

tehlikeli kitaplar.

– Ya Paul Bourget, peder?

– Paul Bourget!.. O doğru yola girmek üzere... Olmaz demiyorum... Olmaz demiyorum. Ama Katolik düşüncelerinde samimi değil... henüz değil, en azından kafası fazla karışık. Sizin Paul Bourget bana bir leğeni hatırlatır; içine yıkamak üzere her tür şeyin atıldığı, sabun köpükleri ve küllar arasında Zeytin Dağı'nın* zeytinlerinin de yüzdüğü bir leğeni... Daha bitmedi, alın size Huysmans... mesela o katıdır... ah lanet olsun, çok katıdır... ama Ortodoks'tur.

Ve şöyle anlatıyordu:

– Nerede kalmıştık? Ha evet! Vücudunuzla çılgın şeyler yapıyordunuz öyle mi? İşte bu iyi şey değil... Tanrım! Bu her zaman kötüdür. Günah işlemek için günah işlemek... Hiç olmazsa efendilerle olsaymış, inançlı kişilerse elbette; tek başına ya da kendine benzeyen insanlarla işlemekten daha iyidir. Bu affedilir bir günah sayılır... Tanrı'yı daha az kızdırır. Belki de bu insanların ayrıcalığı vardır... pek çoğuna verilmiştir bu ayrıcalık...

Tam Mösyö Xavier ve babasının adını söylüyordum ki kendisine:

– İsim istemez, diye bağırdı... Ben sizden isim istemiyorum, sakın isim vermeyin bana, hiçbir zaman. Ben polis değilim. Zaten adını söylediğiniz kişiler zengin, saygıdeğer kişilerdir; son derece dinibütün kişilerin adını veriyorsunuz bana... Aslına bakarsanız, suç sizin, ahlâk kurallarına ve topluma karşı çıkıyorsunuz.

Bu gülünç söyleşi ve özellikle de aklımdan bir türlü silemediğim, bu pantolonların tedirgin edici ve insani görüntüsü dine karşı duyduğum ilgiyi ve pişmanlık duygularımı azaltmaya yetti. İş de beni sıkmıştı artık, mesleğime karşı duyduğum özlemi kamçılıyordu. Bu hapishaneden kaçıp kurtulmak, banyoların mahremiyetine geri dönmek isteği ile yanıp tutuşuyordum. Güzel kokulu çamaşırlarla dolup taşan dolapları, taftaların kabardığı, dokunmaya doyamadığım saten ve kadifelerin hışırdadığı gardıropları ve hele hele banyoları, mis kokulu sabunların sarışın bedenlerde köpürdüğü banyoları iç geçirerek anımsıyordum. Mutfaktaki dedikodular... akşamları merdivende ve yatak odalarında geçen beklenmedik serüvenler! Gerçekten de çok ilginç! Orada iken bu tür şeyler benim midemi bulandırırken, işsiz kaldığımda gözümde tütüyor... Bıkmıştım artık, son derece bıkmıştım, rahibelerin Levallois pazarından aldıkları ekşimiş frenküzümü reçelini ye-

* Calvarium: İsa'nın çarmıha gerildiği Golgotha Tepesi (Zeytin Dağı). (ç.n.)

mekten içim dışıma çıkmıştı. İyiliksever kadınların çöp arabasından bulup buluşturdukları ne varsa bize uygundu.

Beni asıl çileden çıkaran, bizi durmadan uluorta, sürekli bir yüzsüzlükle sömürmeleriydi. Çevirdikleri numara çok basitti; saklamıyorlardı bile denebilir. Sadece, kendilerine yarar sağlamaktan yoksun kızlara iş buluyorlardı. İşlerine yarayan kızlara ise tutsak gibi el koyuyor, güçlerini, yeteneklerini ve saflıklarını kötüye kullanıyorlardı. Hıristiyan yardımseverliği görünümü altında, hizmetçi ve işçi sahibi olmanın yolunu bulmuşlardı; onların sırtından gelir sağladıklarından başka, ruhları sızlamadan akıl almaz aşağılık bir dalavere ile onları soyup soğana çeviriyorlar, minicik gelirlerine el koyuyorlardı... Ve masraflar arttıkça artıyordu.

Önce ufak yollu yakındım, sonra ise bir kez olsun görüşme odasına çağrılmadığını dile getirdim sertçe. Masum rollerindeki saman altından su yürüten rahibeler şikâyetlerimin tümüne şöyle yanıt veriyorlardı.:

– Biraz sabır, sevgili çocuğum. Sizi unutmadık sevgili çocuğum, mükemmel bir yer arıyoruz size... çok özel bir yer olsun istiyoruz... size neyin uygun olduğunu biliyoruz... Sizin için arzuladığımız ve sizin hak ettiğiniz tek bir yer olsun çıkmadı şimdiye kadar.

Günler, haftalar akıp gidiyordu, hiçbir yer bana uygun değildi, hiçbiri yeterince özel değildi benim için... Ve masraflar arttıkça artıyordu...

Yatakhanede bir nöbetçi olmasına karşın her gece tüyler ürperten olaylar olurdu. Nöbetçi denetimini bitirip herkesi de uykuda sanıp çekilir çekilmez beyaz gölgelerin kalktığı, kapalı perdelerin altındaki diğer yataklara süzüldükleri görülürdü. Sonra da soluk soluğa öpüşme sesleri, kesik kesik çığlıklar, sessiz gülüşmeler, fısıldaşmalar duyulurdu... Arkadaşlarımız hiç sıkılmıyorlardı doğrusu... Yatakhanenin ortasında tavandan sarkan lambanın ölgün ve titrek ışığında defalarca edepsizliğin daniskası sahnelere tanık oldum; insana özgü olmayan acı sahnelerdi bunlar. Rahibeler, yüksek ahlâklı kadınlar bir şey görmemek için gözlerini kapıyor, bir şey duymamak için kulaklarını tıkıyorlardı... Evlerinde skandal çıksın istemedikleri için –aksi halde suçluları kovmak zorunda kalırlardı– bu korkunç şeyleri görmezden gelip seslerini çıkarmıyorlardı... Ve masraflar arttıkça artıyordu.

Neyse ki, sıkıntılarımın en yoğun olduğu sırada, Üniversite Sokağı'ndaki evde çalışırken tanıdığım ve kendisine Cléclé adını taktığım

eski bir arkadaşım olan Clémence'i binadan içeri girerken görmek çok sevindirdi beni... Clémence çok sevimli bir kızdı; sapsarı, pespembe, anasının gözü biriydi. Yaşam doluydu, neşeliydi!.. Her şeye güler, her şeyi kabul eder, her yere uyum sağlardı. Fedakâr ve sadık arkadaşımın tek bir zevki vardı; hizmet etmek. Şehvet düşkünlüğü iliklerine işlemişti. Çok doğal, saf ve neşeli olması nedeni ile bu tutkusu iğrenç karşılanmazdı. Şehveti bir bitkinin çiçeklerini, örneğin bir kiraz ağacının kirazlarını taşıdığı gibi taşırdı... Sevimli bir kuş gibi öten düşük çenesi birkaç gün de olsa bana sıkıntılarımı unutturdu, içimdeki isyanı bastırdı... Yataklarımız yan yanaydı, bundan yararlanıp daha ikinci gece aynı yatağa girdik. Ne yapayım? Belki ona özenme... belki de uzun zamandan beri içimi kemiren merakı dindirme gereksinimi idi.... Bu, aslında Cléclé'nin tutkusuydu... dört yıl öncesine dayanıyordu. Bir generalin eşi olan, hanımefendilerinden biri tarafından baştan çıkarıldığından beri bu böyleydi...

Birlikte yattığımız gecelerden birinde alçak sesle, komik fısıltılarla, Versailles'da oturan bir hâkimin evinden geldiğini anlatmıştı:

– Düşün ki odada hayvandan başka bir şey yoktu... kediler... üç papağan... bir maymun ve iki köpek... ve bunların tümüne bakmak gerekiyordu. Ne yapsak yeterli gelmezdi onlara, yaranamazdık... Bize ne yedirseler beğenirsin!.. evin değişmez kuralı... yemek artığı... Ya onlara?.. Kümes hayvanlarından çekilen ziyafetin artıkları, sonra kaymak, pasta ve Evian suyu, canım!.. Evet ya, bu pis hayvanlar Evian suyundan başka bir şey içmezlerdi, tifo yüzünden... Versailles'da salgın vardı da. O kış, hanımefendi kedilerle maymunun yattığı odaya kurmak üzere odamdaki sobayı söktürmek yüzsüzlüğünü gösterdi. Ya işte böyle! Aklın alabiliyor mu bunu?.. Nefret ediyordum onlardan, özellikle de köpeklerden birinden... Sürekli eteklerimin arasında dolaşan iğrenç, ihtiyar fino köpeğiydi, tekmelerime aldırış ettiği yoktu. Ertesi sabah hanımefendi onu döverken yakaladı beni... Sahneyi gözünün önüne getir bir kere... Apar topar kapı dışarı etti... Bu köpeğin marifetini bir bilseydin canım...

Kahkahalarını memelerimin arasında, göğsümde bastırarak şöyle anlattı:

– Dinle bak... bu köpek var ya... işte bu köpekte bir erkeğin arzuları vardı... diye bitirdi sözünü.

Pes artık! Şu Cléclé yok mu! Öyle komik ve sevimliydi ki!..

Hizmetçilerin peşini bırakmayan belaları da, ömür billah üzerlerine çöreklenen zalim sömürüyü de kimse tahmin edemez. Bazen efendiler, bazen hayırsever kurumlar, bazen de simsarlar –arkadaşları saymazsak tabii, aralarında gerçekten de belalıları vardır– sömürür dururlar. Kimsenin kimse ile ilgilendiği yoktur. Her biri kendinden kötü durumda olanın sefaleti ile eğlenir, onun sefaletinden ziftlenir. Sahne değişir, dekor başka bir biçim alır; farklı ve düşman sosyal çevrelerden geçersiniz. Tutku hep aynı kalır, iştah hep aynı iştah. Burjuvanın küçük apartman dairesi, bankerin görkemli evi; her ikisinde de aynı pisliği görür ve aynı acımasızlığa toslarsınız. Yani benim gibi bir kız için sonuç baştan ilan edilmiştir; yenilgi... Ne yaparsa yapsın, nereye gidersе gitsin, değişmez. Yoksullar, insan gübresidir; orada yaşam ekini biter, zenginlerin biçtiği neşe ekini biter ve zenginler onları zalimce bize karşı kullanırlar...

Kölelik kalkmışmış güya... Güleyim bari! Madem öyle biz hizmetçiler kimiz? Köle değilsek neyiz?.. Kölelikle birlikte gelen ahlâksızlık, kaçınılmaz kader olan çürümüşlük, kinle beslenen isyan gibi özellikleri ile adı konmamış köleyiz biz. Kısacası bal gibi köleyiz biz! Hizmetçiler efendilerden öğrenirler ahlâksızlığı... Temiz, saf girerler işe, böylesi vardır bu meslekte... ahlâksız alışkanlıklarla tanışır tanışmaz kokuşurlar anında... varsa yoksa kötülük; göz onu görür, ciğer onu teneffüs eder, el ona dokunur. Anbean, günbegün şekillenir bu ortamda hizmetçiler. Karşı konamaz kötülüğe, tam aksine, ona hizmet etmek zorunluluğu vardır, saygı duymak, üstüne titremek... Ve isyan bayrağı kaldırır onu yeterince memnun etmekten yoksun olanlar, doğal gelişmesini engelleyen zincirleri kıramayanlar. İşte bu akıl almaz bir şey! Bizden her konuda dürüstlük isterler, her konuda boyun eğme, alabildiğine özveri, cesaret ve her konuda cömertlik; sadece kötülük okşar efendilerin gururunu ve bir de çıkarlarına hizmet edenler: Bunların tümü horgörü ve bir de ayda otuz beş ila doksan frank ücret uğruna. Yok artık!.. Bu kadarı da fazla!.. Buna bir de hiç bitmeyen bir kavga içinde olduğumuzu, çalıştığımız yerin yarım yamalak geçici lüksü ile ertesi gün işsiz kalmak korkusu arasında kaldığımızı ekleyin; dahası var, bizi yaralayan kuşkulu gözleri her an üzerimizde hissederiz, gözümüzün önünde kapılar sürgülenir, çekmeceler kilitlenir, hatta yetmez üç kez çevrilir anahtar, içki şişelerine işaret konur, kuru pastalar, erikler sayılır, her an ellerimiz, ceplerimiz, eşyalarımız gurur kırıcı polis bakışları ile araştırılır. Çünkü suratımıza "Hırsız!.. Hırsız!.. Hırsız!.." diye haykırmayan

tek bir kapı, tek bir dolap, tek bir çekmece, tek bir şişe, tek bir eşya yoktur evde. Bu korkunç eşitsizlik, alın yazısındaki tüyler ürperten bu farklılık karşısında sürekli aşağılanmamızı da ekleyin bunlara. Samimi davranışlara, tebessümlere, armağanlara rağmen bu alın yazısının hanımefendilerle aramıza koyduğu aşılmaz boşluğu, uçurumu, içten içe gelişen kin duygusunu, bastırılmış arzuları ve gelecekteki intikamı; sevgisiz, adaletsiz yaratıklar olan bu varsıl kişilerin kaprisleri ve hatta yaptıkları iyiliklerle anbean daha belirgin, daha onur kırıcı, daha aşağılayıcı hale dönüşen aramızdaki bu farklılığı, onu da ekleyin. Bir an olsun ölümcül ve haklı bir kin, öldürme arzusu duyabileceğimizi düşündünüz mü?.. Evet ya, aşağılık, utanç verici bir şeyi tanımlarken efendilerimiz acımasızca insanlığımızı reddeden bir tiksintiyle yüzümüze karşı bağıra bağıra: "Onda hizmetçi ruhu var... bu duyguya ancak hizmetçilerde rastlanır...." dediklerinde öldürme arzusu duyabileceğimizi... Bu cehennemde başka ne olmamızı beklerdiniz ki? Güzel giysilerim olsun istemez miydim? Öyle mi düşünüyor hanımefendiler? Güzel arabaların içinde gezmek, sevgililerimle eğlenmek istemez miydim? Benim de hizmetçilerim olsun istemez miydim? Bize özveriden, dürüstlükten, bağlılıktan dem vururlar... Yo, ama bu uğurda siz kendinizi paralardınız değil mi, kancık karılar sizi!..

Bir seferinde Cambon Sokağı'ndaydı... –vay be saymakla bitmiyor, amma da yer değiştirmişim!– efendiler kızlarını evlendiriyorlardı. Armağanları sergilemek için görkemli bir davet verdiler. O kadar çok armağan vardı ki, bir nakliyat kamyonunu doldururdu herhalde. Baptiste'e –Baptiste oda hizmetçisiydi– şöyle sordum şamata olsun diye:

– Eee... Baptiste, sizden ne haber? Hani sizin armağanınız?

– Armağanım mı? dedi omuzlarını silkerek.

– Hadi, söyleyin bakalım!

– Yataklarının altına ateşlenmiş bir bidon benzin... Bu da benim armağanım işte...

Çok şık bir cevaptı, şu Baptiste denen adam tam bir siyasetçiydi doğrusu.

– Eee, ya sizinki Célestine? diye sordu bu kez.

– Benimki mi?

Ellerimi pençe gibi kıvırdım, tırnaklarımı bir surata vahşice geçirmeye hazır vaziyette şöyle dedim:

– Gözlerine sokmak için tırnaklarım...

O sırada hünerli parmakları ile çiçekleri ve meyveleri kristal bir kaba özenle yerleştirmekle meşgul olan baş uşak kendisine hiçbir şey sormamış olmamıza karşın gayet sakin bir tonda şöyle girdi konuşmamıza:

– Bana sorarsanız, ben kilisede suratlarına bir şişe kezzap dökmekle yetinirdim...

Ve bunu söyledikten sonra iki armudun arasına bir gül sapladı.

Evet ya! Onları sevmek!.. İlginç olan şu ki intikam almak için bu tür fırsatlar çok az geçer elimize... Örneğin bir aşçıyı ele alalım... efendilerinin yaşamını her gün ellerinde tutar... tuz niyetine, bir tutam arsenik... sirke niyetine de bir gıdım striknin attı mı tamamdır... ama hayır!.. hayır yapmaz... Acaba diyorum, söyledikleri gibi gerçekten de, kanımıza hizmetçilik ruhu mu işlemiş yoksa?

Ben eğitimli biri değilim, içimden geçenleri, gözlerimin gördüklerini yazarım sadece... ve diyorum ki, tüm bunlar hiç hoşuma gitmiyor; her kim ki çatısının altında ister dünyanın en sefilini, ister kızların en müsveddesini barındırır onu korumakla, mutlu etmekle yükümlüdür... Ve yine diyorum ki ben; eğer efendi bunu bize vermezse bizim onu almaya hakkımız doğar; ister cebinden, ister kanından...

Ve sonra, sonrasını boş ver, yeter bu kadar... Başımı ağrıtan, midemi altüst eden bu tür şeyleri düşünmekle iyi etmedim, iyisi mi anılarıma döneyim ben yine...

Notre-Dame des Trente-six-Douleurs rahibelerinden güçbela kurtuldum. Cléclé'nın aşkına, bana tattırdığı hoş ve yeni duygulara rağmen bu kodeste çok fazla zaman geçirdiğimi düşünüyordum ve birdenbire özgürlüğe susayıvermiştim. Gitmekte ne denli kararlı olduğumu anlayınca iyilik timsali rahibeler anında kırk tane iş buldular bana, benden başkasına uygun iş yokmuş gibi... Ama, genelde –aptalım dediysem de her zaman değil– anlarım çevrilen dolapları... Bu işlerin tümünü, her birine birer bahane bularak, geri çevirdim. Bu saygıdeğer rahibelerin suratları görülmeye değerdi... çok komikti... Akılları sıra beni yaşlı softa karıların yanına yerleştirecek ve maaşıma el koyup pansiyon ücretimi faizi ile birlikte alacaklardı... Bu kez onlara oyun oynama zevki bana aitti...

Bir gün, Hemşire Boniface'a hemen o akşam ayrılmak niyetinde olduğumu bildirdim. Kollarını havaya kaldırarak şunları söyleme yüzsüzlüğünü gösterdi:

– Fakat sevgili çocuğum, bu mümkün değil.

– Nasıl, mümkün değil yani?

– Ama sevgili çocuğum böyle çekip gidemezsiniz bu evden... Yetmiş franktan fazla borcunuz var bize. Önce bu yetmiş frangı ödemelisiniz...

– İyi de ne ile ödeyeceğim, diye yanıtladım. Beş param yok... Avcunuzu yalayın siz...

Rahibe Boniface bana kinlenerek baktı, daha sonra vakur ve ciddi bir tarzda şöyle konuştu:

– İyi de matmazel, bu yaptığınıza düpedüz soygunculuk dendiğini biliyorsunuz değil mi?.. Hatta bizim gibi zavallı kadınları soymak, soygundan da öte bir şey... öyle bir günah ki bu, Tanrı cezanızı verir sonra. Siz yine de iyi düşünün...

İşte o zaman tepem attı:

– Vay, demek öyle ha? diye haykırdım. Burada kim kimi soyuyormuş bakayım, ben mi sizi, yoksa siz mi beni? Yamansınız doğrusu sevgili rahibelerim...

– Matmazel, benimle böyle konuşmaktan men ederim sizi...

– Öf! Beni rahat bırakın, yetti be... Siz ne söylemeye getiriyorsunuz? İşinizi görüyoruz... sabahtan akşama kadar öküz gibi çalışıyoruz sizin için. Yığınla para kazandırıyoruz. Önümüze attığınız yiyecekleri köpekler bile yemez. Üstelik bir de size para ödeyecekmişiz! Bu ne küstahlık!

Rahibe Boniface'ın yüzü kireç gibi oldu, kaba, pis, hakaret dolu sözcüklerin dilinin ucuna kadar geldiğini, dökülmeye hazır olduklarını hissettim. Onları dile getirmeye cesaret edemedi ve kekeleyerek şunları söyledi:

– Kapayın çenenizi! Utanmaz, imansız bir kızsınız siz...Tanrı cezanızı verecektir... Gidin, eğer istiyorsanız... eşyalarınıza el koyuyoruz.

Meydan okur gibi önüne dikildim, yüzüne dik dik bakarak:

– Hele bir yapın da göreyim! dedim. Deneyin isterseniz eşyalarıma el koymayı... Deneyin de anında polis kapınıza dikilsin... sizin dinden anladığınız, papazların pis donlarını üstünkörü yamamak, zavallı kızların ekmeklerini ağızlarından almak, yatakhanede her gece olan biten korkunç şeylere göz yummaksa bilmem artık...

Rahibe hazretleri sapsarı kesildi. Sesi ile benimkini bastırmaya çalıştı.

– Matmazel.... Matmazel...

– Her gece yatakhanede olup biten pislikleri bu nedenle bilmezlikten geliyorsunuz! Yalan mı? Gözlerimin içine baka baka bundan haberiniz olmadığını söylemeye cesaretiniz var mı, ha? Üstelik onları bu yola teşvik bile ediyorsunuz çünkü onlar sizin gelir kaynağınız... evet doğru, onlar sizin gelir kaynağınız!

Bedenim sarsılarak, nefes nefese, boğazım kuruyarak şöyle noktaladım suçlamamı:

– Din bu mu? Hapishane mi yani? Genelev mi?.. Eğer öyleyse alın dininizi başınıza çalın... Eşyalarım, anlıyor musunuz? Eşyalarımı istiyorum ben... bana eşyalarımı hemen şimdi vereceksiniz.

Hemşire Boniface korktu.

– Yoldan çıkmış bir kızla tartışmak istemiyorum, dedi vakur bir sesle... Pekâlâ.. gideceksiniz madem öyle.

– Eşyalarımla mı?

– Eşyalarınızla...

– Oldu... Oh be! Buradan eşyaları almak için çıngar çıkarmak gerekiyormuş meğer... Gümrükten de beter burası...

Gerçekten de gittim, hem de o akşam... Cléclé, çok nazik davrandı doğrusu, birkaç kuruşu varmış meğer bir köşede... yirmi frank ödünç verdi bana... Sourdière Sokağı'ndaki pansiyona gidip bir oda tuttum. Kendime bir kıyak yapıp Porte-Saint-Martin'den bir balkon bileti aldım. *Les Deux Orphelines** oynuyordu. Bu kadar mı olur, beni anlatıyorlardı sanki...

Nefis bir gece geçirdim ağlayarak; ne ağladım, ne ağladım!..

* İki Yetim Kız. (ç.n.)

XIV

18 Kasım.

Rose öldü. Gerçekten de kara bulutlar çöktü Yüzbaşı'nın evinin üstüne. Zavallı Yüzbaşı!.. Gelinciği öldü... Bourbaki öldü... Şimdi de sıra Rose'da. Birkaç gündür iyi değildi zaten, önceki gece ani bir akciğer kanaması ile gitti. Bu sabah gömdüler onu. Çamaşırhanenin penceresinden gördüm yoldan geçen cenaze alayını. Altı tane adamın kollarında gidiyordu ağır tabut. Üzeri bakire bir genç kızın tabutu gibiydi; çelenklerle, buket buket beyaz çiçeklerlerle süslenmişti. Büyük bir kalabalık, –Mesnil-Roy dökülmüştü yola– siyah ve çenebaz uzun bir kuyruk arkasındaydı; daracık siyah ve tamamen askeri görünümlü redingotunun içinde dimdik duran Yüzbaşı Mauger cenaze alayının ba-

şında gidiyordu. Kilisenin uzaktan gelen çan sesleri zangocun çaldığı çan seslerine yanıt veriyordu. Hanımefendi, cenaze törenine katılmamı istemediğini söylemişti. Benim de canıma minnet, içim hiç çekmiyordu zaten. Şişko cadalozu zaten sevememiştim bir türlü, ölümü etkilemedi beni, hiçbir şey hissetmedim. Özler miyim acaba, ara sıra da olsa yolumu kesmesini bekler miyim?.. Bakkal kadının dükkânında dedikodu gırla gider artık!..

Bu ani ölümü Yüzbaşı'nın nasıl karşıladığını öğrenmek için can atıyordum. Beyefendi ve hanımefendi misafirliğe gitmişlerdi, ben de fırsat bu fırsat deyip öğleden sonra çit boyunca yürüyüş yaptım. Yüzbaşı'nın bahçesi hüzünlü ve ıssız. Toprağa saplanmış bir bel çalışmanın bırakıldığını gösteriyor. "Yüzbaşı bahçeye gelmeyecek anlaşılan..." diye geçirdim içimden. "Odasına kapanmış, berbat bir durumda, anıları ile baş başa ağlıyor olmalı..." Aniden karşımda beliriveriyor. Törende giydiği güzel redingotu yok sırtında, iş giysilerini geçirmiş yeniden, başında o antika polis bonesi olduğu halde ha babam de babam çimenlere gübre taşıyıp döküyor. Hatta trompet sesi çıkararak marş bile mırıldanıyor. El arabasını bırakarak, omzunda dirgeni ile yanıma geliyor:

– Sizi gördüğüme memnun oldum Matmazel Célestine, diyor.

Üzüntülerimi bildirmek, onu teselli etmek geçiyor içimden. Uygun bir kelime, cümle arıyorum. Böyle gülünç suratlı birinin karşısında siz gelin de bulun dokunaklı bir söz...

– Büyük bir felaket, Yüzbaşım, büyük bir felaket sizin için... zavallı Rose! diye hep aynı şeyleri söylemekle yetiniyorum.

– Evet, evet... diyor cansız cansız.

Yüzünde hiçbir ifade yok, hareketlerinden bir şey çıkarılacak gibi değil. Çitin bitişiğinde, toprağın gevşek olduğu bir yere tırpanını saplayıp şöyle devam ediyor:

– Yanımda kimse olmadan yaşamaya alışkın olmadığımı düşünürsek...

Rose'un hizmetçilik erdemleri üzerinde duruyorum:

– Yerini kolay kolay dolduramayacaksınız, Yüzbaşı.

Hiç de duygulanmış bir hali yok, hatta aniden parlayan gözleri, cana gelen hareketlerine bakılırsa büyük bir yükten kurtulmuş izlenimi veriyor.

– Pöh! diyor kısa bir sessizlikten sonra... her şeyin yeri doldurulur...

Bu kabullenmişlik felsefesi beni şaşırtıyor, hatta biraz da kanıma dokunuyor. Azıcık şakalaşmak, Rose'u kaybetmekle neleri kaybettiğini ona göstermek istiyorum...

– O sizi çok iyi tanıyordu; huyunuzu suyunuzu, neleri sevip, nelere kızdığınızı çok iyi bilirdi, size çok bağlıydı!

– Evet ya! Bir bu kusur kalmıştı zaten, diye dişlerini gıcırdatıyor.

Her türlü itirazı engellemek istemiş izlenimini veren bir hareket yaparak devam ediyor:

– Hem üstelik bana çok mu bağlıymış ki?.. Bakın, size söylemek iyi olur; ben aslında Rose'dan bıkmıştım... İnanın, doğru! Ona yardımcı olsun diye aldığımız küçük çocuk eve adımını attığı günden beri evde hiçbir şeye elini bile sürmüyordu... ve hiçbir şey yolunda gitmiyordu, ama hiçbir şey... Gönlüme göre pişmiş bir rafadan yumurta bile yiyemez olmuştum. Dahası, incir çekirdeğini doldurmaz şeyler yüzünden gün boyu huysuzluk ederdi. On kuruş harcamayagöreyim, bağırmalar, sitemler gırla giderdi... hele bir de sizinle konuşmuşsam... aynen şimdi yaptığım gibi... sormayın gitsin, olay çıkardı çünkü o kıskançtı, kıskanç... Yo hayır... sizi şey yerine koyardı... Bir işitseydiniz söylediklerini! Yo hayır... hayır... Neyse anlayacağınız, kendi evimde değildim sanki!

Gürültülü ve derin bir nefes aldıktan sonra, uzun bir yolculuktan dönen biri gibi büyük ve yeni bir coşku ile gökyüzünü, bahçenin çırılçıplak çimlerini, ışıkta mora çalan iç içe girmiş motifler gibi görünen ağaç dallarını, sevgili evini seyrediyor.

Rose'un anısına saygısızlık diye değerlendirdiğim onun bu coşkusu şimdi bana çok komik geliyor. Biraz daha içini deşmek için Yüzbaşı'nın damarına basıyorum... Sitem eder gibi şöyle diyorum:

– Yüzbaşı, bence siz Rose'a haksızlık ediyorsunuz.

– Bak sen... öyle ha! diye tersleniyor. Siz bilmiyorsunuz, siz... sizin bir şey bildiğiniz yok... Bana çektiği numaraları, despotluğunu, kıskançlığını, bencilliğini gelip size yetiştirmiyordu tabii. Her şey onundu, kendi evimde bana ait bir şey kalmamıştı. Bunları aklınız alır mıydı? Voltaire koltuğum... benim değildi artık... artık asla değildi. Hep o alırdı. Aslında her şeyi o alırdı... Bu kadar basit. Akıl alır gibi değil, o sevmiyor diye zeytinyağlı kuşkonmaz yiyemediğimi düşünüyorum da! Oh be! Ne iyi etti de öldü... Başına gelebilecek en iyi şeydi ölüm... çünkü, öyle ya da böyle... daha fazla tutmayacaktım yanımda, hayır, hayır. Öf be! Onu zaten yanımda tutmayacaktım. Bunaltıyordu

beni! Gına gelmişti ondan, size bir şey söyleyeyim mi? Eğer ben ondan önce ölseydim Rose hapı yutmuştu ya! Öyle bir oyun hazırlamıştım ki yüreğine çöreklenecekti acısı. Bu konuda size güvence veririm.

Dudaklarında beliren tebessüm hain bir sırıtmaya dönüşüyor. Her kelimesinin ardından salyalı kahkahalar savurduğu konuşmasını şöyle sürdürüyor:

– Ona ev, para, gelir, ne varsa bıraktığımı yazdığım vasiyetten haberdarsınız değil mi? Size söylemiştir mutlaka... Herkese anlatıyordu bunu... Ama anlatmadığı şey ise, anlatamazdı çünkü kendisinin de haberi yoktu, iki ay sonra birinciyi geçersiz kılan ikinci bir vasiyetname yazmış olmamdı. Ona hiçbir şey bırakmıyordum böylece... ya! işte böyle.

Kendini daha fazla tutamayıp bir kahkaha patlatıyor, ne kahkaha ama; ciyak ciyak öten bir serçe sürüsü geçiyor sanki tepemizin üstünden... Sonra bağırıyor:

– Bu, nasıl fikir ama, ha? Ah! Servetimin tümünü, ha, ha! Fransız Akademisi'ne bağışladığımı duyunca suratının almış olacağı şekli buradan görebiliyor musunuz? Çünkü sevgili Matmazel Célestine... Bu doğru... servetimi, Fransız Akademisi'ne bırakıyorum... Nasıl fikir ama!..

Gülmesi geçsin, sakinleşsin diye bekliyor ve sonra sert bir tonda soruyorum:

– Ee... şimdi ne yapacaksınız, Yüzbaşı?

Yüzbaşı uzun uzun baktı, sinsi sinsi baktı, sevdalı sevdalı baktı yüzüme ve şöyle dedi:

– Böyle işte!.. bu size bağlı...

– Bana mı?

– Evet, size, sadece size.

– Ee... peki bu nasıl oluyor bakalım?

Yine kısa süren bir sessizlik boyunca, baldırları gergin, vücudu dimdik, keçi sakalı yamuk ve sivri, beni cazibesi altına almaya çalışıyor:

– Hadi... diyor aniden, hadi hedefe dümdüz gidelim... açık açık konuşalım... asker gibi. Rose'un yerine almak ister misiniz?.. O yer sizindir...

Bu hücumu bekliyordum. Gelişini ta gözlerinin derinliğinde görmüştüm... Beni şaşırtmıyor. Renk vermeyen, ciddi bir yüz ifadesi takınıyorum.

– Vasiyetnameden ne haber Yüzbaşı?

– Yırtarım, yapmayın Tanrı aşkına!

Bahane ileri sürüyorum:

– Ben yemek pişirmeyi bilmem ki! dedim.

– Ben pişiririm... yatağımı ben yaparım... sizinkini de, öfff! Her şeyi yaparım.

Nazikleşip müstehcen bir tavır takınıyor. Gözleri çapkın çapkın bakmaya başlıyor. Namusum adına ne mutlu ki aramızda çit var, çünkü eminim o olmazsa kesin üstüme atlardı.

– Yemek var... yemekçik var... diye bağırdı, boğuk aynı zamanda da gümbür gümbür bir sesle... Benim sizden istediğim... Ah Célestine, kalıbımı basarım ki bilirsiniz... içine baharat katmayı bilirsiniz! Ah! Kahretsin!

Alaylı alaylı gülümsüyor ve küçük bir çocuğa davranır gibi parmağımla onu tehdit ediyorum:

– Yüzbaşı... Yüzbaşı... siz küçük bir domuzsunuz!

– Hayır küçük değil! dedi şişinerek iri... çok iri... Kahretsin öf! Sonra... başka bir şey daha var... size söylemeliyim mutlaka...

Çite doğru eğiliyor, boynunu uzatıyor... gözlerine kan oturmuş... Daha alçak bir sesle şöyle diyor:

– Eğer benim yanıma gelirseniz Célestine... o zaman...

– O zaman ne?..

– O zaman, Lanlaire'ler sinirden kudururlar. Ah! Nasıl fikir ama!

Susuyor, derin düşüncelere dalıyor gibi yapıyorum... Yüzbaşı sabırsızlanıyor, sinirleniyor, ayakkabısının topuğu ile yolun kumlarını eşeliyor.

– Haydi Célestine... Ayda otuz beş frank, efendinin masası... efendinin yatak odası... kahretsin! Bir de vasiyetname... uyar mı size? Cevap verin bana...

– Bunu daha sonra görüşürüz, iyisi mi siz bu arada başka birini bulun, kahretsin!

Boğazımda yükselen kahkahaları yüzüne karşı patlatmamak için bir an önce toz oluyorum oradan.

İki arada bir derede kaldım... Yüzbaşı mı yoksa Joseph mi? İyi ve kötü yönüyle hanımefendi-hizmetçi konumunda yaşamak, yani bir kez daha aptal, kaba, dengesiz bir adamın insafına kalmak ve binlerce can sıkıcı ayrıntının ve binlerce önyargının esiri olmak; ya da evlenmek, mutlak bir özgürlük ve saygınlık kazanmak, başkalarının denetimin-

den kurtulmak, olayların keyfiyetine göre yaşamamak... İşte nihayet düşlerimin bir kısmı gerçekleşiyor...

Şurası bir gerçek ki ben bu gerçekleşmenin daha görkemli olmasını isterdim. Benim gibi bir kadının yaşamında genellikle çok az fırsat çıkar karşısına; bir evden ötekine, bir yataktan diğerine, bir yüzden bir başka yüze sonsuz ve tekdüze bir şekilde sürüklenmenin dışında başıma nihayet farklı bir şey geldiği için sevinmeliyim...

Doğal olarak Yüzbaşı'nın planını derhal uzaklaştırdım aklımdan, bu adamın ne kadar gülünç ve uğursuz bir kukla olduğunu; nasıl tuhaf bir insan müsveddesini temsil ettiğini öğrenmeye ihtiyacım yok. Dış görünüşünün son derece çirkin olması bir yana –çünkü hiçbir şey bunu değiştiremez– ruhunun da elle tutulur tarafı yok... Zavallı Rose da onu parmağında oynattığını, ona hükmettiğini sanıp böbürlenirdi... Meğer bu adam onu parmağında oynatıyormuş!.. Hiçliğe hükmedilmez, boşluğa etkisi olmaz insanın... Kendimi bu gülünç adamın kollarında onu okşarken düşünmem bir an için bile mümkün değil, kahkahaya boğulmadan... Bu duygunun iğrenmekle ilgisi yok çünkü iğrenme bir gerçekleşme olasılığını da yanında getirir ama ben böyle bir şeyin söz konusu bile olamayacağından son derece eminim... Pekâlâ hadi diyelim ki bir mucize, olağanüstü bir şey oldu ve ben onun yatağında buldum kendimi, şuna eminim ki bastırılamaz kahkahaların yüzünden dudaklarımız asla birleşemezdi. Pek çok erkekle yattım; kimisi ile aşkımdan, zevkimden, kimisi ile merhamet duygusundan, bazıları ile hoppalığımdan, bir kısmı ile de menfaatimden... Hiç pişmanlık duymadığım gibi herhangi bir zevk almadığım da çok enderdir... Benim için normal bir olaydır, doğal bir olay, bir gereksinimdir yatmak. Ama yüzbaşı gibi eşi benzeri görülmemiş bir şapşalla bu iş dünyada olmaz... Olamaz çünkü fiziksel olarak mümkün değil... sanırım, bu doğaya aykırı bir şey olurdu, ne bileyim, Cléclé'nin köpeği ile yapmaktan daha da beter bir şey mesela... Söylediklerim bir tarafa yine de memnunum. Gururum okşandı desem yeri var. Tenezzül etmediğim kişilerden bile gelse bu bir saygı gösterisidir yine de, kendime ve güzelliğime güvenim artar.

Joseph'e karşı duygularım ise bambaşka. Aklımdan hiç çıkmıyor. Aklım onda, ona kul köle olmuş, ondan vazgeçemiyor. Joseph beni tedirgin ediyor, beni büyülüyor, beni korkutuyor, sırasıyla bu duyguların tümünü yaşıyorum. Çirkin olmasına çirkin elbette, hem de korkunç derecede çirkin. Buna karşın bu çirkinliği ayrıştırınca altından harika bir

şey çıkıyor, güzel denebilir, güzelden de öte, güzelin çok üstünde, mükemmel bir şey gizli bu çirkinliğin altında; öz gibi bir şey adeta. Her konuda içime kuşku düşüren, aslında hiçbir yönünü tanımadığım böylesi bir adamla evli veya evlilik dışı birlikteliğin getireceği tehlike ve zorlukların bilincindeyim ama beni çılgınca ona doğru iten de bu ya zaten... Hiç olmazsa diyorum, bu adamın, sıra kötülüğe gelince, yapamayacağı yoktur, öyle sanıyorum; dolayısıyla belki iyiliğinin de sınırı yoktur... Bilmiyorum... Benden ne istiyor acaba?.. Ne yapacak beni?.. Bilmediğim birtakım olaylara, ruhum bile duymadan, alet mi edecek beni yoksa? Vahşi tutkularının oyuncağı mı olacağım?.. Yoksa neden sadece beni sevmesi mi? Öyle bile olsa neden seviyor beni?.. Neyime vuruldu?.. Hoşluğuma mı?.. Ahlâksız olmama mı?.. Zekâma mı?.. Her fırsatta dile getirdiği tüm bu önyargılara karşı duyduğum kine mi yoksa?.. Bilmiyorum... Gizemin, bilinmeyenin çekiciliğinden başka, şu çetin, güçlü, üstün cazibenin büyüsünü uyguluyor üstümde. Ve bu büyü –evet bu büyü– sinirlerimi giderek daha çok etkiliyor, bedenimi sarıyor, uysallaştırıyor beni, edilgen kılıyor. Joseph'in yanında duygularım kabarıyor, coşuyor, başka bir erkeğin temasında hiç tatmadığım duyguları tanıyorum. Şiddetli bir arzu kaplıyor benliğimi. Mösyö Georges'la öpüşürken beni cinayet işlemeye kadar götüren arzudan bile daha şiddetli, daha karanlık, daha dehşet verici bir arzu bu. Tüm benliğimi, aklımı, cinselliğimi ele geçiren, bende bana yabancı duygular uyandıran, bende bana rağmen var olup derin uykuya yatmış, hiçbir aşkın, hiçbir şehvet sarsıntısının uyandırmayı başaramadığı içgüdüler, tam olarak tanımlayamadığım duygular bunlar; Joseph'in bana söylediği sözleri anımsayınca baştan ayağa her yanım zangırdıyor:

– Siz benim gibisiniz Célestine... Ah! Yüzünüzü kastetmiyorum elbette, birbirinin aynısı olan ruhlarımız; ruhlarımız birbirine benziyor...

– Ruhlarımız!.. Bu mümkün mü?

Hissettiğim bu duygular çok yeni, çok buyurgan ve öyle inatçı ki bir an olsun soluklandırmıyor beni, büyüsünün ağırlığı altında eziliyorum hep. Ne yapsam boş; zihnimi başka şeylerle meşgul etmeye çalışıyorum, okumayı deniyorum, bahçede dolaşmaya çıkıyorum efendiler evde olmadıkları zaman, onlar evde iseler eğer çamaşırhanede kendimi delice sökükleri, yırtıkları yamamaya veriyorum. İmkânsız! Joseph yine düşüncelerimin efendisi... Şimdiki düşüncelerimin efendisi olmak yetmiyormuş gibi geçmişteki düşüncelerimin de efendisi... Joseph geçmişimle arama giriyor ve ben ondan başka bir şey göremez oluyorum...

bu geçmiş cazibeli, iğrenç tüm yüzleriyle giderek uzaklaşıyor, soluklaşıyor ve yavaş yavaş siliniyor. Cléophas Biscouille, Mösyö Jean... Mösyö Xavier... William –ondan henüz söz etmedim– ve hatta Mösyö Georges; forsaların omzuna kızgın demirle dağlanan dövme gibi sonsuza dek ruhuma kazındığını sandığım Mösyö Georges bile... o bile siliniyor. Az ya da çok; özümden, titreyen tenimden ve acı dolu ruhumdan tutkuyla, neşeyle, keyifle kendilerine bir şeyler verdiğim tüm bu insanlar daha şimdiden gölgeye dönüşüyorlar!.. Belli belirsiz ve silik gölgeler; onlara anı bile denemez artık; çok geçmeden karmakarışık rüyalara... elle tutulamaz ve unutulmuş gerçeklere... buhara... bir hiçe dönüşecek ve hiçlikte yerlerini alacaklar. Bazen mutfakta akşam yemeğinden sonra Joseph'e bakıyorum; cani dudaklarına, cani gözlerine, iri elmacıkkemiklerine, lambadan süzülen ışığın koyu gölgelerini düşürdüğü yamru yumru, şekilsiz, basık kafasına bakıp şöyle geçiriyorum içimden:

– Hayır... hayır... bu mümkün değil... aklımı kaçırmış olmalıyım... İstemiyorum... bu adamı sevmiş olamam... Hayır! Hayır!.. Bu mümkün değil!

Öyle bir mümkün ki oysa... hem de gerçek... Bunu bir de kendime itiraf edebilsem hiç fena olmayacak... Kendime haykırarak söylesem... Ben Joseph'i seviyorum!..

Aşkla dalga geçilmeyeceğini şimdi anladım. Neden bunca kadının cinayetler çılgınlığıyla, doğanın karşı konulmaz gücüyle kaba erkeklerin öpücükleri uğruna yanıp tutuştuklarını, canavarların kollarına atıldıklarını, şeytanların, tekelerin suratına şehvetle soluduklarını şimdi anlıyorum...

Joseph hanımefendiden altı gün izin kopardı. Ailevi işler bahanesi ile yarın, Cherbourg'a gitmek üzere yola çıkıyor. Karar verdi, küçük kahveyi satın alacak... ancak birkaç ay kendisi çalıştırmayacakmış. Orda biri varmış, güvenilir bir arkadaşı bu işi üstlenecekmiş.

– Anlıyor musunuz? diyor bana... Hele bir güzel boyansın... her tarafı elden geçirilsin... Fiyakalı bir tabela da ne güzel yakışır ama!.. Yaldızlı harflerle "Fransız Ordusu'nun hizmetinde!" Sonra bir şey daha var tabii. Ha deyince bırakamam ki işimi... Bunu yapamam...

– Peki ama neden Joseph?

– Çünkü şimdi olmaz da ondan...

– Peki, ne zaman büsbütün gideceksiniz?

Joseph ensesini kaşıyor, yüzüme hin hin bakarak diyor ki:

– Bu konuda hiçbir şey bildiğim yok. Altı aydan önce olmaz muhtemelen, belki daha erken, belki de daha geç... Bilinmez... Durumlara göre değişir...

Konuşmak istemediğini anlıyor, yine de diretiyorum.

– Hangi durumlara göre değişir?

Cevap vermekte tereddüt ediyor, sonra gizemli, aynı zamanda da sinirli bir tonda:

– Bir işe göre, diyor... çok önemli bir işe...

– Bir işe... buyrun işte!

Sert bir sesle söylenen bu cümlede öfkeden çok sinirlenme yatıyor... Daha fazla bir açıklama yapmak istemiyor...

Bana benden söz etmiyor... Bu beni şaşırtıyor, derin bir düş kırıklığına sürüklüyor... Düşüncesini değiştirmiş olabilir mi? Merakım, tereddüdüm bıktırmış olabilir mi onu? Ama başarısını da felaketini de paylaşacağım bir olayla ilgilenmemden daha doğal ne olabilir ki?.. Acaba, küçük Claire'in tecavüze uğraması olayında kendisinden kuşkulanmam ve bunu da gizleyememem Joseph'le aramızın bozulmasına neden olmuş olabilir mi? Kalbimin sıkışmasından anlıyorum ki –naz yaparak ve şakaya vurarak ertelediğim– kararımı ben çoktan almışım meğer... Özgür olmak, tezgâhın arkasına kurulmak, emirler yağdırmak, bakışların üzerimde olduğunu hissetmek, tüm erkekler tarafından arzu edildiğimi, benim için deli olduklarını bilmek... Bu gerçekleşemeyecek mi acaba? Diğer tüm düşler gibi bu da elimden kaçacak mı?.. Joseph'e yapışmışım gibi bir görüntü vermek istememekle birlikte aklından geçenleri öğrenmek istiyorum... Hüzünlü bir tavır takınıp iç geçiriyorum:

– Joseph, siz gidince bu evde duramayacağım... Tam da size, sohbetlerinize alışmışken...

– Vay canına!

– Ben de çekip gideceğim.

Joseph hiçbir şey söylemiyor. Kaygılı düşünceli bir halde, elleriyle mavi iş önlüğünün cebindeki bahçıvan makasını sinirli sinirli evirip çevirerek volta atıyor ambarın içinde. Yüzündeki ifade kötü. Onun gidip gelişine bakarak yineliyorum:

– Evet, gideceğim, Paris'e döneceğim.

İtiraz etmek için tek sözcük çıkmıyor ağzından, ne bir çığlık duyuyorum ne de bana çevrilen yalvarış dolu bir bakış görüyorum. Sönen sobaya bir parça odun atıyor... sonra da bu daracık yerde tekrar sessiz-

ce yürümeye başlıyor. Neden böyle acaba? Bu ayrılığı kabul mü ediyor yoksa?.. Bunu istiyor mu?.. Bana olan güveni, bana karşı duyduğu bu aşk... kaybetti mi onları? Benim ahret sorularımdan ve düşüncesizliğimden mi korkuyor yoksa? Biraz titreyerek, soruyorum ona:

– Bir daha hiç görüşmemek sizi de üzmez mi Joseph?

Yürümesine ara vermeyip, her zaman yaptığı gibi göz ucuyla da olsa, bana bakmadan:

– Elbette üzer, diyor... Ne yapabilirim ki? İnsanlara yapmak istemedikleri şey zorla yaptırılamaz ki... hoşa gitse de, gitmese de bu böyle...

– Ben neyi yapmak istemedim Joseph?

– Dahası, hakkımda hep kötü düşünceler besliyorsunuz, diye devam etti sorumu yanıtlamadan.

– Ben mi... Bunu bana neden söylüyorsunuz?

– Çünkü...

– Hayır, hayır Joseph.. beni artık sevmeyen sizsiniz. Şimdi aklında başka bir şey olan sizsiniz... ben bir şey reddetmedim, ben... düşündüm, hepsi bu... Bu çok doğal ama, lütfen... hiç düşünmeden yaşam boyu sürecek bir olaya girilemez ki... Aksine tereddütlerimden ötürü bana minnet duymanız gerekirdi... Benim hoppa biri olmadığımın, ciddi bir kadın olduğumun kanıtıdır...

– Siz iyi bir kadınsınız Célestine, düzen kadınısınız.

– Eh! Öyleyse?

Nihayet yürümeyi bırakıyor Joseph, derin ama hâlâ sakınan, buna rağmen şefkatli bakışlarını bana çevirerek:

– Konu bu değil Célestine, diyor sakin sakin, bununla ilgisi yok.. düşünmenizi engellemiyorum, ben. Elbette!.. düşünün... zamanımız var... ben bunu konuşuruz dönüşümde... Benim hoşuma gitmeyen... bilmem anlatabiliyor muyum... merak, fazla meraklı olması karşımdakinin... öyle şeyler vardır ki kadınları hiç ilgilendirmez... öyle şeyler vardır ki...

Cümlesini kafa sallayarak bitiriyor...

Sessiz geçen kısa bir aradan sonra:

– Kafamda başka bir şey yok, Célestine... diyor, sizi düşlüyorum hep... beni çok heyecanlandırıyorsunuz... Tanrı'nın var olduğu kadar doğru... bir kez söylemişsem, aynı şeyi söylerim her zaman... ben bunu konuşacağız... Meraklı olmamak gerekir... siz, siz ne yapıyorsanız onu yapın, ben de ne yapıyorsam onu yapayım... Hal böyle olunca ne

hata olur ne de sürpriz...

Bana yaklaşıp, ellerimi tutuyor:

– Kafam kalındır Célestine, bu doğru! Ama içindekiler fena sayılmaz... Bir giren bir daha çıkmaz... sonrası, sizi düşlüyorum Célestine, sizi... küçük kahvede...

Gömleğinin kolları simit gibi dirsek içine kadar kıvrılmış; kalın, kıvrak, gelişmiş, esnek, manivelalar gibi yağlanmış, her türlü kucaklaşmaya elverişli kol kasları, beyaz teninin altında güçlü ve canlı bir biçimde hareket ediyor... kollarının alt kısmında ve pazılarının her iki yanında dövmeler gözüme ilişiyor, bir çiçek saksısının içine yerleşmiş alev almış kalpler, çapraz kamalar var. Geniş ve zırh gibi kabarık göğsünden, vahşi hayvanınkini andıran keskin bir erkek kokusu yükseliyor. Bu koku ve bu güçten sarhoş olarak, biraz önce içeri girdiğim zaman üzerinde koşumların bakır aksamını parlattığı şövaleye abanıyorum. Ne Mösyö Xavier, ne Mösyö Jean ne diğerleri, hiçbiri –aslında güzel erkeklerdi doğrusu ve mis gibi parfüm kokarlardı– neredeyse yaşlı denecek, dar alınlı, vahşi hayvan suratlı bu adamın bana hissettirdiği güçlü arzuyu uyandıramadılar. Bu kez ben sarılıyorum ona, ellerimin altındaki çelik gibi güçlü, sert kaslarını yumuşatmaya çalışıyorum:

– Joseph, diyorum ona tükenmiş bir sesle... birlikte olmamız gerekiyor, hemen şimdi sevgili Joseph... Ben de sizi düşlüyorum... siz de beni heyecanlandırıyorsunuz...

Ama Joseph, ciddi bir baba edasıyla:

– Şimdi olamaz Célestine, diye yanıtlıyor...

– Ah! hemen şimdi Joseph, benim sevgili Joseph'im!

Yumuşak bir hareketle kollarımdan kurtuluyor.

– Eğer amaç eğlenmek olsaydı Célestine, elbette... evet, ama bu ciddi, bu bir ömür boyu sürecek... aklımızı başımıza toplamalıyız. Bunu şimdi yapamayız, papaz buraya uğramadan olmaz.

Öylece karşılıklı kalakalıyoruz; o gözleri alev alev, nefesi kesik kesik... ben kollarımda derman kalmamış, başım arı kovanı gibi, vücudum ateşler içinde...

XV

20 Kasım.

Joseph, önceden kararlaştırdığımız gibi, dün sabah Cherbourg'a hareket etti. Aşağıya indiğimde, o çoktan gitmişti. Yataktan kötü kalkan Marianne, gözleri davul gibi şiş, boğazından balgam sökerek kuyudan su pompalıyor. Joseph'in çorbasını içtiği çanak ve boş elma şarabı testisi hâlâ mutfak masasının üstünde. Endişeliyim, aynı zamanda da memnun, zira benim için yeni bir hayatın gerçek anlamda nihayet bugün başladığını hissediyorum. Gün henüz tam olarak ışımamış, hava soğuk. Bahçenin ötesinde kır, kalın sis perdesinin altında hâlâ uykuda. Ve uzaktan, görünmez vadiden gelen çok zayıf bir lokomotif düdük sesi işitiyorum. Bu Joseph'le birlikte yazgımı da içinde götüren

tren işte. Kahvaltı etmekten vazgeçiyorum. Çok iri, çok ağır bir şey doldurmuş sanki midemi. Düdük sesini artık işitemiyorum... sis yoğunlaşıyor, bahçeyi yutuyor...

Ya Joseph bir daha hiç dönmezse?..

Gün boyu dalgın, sinirli ve son derece huzursuzdum. Ev beni bu denli boğmamıştı, uzun koridorlar bu denli kasvetli, bu denli buz gibi gelmemişti bana; hanımefendinin hırçın suratından, cırtlak sesinden bu kadar nefret etmemiştim. Çalışamıyorum, mümkün değil. Hanımefendi ile çok kötü girdik birbirimize; gitmek zorunda kalacağımı düşündüm. Joseph'siz geçecek bu altı gün ben ne yapacağım diye soruyorum kendime... Yemeklerde Marianne'la baş başa kalıp sıkıntıdan boğulmaktan korkuyorum. Konuşabileceğim birine gerçekten de ihtiyacım var.

Genellikle, akşam olur olmaz Marianne, içkinin etkisiyle tam anlamıyla alıklaşır. Beyni ağırlaşır, dili dolanır, dudakları sarkar ve eski bir kuyunun ağzındaki eskimiş bir kuyu bileziği gibi parlar. Kederlenir, ağlayacak kadar kederlenir... Sızlanmalardan, minik çığlıklardan, bebek viyaklamalarından başka bir şey çıkmaz ağzından... Bununla birlikte, dün akşam, her zamankine oranla daha az sarhoş oldu ve bitmeyen inlemeleri arasında hamile olduğundan korktuğunu itiraf etti bana. Marianne hamile! İşte bir bu eksikti! İlk tepkim gülmek oldu... Ama hemen ardından keskin bir acı saplandı yüreğime, midemin ortasına yumruk yemiş gibi oldum... Ya Marianne Joseph'ten hamile kaldıysa?.. Anımsıyorum, ilk geldiğim gün, onların yattıklarından şüphelenmiştim hemen. Aptalca bir kuşkuydu, o günden sonra bunu doğrulayacak hiçbir şey olmadı. Aksine... Hayır, hayır, bu olanaksız... Eğer Joseph'in Marianne'la bir aşk ilişkisi olsaydı bunu anlardım, hissederdim... Hayır bu olmaz, olamaz sonra Joseph kendi türünde fazla *artist*. Soruyorum:

– Hamile olduğunuzdan emin misiniz Marianne?

Marianne karnını elliyor... kalın parmakları karnının katları arasında kayboluyor, iyi şişirilmemiş kauçuk bir yastık gibi.

– Emin miyim? Hayır... diyor... Korkuyorum sadece...

– Kimden hamile olabilirdiniz peki Marianne?

Cevap vermekte tereddüt ediyor... sonra aniden bir tür gururla yanıtlıyor:

– Beyefendiden tabii!

Bu kez neredeyse kahkahamı bastıramayacak gibi oluyorum. Beyefendide bir bu kusur kalmıştı doğrusu. Ne ararsanız var beyefendide... Gülmemin hayranlıktan kaynaklandığını düşünen Marianne da katılıyor bana...

– Evet, evet beyefendiden!.. diye yineliyor.

Nasıl oluyor da ben hiçbir şeyin farkına varmıyorum?.. ama nasıl!.. Böyle bir şey, bu kadar komik bir şey, gözlerimin önünde olsun bitsin ve ben hiçbir şey görmeyeyim, hiçbir şeyden kuşkulanmayayım?.. Marianne'ı sorguya çekiyorum; soru yağmuruna tutuyorum ve başlıyor Marianne anlatmaya dostça, az da olsa kurum satarak:

– İki ay önce beyefendi bulaşıkhaneye girdi, o sırada ben de öğle yemeğinin bulaşıklarını yıkıyordum, siz geleli çok olmamıştı daha... Ha evet, doğru ya, beyefendi merdivende sizinle iki çift laf etmişti. Bulaşıkhaneye girdiğinde garip şeyler yapıyor, derin derin nefes alıyordu, gözleri kan çanağına dönmüştü, yuvalarından fırlayacaklardı nerdeyse. Beyin kanamasından ölecek sandım... Hiçbir şey söylemeden üstüme atladı ve ne olduğunu o zaman anladım. Beyefendi, anlıyorsunuz değil mi... karşı koymaya cesaret edemedim. Sonra, burada böyle şeyler için o kadar az fırsat ele geçiyor ki!.. çok şaştım bu işe.. ama çok da hoşuma gitti...Anlayacağınız yine geldi, sık sık geldi... çok hoş bir adam, çok şefkatli...

– Çok da domuz, ne dersiniz Marianne?

– Evet, evet diye göğüs geçirdi, gözlerinde kendisinden geçmiş bir ifadeyle... ve yakışıklı bir adam! Onda yok yok!

İri, sarkık suratı hayvanca gülümsemeye devam ediyor. Yağ ve kömüre batmış, çapaçul mavi işliğinin altından iri memeleri kabarıyor, oynayıp duruyorlar. Yine soruyorum:

– Memnun musunuz bari?

– Evet, çok memnunum, diye karşılık veriyor. Daha doğrusu, hamile olmadığımdan emin olsaydım daha çok memnun olurdum. Benim yaşımda... çok acı bir şey olurdu bu!

Elimden geldiğince onu teselli ediyorum... her söylediğimi başını sallayarak dinliyor... Sonra devam ediyor:

– Öyle ya da böyle, daha huzurlu olmak için yarın gidip Madam Gouin'i göreceğim.

Beyninin içi kapkara olan bu kadına karşı gerçek bir merhamet duyuyorum. Ne kadar hüzünlü ve ne kadar acınacak bir durumda! Başka neler gelecek başına acaba? İlginç olan şu ki, aşk ona bir ışıltı, bir za-

rafet katmamış. Şehvetin, en çirkin suratların çevresine oturttuğu şu nur halesi yok onun yüzünde. Hep aynı kalmış; hantal, cansız ve tıkız. Yine de memnun sayılırım; benden kaynaklanan bu mutluluk erkek elinin okşayışından uzun süre mahrum kalan bu iri bedeni canlandırmış olmalı. Benden kaynaklanıyordu zira benim için duyduğu o yoğun arzudan sonra bey gitmiş bu zavallı yaratığın üstüne çullanmıştı arzusunu gidermek için. Ona şefkatle şöyle söylüyorum:

– Marianne, çok dikkatli olmalısınız, eğer hanımefendi sizi yakalarsa, bu sizin sonunuz olur...

– Oh! Tehlike yok! diye bağırıyor... Hanımefendi dışarı çıkınca geliyor sadece beyefendi... uzun kalmıyor hiç... memnun kalınca... çekip gidiyor; sonra, bulaşıkhanenin kapısı küçük avluya açılıyor... ve küçük avlunun kapısı da sokağa... en küçük gürültüde beyefendi görülmeden kaçabilir. Hem sonra... ne yapalım yani? Hanımefendi bizi yakalarsa... öyle olmuş olur!

– Hanım sizi kovar o zaman Marianne'cığım...

– Öyle olmuş olur... diye tekrarlıyor, yaşlı bir ayı gibi başını sallayarak.

Sonra korkunç bir sessizlik oluyor, bu arada bu zavallı iki yaratığı bulaşıkhanede sevişirken gözümün önüne getiriyorum.

– Beyefendi size karşı şefkatli mi?

– Elbette şefkatli.

– Güzel sözler söylüyor mu kulağınıza?.. Ne söylüyor mesela?

Marianne cevap veriyor:

– Bey gelir, derhal üzerime atlar ve sonra, "Aman Allah!.. Aman Allah!" der; sonra solur da solur. Ah çok tatlıdır kendisi...

Yüreğim biraz kabarmış, ayrılıyorum yanından... Artık gülmüyorum, Marianne'la alay etmek artık hiç gelmiyor içimden. Ona duyduğum acıma gerçek, hatta neredeyse acılı bir yürek sızısına dönüşüyor.

Ama yüreğim daha çok kendim için sızlıyor, bunu hissedebiliyorum. Odama girerken bir tür utanç duygusuna, büyük bir umutsuzluğa kapılıyorum. Aşkı asla düşünmemek gerekirdi. Ne kadar hüzünlü şey şu aşk aslında! Ne kalıyor peki ondan geriye, komediden, iç acısından ve hiçlikten başka? Ne kaldı bana şimdi geriye, şöminenin üstünde kırmızı pelüş çerçevesi içinde hindi gibi kabaran Mösyö Jean'dan mesela? Bir kalpsizi, kendini beğenmişi, bir geri zekâlıyı sevmiş olmanın bende yarattığı düş kırıklığından başka hiçbir şey. Alnının ortasındaki izi ile, siyah emir eri favorileri ile, bembeyaz ve sağlıksız suratı ile bu

soğuk nevaleyi gerçekten de sevmiş olabilir miyim? Bu fotoğraf sinirime dokunuyor... Hep aynı küstah ve bayağı uşak bakışları ile bu bir çift aptal gözün her gün bana bakmasına, karşımda durmasına tahammül edemiyorum artık. Yok artık! Gitsin o da ötekilerinin yanına, sandığın dibini boylasın, her geçen gün nefretimi bir kat daha kazanan bu geçmişi kül ve mutluluk ateşine dönüştürene kadar dursun orda!..

Ve Joseph'i düşünüyorum yine... Bu saatte nerdedir? Ne yapıyordur? Yalnız beni mi düşünüyor? Kuşkusuz, küçük kahvededir şimdi. Bakıyor, tartışıyor, ölçüler alıyor, aynanın ardında, göz kamaştırıcı rengârenk şişe ve bardakların arasında, barda nasıl duracağımı düşünüyor olmalı. Cherbourg'u tanımak isterdim. Sokaklarını, meydanlarını, limanını. Joseph'i gözümde canlandırmak için, onun beni fethettiği gibi, gidip gelip kentin her tarafını fethederdim. Yatakta dönüp duruyorum, biraz huzursuzum. Düşüncelerim Raillon Ormanı'nından Cherbourg'a, Claire'in cesedinden küçük kahveye gidiyor. Ve çekilmez bir uykusuzluğun ardından nihayet uykuya dalıyorum, gözlerimde Joseph'in sert, ciddi gözlerinin hayali var. Kıpırdamadan, hareketsiz duruyor Joseph. Orda, uzaklarda, beyaz direklerin ve kırmızı serenlerin süzülerek geçtiği siyah, çalkantılı bir fonda.

Bugün pazar, öğleden sonra Joseph'in odasına gittim. İki köpek de arkamdan geldi. Bana Joseph'in nerde olduğunu sorar gibiydiler... Küçük demir bir karyola, büyük bir dolap, bir tür alçak komodin, bir masa, iki sandalye... hepsi beyaz ahşaptan; içindekileri tozdan korumak için demir çubuğa geçirilen yeşil parlak satenden perdesi var. Joseph'in eşyaları bu kadar. Oda lüks döşenmemiş ama çok temiz ve düzenli tutulmuş. Bir manastır keşişinin, hücreyi andıran daracık odasının yalınlığına ve yavanlığına sahip... Kireç kaplı duvarlarında asılı duran Déroulède ve General Mercier'nin portrelerinin arasında azizeler ve Meryem Ana'nın çerçevesiz resimleri duruyor; cennetten bir manzara ve Kralların Hayranlıklarını Sunması*, Masumların Katli** tabloları var... Yatağın üstündeki duvardaysa, siyah ahşaptan, kutsal kap işlevi gören ve kutsanmış bir şimşir dalıyla çevrelenmiş bir haç...

* Kralların Hayranlıklarını Sunması: Dinsel tablolarda sıkça kullanılan tema. İncil'e göre çocuk İsa'ya hayranlıklarını sunmak için gelenler. (ç.n.)
** Masumların Katli: İncil'e göre çocuk azizlerin Herodes tarafından katledilmesi. (ç.n.)

Hoş bir şey değildi kuşkusuz ama yine de her tarafı araştırmak için duyduğum şiddetli arzuya karşı koyamadım. Belli belirsiz bir umutla, Joseph'in gizli bir yönünü keşfedebileceğimi düşünüyordum. Oysa gizemli hiçbir şey yok bu odada, gizlenen bir şey de yok. Olaylardan ve karmaşalardan arınmış, temiz bir yaşam süren, gizlisi saklısı olmayan bir erkeğe ait çırılçıplak bir oda burası. Her dolabın, çekmecenin anahtarı üzerinde duruyor, kilitli tek bir çekmece yok. Masanın üstünde tohum paketleri ve bir de kitap var: *Bahçıvanın Elkitabı*. Şöminenin üzerinde yaprakları sararmış bir dua kitabı ve bir de not defteri duruyor; cila, Bordeaux lapası, nikotin ve demir sülfat dozajı hazırlamak gibi tarifler var içinde. Ne bir mektup ne de bir hesap cüzdanı ilişiyor gözüme. İşe, politikaya, aileye, aşka dair hiçbir şey, hiçbir yazışma yok numunelik bile olsa. Komodinde, kullanılmayan ayakkabıların yanında eskimiş bahçe sulama ağızları ve bir sürü broşür, bir de *La Libre Parole*'ün pek çok sayısı duruyor. Yatağın altına, yediuyuklayanlar ve fareler için kapanlar kurulmuş. Her şeyi elledim, tersyüz ettim. Giysi, yatak-yorgan, çamaşır, çekmece, ne varsa tümünü boşalttım. Başka bir şey bulamadım. Dolapta hiçbir şey değişmemiş. Sekiz gün önce Joseph'in önünde düzelttiğimde nasıl bıraktıysam öyle... Joseph'in hiçbir şeyinin olmaması mümkün mü? Bir erkeğin zevklerinin, tutkularının, düşüncelerinin, birazcık da olsa yaşamının amacının göstergesi olan aileye, özel yaşama ait olabilecek binlerce ufak tefek şeyden bir tanesine bile sahip olmaması mümkün mü? Ah! İşte, buldum galiba... Masanın çekmecesinin bir köşesinden bir sigara tabakası çıkarıyorum; kâğıtlara sarılıp sarmalanmış, üzerine dört kat ip sarılarak sıkıca bağlanmış. Zar zor da olsa ipi çözüyorum, tabakayı açıyorum, pamuğa sarılı kutsal madalyonlar görüyorum; gümüş küçük bir haç, kırmızı boncukları olan bir tespih... Varsa yoksa din!..

Araştırma bitince odadan çıkıyorum. Aradığım hiçbir şeye rastlamadığım, bilmek istediğim hiçbir şeyi öğrenemediğim için sinirliyim. Gerçekten de Joseph, dokunduğu her şeye kendi ulaşılmazlığını bulaştırmış. Kendi eşyaları da ağzı gibi sıkı, yüzü ve gözleri gibi geçit vermez. Günün artakalan kısmında Joseph gözümün önünden gitmiyor, gerçekten de karşımda hep; kâh gizemli, kâh alaycı ve kâh kaba, şöyle diyor bana:

– Meraklılığını uç noktalara kadar vardırdın beceriksiz ufaklık... Hadi bir daha bak, giysilerimi karıştır, bavullarımı ve ruhumu da... Ama hiçbir zaman hiçbir şey öğrenemeyeceksin!..

Bunları düşünmek istemiyorum artık. Artık Joseph'i düşünmek istemiyorum. Başım çatlayacak gibi ağrıyor... Deliriyorum galiba... En iyisi biz yine anılarıma dönelim...

Neuilly'deki rahibelerden daha henüz kurtulmuştum ki bu kez de iş bulma büroları denen cehennemin kazanına düştüm bir kez daha. Bir daha onlardan yardım istemeyeceğim diye söz vermiştim oysa kendime... İnsan sokakta kalmışsa ve cebinde de bir dilim ekmek alacak parası yoksa eğer başka ne yapabilir?.. Dostlarını, eski arkadaşlarını mı arar?.. Güldürmeyin beni, onlar size yanıt bile vermezler... Gazeteye ilan verir mi dediniz?.. Bu çok masraflı bir iş, işin yoksa yazış dur, pir aşkına... sonrası da şansın cilvesine kalmış... İnsanın cebinde şöyle üç beş kuruşu olacak ki dayansın. Cléclé'nin verdiği yirmi frank kısa sürede suyunu çekti... Orospuluk yapmak mı?.. Kaldırımlarda mı sürtmek? Genelde, kendinden daha zil olan erkekleri mi odaya atmak?.. Yoo! Hiç olmaz doğrusu!.. Zevk için, istediğin kadar... Para için mi?.. işte bunu yapamam... Bilemiyorum... kendimi bildim bileli dolandırılırım ben... Yiyecek ve yatacak için elde kalan ufak tefek birkaç mücevheri de rehin bırakmak zorunda kaldım. İster istemez, sefalet sizi tefecilerin, kan emicilerin ocağına düşürüyor...

Ah ah! İş bulma büroları, alın size boktan bir numara. Önce on kuruş verip kayıt yaptırırsınız, sonrası... bahtınıza çıkan hep kötü yerler olur, çünkü istemediğiniz kadar vardır onlardan... Evet doğru! Kör inekle tek gözlü inek arasında bir seçim yapamamanın bunalımına düşersiniz... Günümüzde kadın bozuntuları, üç kuruşluk küçük esnaf karıları bile hizmetçi tutmaya kalkmazlar mı! Kendilerini kontes sanıyor haspalar... acınası bir durum!.. Velhasıl, uzun mülakatlardan, onur kırıcı soruşturmalardan, onuru iki paralık eden pazarlıklardan sonra bu gözü doymaz burjuva karılardan biri ile bir anlaşmaya varırsınız, bir yıllık ücretin yüzde üçünü de sizi işe yerleştiren kadına bayılırsınız. On günden fazla tutunamamışsanız eğer bu da sizin kötü şansınız! Hiç oralı bile olmaz, o kendi cebine girene bakar, gerisi ilgilendirmez onu. Kaçın kurasıdır onlar, ah ah!.. Sizi nereye gönderdiklerini bildikleri gibi, gider gitmez geri döneceğinizi de bilirler. Örnekse ben; dört buçuk ay içinde yedi yer değiştirdim. Kara dizi... Allahım, zindandan da beter. Demem o ki; büroya tam yedi yıl, yüzde üç ödemek zorunda kaldım. Her seferindeki on kuruş tutarındaki kayıt miktarını da katarsak içine, doksan franktan fazlaya patladı bana, yapılan bir şey de yoktu

üstelik, her şeye yeni baştan başlamak gerekiyordu! Bu doğru mu sizce? Buna iğrenç bir soygun denmez de ne denir?

Soygun mu dedim?.. Sağım, solum, önüm, arkam soygun; her yanı sarmış bu soygun. Hep soyulanlar ise, her şeye sahip olanların soyduğu hiçbir şeyleri olmayan mazlumlar. Ne gelir elden! Küplere de binilse, isyan da edilse, sonunda köpek gibi sokaklarda gebermektense on kez razı olunur soyulup ütülmeye. Dünyanın boku çıkmış, işte bu doğru... Vaktiyle, General Boulanger yenileceğine başarsaymış ne olurmuş sanki!.. Hiç olmazsa o hizmetçileri seviyordu, öyle görünüyor...

Salaklığıma gelip de kayıt olduğum büro Colisée Sokağı'ndadır. İşçi evini andıran, bir avlunun iç tarafında virane, kasvetli bir yapının üçüncü katındadır. Girer girmez "hoş geldin" diyen dik ve dar merdiven, tabanınızın yapıştığı pis basamaklar, elinizde yapış yapış bir his bırakan nemli tırabzanlardan suratınıza yükselen pis koku, bir tür tuvalet ve kanalizasyon kokusu, yüreğinizi umutsuzlukla doldurur... Çıtkırıldım falan olduğumu düşünmeyin sakın ama bu merdiveni görmek bile midemi bulandırır, bacaklarımın dermanını keser, çılgın bir arzuya kapılırım; ordan kaçmak!.. Yol boyunca kafanızda şakıyıp duran umut derhal susar, bu yoğun, boğucu, yapışkan hava, bu iğrenç basamaklar, yapış yapış sülüklerin, buz gibi soğuk kurbağaların istilasına uğramış izlenimi veren ıslak duvarlar karşısında boğulup gider. Sahi, şık hanımlar bu pis viraneye neden gelirler? Anlayana aşk olsun! İğrenmezler mi gerçekten de?.. Bu şık hanımların midesini bugün ne bulandırır acaba?.. Bir zavallıya yardım etmek için böyle bir yere dünyada adım atmazlardı. Ama bir hizmetçinin canına okumak için hangi cehenneme kadar giderlerdi kim bilir?..

Bu büro Madam Paulhat-Durand adındaki bir kadın tarafından işletiliyordu. Kırk beş yaşlarında, uzun boylu bir kadındı, ortadan ayrılarak yanlara yatırılmış iri dalgalı kuzguni siyah saçları vardı... Cendereye sokulmuşçasına içine girdiği azap korsesinin altındaki pörsük etlerine rağmen bir zamanlar güzel olduğu yine de her halinden belliydi; görkemli bir hava ve muhteşem bir tarz vardı kadında... Neler yaşamış olmalı gençliğinde!.. Buz gibi bir zarafet, sırtında hep o siyah tafta elbise, iri göğüslerini yararak inen uzun altın bir kolye, boynuna dolanan siyah kadifeden bir boyun bağı ve çok soluk renkli elleri ile son derece saygın hatta biraz da kibirli bir hava verirdi kendine. Soyadını bile bilmediğimiz Mösyö Louis diye küçük bir memurla evlilik dışı bir ilişkisi vardı. Çok garip bir adamdı bu Mösyö Louis... İleri derece miyop,

çekingen, hiç konuşmayan biriydi. Gri renkli, çok kısa, havı dökülmüş ceketinin içinde son derece sakar dururdu. Hüzünlü, ürkek; genç olmasına karşın kambur duran bu adamın mutlu bir havası yoktu, daha çok pısırık bir görüntü sergiliyordu. Bizimle konuşmak şöyle dursun yüzümüze bile bakamazdı korkudan, zira patroniçe çok kıskançtı. Kolunun altına sıkıştırdığı iş çantası ile teşrif ettiğinde başını çevirmeden, şapkası ile şöyle bir selamlamakla yetinirdi bizi. Ayaklarını sürüyerek kayar giderdi koridordan bir gölge gibi sessiz. Ne de bitkin görünürdü zavallı taze! Akşamları yazışmaları değerlendirir, hesapları tutardı... Başka ne gerekiyorsa...

Madam Paulhat-Durand'ın gerçek adında ne Paulhat vardı ne de Durand. Yan yana konunca pek havalıydı bu iki isim. Söylentilere göre şimdi bu dünyadan çoktan göçmüş olan, vaktiyle yanlarında yaşadığı ve bu büroyu açabilmesi için kendisine gerekli sermayeyi veren iki yaşlı beyefendinin isimleriymiş bunlar. Gerçek adı Joséphine Carp'mış. Pek çok iş bulan kadın gibi o da hizmetçilikten gelmeymiş. Bu her halinden belliydi zaten; altın zincirine, siyah ipek elbisesine rağmen, kasım kasım kasılmasından ve bir zamanlar hizmetinde olduğu hanımefendilerin pozlarına girmesinden anlaşıldığı üzere, aşağı tabakanın soysuzluğu dökülüyordu üstünden. Eski bir hizmetçi gibi, söylemekte yarar var, çok küstahtı, ama bu küstahlığı sadece bizeydi. Müşterilerine karşı tam aksine, servet ve sınıfları ölçüsünde, tam bir köle gibi boynu eğikti, dalkavukluk ederdi onlara.

– Ah! Kontes hazretleri, ah! Devir değişti, diye başlardı söze kırıta kırıta. Bu lüks oda hizmetçileri, yani hiçbir şey yapmak istemeyen bu sünepeler çalışmıyorlar... ahlâkları ve dürüstlükleri konusunda hiçbir garanti veremem. Bana kalırsa... çalışan, dikiş diken, işinin ehli kadınlar kalmadı artık... elimde yok öylesi, hoş kimsede de yok ya... Maalesef bu böyle...

Bürosu müşteri kaynıyordu; özellikle de Champs-Elysées semtinden gelirdi müşterileri, çoğunluğu yabancılar ve Yahudilerden oluşurdu. Nelere tanık olmadık ki orda, ah, ah!

İçeri girenleri Madam Paulhat-Durand'ın her zamanki siyah ipek elbisesi içinde saltanatını sürdüğü salona götüren bir koridora açılır kapı. Koridorun solunda dipsiz bir çukuru andıran bir bekleme odası vardır, yarım daire şeklinde banklar dizilidir, ortasında bir masa, masanın üzerinde ise rengi atmış kırmızı şayaktan bir örtü. Bekleme odası, büroyla arasında bulunan bölmenin üst tarafına, boydan boya yerleştiri-

len dar bir camdan ışık alır sadece. Camdan süzülerek gelen loş ışık, içerisini eşya ve yüzleri güçbela seçmeye olanak tanıyan bir alacakaranlığa boğar.

Aşçı, oda hizmetçisi, bahçıvan, uşak, arabacı ve baş uşak, sürü sepet gelirdik buraya her sabah ve öğle sonrası. Günümüzü, birbirimize acı yaşamöykülerimizi anlatmakla, efendileri çekiştirmekle ve olağanüstü bir yer, bir masal âlemi, bir kurtarıcı bulmayı ummakla geçirirdik. İçimizden bazıları gazete kitap taşırlardı yanlarında ve içine gömülerek okurlardı. Bazıları ise mektup yazardı... Kâh neşeli, kâh kederli geçen hararetli sohbetlerimiz çoğunlukla Madam Paulhat-Druand'ın aniden, rüzgâr gibi dalmasıyla kesilirdi:

– Susun artık hanımlar, diye bağırırdı... Salonda iki çift laf edemiyoruz.

Veya:

– Matmazel Jeanne! diye bağırırdı avazı çıktığı kadar sert ve cırtlak sesi ile.

Matmazel Jeanne ayağa kalkar, saçına başına çekidüzen verir, kadının arkasından salona geçerdi, birkaç dakika sonra da dudaklarında bir horgörü ifadesiyle geri dönerdi; belgeleri eksikmiş. Hangi belge gerekiyormuş ki onlara? *Monthyon** ödülü mü? Erdemli bakirelere köy meydanlarında törenle verilen namus belgesi mi?

Bazen de ücrette anlaşılamazdı:

– A, olmaz canım, bu cadalozlar yok mu? Ev değil kerhane... çöplenecek bir şey bırakmıyor karı, alışverişi kendi yaparmış... oh suyundan da koy bari, dört de çocuk evde... hep böyle olur zaten... Bunlar edepsiz ve sinirli el kol hareketleri ile söylenirdi genelde.

Sırasıyla hepimiz, balmumu gibi suratı sonunda sinirden yemyeşil kesilen Madam Paulhat-Durand'ın giderek daha da cırtlaklaşan sesi ile söylediği adımızı duyar duymaz odasına dalardık. Ben daha girer girmez anlardım karşımdakinin nasıl biri olduğunu, o yerin bana göre olmadığını. İşte o zaman salak sorularına ezik büzük yanıt vermek yerine biraz da kafa bulmak için bu güzel hanımlara soruları ben sorardım. Bir güzel dalga geçerdim onlarla.

– Hanımefendi evli midirler?

(*) Montyon ödülü: Zenginler tarafından yoksullara verilen onur ödülü; 1782'de Jean-Baptiste Montyon tarafından başlatılan ve onurlu bir iş yapan yoksul kişiye verilen ödül. Zenginlerin yoksullar karşısında egemenliği gerekçesi ile, O. Mirbeau karşı çıkar bu tür kuruluşlara. Bu kitapta "Monthyon" diye hatalı yazılmış. (ç.n.)

– Kuşkusuz...

– A... peki çocukları var mı hanımefendinin?

– Elbette...

– Köpekleri var mı?

– Evet...

– Hanımefendi oda hizmetçisine gece nöbeti tuttururlar mı?

– Akşam dışarı çıkarsam evet.

– Hanımefendi sık çıkarlar mı akşamları?

Dudakları büzülür, yanıt vermeye hazırlanırdı. O zaman da ben şapkasını, giysisini, tüm varlığını küçümseyen bir bakışla onu süzerek, kısa ve aldırmaz bir sesle şöyle derdim:

– Üzgünüm, hanımefendinin evi hoşuma gitmedi. Hanımefendinin evi gibi yerlerde çalışmak âdetim değildir.

Zafer kazanmış gibi çıkardım dışarı.

Yine bir gün, saçlarında aşırı boya, dudaklarında sülüğen, yanaklarında allık, bir hindi gibi kibirli, lazımlık kokan, yerden bitme bir kadın bana kırk bin çeşit soru sorduktan sonra bir de şu soruyu sordu:

– İyi ahlâklı mısınız? Oynaş alır mısınız eve?

– Ya hanımefendi? diye yanıtladım sakin ve hiç şaşırmamış gibi yaparak.

Aramızdan bazılarının –daha sıkılgan olanlarımız, lanet olsun diyenlerimiz veya fazla eleyip sık dokumayanlarımız– berbat yerlere "evet" dedikleri olurdu, biz de onları yuhalardık.

– İyi yolculuklar... yakında görüşürüz, derdik onlara.

Bazen kendimizi, böyle sıraların üstüne çökmüş, bitkin, yığılmış, bacaklar açık, dalgın, aptal ya da geveze görüp, bir de patronun durmadan "Matmazel Victoire!.. Matmazel Irene!.. Matmazel Zulma!.." diye çağıran sesini duyunca, sanki genelevde müşteri bekliyormuşuz gibi gelirdi bana. Komiğime giderdi ya da acı verirdi, bilmiyorum nasıl bir duyguydu hissettiğim ve bir gün bunu yüksek sesle söyledim, herkes kahkahadan kırıldı ve kızlar bu tür evler hakkında akıllarına ne gelirse anlattılar. Portakal soymakla meşgul olan tombalak bir kızcağız şöyle bir fikir ileri sürdü:

– Burdan daha iyi olduğu muhakkak... Hiç olmazsa orda her dakika yenip içiliyor... şampanya içtiğinizi bir düşünün kızlar... yaldızlı gömlekleri unutmayın ayrıca, korse giyme derdi de yok!

Uzun boylu, kupkuru, simsiyah saçlı, dudaklarının üstü bol kıllı, pasaklı gibi görünen biri şöyle dedi:

– Hem daha az yorucudur. Mesela ben; aynı gün önce beyefendi ile yatsam, sonra da oğlu, kapıcı, baş uşak, kasap çırağı... bakkal çırağı... demiryolu işçisi, elektrik tahsildarı, gaz tahsildarı ve daha niceleri ile yatsam... voliyi vurdum demektir, ha ne dersiniz?

– Rezil seni!.. diye sesler geldi her bir yandan.

– Ya demek öyle!.. Aman da benim küçük meleklerim... Vah size!.. dedi uzun boylu esmer kız, sivri omuzlarını silkerek. Ve butlarına bir tokat aşketti.

Hatırlıyorum da, o gün ablam Louise'i düşünüyordum. Kuşkusuz Louise de bu tür evlerden birine kapatılmıştı. Mutlu olduğunu, en azından kafasının sakin olduğunu, daha doğrusu açlık ve sefaletten kurtulmuş olabileceğini düşünmeye zorladım kendimi. İşte o zaman, hiç bu denli nefret etmediğim tatsız ve yenik gençliğimi, göçebe hayatımı, yarınlar için duyduğum paniği düşündükçe şöyle geçirdim içimden:

– Evet, neden olmasın... Belki böylesinden daha iyidir!..

Sonra akşam olurdu... ve gece, kara günden olsa olsa biraz daha karanlık gece... Fazla çene çalıp, fazla beklemekten halsiz düşmüş olarak sus pus kalıverirdik öylece. Bir gaz lambası aydınlatırdı koridoru ve saat tam beşi vurduğunda –hiç şaşmazdı saati– kapının camında hafifçe kamburlaşmış Mösyö Louis'nin siluetinin görünmesiyle kaybolması bir olurdu... Bu gitme vaktinin geldiğine işaretti.

Çıkışta, kaldırımda bizi bekleyen randevuevlerinin geçkin orospuları ve hayır işlerinde çalışan rahibeler gibi saygın görünümlü –hepsinin de ağzından bal akardı– çaçaların hücumuna uğrardık çoğu kez. Çaktırmadan peşimize takılır, Champs-Elysées'nin binalarının gerisinde kalan sokağın, polislerin girmediği karanlık köşesinde bizi sıkıştırırlardı:

– Beladan belaya, sefaletten sefalete sürükleneceğinize benim evime gelsenize! Hadi gelin. Benim evimde zevk, lüks, para, özgürlük gani...

Bu ayartıcı güzel vaatlere kanan pek çok saftirik arkadaşım aşk tellallarının sözünü dinlediler. İçim ezilerek izledim gidişlerini... Kim bilir şimdi nerelerdedirler?

Yine bir akşam, daha önce çok sert yapıp başımdan defettiğim, şişman, pörsümüş bu aylaklardan biri nasıl olduysa beni Rond-Point'daki bir kahveye atmayı başardı. Bir kadeh Chartreuse likörü ikram etti. Yana yatırdığı kırlaşmış saçlarını, dul burjuva hanımlarının giydikleri ağırbaşlı tuvaletini, yüzüklerden ağırlaşan tombul, vıcık vıcık ellerini

görür gibiyim bugün bile. Diğer günlere kıyasla, daha coşkulu, daha inançlı bir şekilde başladı saçmalıklarını sıralamaya... İlgisiz kaldığımı görünce de yalanlara döktü işi.

– Ah! Bir kabul etseniz var ya kızım, diye haykırdı... Her anlamda ne kadar güzel olduğunuzu anlamak için size bir kez bakmam yeter de artar!.. Böyle bir güzelliğin kullanılmaması, evdeki insanlarca heder edilmesi cinayettir bence... Eminim sizin gibi her tarafından güzellik ve cilve akan biri için servet kapıda bekliyor, hadi! Ah! Ah! Kısa zamanda keseyi ağzına kadar tıka basa doldurursunuz! Sözüm o ki, benim çok kibardır müşterilerim... itibarlı ve çok cömert yaşlı baylar... İş bazen çok yorucu olur, söylemeye bile gerek yok ama gelin görün ki öyle çok, öyle çok para kazanılıyor ki! Paris'in en iyileri bizde boy gösterir... anlı şanlı generaller, güçlü yargıçlar... yabancı ülkelerin büyükelçileri.

Yanıma sokuldu, sesini alçalttı:

– Ben size şimdi, cumhurbaşkanı da gelir desem ne dersiniz ha?.. Ama doğru yavrum!.. Evim hakkında bir fikir vermiştir bu size... Dünyada bir benzeri daha yoktur. La Rabineau halt etmiş benimkinin yanında... Alın size bir örnek, dün saat beşte, başkan o kadar memnun kalmıştı ki bana akademik nişan sözü verdi... oğlum için, benim oğlum Auteuil'deki din eğitimi veren bir müessesenin hukuk işleri dairesi şefidir de... ya işte böyle.

Uzun uzun baktı yüzüme, etimden, ruhuma kadar beni okumaya çalışarak yineledi:

– Ah! Bir evet deseniz!.. Zafer kazanırdınız zafer!..

Sonra da sır verir gibi ekledi:

– Sonra benim evime, sosyetenin en üst tabakasından hanımlar da gelir gizli gizli... bazen yalnız, bazen de kocaları veya sevgilileri ile birlikte gelirler. Ah! Ah! Anlatabiliyor muyum, benim evimde her şeye hazır olmak gerekir...

Bir sürü bahane uydurdum; aşk konusundaki toyluğumdan, lüks iç çamaşırlarımın, tuvaletlerimin ve mücevherlerimin eksikliğinden dem vurdum.

Kocakarı beni rahatlattı:

– Derdiniz buysa, dedi, hiç takmayın kafanızı çünkü evimde tuvalet, bilmem anlatabiliyor muyum tuvalet değil daha çok doğal güzellik geçerlidir... Bir çift kaliteli çorap işi görür, fazlasına hiç gerek yok!

– Evet... evet... biliyorum... ama henüz..

– İnanın kafanızı takmanıza hiç gerek yok... diye ısrar ediyordu tüm sevimliliğini takınarak. Nerde kalmıştım... ha evet! çok şık müşterilerim vardır özellikle de büyükelçiler... tuhaf meraklara sahiptirler... öyle ya o yaşta, o kadar parayla, değil mi ama? Tercih ettikleri, benden en çok istedikleri oda hizmetçileri olur, işveli hizmetçi rolünü oynayan genç kızlar isterler, dapdaracık siyah bir elbise, beyaz bir önlük, ince kumaştan küçücük bir bone... Mesela iç çamaşırlar şık olmalı buna karşın... ya böyle... şimdi beni iyi dinleyin... Siz bana üç aylık bir sözleşme imzalayın, ben de size aşk çeyizi düzeyim hem de her şeyin en iyisinden, Théâtre-Française'in hizmetçi rolünü oynayan sanatçılarına şimdiye kadar kısmet olmayanlardan hem de. Buna söz veririm...

Düşünmek için zaman istedim.

– Pekâlâ, tamam! Düşünün öyleyse diye önerdi insan taciri. Ben yine de size adresimi bırakayım!.. Gönlünüz çekince gelirsiniz, olur biter... Şimdi rahatladım işte... yarından tezi yok cumhurbaşkanına sizden söz edeceğim...

İçkilerimizi bitirdik. Kocakarı iki kadehin parasını ödedi, siyah küçük bir cüzdandan bir kartvizit çıkarıp elime tutuşturdu gizlice. O gider gitmez kartı çıkarıp okudum:

Madam REBECCA RANVET
Modacı

Madam Paulhat-Durand'ın bürosunda çok ilginç sahnelere tanık oldum. Maalesef tümünü buraya aktarmam olanaksız, bu evde her gün olup biten şeyler hakkında bir fikir verir düşüncesi ile içlerinden birini seçtim. Daha önce de söylediğim gibi bekleme salonu, büro ile arasındaki bölmenin üst tarafında boydan boya uzanan şeffaf perdeli bir cam tarafından aydınlatılır. Bir seferinde nasıl olmuşsa, dalgınlıklarına gelmiş olmalı, aralık bırakmışlar! Fırsat bu fırsat diyerek bankın üstüne tırmandım, üzerine bir tabure koyarak boyumu yükselttim: Çenem vasistasın pervazına erişebilmişti, onu yavaşça geriye ittim. Bakışlarımı odada gezdirdim, buyurun size gördüklerim...

Kadının biri koltukta oturuyor; oda hizmetçisinin biri de önünde ayakta duruyordu: Madam Paulhat-Durand ise bir köşede, çekmecenin bölmelerindeki fişleri yerleştiriyordu. Bu kadın Fontainebleau'dan geliyordu ve bir hizmetçi arıyordu. Ellisinde ya vardı ya yoktu. Zengin

ve zevzek bir burjuvaya benziyordu. Tuvaleti ciddi olmasına karşın taşralı kabalığı akıyordu üstünden. Sıska ve sağlıksız görünüyordu, kötü beslenme ve perhizlerden benzi külrengini almıştı. Onun yanında hizmetçi –eğer mutlu olsaymış yaşamı, güzel sayılabilirmiş– çok sempatik görünüyordu. Siyah jarse bir gömlek ince belini sımsıkı sarmıştı. Başının arkasına zarifçe, patiskadan yapılma bir bone oturtmuştu. Dalga dalga dökülen sarı saçları alnını ortaya çıkarıyordu.

Ayrıntılı, ısrarlı, aşağılayıcı ve saldırgan incelemesini nihayet bitiren kadın sonunda ağzını açtı:

– Evet, siz ne olarak başvurmuştunuz bakalım?.. Oda hizmetçisi olarak mı?

– Evet efendim.

– Hiç öyle bir haliniz yok ama... adınız ne sizin?

– Jeanne Le Godec...

– Ne dediniz?

– Jeanne Le Godec, efendim...

Kadın omuzlarını silkti:

– Jeanne... diye yineledi... Bu bir hizmetçi ismine benzemiyor. Bir genç kız adı bu. Hizmetime girerseniz, Jeanne adını kullanmak için inatlaşmazsınız umarım.

– Hanımefendi nasıl isterlerse öyle olur efendim.

Jeanne başını öne eğmişti. Elinde tuttuğu şemsiyesinin sapına iki eliyle daha bir abandı.

– Başınızı kaldırın, diye azarladı kadın... dik durun bakayım. Görmüyor musunuz şemsiyenizin ucuyla halıyı deleceksiniz? Nerelisiniz bakayım?

– Saint-Brieuc'lüyüm.

– Saint-Brieuc'lü ha!

Yüzündeki küçümseme ifadesinin hemen ardından yüzü korkunç bir şekilde buruştu; ağzının ve gözünün kenarları bir bardak sirke içmiş gibi kırış kırış oldu.

– Saint-Brieuc'lü! diye yineledi. Bröton musunuz yani?.. Brötonları da oldum olası sevmem... çok dik kafalı ve pasaklı olurlar.

– Ama ben temizim efendim, diye karşı çıktı zavallı Jeanne.

– Bu sizin fikriniz. Her neyse konu o değil şimdi... Kaç yaşındasınız?

– Yirmi altı.

– Yirmi altı mı? Bebekliğinizi katmadan saydınız besbelli... Ayol

siz çok daha yaşlı duruyorsunuz... Beni kandırmaya kalkmayın, sakın ha!..

– Sizi kandırmıyorum efendim... Hanımefendiye yemin ederim ki tam yirmi altı yaşındayım. Eğer daha yaşlı gösteriyorsam, uzun süren bir hastalık geçirdim de ondan...

– Demek uzun süren bir hastalık öyle mi? diye karşılık verdi burjuva kadın, alaycı bir sertlikle... yani siz şimdi uzun süren bir hastalık geçirdiniz ha?.. Bakın kızım, işler ağır olmasa da evi çekip çevirmek çok önemlidir, bana şöyle güçlü kuvvetli bir kadın lazım.

Jeanne yaptığı gafı düzeltmeye yeltendi:

– Ama iyileştim ben, hem de tamamıyla iyileştim...

– Bu sizi ilgilendirir, zaten konu o değil şimdi. Siz nesiniz şimdi?.. kız mı, evli mi, ne?

– Dulum efendim.

– Aaa öyle mi? Bir de çocuğum var demeyeceksiniz değil mi?

Jeanne hemen cevap vermedi. Kadın üstüne üstüne giderek şöyle dedi:

– Söylesenize, çocuğunuz var mı? Evet mi?.. Hayır mı?..

– Küçük bir kızım var, diye itiraf etti çekine çekine Jeanne.

Kadın bir sinek sürüsünü kendinden uzaklaştırmaya çalışıyormuş gibi el kol hareketi yaparak suratını buruşturdu:

– Daha neler! Evde çocuk falan istemem ben... diye haykırdı... Hiçbir şekilde buna razı olmam... Nerdeymiş bakalım şu küçük kızınız?

– Kocamın halalarından birinin yanında...

– Bu hala neci?

– Rouen'da içki satış yeri var.

– Karanlık bir meslek; ayyaşlık, fuhuş, küçük kızınıza ne de güzel örnek olur ya! Neyse bu size kalmış... beni ilgilendirmez... Kızınız kaç yaşında?

– On sekiz aylık, efendim.

Hanımefendi yerinden fırladı, hışımla koltuğa geri oturdu. Sinirlenmiş, çileden çıkmıştı... Homurdanır gibi konuştu:

– Çocuklar! Söyleyin Tanrı aşkına! Bakamayacak olduktan sonra çocuk sizin neyinize! Bu insanlar uslanmazlar, şeytan girmiş bedenlerine!..

Giderek daha da saldırganlaşarak hatta zalimleşerek, karşısında tir tir titreyen Jeanne'a döndü:

– Sizi uyarıyorum, dedi her sözcüğün üstüne bastıra bastıra... sizi

uyarıyorum... hizmetime girecek olursanız eğer... yani diyorum evime kızınızı getirmelerine asla müsaade etmeyeceğim, eve geldi-gittiler de olmayacak kesinlikle... evimde geldi-gittiler istemiyorum asla... Kesinlikle, hayır, yabancılar asla... ne idüğü belirsizler, tanımadığım insanlar dünyada olmaz... zaten her an tehlikedeyiz... Neme lazım, yok, kalsın!..

Pek de sevimli denemeyecek bu açıklamalara rağmen zavallı hizmetçi cesaretini toplayıp şöyle sordu:

– Madem öyle, hanımefendi kızımı bir kez görmeye gitmeme izin verirler herhalde... bir kerecik... yılda sadece bir seferlik... ha?

– Hayır.

Merhametsiz burjuvanın yanıtı buydu işte.... sonra da şöyle devam etti:

– Benim evimde dışarı çıkılmaz. Evin kuralı böyle. Bu kural üzerinde tartışmam bile. Ben hizmetçilerime, kızlarını görmek bahanesi ile çıksınlar, orda burada sürtüp çapkınlık yapsınlar diye para vermiyorum. Oh ne âlâ... Hayır... olmaz... Belgeleriniz var mı bari?

– Evet efendim.

Cebinden bir kâğıt çıkardı ve açtı, içinden sararmış, buruşmuş, kirlenmiş bir sürü belge çıktı; sessizce, elleri titreyerek hanımefendiye uzattı tümünü. Hanımefendi ise onları pislik bulaşmasını istemezmiş gibi parmaklarının ucu ile açtı ve suratında bir iğrenme ifadesiyle yüksek sesle okumaya başladı:

– "İş bu belge genç kız J...."

Aniden durdu ve hiddetli bakışlarını, giderek daha da huzursuzlaşıp gerilen Jeanne'ın suratına dikti:

– Genç kız mı? Burada genç kız yazıyor... Vay canına! Demek siz evli falan değildiniz... ve bir çocuğunuz var... ama evli değildiniz? Bu da ne demek oluyor?

Hizmetçi açıklama yaptı:

– Hanımefendi beni mazur görsünler... Ben üç yıl kadar önce evlendim. Bu belgelerin tarihi ise altı yıl öncesine ait. Hanımefendi bakabilirler isterlerse...

– Neyse... Bu sizi ilgilendirir.

Ve belgeyi okumaya devam etti:

– "... Genç kız Jeanne Le Godec'in on üç ay boyunca hizmetimde çalıştığını; gerek iş disiplini ve gerekse dürüstlüğü hakkında hiçbir şikâyetimin olmadığını belirtmek için düzenlenmiştir...." Evet ya hep

aynı şeyler; hiçbir şey anlatmaz, göstermez bu belgeler... Bunlar referans falan değil... Bu hanımın adresi nedir, nereye mektup gönderebiliriz?

– O öldü.

– Öldü mü? Kahretsin! Ölmüş olmasında şaşılacak bir şey yok, çok normal. İşte böyle, elinizde bir belge var ve bunu size veren kişi öldü, öyle mi? Kabul edin ki şüpheli bir durum bu...

Tüm bunları kaba bir alay ve aşağılayıcı bir güvensizlikle söylemişti. Eline başka bir belgeyi aldı ve:

– Ya bu kişi? Bu da ölmüşse hiç şaşmam doğrusu...

– Hayır efendim... Madam Robert eşi ile Cezayir'e taşındı, eşi albay da...

– Cezayir'e mi? diye haykırdı... Başka ne beklenirdi... Cezayir'e nasıl mektup yazarım, söyler misiniz bana? Ya ölüyor ya da Cezayir'e gidiyorlar... Alın alabilirseniz Cezayir'den bilgileri, mümkün mü bu? Olur şey değil!..

– Ama, bende başka belgeler de var, diye yalvardı garibân Jeanne Le Godec, hanımefendi görebilir... Hanımefendi bilgi alabilir...

– Evet! Elbette! Bunu ben de görüyorum, daha çok var elinizde... çok yer dolaştığınızı görüyorum elbette. Bu yaşta çok demek az kalır, çok fazla yer değiştirmişsiniz, pes doğrusu! Hadi neyse bana belgelerinizi bırakın... incelerim sonra... Şimdi siz söyleyin bakalım... hangi işler gelir elinizden?

– Ev işi yaparım... dikiş... masa kurmak...

– Onarım işinden anlar mısınız?

– Evet, efendim.

– Kümes hayvanları beslemeyi bilir misiniz?

– Hayır efendim, bu benim mesleğim değil...

– Sizin mesleğiniz kızım, diye bağırdı sertçe kadın, efendilerinizin size verdiği işleri yapmaktır. Çok pis karakterli biri olmalısınız siz...

– Hiç de değil efendim... Hiç itirazcı biri değilimdir.

– Tabii canım, ne münasebet! Bu sizin fikriniz... diğerlerine sorsam onlar da öyle söyler, ama huysuzluklarından yanlarına varılmaz... Neyse... Sanırım size daha önce de söyledim... altından kalkılmayacak bir şey olmasa da, yine de evi çekip çevirmek çok önemlidir... Sabah beşte kalkılır.

– Kışın da mı?

– Kışın da... sahi ya... Neden "kışın da mı?" diye sordunuz? Kışın

işler daha mı az? Ne komik bir soru böyle!.. Merdivenler, salon, beyefendinin çalışma odası, odaları söylemeye gerek yok sanırım, ateşleri yakma... Bunların hepsi oda hizmetçisinin görevidir. Aşçı holden, koridorlardan, yemek odasından sorumludur. Bakın işte, temizliğe çok önem veririm ben... Evimde tek bir toz zerresi bile görmek istemem. Kapı kolları gıcır gıcır, mobilyalar pırıl pırıl, aynalar tertemiz olmalıdır. Benim evimde oda hizmetçisi kümesle de ilgilenir.

– Ama efendim ben bilmem o işi...

– Öğrenirsiniz!.. Oda hizmetçisi çamaşırları yıkar, ütü yapar –beyefendinin gömlekleri hariç– dikiş diker, benim giysilerim dışında dışarıya dikiş vermem ben. Masaya servisi yapar, bulaşıkları kurulamakta aşçıya yardım eder; cila işlerini yapar... çok düzenli olmak gerekir... hem de çok. Düzene çok titizlenirim ben... düzene, temizliğe, özellikle de namuslu olmaya... Zaten her şey dolapta kilitlidir. Bir şey gerekince bana haber verilir. İsraftan nefret ederim. Sabahları ne içersiniz genelde?

– Sütlü kahve efendim.

– Sütlü kahve mi? Bunu söylemeye utanmıyor musunuz? Evet, artık hepsi sütlü kahve içiyor... Ama bu benim alışkanlıklarımın dışında. Çorba içeceksiniz... Mideye iyi gelir... Ne diyorsunuz?

Jeanne hiçbir şey söylememişti ama bir şey söylemek için kıvranıp duruyordu, sonunda kararını verdi:

– Hanımefendinin affına sığınıyorum, acaba hanımefendi içecek olarak ne veriyorlar?

– Haftada altı litre elma şarabı...

– Ben elma şarabı içemem efendim... Doktor yasakladı da...

– A öyle mi? Doktor yasakladı demek... Ama ben size altı litre elma şarabı vereceğim. Canınız şarap isterse, gider satın alırsınız tamam mı? Beni zerre kadar ilgilendirmez... Bakalım kaç para almak istiyorsunuz?

Jeanne duraksadı, halıya, duvar saatine, tavana baktı, şemsiyesini evirip çevirdi ve çekine çekine:

– Kırk frank, dedi sonunda.

– Kırk frank mı? diye haykırdı hanımefendi. Olmuşken on bin frank peşin isteseydiniz bari? Siz biraz kafayı üşüttünüz galiba... kırk frank ha!.. Bu duyulmuş şey değil! Eskiden on beş frank verirdik, üstelik hizmet çok daha iyi olurdu... Kırk frank! Kümes hayvanlarını beslemeyi bile bilmiyorsunuz siz! Hiçbir şeyden anladığınız yok zaten!

Hadi ben yine otuz frank vereyim size... Zaten bu da çok fazla ya neyse... Evimde hiç para çıkmayacak ki cebinizden. Giyim kuşam konusunda titiz değilimdir... Çamaşırlarınız yıkanacak ve karnınız doyurulacak... Hem de nasıl doyacaksınız!.. Yemek paylaşımını da ben yaparım.

Jeanne ısrar etti:

– Şimdiye kadar çalıştığım yerlerde kırk frank alırdım ben...

Hanımefendi ayağa kalktı, sert ve kırıcı bir sesle:

– Madem öyle... hadi ne duruyorsunuz, geri dönün oralara, diye karşılık verdi... Kırk frank! Buna yüzsüzlük denir! Alın belgelerinizi, ölülerin yazdığı belgelerinizi... Şimdi yıkılın karşımdan!

Jeanne özenle topladı belgelerini, elbisesinin cebine yerleştirdi, sonra ürkek ve acılı bir sesle:

– Hanımefendi otuz beş frank yapmak isterlerse anlaşabiliriz diye yalvaracak oldu.

– Metelik bile eklemem... Hadi ordan... siz en iyisi Cezayir'e gidip, Madam Robert'inizi bulun. Canınız nereye çekerse oraya gidin. Sizin gibi çulsuzlar dolu burda, hem de sürü sepet, hadi şimdi yaylanın!

Yüzü kederli, hareketleri ağır, iki kez selamlamak için eğildikten sonra çıktı bürodan Jeanne. Gözlerinden, dudaklarının büzülmesinden ağlamak üzere olduğunu anladım.

Kadın yalnız kalınca, hiddetinden köpürerek bas bas bağırdı:

– Hizmetçiler mi!.. Tam bir felaket!.. Günümüzde kendine hizmet ettirebilene aşk olsun doğrusu!

Bunun üzerine fişlerinin elenmesi işlemini tamamlayan Madam Paulhat-Durand tüm haşmetiyle, bunalmış ve ciddi bir havada şöyle yanıtladı:

– Ben size söylemiştim zaten hanımefendi. Bunların hepsi böyle işte! Bunların derdi hiçbir iş yapmadan paraları götürmek. Bugünlük başka yok elimde. Diğerleri bundan da beter! Hele bir yarın olsun bir şeyler bulurum size. Ah! Ah! Gerçekten de umut kırıcı, inanın bana...

Jeanne Le Godec uğultulu bekleme odasına girdiği sırada ben de gözlem yerimden aşağıya indim.

– Ee, ne oldu? diye sordular.

Bekleme salonunun en gerisindeki sıraya gidip oturdu; başı önde, kollarını kavuşturmuş, yüreği kabarmış, karnı aç bir halde iki ayağı eteğinin altında sinirden kıpır kıpır oynarken sessizliğe gömüldü Jeanne.

Bu da ne ki, daha ne acıklı sahnelere tanık oldu gözlerim...

Madam Paulhat-Durand'ın bürosuna her gün gelen kızlardan birine takıldı gözüm. Dikkatimi çekti çünkü başında bir Bröton başlığı vardı, sonra onu bir kez görmek bile yetmişti içimin dayanılmaz bir hüzünle dolmasına. Paris'te, sürekli bir kargaşa ve hummalı bir telaş içindeki şu Paris'te afallayıp kalmış bir köylü kızından daha acıklı bir şey bilmiyorum. Böylesini gördüğümde elimde olmadan kendime yöneliyor düşüncelerim ve sonsuz bir isyan duygusu kaplıyor içimi. Nereye gider? Nereden gelir? Memleketini neden terk etti? Hangi çılgınlık, hangi acı olay, hangi fırtınadan kopan hangi tufan onu sürükleyerek bu homurdanan insan denizine, iç karartıcı enkaza fırlatmıştır? Bir köşede büzüşmüş, bizlerden kendini korkunç derecede soyutlamış olan bu zavallı kızı inceleyerek bu soruları soruyordum her gün kendime.

Çirkindi, tüm acıma duygusunu sıfırlayan bir çirkinlik. İnsanları ona karşı son derece acımasızlığa iten bir çirkinlik, çünkü o gerçek anlamda insanlık onurunu yaralayan biriydi onlar için. Güzellikten yana nasibini alamamıştı doğadan. Bir kadının bu kadar tam, bu kadar mutlak bir çirkinliğe sahip olması, bu insani çöküş pek görülmüş şey değildi. Genelde bir kadın ne kadar çirkin olursa olsun mutlaka yine de bir şey vardır onda, herhangi bir şey, ne bileyim mesela gözleri, ağzı, vücudunun bir kıvrımı, kalçalarının esnekliği, hadi bunları geçtik diyelim bir kol hareketi, bileği, cildinin tazeliği vardır insanların hiçbir rahatsızlık duymadan bakabildikleri. Hatta çok yaşlı olanlarında bile, bozulmuş vücutlarına, ölüp giden kadınlıklarına rağmen, tene kazınan derin çizgilerde bir zamanlar nasıl olduklarını gösteren bir anı, her şeye rağmen bir cazibe bulunur yine de... Bretön'da bunlardan hiçbiri yoktu. Üstelik gencecikti henüz. Kısacıktı, bedeninin üst tarafı uzun, beli kalın, kalçaları tahta gibi yassı, bacakları kısaydı; öyle kısaydı ki, kötürüm diyesi geliyordu insanın. Armorique* haçlarının çarpık kolları üzerinde yüzyıllardır acı çeken şu barbar bakirelerin, şu basık burunlu azizelerin, şekilsiz granit kütlelerin görüntüsünü akla getiriyordu gerçekten de. Yüzüne gelince, içler acısıydı Ah zavallıcık! Öne doğru çıkıktı alnı, gözbebekleri süngerle ovulup aşındırılmışçasına silikti. Burnu korkunçtu. Doğuştan yassı olan burnunun ortasında bir yarık vardı ve aniden sivrilen ucunda sert kılların fışkırdığı kara, derin, kocaman, iki yuvarlak delik yelpaze gibi açılmıştı. Bunlar yetmiyormuş

* Armorique: 1. Şimdiki Brötanya'nın VII. yüzyıldaki adı. Kara sıradağlar bölgesi. (ç.n.)

gibi teni külrengiydi, pul pul, ölü bir karayılan derisi adeta... ışıkta unla kaplı gibi görünen bir deri... Bunlara rağmen tarifsiz bir çirkinliğe sahip bu yaratıkta güzel kadınları kıskançlıktan çatır çatır çatlatacak bir güzellik vardı: saçları. Şelale gibi dökülen, kısık ışıkta altın gibi pırıl pırıl parlayan alev kızılı saçları vardı. Çirkinliğini örteceğine bu saçlar daha da belirgin, daha dikkat çekici, daha çarpıcı ve onmaz kılıyordu bu çirkinliği.

Daha bitmedi. Yaptığı her hareketten sakarlık dökülüyordu; bir şeye çarpmadan adım atamazdı, tuttuğu her şey kayardı ellerinden, kolları mobilyalara çarpar, ne varsa indiriverirdi aşağıya. Yürürken ayaklarınıza basar, dirseğini saplardı böğrünüze ve sonra da özür dilerdi kulağı tırmalayan, boğuk bir sesle, ağzını açtığında yüzünüze pis bir koku, leş kokusu çarpardı. Bekleme odasına adımını atar atmaz, bizlerden, önce sinirli bir sızlanma ve hemen ardından hakarete varan suçlamalar, nihayet homurtular yükselirdi. Zavallı yaratık yuhalar arasında ilerler, kısacık bacakları üzerinde yuvarlanır, adeta herkesin birbirine fırlattığı top gibi, dipteki sıraya gider otururdu. Ve her birimiz ondan uzak durmaya çalışırdık, tiksinti ifadesi hareketler yapar, mendillerimize davranarak suratımızı buruştururduk. Onu bizden uzak tutan bu bir anda oluşan sağlık çemberinin gerisindeki boş yere yerleşirdi içine kapanık kız, duvara dayar sırtını, sessiz ve insanlardan soyutlanmış bir halde hiçbir serzenişte bulunmadan, alınan tavırlara isyan etmeden ve hatta kendisine yöneltilen küçümsemeyi bile anlamış görünmeden otururdu köşesinde.

Her ne kadar ara sıra, diğerlerinin bu zalim oyununa katılmış olsam da bu küçük Bröton'a karşı bir tür acıma duygusu oluşmuştu içimde. Tanrı'nın mutsuzluk nasip ettiği bir yaratıkla karşı karşıya olduğumu anlamıştım. Ne yaparlarsa yapsınlar, nereye giderlerse gitsinler insanların yanlarına yaklaştırmayacakları şu yaratıklardan biri ile karşı karşıya idim. Bu yaratıkları hayvanlar bile istemez yanlarında çünkü hayvanların bile hoş göremediği bir tür çirkinlik, bir şekil bozukluğu vardır onlarda.

Bir gün iğrenme duygumu bastırarak yanına yaklaştım ve ona sordum:

– Adınız ne?

– Louise Randon... diye yanıtladı.

– Ben Brötonum... Audierne'den. Ya siz, siz de mi Brötonsunuz?

Kendisi ile konuşmaya kalkan birini görmekten şaşkın, bir alaya

veya hakarete maruz kalmaktan korkarak, hemen yanıtlamadı sorumu. Başparmağını burnunun o dipsiz derin mağarasına daldırdı. Sorumu yineledim:

– Brötanya'nın neresindensiniz?

O zaman yüzüme baktı, gözlerimde kötülük olmadığını görmüş olmalı ki yanıtlamaya karar verdi:

– Saint-Michel-en-Grève'denim, Lannion yakınlarından.

Ne diyeceğimi bilemedim... sesi bana itici gelmişti. İnsan sesi değildi bu işittiğim. Boğuk, gırtlaktan gelen, hıçkırık gibi bir şeydi, aynı zamanda da gurultu gibi gümbürdeyen bir sesti. Bu ses içimdeki acıma duygusunu alıp götürse de devam ettim ben yine:

– Aileniz hayatta mı?

– Evet... babam... annem... iki erkek kardeşim... dört de kız kardeşim var... İçlerinde en büyüğü benim.

– Babanız, ne iş tutar?

– Nalbanttır.

– Yoksul musunuz?

– Babamın üç tarlası, üç evi, üç adet de harman dövme makinesi var.

– Öyleyse, zengin...

– Elbette... zengindir... Tarlalarını sürer... Evlerini kiralar, harman dövme makineleriyle de, diğer tarlalara giderek köylülerin buğdayını döver... hayvanların nalları ile erkek kardeşim uğraşır.

– Ya kız kardeşleriniz?

– Güzel başlıkları var, hem de dantelalı, işlemeli elbiseleri de var.

– Ya sizin?

– Hiçbir şeyim yoktur benim...

Nefesinin o ölümcül kokusunu almamak için geriledim biraz.

– Neden hizmetçi oldunuz? diye sordum.

– Çünkü...

– Memleketinizi neden terk ettiniz?

– Çünkü...

– Mutlu değil miydiniz?

Sözcükleri çakıllar üzerinde yuvarlar gibi yuvarlayarak aceleyle yanıtladı beni:

– Babam döverdi beni... annem döverdi... kız kardeşlerim döverdi... beni herkes döverdi velhasılı... Her işi bana gördürürlerdi... Kız kardeşlerimi büyüten benim...

– Neden döverlerdi sizi?

– Bilmiyorum... dövmek için!.. Her ailede dayak yiyen biri çıkar... çünkü... işte... kimse bilmez nedenini.

Sorularım onu rahatsız etmiyordu artık, giderek güveni geliyordu.

– Ya siz... diye sordu, anne babanız sizi dövmezler miydi?

– Bilmem? Döverlerdi tabii...

– Döverler... Bu hep böyle olmuştur...

Louise, burnunu karıştırmaktan vazgeçti. Kemirilmekten tırnak namına pek bir şey kalmayan ellerini baldırlarının üstüne koydu. Etrafımızda fısıldaşıp duruyorlardı. Kahkahalar, kavgalar, sızlanmalar diğerlerinin konuşmamızı duymasını engelliyordu.

– İyi de Paris'e nasıl geldiniz? diye sordum bir sessizlikten sonra.

– Geçen yıl... diye anlatmaya başladı Louise... Saint-Michel-en-Grève'de Parisli bir hanım vardı; çocukları ile birlikte deniz banyosu için gelmişti. Hırsızlık yapan hizmetçisini kovmuştu, ben de gidip iş istedim kendisinden. Sonra... beni alıp Paris'e getirdi... babasına bakayım diye... yaşlı, sakat, bacakları felçli bir adamdı.

– Siz de kalmak istemediniz öyle mi? Ne de olsa Paris, aynı şey değil...

– Hayır, dedi canlanarak. Bana kalsa kalırdım memnuniyetle... konu başka... yani, şey anlaşamadık.

Fersiz gözleri tuhaf bir şekilde aydınlandı. Bakışında bir kibir ışıltısı gördüm. Ve bedeni dikeliyor, yüzü neredeyse güzelleşiyordu.

– Anlaşamadık, diye devam etti... İhtiyar bana pis şeyler yapmak istedi...

Bu itiraf karşısında ağzım açık kalakaldım bir süre. Mümkün müydü bu? Aşağılık ve rezil bir ihtiyarın bile onu arzu etmesi, onu istemesi, bu şekilsiz et yığınını, doğanın korkunç bir alayı olan bu kişiyi arzu etmesi mümkün müydü? Bir öpücük, bu çürük dişlerin üstüne kondurulmak, bu çürümüşlük kokan nefesle birleştirilmek istenmişti demek. Öff! Amma da pislik şeyler şu erkekler. Bu aşk denen şey ne korkunç bir çılgınlık öyle! Louise'e baktım. Gözlerindeki parıltı kaybolmuştu... Gözbebekleri gri leke gibi duran cansız halini almıştı yeniden.

– Bu olay olalı çok oldu mu?.. diye sordum.

– Üç ay.

– O zamandan beri bir yer bulamadınız mı?

– Beni kimse istemiyor... Neden acaba?.. Büroya girince bütün hanımlar beni görür görmez, "Hayır, hayır bunu istemem!" diye basıyor-

lar çığlığı. Üzerimde bir uğursuzluk dolanıyor ama ne!... çünkü, yani çirkin değilim, güçlü kuvvetliyim de... Elimden iş gelir ve iyi niyetli biriyim. Azıcık boydan kısayım, o da benim suçum değil herhalde... Doğru, lanetlendim herhalde ben.

– Nasıl geçiniyorsunuz?

– Pansiyon işleten birinin yanındayım. Odaların bakımını yapıyorum, yırtık sökük dikiyorum, karşılığında da tavan arasında bir ot minder, sabahları da yemek veriyorlar.

Demek benden daha mutsuz olanlar da vardı! Bu bencil düşünce sönüp giden acıma duygumu tekrar canlandırdı.

– Bakın ne söyleyeceğim size sevgili Louise... dedim, sesimin yumuşak ve ikna edici olmasına özen göstererek... Paris'te bir yer bulmak oldukça zordur. Çok yönlü olmak gerekir. Zaten efendiler de başka yerlere göre çok müşkülpesentler. Sizin adınıza endişeliyim... Yerinizde olsam memleketime dönerdim...

Louise büyük bir korkuya kapıldı:

– Hayır... hayır, dedi... Asla! Memleketime dönmek istemiyorum. Başaramadığımı düşünecekler, kimsenin beni istemediğini söyleyecekler... çok alay edecekler benimle... Hayır... hayır... Bu imkânsız... ölürüm daha iyi...

O esnada bekleme odasının kapısı açıldı. Madam Paulhat-Durand'ın hırçın sesi duyuldu:

– Matmazel Louise Randon!

– Ordan beni mi çağırıyorlar? diye bana sordu ürkek ve titrek bir sesle.

– Elbette sizi... hadi acele edin, bu kez başarmaya bakın...

Kalktı, bedeninden ayrı duran dirseklerini göğsüme çarptı, ayağıma bastı, masaya çarptı, bodur bacaklarının üzerinde yuvarlanarak yuhalamalar eşliğinde kayboldu.

Sıranın üstüne çıktım, biraz sonra sahnelenecek olan olayları görebilmek için vasistası araladım. Madam Paulhat-Durand'ın bürosu hiç bu denli iç karartıcı görünmemişti gözüme. Tanrı bilir ya oraya her girişimde içim buz keserdi oysa... fazla kullanılmaktan rengi atmış mavi kumaşla kaplı o koltuklar... boydan boya yarılmış bir hayvanın leşi gibi yayılan kayıt defteri... mürekkep lekesine bulanmış ve sidik rengini almış olan yine o aynı mavi kumaştan bir örtüyle kaplı masa... ve kararan ahşabın üzerinde Mösyö Louis'nin dirseklerinin daha açık renk ve parlak bölümler bıraktığı şu çalışma masası; pazardan alınma cam

eşyalarla aileden kalma sofra takımlarının göründüğü dip taraftaki büfe ve o şömine... aşınmış iki bronz lamba ve rengi solmuş iki fotoğraf arasında duran sinir bozucu tik-takları ile geçmek bilmez saatlerin müsebbibi, kahrolası sarkaçlı saat ve insanın içine dokunan iki kanaryanın hastalıklı tüylerini kabarttığı kubbe şeklindeki o kafes... çekmeceleri tamahkâr tırnaklarla çizilmiş maun kaplama evrak dolabı... Ama ben tanıdığım bu odanın eşyalarının envanterini çıkarmak için tünememiştim buraya, ne yazık ki ezbere biliyordum bu iç karartıcı, hüzünlü odayı. Burjuva silikliğine rağmen, çok kereler sapıtmış düş gücüm bu yeri kasvetli bir insan eti sergisine dönüştürmüştür. Hayır... ben Louise Randon'un esir tacirleri ile dalaşmasını seyretmek istiyordum.

Hah işte ordaydı, pencerenin yanında; arkasını ışığa vermişti, kolları düşmüş, put gibi duruyordu. Işık geçirmez bir peçeyi andıran koyu bir gölge yüzünün çirkinliğini örtüyor, kısa, iri bedeninin şekilsizliğini daha bir azaltıp toparlıyordu. Parlak bir ışık saç uçlarını tutuşturuyor, kolunun ve göğsünün çarpık hatlarını çevreliyor, sonra da o berbat eteğinin siyah kıvrımları arasında kayboluyordu. Yaşlı bir kadın tepeden tırnağa süzüyordu onu. Sandalyeye oturmuştu, arkası bana dönüktü; dost olmayan bir sırt, acımasız bir enseydi bu... Bu yaşlı kadının gülünç bir şekilde tüylerle süslü, siyah şapkasını, alt kısımda astarının gri kürkünün yukarıya kıvrıldığı siyah, bol mantosunu, halının üzerine kat kat dökülen siyah elbisesini görebiliyordum... özellikle de dizlerinden birinin üstüne koyduğu siyah ipek eldivenli elini... Canlı bir ava saldıran pençeler gibi çıkıp giren, kumaşı kırıştıran parmaklarıyla, hareketleri ağır, artritten dolayı boğum boğum olmuş bir el... Masanın yanı başında tüm asaletini takınarak dimdik bir şekilde Madam Paulhat-Durand beklemekteydi.

Sıradan bir dekora sıkışmış, sıradan üç yaratığın bir araya gelmesinde ne gariplik var, öyle değil mi? Bu sıradan olayda üstünde durulacak, heyecanlanacak bir şey yok gibi gelebilir insana... Bana göreyse orda öyle sessizce bakışan bu üç kişi büyük bir üzüntü kaynağıydı. Cinayetten de beter bir sahneye, insanı dehşete düşüren korkunç bir sosyal trajediye tanık olduğum duygusuna kapıldım. Boğazım kurudu, kalbim delice çarpmaya başladı.

– İyi göremiyorum sizi kızım, diye başladı aniden yaşlı kadın, orda durmayın... sizi iyi göremiyorum... şöyle, odanın dibine doğru gelin ki sizi daha iyi görebileyim...

Ve şaşkınlığını belirten bir sesle bağırdı:

– Aman Tanrım! Siz ne küçük şeysiniz böyle!..

Bunu söylerken sandalyesinin yerini değiştirmişti, profilini seçebiliyordum artık. Ne yalan söyleyeyim gaga burunlu, kazma dişli, atmacalarınki gibi sarı ve yuvarlak gözleri olan birini bekliyordum. Yanılmışım, huzurlu, daha çok sevimli bir yüzü vardı. Doğruyu söylemek gerekirse gözleri hiçbir şey söylemiyordu; kötülük olmadığı gibi iyilik de yoktu bakışlarında. Ununu eleyip eleğini asmış bir dükkân sahibi gibi duruyordu. Tüccarların, görünüşlerine özel bir hava vermek gibi bir yetenekleri vardır. İç dünyaları dışarıya yansımaz. Meslekte piştikçe, çabuk ve haksız kazanç alışkanlıkları aşağılık içgüdülerini, acımasız tutkularını geliştirdikçe yüzlerinin ifadesi de yumuşar, daha doğrusu yüzü renk vermez olur. En kötü taraflarını ise –müşterilerin güvenini sarsacak olan yanları– varoluşlarının derinliklerinde saklanır ya da genellikle her türlü ifade özelliğinden yoksun bedensel görüntülerine sığınır. Bu ihtiyar kadının gözbebeklerinden, dudaklarından, alnından ve cansız suratının gevşemiş kaslarından okumanın mümkün olmadığı ruh katılığı tam anlamıyla ensesine yansımıştı. Ensesi gerçek yüzü olmuştu ve bu yüz korkunçtu.

Yaşlı kadının buyruğu üzerine Louise odanın dip tarafına geçmişti. Hoşa gitme arzusu onu tam anlamıyla korkunç gösteriyor ve umutsuz bir duruma sokuyordu. Işığın altına geldiği anda kadın feryadı bastı:

– Ay! Ne çirkin şeysiniz böyle kızım!

Madam Paulhat-Durand'ın da desteğini almak için ona döndü:

– Mümkün mü gerçekten de? Bu ufaklık kadar çirkin bir yaratık olabilir mi şu dünyada?

Her zamanki gibi kasıntılı ve vakur bir tavırla Madam Paulhat-Durand cevap verdi:

– Çok güzel değil elbette ama matmazel çok dürüst biridir.

– Olabilir... diye karşılık verdi kadın... Ama çok çirkin... böyle bir çirkinlik başa gelebilecek en sevimsiz şey.. Ne? Bir şey mi dediniz?

Louise ağzını bile açmamıştı, kızarmıştı biraz ve başı önündeydi. Fersiz gözlerinin çevresinde kırmızı çizgiler belirmişti, ağlayacağını sandım.

– Neyse... sonra bakarız, diye devam etti kadın. O esnada, vahşi bir hayvanın hareketleriyle, öfke içinde kıpırdayan parmakları elbisesinin kumaşını paralarcasına tırmalamaktaydı.

Louise'e ailesi ve daha önce çalıştığı yerler hakkında sorular sordu. Mutfak ve ev işlerine yatkınlığını, dikiş bilip bilmediğini sordu.

Louise, "Evet, öyle" veya "Yoo, hayır" diyerek boğuk ve kesik kesik yanıtlıyordu kadını. Kılı kırk yaran, kırıcı, canice soruşturma tam yirmi dakika sürdü.

– Velhasıl kızım, diye özetledi ihtiyar, görünen şu ki, hiçbir işten anlamıyorsunuz. Size her şeyi benim öğretmem gerekecek bu gidişle... Dört beş ay hayrınızı göremeyeceğim... üstelik, bu çirkin halinizle hiç de sevimli değilsiniz... Burnunuzun üstündeki bu yarık da neyin nesi? Bir darbe mi aldınız yoksa?

– Hayır, efendim... Doğuştan.

– Ay! İşte bu hiç hoş değil... Kaç para kazanmak istiyorsunuz?

– Otuz frank, banyo ve şarap... dedi Louise, kararlı bir sesle.

– Otuz frank! Siz hiç bakmaz mısınız kendinize aynada? Olur şey değil! Ne yani? Sizi kimse almaz yanına hiçbir zaman! Ben alıyorsam o da iyiliğimden, çünkü aslını sorarsanız acıdım size! Siz de utanmadan otuz frank istiyorsunuz benden!.. Kusura bakmayın ama kızım siz de arlanma nedir bilmezmişsiniz meğer! Herhalde arkadaşlarınız verdi size bu aklı... Onları dinlemekle iyi etmemişsiniz...

– Doğru diye onayladı Madam Paulhat-Durand. Bunlar birbirlerini fişekliyorlar.

– Öyleyse! diye lütfetti yaşlı kadın uzlaşmak ister gibi, ben size on beş frank vereceğim... şarabınızı kendiniz alırsınız. Bu fazla bile, ama sizin çirkinliğinizi ve zavallılığınızı kullanmak istemem.

Yumuşamaya başlamıştı, sesi neredeyse şefkatli bir tonda çıkıyordu:

– Tamam mı kızım, böyle fırsat geçmez bir daha elinize... Ben diğerleri gibi değilim. Yalnız yaşayan biriyim, ailem yok benim, hiç kimsem yok aslında. Benim ailem hizmetçimdir. Peki ben ne istiyorum hizmetçimden? Beni biraz sevmesini, hepsi bu. Hizmetçim benimle yaşar, benimle yer, şarap hariç tabii. Ah ah! Bir şımartırım onu sormayın gitsin. Hem sonra, ben ölünce –çok yaşlıyım ve sık sık hastalanırım– elbette unutmam bana sadakat göstereni, bana hizmet edip bana bakanı. Siz çirkinsiniz, çok çirkin, hem de fazlasıyla çirkin. Eh ben de alışırım artık çirkinliğinize, suratınıza. Doğru ya güzel olup da son derece kötü davranan kadınlar var, sizi soyup soğana çevirirler. Çirkinlik, bazen bir ev için, ahlâk sigortası oluverir. Evime erkek sokmazsınız öyle değil mi? Gördünüz mü işte, size adil davranıyorum. Bu koşullarda, bir de benim iyi niyetimi düşünürsek, size teklif ettiğim şey bir servet sayılır, hatta servetten de öte, bir aile!..

Louise sersemlemişti, yaşlı kadının sözleri, tanımadığı umutların türküsünü söylüyor olmalıydı kafasında. Köylü açgözlülüğü ile sandık sandık altın, masallara özgü bir vasiyetname hayalini kuruyordu. Bu iyi kalpli efendi ile birlikte yaşamak, aynı masada yemek yemek... sık sık parklara, kentin ormanlarına gitmek... Bunların tümü büyülüyordu onu, bunların tümü aynı zamanda onu korkutuyordu da zira kuşkuları, alt edilmez ilk güvensizliği bu vaatlerin üzerine bir gölge gibi düşmüştü. Ne diyeceğini, ne yapacağını neye karar vereceğini bilemiyordu. Bulunduğum yerden, "Hayır!" diye bağırmamak için zor tutuyordum kendimi: "Hayır kabul etme!.." Ah, ah! Gözümün önüne getirebiliyordum inziva yaşamını, yorgunluktan canını çıkaracak işleri, efendinin bitmez tükenmez dırdırlarını, boğazından geçen ekmeğin münakaşasını, çürümüş etlerin ve eti sıyrılmış kemiklerin yesin diye önüne atıldığını, savunmasız bir yaratığın sonsuz, ısrarlı, acı veren sömürüsünü. "Hayır, sakın dinleme onu, kaç ordan!" Ama dilimin ucuna kadar gelen bu çığlığı bastırdım.

– Yaklaşın azıcık kızım, diye buyurdu yaşlı kadın... Benden korkuyor gibi bir haliniz var. Hadi... benden korkmayın... yaklaşın... Çok ilginç... daha şimdiden çirkinliğiniz azaldı gözümde... suratınıza alışıyorum şimdiden.

Louise yavaşça yaklaştı. Zavallı yaratık, sandalyelere, mobilyalara çarpmadan, zarafetle yürüyebilmek için tüm becerisini gösteriyordu; her tarafı kaskatı kesilmişti. Ama yaşlı kadının yanına varır varmaz, beriki suratını buruşturarak onu itti.

– Tanrım! diye bağırdı, ne var sizde? Neden bu kadar pis kokuyorsunuz? İçiniz mi çürüdü? Korkunç bu! İnanılır gibi değil... sizin gibi kokanı kimse görmemiştir. Burnunuzda kanser mi var yoksa? Yoksa kanser midenizde mi?

Madam Paulhat-Durand asil bir hareketle şöyle dedi:

– Sizi uyarmıştım madam... En büyük kusuru bu işte... iş bulamamasının asıl nedeni bu...

İhtiyar kadın sızlanmaya devam etti:

– Tanrım, aman Tanrım! Bu mümkün mü? Evi leş gibi kokutacaksınız... Siz benim yanımda kalamazsınız! Eh! kalırsanız da koşullar değişir... Ben ki size karşı sempati bile duymuştum!.. Yoo, Hayır... tüm iyi niyetime rağmen bu mümkün değil... mümkün değil!

Mendilini çıkarmıştı bile, bir yandan söyleniyor, bir yandan da pis kokuyu uzaklaştırmaya çalışıyordu.

– Hayır, gerçekten de bu mümkün değil! dedi.

– Hadi madam yapmayın böyle, diye araya girdi Madam Paulhat-Durand, biraz zorlayın kendinizi, eminim bu zavallıcık size minnettar kalacaktır...

– Minnettar mı dediniz? Kulağa hoş geliyor ama minnettarlık ne yapsın... bu korkunç kusuru gideremez ki! Pekâlâ, dediğiniz olsun! ama ben ona on franktan fazlasını veremem... sadece on frank! Kabul eder ya da etmez...

O ana kadar gözyaşlarını tutan Louise patladı:

– Hayır... istemiyorum... istemiyorum... istemiyorum...

– Dinleyin matmazel... dedi sertçe Madam Paulhat-Durand... Bu yeri kabul edeceksiniz... ya da ben sizinle bir daha asla ilgilenmem... gider başka bürolardan iş istersiniz... Yetti canım, bıktım artık... işyerimin adını kötüye çıkaracaksınız...

– Çok doğru söylüyor! diye üsteledi yaşlı kadın. Bu on frangı verdim diye teşekkür etmelisiniz bana; acıdığım için, iyilik olsun diye veriyorum size. Bunun bir sevap olduğunu neden anlamıyorsunuz? Üstelik diğerleri gibi sonunda ben de pişman olacağım kuşkusuz...

İş bulan kadına döndü:

– Ne yapayım!.. Ben böyleyim işte. Kimsenin karşımda acı çekmesine tahammülüm yoktur. Mutsuzluk görmeyeyim saflaşıveririm hemen. Bu yaştan sonra da değişeceğim falan yok benim, öyle değil mi?.. Hadi kızım gidelim...

Bu sözleri duyar duymaz bedenime öyle bir kramp girdi ki gözetleme yerinden aşağıya inmek zorunda kaldım... Louis'i bir daha hiç görmedim.

Ertesi gün Madam Paulhat-Durand beni nezaketle çağırdı bürosuna, biraz tedirgin edici bir biçimde beni tepeden tırnağa bir güzel süzdükten sonra şöyle dedi:

– Matmazel Célestine, size göre iyi bir iş var elimde, hem de çok iyi... Yalnız taşraya gitmeniz gerekecek. Oh! Pek o kadar da uzak sayılmaz canım...

– Taşra mı dediniz? Uzaklardan hoşlanmadığımı bilirsiniz...

Kadın diretti:

– Aslında taşra pek bilinmiyor... öyle hoş yerler vardır ki orda...

– Çok hoş yerler varmış... şaka yapıyorsunuz herhalde! dedim. Önce şunu bir kabul edin... o iyi yer dediğinizden hiçbir yerde yoktur...

Madam Paulhat-Durand kıvrılarak, sevimli sevimli gülümsedi. Onun öyle gülümsediğini hiç görmemiştim.

– Affedersiniz ama Matmazel Célestine... kötü yer diye bir şey yoktur.

– Elbette! bilmez olur muyum... aslında sadece kötü efendiler vardır...

– Hayır... sadece kötü hizmetçiler... uzatmayalım... Ben size elimdekilerin en iyilerini veriyorum, siz gittiğiniz yerde tutunamıyorsanız ben ne yapabilirim?

Gözlerimin içine adeta dostça baktı:

– Siz bu kadar zeki olduktan sonra... ayrıca güzel bir yüzünüz, endamınız... ve işten yıpranmamış zarif elleriniz var... cin gibi olduğunuzu da unutmayalım... hoş şeyler yakalayamamanız mümkün değil. Başınıza hangi devlet kuşunun konacağı hiç belli olmaz, tabii biraz yol yordam bilmek gerek.

– Biraz üçkâğıt bilmek gerek demek istiyorsunuz herhalde...

– Adamına göre değişir... ben buna yol yordam diyorum.

Giderek gevşiyordu... yavaş yavaş düşüyordu asalet maskesi. Şimdi karşımda her türlü ahlâksızlıkta üstüne olmayan eski bir oda hizmetçisi duruyordu. Bu arada gözlerine rezil bir bakış yerleşti, "Madam Rebecca Ranvet, Modacı'nın dudaklarında gördüğüm, tüm muhabbet tellallarında bir şekilde alışık olunan şu ağız şapırdatmasıyla sözlerini tekrarladı:

– Ben buna yol yordam diyorum.

– Peki, neymiş bu? dedim.

– Hadi canım, yapmayın matmazel, acemi çaylak numarası çekmeyin bana, feleğin çemberinden geçmiş birisiniz... Anlarız birbirimizi... Diyordum ki yalnız bir adam var, oldukça geçkin... Paris'ten çok uzakta sayılmaz, çok zengin... evet, ya da oldukça zengin diyelim... Evini idare edeceksiniz... kâhyalık gibi bir şey anlayacağınız... bilmem anlatabiliyor muyum? Bunlar çok önemli yerler... talibi bol türden, çok da kârlı... Bir kadın sizin gibi akıllı ise... sizin gibi zarifse... ve tekrar ediyorum yol yordam biliyorsa... geleceğini garantilemiş demektir.

Bu benim tutkumdu. Pek çok kez bir ihtiyarın hevesi üzerinden ne harika gelecekler kurmuştum... Düşünü kurduğum cennet karşımdaydı şimdi; gülümsüyor, beni davet ediyordu! Yaşamın açıklanamaz bir cilvesi ile, nedenini anlayamadığım aptal bir inatla bunca zaman arzulanan ve bunca zaman sonra beni nihayet çağıran bu mutluluğu elimin

tersi ile ittim...

– İhtiyar bir zampara ha! Yok, lazım değil! Daha yeni kurtuldum bir tanesinden... Alayından nefret ediyorum bu heriflerin, yaşlısından da, gencinden de, hepsinden...

Madam Paulhat-Durand şaşkınlıktan birkaç saniye kalakaldı öylece... Böyle bir çıkış beklemiyordu. Benim gibi bohem bir kızla, rolünü oynadığı dürüst burjuva hanımefendisinin arasına büyük bir mesafe koyan o vakur ve soğuk tavrına yeniden bürünerek şöyle dedi:

– Demek öyle, matmazel... Siz ne sanıyorsunuz kendinizi? Kime benzettiniz beni? Aklınızdan neler geçiyor böyle?

– Hiçbir şey geçmiyor... Yalnız... bir kez daha söylüyorum size, erkeklerin topundan illallah dedim, hepsi bu.

– Kimden söz ettiğinizi biliyor musunuz siz? Bu beyefendi, matmazel, çok itibarlı biridir, Saint-Vincent-de-Paul Derneği'nin üyesidir. Bir dönem kralcı bir milletvekiliydi, matmazel...

Kahkahayı bastım:

– Evet, elbette ne demezsiniz... O sizin Saint-Vincent-de-Paul'lerinizi çok gördüm ben, lanet olası erdemli kişileri de... ve tüm milletvekillerini de... Hayır, kalsın, teşekkür ederim!..

Sonra aniden, hiç ara vermeden:

– Sahi kimin nesiymiş sizin şu ihtiyar? diye sordum. Sahi... ne fark eder, ha bir eksik, ha bir fazla. İş bu olduktan sonra.

Ama Madam Paulhat-Durand'ın kılı bile kıpırdamadı, kararlı bir ses tonuyla şöyle dedi:

– Yararı yok artık matmazel, bu beyin aradığı ciddi kadın, güvenilir kişi değilsiniz siz. Sizi daha aklı başında biri sanırdım... İnsan sizinle güvende hissedemez kendini...

Bir hayli dil döktüm, Nuh dedi peygamber demedi. Karmakarışık duygularla döndüm bekleme salonuna. Ah, ah! Bu bekleme salonu yok mu!.. hep aynı karanlık, hep aynı kasvet! Sıraların üzerinde sıkışmış, yan yana dizilmiş kızlar... burjuva kadınların açgözlülüğüne sunulan bu insan eti pazarı... sizi oraya sürükleyen şu pislik akıntısı ve şu sefalet ters akıntısı, bu gelgit içinde sonsuza dek sallanıp duran içler acısı enkaz, deniz kazası kalıntısı...

Ben ne tuhaf biriyim!.. diye düşündüm. Gerçekleşemez sandığım bir sürü şey istiyorum, sonra somut bir biçimde karşıma çıkıp da gerçekleşmeleri kaçınılmaz olunca istemez oluveriyorum...

Bu reddedişin altında kuşkusuz başka bir neden daha yatıyordu.

Çocukça bir arzuyla Madam Paulhat-Durand'ı aşağılamak, havasından geçilmeyen, bizi aşağılayan bu kadının yüzüne pezevenkliğini vurarak, ondan bir tür intikam almak...

Bilinmeyenin tüm ayartıcılığını, erişilmez düşlerin çekiciliğini taşıyan bu yaşlı adamı kabul etmediğim için şimdi pişman oldum... Hayallerini kurup avunmak kalıyor geriye; temiz pak bir ihtiyar, elleri yumuşacık, pembe ve tıraşlı yüzünde hoş bir gülümseme var, neşeli, cömert ve uslu biri, fazla tutkulu olmadığı gibi Mösyö Rabour kadar tuhaf merakları da yok, küçük bir köpek gibi kendisini yönetmeme izin veriyor...

– Böyle gelin... hadi... gelin canım...

Ve gözlerinde uysal bir bakış, yaltaklanarak, koşa koşa geliyor.

– Şimdi de cici olun bakalım...

Öyle komik bir cici oluşu var ki; sormayın gitsin, poposu üstünde dimdik duruyor, ön patilerini havada sallıyor.

– Aferin benim kuçu kuçum!

Şeker veriyorum ona... ipeksi sırtını okşuyorum. Artık ondan iğrenmiyorum ve düşünmeye devam ediyorum:

– Gerçekten de bu kadar aptal olabilir miydim ben! İyi bir köpeğim olurdu... güzel bir bahçem, güzel bir evim ve... paracıklarım... keyif gıcır, gelecek garanti... ve ben bunların tümünü reddettim! Tüh bana!.. Nedenini bilmeden! Ne isteğimi hiçbir zaman bilmeden, arzu ettiğim şeyi neden istemediğimi de bilmeden reddettim. Oysa ben pek çok erkekle yattım yatmasına ama aslında nefret ederim ben bundan –nefretten de öte– iğrenirim erkeklerden, uzağımdalarken. Yanımda olduklarında iş değişir, hasta tavuk gibi bırakırım kendimi ve sonra gelsin çılgınlık... her türlüsüne varım... Benim direncim asla gerçekleşmeyecek olaylara, hiç rastlamayacağım erkeklere söker. Hiçbir zaman mutlu olamayacakmışım gibime geliyor.

Bekleme odası boğuyordu beni... bu kasvet, bu karanlık gün ışığı, sıralara serilmiş bu yaratıklar, gittikçe daha da kasvetli bir hal alan düşüncelerle dolduruyordu zihnimi. Üzerimde bir ağırlık vardı, bir çaresizlik duygusu kaplamıştı içimi. Yüreğim kabarmış, boğazım sıkışmış bir vaziyette büronun kapanma saatini beklemeden ayrıldım ordan. Merdivende Mösyö Louis ile karşılaştım, tırabzana abanmış, ağır ağır, zorla çıkıyordu merdivenleri. Bir an göz göze geldik. O bana bir şey söylemedi, ben de ona. Söyleyecek tek bir sözcük bulamadım, ama bakışlarımız her şeyi söylemişti. Ah, ah o da bencileyin mutlu değildi.

Bir süre merdivendeki ayak seslerini dinledim... sonra yuvarlanırcasına indim merdivenlerden. Ah zavallı yaratık seni!

Sokakta bir süre şaşkın şaşkın durdum... Gözlerim sırtı kamburlaşmış, siyah tuvaleti içinde, aşk tellalı Madam Rebecca Ranvert Modacı'yı aradı. Ah bir görseydim, şakası yok peşine takılacaktım. Kimsecikler yoktu ortalıkta. İnsanlar geçiyordu ordan, ilgisiz, kafası işte güçte insanlar, üzüntümü takan yoktu. Bir meyhanenin önünde durup bir şişe şarap satın aldım. Avare avare orda burda biraz oyalandıktan sonra hâlâ sersemliğimi üstümden atamamış bir halde, ağırlaşmış bir kafayla otelime döndüm.

Akşama doğru, ileri bir saatte kapının çalındığını duydum. Şarap çarptığı için yarı çıplak uzanmıştım yatağa.

– Kim o?

– Benim

– Sen de kimsin?

– Garson...

Ayağa kalktım, göğüslerim gömleğimden fırlamış, saçım başım karmakarışık ve omuzlarıma dökülmüş olduğu halde kapıyı açtım:

– Ne istiyorsun?

Garson gülümsedi. Merdivenlerde sık sık karşıma çıkan kızıl saçlı, uzun boylu, babayiğit biriydi.

– Ne istiyorsun? diye üsteledim.

Yağ lekeleri içindeki mavi önlüğünün ucunu kalın parmakları ile kıvırarak, mahcup, gülümsedi yine ve kekeleyerek şöyle dedi:

– Mam'zel... ben...

Göğüslerimi, yarı çıplak karnımı, kalçalarımın kavisinde son bulan gömleğimi iç karartıcı bir arzuyla süzüyordu...

– Hadi gir içeri... hergele! diye bağırıverdim ansızın.

Odaya ittim onu ve kapıyı kırarcasına kapattım üstümüze.

Allah kahretsin beni! Ertesi gün bizi yatakta sarhoş ve yatağa serilmiş bir şekilde buldular, ama ne durumdaydık Tanrım!

Garson kapı dışarı edildi... Adına gelince! Hiç öğrenemedim.

Madam Paulhat-Durand'ın iş bulma bürosu ile ilgili anılarımı orada tanıdığım garibanın birinden söz etmeden noktalamak istemiyorum. Söz konusu kişi bir bahçıvan, dört ay önce dul kalmış ve iş aramaya

çıkmış. Buradan geçen nice acınası çehre gördüm ama hiçbiri onunki kadar hüzünlü değildi. Hiçbiri onun kadar ağır yememişti feleğin sillesini... Karısını çocuğunu düşürürken –çocuğunu düşürürken mi?– kaybetmişti. İki aylık bir sefaletten sonra güçbela buldukları ve kendisinin bahçıvan, karısının ise kümes bakıcısı olarak gireceği bir malikânedeki işe başlamalarından bir gün önce gelmişti bu olay başına. Bu büyük acıdan sonra, şansızlıktan mı yoksa yaşama karşı küskünlükten mi bilinmez, hiçbir yerde iş bulamamıştı. Hatta kendisi de hiçbir gayret göstermemişti. Bu işsiz geçen zamanda elinde kalan azıcık para da eriyip gitmişti. Son derece içine kapanık biri olmasına karşın nasıl olduysa ona yaklaşmayı başardım. Bir gün ona karşı gösterdiğim ilgiden ve acısına duyduğum saygıdan olmalı, çok etkilenip bana içini döktü. Bu yürek parçalayıcı masum dramı, aktörlerinin adını vermeden anlatacağım sizlere. İşte bahçıvanın dramı...

Bahçeyi, taraçayı, seraları, park alanının girişini dolaşıp, duvarları o güzelim sarmaşıklarla, çift çenekli bitkilerle ve yabani asmalarla gelin gibi süslü olan bahçıvan evini de gördükten sonra, çimlerin üzerinde, dadılarının gözetiminde mutlulukla oynayan sapsarı saçlı, cicili bicili giysiler içinde, pembe pembe yanaklı üç güzel çocuğunu sevgi ile izleyen kontese doğru içleri beklenti dolu, içleri kaygı dolu olarak hiç konuşmadan yavaş yavaş ilerlediler. Adam, başı çıplak, elinde kasketi; kadın, hasır şapkasının altında mahcup, koyu renk, kaba yün hırkasının içinde tedirgin, küçücük deri el çantasının burup durduğu küçücük zincirinden medet umar bir halde, yirmi adım kala nezaketle durup beklediler. Epey uzakta, sık ağaçlık alanların arasında, parkın kıvrılarak uzanan çimenlikleri görülüyordu.

– Yaklaşsanıza canım... dedi kontes cesaret verici, içtenlikli bir sesle.

Adamın esmerleşmiş, güneşten yanmış bir yüzü vardı. Kullandığı aletlerin sürtüne sürtüne aşındırdığı şekilsiz parmaklı, toprağın rengini almış iri elleri boğum boğumdu. Kadına gelince solgundu azıcık, tüm yüzüne yayılmış çillerinin altında külrengi bir solgunluktu bu, biraz da sakar bir hali vardı ama tertemizdi. Biraz sonra, diğerleri gibi, onu hayasızca tepeden tırnağa incelemeye alacak; ruhunu, bedenini çırılçıplak soyacak, ahret sualleri ile kan ter içinde bırakacak olan bu güzel kadına çevirmeye cesaret edemiyordu bakışlarını. Daha bu yaşta, aldıkları eğitimle aşırı taşkınlık yapmadan, zarafetle çimlerin üstünde

oynayan üç miniğin çizdiği o güzelim tablodan gözlerini ayıramıyordu bir türlü...

Ağır ağır birkaç adım ilerlediler, sonra her ikisi de aynı anda, kurulmuş makine gibi, ellerini karınlarının üstünde kavuşturdular.

– Eee? diye sordu kontes, her tarafa iyice baktınız mı bari?

– Kontes hazretleri çok iyi yürekliler... diye yanıtladı adam. Çok büyük... çok güzel... muhteşem bir malikâne!.. Ayıptır söylemesi, çok iş var...

– Ve ben çok titizim, açıkça söyleyeyim, hem de çok titizim. Her şey mükemmel yapılsın isterim... Mesela çiçekler... çiçek... çiçek... çiçek, her yer çiçek dolsun isterim. Zaten yazları iki, kışları da bir yardımcınız olacak... Eh bu da yeter!..

– Oh! diye karşılık verdi adam... İşten gocunmam ben. Ne kadar olursa o kadar iyi benim için. İşimi severim, iyi de yaparım... ağaçları, turfandaları, maviküf hastalığını, velhasıl her şeyi bilirim. Çiçeklere gelince, biraz bilek gücü, biraz zevk, biraz su, iyi bir ham gübre... kontes hazretleri bağışlasınlar, çokça hayvan gübresiyle istediğimizi elde ederiz.

Bir süre durdu ve devam etti:

– Karım da oldukça çalışkandır, beceriklidir de. Çekip çevirmeyi bilir... siz onun çelimsiz olduğuna bakmayın, çok cesurdur... hastalık nedir bilmez. Hayvanların dilinden kimsenin anlamadığı kadar anlar. Ta orda, geldiğimiz yerde üç inek, iki yüz tane de tavuk vardı... ya!

Kontes onaylayıcı bir baş hareketi yaptı.

– Lojmanınızı beğendiniz mi?

– Lojman da pek güzel. Doğruyu söylemek gerekirse bizim gibi küçük insanlar için fazla bile... onu döşeyecek kadar eşyamız yok... Ama şartlarımız neyse öyle yaşayacağız tabii... Bir iyi tarafı da şatodan uzak oluşu... işte bu gerekli... Efendiler istemezler bahçıvan burunlarının dibinde olsun, bize gelince biz de rahatsız ederiz diye korkarız. Ama bu durumda herkes kendi yerini bilir... Böylesi hepimiz için de hayırlı... Yalnız...

Söyleyeceği şeyi dile getirmekten bir anda çekingenlik duyan adam duraksadı...

– Yalnız... ne? diye sordu kontes, bir süre bekledikten sonra, bu sessizlik adamın çekingenliğini daha da artırdı.

Kasketini daha güçlü sıktı, kalın parmaklarının arasında çevirdi, ağırlığını daha çok verdi toprağa ve cesaretini toplayarak:

– Evet işte böyle! dedi... Kontes hazretlerine söylemek istediğim şu ki... bu para bu iş için biraz az diyecektim. Çok az... ne kadar iyi niyetli olursam olayım yine de olmuyor... Kontes hazretlerinin biraz daha fazla vermeleri gerekecek...

– Unutuyorsunuz ama dostum, size bir ev verilecek ve ısınmanız, aydınlanmanız da sağlanacak, dahası sebze, meyve, haftada bir düzine yumurta, günde bir litre süt... Bu çok fazla...

– Oo!.. Kontes hazretleri süt ve yumurta mı veriyorlar? Evimizi de ışıklandıracaklar öyle mi?

Düşüncesini almak istercesine karısına bakarken, bir yandan da mırıldanıyordu:

– Vay be! İşte bu iyi, aksini iddia edemem... hiç fena sayılmaz...

Karısı hık mık etti:

– Tabii... azıcık ferahlarız.

Sonra sıkıntılı ve titrek bir sesle devam etti:

– Kontes hazretleri ocak ayında ve Saint-Fiacre'da* bir şeyler düşünürler herhalde?

– Hayır, hiçbir şey...

– Âdettendir ama...

– Benim âdetim değildir.

Bu kez adam sordu:

– Ya gelincik, sansar, kokarcalar için?

– Yine hiçbir şey... derisini bırakırım size!

Öyle kararlı ve sert çıkmıştı ki sesi, ısrar etmenin yararı yoktu... Sonra aniden:

– Ah! Şunu da baştan söyleyeyim, bahçıvanın sebzeleri satması veya, kim olursa olsun, birine vermesi kesinlikle yasaktır. Yeterli miktarda elde etmek için çok üretmek gerekir, biliyorum bu arada dörtte üçü telef olur. Olsun!.. Şunu söylemeye getiriyorum, telef olacaklarsa bırakın olsunlar...

– Elbette... her yerde olduğu gibi yani!

– Tamam mı, anlaştık mı?.. Ne zamandan beri evlisiniz?

– Altı yıl oluyor... diye yanıtladı kadın.

– Çocuklarınız yok mu?

– Küçük bir kızımız vardı... öldü!

– Ah! Bu iyi... çok iyi, dedi önemsemeden kontes. İkiniz de gençsiniz henüz, yine olur çocuğunuz, öyle değil mi?

* Saint-Fiacre: 30 Ağustos Bayramı (Bahçıvanlar Günü). (ç.n.)

– Hiç öyle bir niyetimiz yok, kontes hazretleri, boş verin... Ama maalesef yüz ekülük bir gelir elde etmekten daha kolay hamile kalmak...

Kontesin bakışları katılaşmıştı:

– Sizi bir konuda daha uyarmalıyım, evimde kesinlikle çocuk istemiyorum. Eğer kazara bir çocuğunuz falan olursa sizi kovmak zorunda kalırım haberiniz olsun, hem de derhal... yoo, çocuk mocuk olmaz! Vıyak vıyak, ayak altında, her şeyi kırar döker, atları korkutur, mikrop bulaştırır... Hayır, hayır, dünyada olmaz, evimde bir çocuğa asla tahammül edemem... söylemedi demeyin... Ayağınızı denk atın... şimdiden alın önleminizi.

O esnada, kontesin çocuklarından biri yere düşmüş ağlaya ağlaya annesinin yanına gelmiş, eteğine saklanmıştı. Kontes onu kollarına aldı, tatlı sözler söyledi, okşadı, sevgi ile bağrına bastı, sonra da sakinleşip, neşesine kavuşan çocuğu diğer ikisinin yanına gönderdi. Kadının yüreği sıkıştı aniden. Gözyaşlarını tutamayacağını düşündü bir an. Neşe, sevgi, aşk, annelik bu duygular sadece zenginlere mi özgüydü? Çocuklar şimdi yeniden oynamaya başlamışlardı... Vahşi bir kin duydu onlara, küfretmek, onları dövmek, hatta öldürmek geçti içinden. Fakir karnında uyuyan henüz doğmamış yavrularının dünyaya gelmesini yasaklar nitelikte iğrenç sözler sarf eden bu bencil anneye, bu zalim ve küstah kadına da küfürler yağdırmak, onu da dövmek istiyordu... Ama tuttu kendini, diğer uyarılardan daha katı olan bu yenisinin üzerine şöyle söylemekle yetindi:

– Dikkat ederiz kontes hazretleri... gayret edeceğiz...

– Hah şimdi oldu... çünkü size ikide bir bunu tekrarlayamam... Benim evimin kuralı böyledir... Asla ödün vermediğim bir kural.

Sonra nerdeyse şefkatli denebilecek bir sesle şöyle devam etti:

– Zaten inanın bana, zengin değilseniz eğer, çocuğunuzun olmaması çok daha iyidir...

Adam yeni efendisinin beğenisini kazanmak için şöyle bitirdi:

– Elbette... Elbette... Ne de güzel söylüyor kontes hazretleri.

Ama kin düşmüştü içine. Gözlerinde şimşek gibi çakan vahşi ve karanlık ışık, son sözlerdeki bu zoraki yaltaklanmayı yalanlıyordu. Kontes ölüm saçan parıltıyı hiç görmedi çünkü elinde olmadan, biraz önce kısırlığa ve evlat katili olmaya mahkûm ettiği kadının karnına takılmıştı gözleri.

Pazarlık erken bitti. Tembihlerini yaptı. Bu iki yeni bahçıvandan

beklediği işleri en ince noktasına kadar anlattı. Mağrur bir tebessümle onlara yol verirken, yanıt kabul etmez bir tonda şöyle dedi:

– Dini bütün kişiler olduğunuz belli... Burada herkes pazarları ayine gider ve Paskalya Bayramı'nı kutlar... Buna çok önem veririm ben...

Birbirleri ile hiç konuşmadan, ciddi, kederli ayrıldılar ordan. Yol toz içinde, hava da boğucuydu, zavallı kadın güçlükle yürüyordu, daha çok ayaklarını sürüyordu. Nefesi daralıyordu; durdu çantasını yere bıraktı ve korsesini gevşetti.

– Off! dedi derin derin nefes alarak...

Uzun süre baskı altında kalan karnı gevşedi, şişti, bir suç sayılan hamileliğe özgü yuvarlak şeklini aldı yeniden. Yollarına devam ettiler.

Birkaç adım sonra yol üstündeki bir handa soluklanıp bir litre şarap ısmarladılar.

– Hamile olduğumu neden söylemedin? diye sordu kadın.

Adam yanıtladı:

– Neden söyleyecekmişim! Diğerleri gibi bu da bizi kapıya koysun diye mi?

– Ha bugün, ha yarın ne fark eder?

Adam dişleri arasından mırıldandı:

– Aklı başında bir kadınsan bu akşamdan tezi yok gider görürsün Hurlot Ana'yı... otları var onun!

Ama kadın ağlamaya başladı... Gözyaşları içinde inliyordu:

– Böyle söyleme... böyle söyleme... uğursuzluk getirir!

Adam eliyle masaya vurup bağırdı:

– Tanrı aşkına, geberip gidelim mi yani?

Uğursuzluk gelmekte gecikmedi. Dört gün sonra kadın çocuğunu düşürmüş –buna düşürmek mi denir, yoksa...– ve ardından peritonit sancılarından kıvranarak canını teslim etmişti.

Adam öyküsünü anlatıp bitirince şöyle dedi bana:

– Böylece bir başıma kaldım şimdi yeryüzünde, eş yok, çocuk yok, hiçbir şey yok. İntikamımı almayı düşündüm... evet, çimlerin üstünde oynayan o üç çocuğu öldürmeyi düşündüm gaddar biri olmadığım halde, yemin ederim size, bu kadının üç çocuğunu zevkle boğabilirdim... Evet... sonrası, cesaret edemedim işte... Neylersiniz? Serde korkaklık var. Alçağın tekiyim ben... Benim cesaretim ancak acı çekmeye söker!

XVI

25 Kasım

Joseph'ten tek bir mektup bile yok. Onun ne denli temkinli biri olduğunu bildiğim için sessiz kalışına pek şaştım diyemem ama yine de, az da olsa, acı çekmeme engel değil bu. Gelen mektupların dağıtımdan önce hanımefendinin eline geçtiğini Joseph bilmiyor değil elbette. Kendisini ele vermek istemiyor, beni de tabii. Mektupların okunacağını bile bile yazmak işine gelmiyor, bana yazdığı için hanımefendinin ileri geri konuşup yorumlar yapmasını da istemiyor olabilir. Yine de onun gibi zeki biri ne yapar eder beni habersiz bırakmamak için mutlaka bir yolunu bulur sanmıştım. Yarın sabah dönmesi gerekiyor. Döner mi ki? İçime kurt düşmüyor desem yalan olur. Beynim durmadan

çalışıyor, çalışıyor. Mesela Cherbourg'daki adresi... onu bana neden vermek istemedi acaba? Bu tür şeyleri düşünüp kafamı patlatmak istemiyorum, huzursuzluğun hiçbir gereği yok doğrusu...

Burada kayda değer hiçbir şey yok, her zamanki gibi ufak tefek olaylar ve daha da artan sessizliği saymazsak eğer. Dostluk adına kilise çömezi üstlendi Joseph'in işlerini. Her gün hiç sektirmeden, hep aynı saatte gelip atları tımar ediyor, pencereleri yokluyor. Ağzından bir kelime alana aşk olsun. Ağzının sıkılığı, mesafeli ve kuşku uyandıran tavırları ile Joseph'ten beter. Üstelik ondan daha ufak ve daha güçsüz... Onu çok az görüyorum, sadece iletilecek bir emir olduğunda... Çok da garip bir tip ayrıca! Bakkal kadın anlattı: Gençken rahip olmak için eğitim görmüş ama kabalığını ve ahlâksızlığını bahane edip atmışlar papaz okulundan.

– Yoksa diyorum, ormanda küçük Claire'e o mu tecavüz etti?.. Daha sonra her mesleğe biraz burnunu sokmuş. Pastanede çalışmış, kilise korosunda yırlayıcı olmuş, seyyar satıcılık yapmış, noter yardımcılığı yapmış, hizmetçilik yapmış, köyün davulcusu olmuş, pazar üstencisi olmuş, mübaşirin yanında çalışmış, derken dört yıldan beri de kilise çömezliği yaparmış. Kilise çömezi; eh rahip sayılır. Kiliseye özgü tespihböceklerinin yapışkan ve sürüngen ne kadar davranışı varsa hepsi mevcut kendisinde. En pis işlere atılmak da onda elbette, geri duracak değil ya... Joseph ne diye böyle biri ile arkadaşlık yapıyor ki sanki... Acaba gerçekten de arkadaşı mı? Yoksa arkadaştan ziyade suç ortağı mı?

Hanımefendinin migreni tuttu yine. Görünen o ki üç ayda bir düzenli çekiyor bunu. İki gün boyunca, perdeleri çekili, ışık yüzü görmeden odasına kapanır. Marianne'ın dışında kimse adımını atamaz odasına... Gözü beni görmek bile istemiyor hanımefendinin. Hanımefendinin hastalığı beyefendi için tam bir fırsat... Yararlanıyor bundan... Mutfaktan çıkmaz oldu. Bazen suratı kıpkırmızı, pantolonunun düğmeleri açık yakalıyorum onu. Ah, ah! Ne çok isterdim onları görmeyi; Marianne'ı ve de onu tabii... herhalde sonsuza dek aşktan tiksinir insan...

Yüzbaşı Mauger bana küsmüş. Duvarın üstünden kızgın kızgın bakıyor. Ailesi ile arası düzelmiş galiba, en azından yeğenlerinden biri, bir kız, tasını tarağını toplayıp gelmiş yanına. Fena birine benzemiyor: Boylu poslu, sarışın biri, burnu biraz fazla uzun, ama fark etmez, etine dolgun bir tazecik. Dedikodulara bakılırsa evi o idare edecek ve yatakta Rose'un yerini dolduracakmış. Böylece pislik aileden dışarı taş-

mamış olacak.

Madam Gouin'e gelince, Rose'un ölümü epeyce darbe vurmuş olmalı onun pazar sabahlarına. Başrol oyuncusu olmadan yapamayacağının o da farkında. Şimdi şu tuhafiyeci kadın illeti yürütüyormuş dedikodu seanslarını. Bakkal kadın olacak pisliğin gizli marifetlerini göklere çıkarıyormuş, Mesnil-Roy'un kızlarını ona hayran bırakmak şimdi onun göreviymiş. Dün pazar günüydü ve ben bakkal kadının dükkânına gittim. Çok parlak geçti toplantı... Herkes tam tekmil ordaydı, Rose'dan çok kısa söz edildi ve ben vasiyetnamenin öyküsünü anlatınca herkes bastı kahkahayı. Yüzbaşı, "Herkesin yeri doldurulur" derken ne kadar haklıymış. Yine de tuhafiyeci kadın Rose kadar nüfuzlu biri değil. Çünkü, ahlâk konusunda maalesef hakkında söylenecek pek bir şey yok.

Joseph'i nasıl da sabırsızlıkla bekliyorum! Gelecekle ilgili hangi umutları beslemem veya hangi korkuları yaşamam gerektiğini öğreneceğim o anı, nasıl da sinirli bir sabırsızlıkla bekliyorum! Artık böyle yaşayamam. Sürdürdüğüm bu vasat yaşamdan, hizmet ettiğim bu insanlardan, aralarında bulunmaktan ötürü her geçen gün biraz daha alıklaştığım bu kasvetli kuklalar ortamından hiç bu denli bulanmamıştı midem. Şu anki yaşamıma yeni ve güçlü bir anlam verip beni ayakta tutan şu tuhaf duygu olmasaydı eğer içimde, her geçen gün etrafımda biraz daha genişlediğini gördüğüm bu budalalık ve bayağılık çukurunun dibini ben de boylamakta gecikmezdim sanırım. Of, of! Joseph bu işi başarsa da başarmasa da; benimle ilgili kararını değiştirse de değiştirmese de fark etmez, ben çoktan verdim kararımı; burada bir saniye daha durmayacağım. Yine bitmek bilmeyen saatlerle, kaygıyla geçecek koca bir gece... sonunda geleceğimi belirlemiş olacağım.

Bu gece, belki de son kez olarak, geçmişi eşeleyeceğim yine. Şimdiki zamanın kaygılarında boğulmamak, yarının boş hayalleri ile kafamı patlatmamak için tek çare bu. Beni oyalıyor, içimdeki horgörü duygusunu pekiştiriyor bu anılar aslında. Bu kölelik yolunda amma tuhaf, amma bıktırıcı yüzler çıktı karşıma. Düşüncelerimde bu yüzlerle yeniden karşılaştığımda, sanki gerçekten yaşamamışlar izlenimine kapılıyorum. Kötülükleriyle yaşıyorlar sadece, en azından sadece kötülükleriyle yaşıyor izlenimi veriyorlar... Mumyaları ayakta tutan sargılar gibi onları ayakta tutan kötülüklerini çıkarıp atın da görün... geriye hayaletleri bile kalmaz, kala kala toz kalır, kül kalır... ölüm kalır...

Alın size bir tane daha!.. Olağanüstü bir evdi. Taşradaki yaşlı beyin

yanına gitmeyi reddettikten birkaç gün sonraydı. Madam Paulhat-Durand tarafından, elimde çok güzel referanslarla o eve gönderildim. Çiçeği burnunda efendiler... çocuk yok, hayvan yok... Şık mobilyalar ve görkemli dekora rağmen bakımsız bir ev... lüks ve savurganlık gırla gidiyor. Girerken şöyle bir göz attım, her şey anlaşıldı; gördüm, hem de çok iyi gördüm kimlerle dans edeceğimi. Bir düş âlemiydi anlayacağınız! Mutsuzluklarımın tümünü unutacaktım burda demek... kalbimden söküp atamadığım Mösyö Xavier'yi, küçük rezili, Neuilly'deki rahibeleri, iş bulma bürosunun insanı öldüren bekleyişlerini, kederli geçen uzun günleri, yalnız geçen uzun geceleri, pis safahat gecelerini... tümünü bana unutturacağa benziyordu bu yeni yer. Sözün kısası, kendime tatlı bir yaşam kuracaktım burda; az iş, bol avanta, bu kesindi. Bu değişiklik büyük bir mutluluk verdi bana. Bu yerde uzun, çok uzun süre kalabilmek için kendime çekidüzen vermeye söz verdim. Kendime özgü aşırı tavırlarımı düzeltecek, açık yürekliliğimden kaynaklanan fevri hareketlerimi baskılayacaktım. Kasvetli düşüncelerim bir bakışta dağıldı, burjuvalara karşı beslediğim kin, bir mucize gerçekleşmişçesine pır diye uçup gitti. Çılgınca neşeli, coşkulu halime geri döndüm, güçlü bir yaşama aşkıyla doldu içim. Bazen efendiler de iyi olabiliyorlar diye düşündüm. Personel sayısı kabarık olmamakla birlikte seçkindi; bir aşçı, bir uşak, yaşını başını almış bir baş uşak ve bir de ben. Arabacı yoktu örneğin, şoförü ile birlikte bir araba kiralayıp artık onu kullandıkları için efendiler kısa bir süre önce ahırı iptal etmişlerdi. Hemen dost olduk. Daha o akşam aralarına katılışımı bir şişe şampanya ile kutladılar.

– Vay canına! dedim ellerimi çırparak... ama iyiyiz ha burda!

Uşak bir anahtar destesini havaya kaldırıp müzik sesi çıkartır gibi şıkırdattı, bir yandan da gülümsüyordu. Mahzenin anahtarıydı bunlar; her yerin anahtarı ondaydı. Evin güvenilir kişisiydi ne de olsa...

– Onları ara sıra bana verir misiniz, ha ne dersiniz? diye sordum gırgır olsun diye.

Yüzüme sıcacık bir bakış fırlattı ve yanıtladı:

– Evet, bendenizle iyi geçinirseniz neden olmasın... Aklı olan bendenizle iyi geçinir...

Ah! Ah! Ne kıyak adamdı! Kadınlarla nasıl konuşulacağını çok iyi bilirdi... Adı William'dı... Ne hoş isim!..

Uzadıkça uzayan yemek boyunca yaşını başını almış baş uşak tek kelime etmedi, durmadan tıkındı, durmadan içti. Onunla kimsenin il-

gilendiği yoktu, biraz bunamıştı galiba. William'a gelince tüm sevimliliği, kibarlığı ve içtenliği üstündeydi. Masanın altından zarif cilveler yaptı bana. Kahve sırasında, ceplerini doldurmuş olduğu Rus sigaralarından ikram etti. Sonra beni kendine doğru çekti, –sigaradan sersemlemiştim biraz, biraz da sarhoş olmuştum ve saçlarım tamamen çözülmüştü– dizlerine oturttu ve kulağıma, ağıza alınmayacak şeyler fısıldadı... Ne yırtık şeydi öyle!

Aşçı Eugénie bu sohbete ve bu oyunlara pek şaşırmış görünmüyordu. Dalgın ve endişeliydi. Kafasını sürekli kapıya doğru çeviriyor, sanki birini bekliyor gibi en ufak gürültüde kulak kabartıyordu. Gözleri bulanmış, tıka basa dolu şarap kadehlerini üst üste yuvarlamaktaydı... Kırk beş yaşlarında bir kadındı; iri göğüslere, etli şehvetli dudakları ile geniş bir ağıza, baygın bakan tutkulu gözlere sahipti. Hüzünlü bir iyilik vardı havasında. Nihayet, servis kapısını birkaç kez hafifçe tıklattı birisi. Eugénie'nin suratı ışıldadı, ok gibi fırlayıp kapıya davrandı. Mutfak ahlâkına uymaz düşüncesi ile pozisyonumu değiştirip uygun bir şekilde oturmak istediysem de William kollarına hapsetti beni, kendine çekti, sıkı sıkı sarıldı...

– Önemli değil, dedi sakin bir sesle... ufaklıktır.

Bu sırada bir delikanlı girdi içeri, daha çok bir çocuğu andırıyordu. Sırım gibiydi, son derece sarışın ve beyaz tenliydi, on sekizindeydi ancak. Hafif sakalları olan dünya tatlısı bir çocuktu. Şık, gıcır gıcır bir ceket vardı sırtında, incecik ve narin bedeninin hatlarını çıkarıyordu ortaya, bir de pembe kravat takmıştı. Bitişik komşuların kapıcılarının çocuğuymuş. Her akşam geliyordu besbelli... Eugénie bayılıyordu ona, deli oluyordu çocuğa. Her gün, bir köşeye yerleştirdiği büyükçe bir sepetin içine, içi haşlama ile dolu çorba kâseleri, en iyi tarafından et parçaları, şarap şişeleri, iri iri meyveler, pastalar koyuyordu. Ufaklık da bunları alıp evine götürüyordu.

– Bu akşam neden geciktin? diye sordu Eugénie.

Ufaklık cansız bir sesle özür diledi:

– Annem alışverişe çıkmıştı, yerine ben bakmak zorunda kaldım.

– Annen... Annen! Kötü çocuk!.. Daha iyi yalan bulamadın mı?..

İç geçirdi ve gözleri çocuğun gözlerinde, iki elini onun omuzlarına dayayarak, sızlanmalı bir sesle şöyle söyledi:

– Sen gecikince yüreğime korku düşüyor, geç kalmanı istemiyorum, bitanem... söyle annene... bir daha böyle olursa... eh ben de ona zırnık koklatmam....

Sonra burun delikleri titreyerek, tüm bedeni ürpererek şöyle devam etti:

– Ne güzel şeysin böyle, canımın içi! Suratını sevsinler senin, kurban olurum o surata... Kimseler görsün istemiyorum onu... Neden o güzel sarı ayakkabılarını giymemişsin bakayım?.. Buraya gelirken baştan ayağa fıstık gibi olmanı istiyorum senin, tamam mı? Aman da ne güzel gözleri varmış! İri iri açarmış da edepsiz edepsiz bakarmış... Seni afacan seni! Kim bilir yine hangi kadına baktı bu gözler, bilirim seni! Aman da ağzını sevsinler! Söyle bakalım, ne işler karıştırdı bu ağız ha!

Oğlan gülümseyerek, narin kalçalarının üzerinde iki yana sallanarak kadının içini rahatlattı:

– İnan olsun yok öyle bir şey!.. Buna yemin edebilirim Nini, dalga geçmiyorum, annem alışverişe gitmişti... bak doğru söylüyorum!

Eugénie aynı sözleri yineleyip duruyordu:

– Ah! Kötü çocuk... kötü çocuk... Başka kadınlara bakmanı istemiyorum... Küçücük suratın bana ait, küçücük ağzın bana ait... iri gözlerin bana ait! Söyle, beni seviyor musun?

– Oo! Evet... Elbette...

– Hadi bi daha söyle...

– Ah! Elbette!

Kadın onun boynuna atıldı, boğazından hırıltılar çıkararak, sevda sözcükleri geveleyerek, yan odaya attı çocuğu.

William bana şöyle dedi:

– Çok fena kaptırdı kendini! Bu çok pahalıya mal oluyor ona. Geçen hafta baştan ayağa donattı onu. Siz beni böyle sevemezdiniz!..

Bu sahne bana çok dokunmuştu. Anında bağlandım zavallı Eugénie'ye bir kız kardeş sevgisiyle... Bu çocuk Mösyö Xavier'ye benziyordu, en azından bu iki yozlaşmış varlıkta benzer ahlâk değerleri vardı. Bu benzerlik beni öyle üzdü, öyle etkiledi ki anlatamam!.. Mösyö Xavier'nin odasında ona doksan beş frank verdiğim akşam gözlerimin önüne geldi! Aman da senin o küçücük suratın, küçücük ağzın, iri gözlerin!.. Aynı zalim soğuk gözler, aynı vücut hatları... Gözbebeklerinde ışıldayan ve öpücüğüne tıpkı zehir gibi uyuşturucu bir şey katan hep aynı kötülüktü...

Giderek haddini aşan William'ın kollarından kurtardım kendimi:

– Hayır, dedim ona biraz sertçe, bu akşam olmaz...

– Ama bendenize iyi davranacağına söz vermiştin hani?

– Bu akşam olmaz...

Kucağından kalkarak dağılan saçlarımı topladım, buruşan eteklerimi düzelttim ve şöyle dedim kendisine:

– İyi vallahi! Hiç zaman kaybetmiyorsunuz doğrusu...

Evin iş düzeninde değişiklik yapmaya kalkışmadım elbette. Temizlik işlerini güya William yapıyordu; Üstünkörü bir iki yeri süpürüyor, sözümona toz alıyordu... hepsi bu. Günün geri kalan kısmını ise gevezelik etmekle; dolapları, çekmeceleri karıştırmakla, zaten sağda solda sürünen mektupları okumakla geçiriyordu. Aynen onun gibi yaptım ben de. Tozların, mobilyaların üstünde de altında da birikmesine aldırmadım; odaların, salonların dağınıklığına elimi bile sürmedim. Efendilerin yerinde olsam böyle leş gibi bir evde oturduğum için utancımdan yerin dibine geçerdim. Hizmetçileri yönetmek kim... onlar kim... Olay çıkacak korkusuyla çekingen, karışmıyorlardı hiçbir şeye. Bir ihmal batmışsa gözlerine, onları çok rahatsız etmişse eğer, kem küm ederek şöyle dedikleri olurdu tabii: "Siz bu köşeye, şu köşeye dokunmamışsınız galiba..." Küstahlık da barındıran bir soğukkanlılıkla şöyle cevap verirdik biz de: "Hanımefendiden çok özür dilerim... Hanımefendi yanılıyor olmalılar... Eğer hanımefendi hizmetimizden hoşnut kalmıyorlarsa..." Bir daha üstelemezlerdi, iş çözümlenmiş oluyordu böylece. Hayatımda bu kadar beceriksiz, hizmetçiler üzerindeki otoritesi bu kadar zayıf efendilerle hiç karşılaşmadım. Onlar kadar şapşalı da yoktur herhalde...

William'ın hakkı William'a... evde her şeyi çok iyi hale yola koymuştu Allah için. Hizmetçilerin pek çoğu gibi William'ın da bir tutkusu vardı: at yarışları. Tanımadığı jokey, antrenör, müşterek bahis yazmanı yoktu; bazı zamanlar yaptığı tahminleri ile tanındığı için ondan tiyo almak uğruna ona dostça davranan kesesi dolu kalantor beyler, baronlar, vikontlarla da sıkı fıkıydı. Bu tutku, yakından takip gerektirir, sonuçtan memnun kalmak için sık sık evden uzaklaşmak, kent dışına çıkmak gibi... bu da bir uşağınki gibi pek serbest olmayan ve eve bağlı bir meslek ile bağdaşmaz. Ama William yaşamını şöyle programlamıştı: Öğle yemeğinden sonra giyinip çıkıyordu. Siyah beyaz kareli pantolonu, gıcır gıcır cilalı potinleri, bej pardösüsü ve şapkalarıyla ne de şık olurdu o zamanlar. Ah o canım şapkaları ah! Derin su rengi şapkalarında gök, ağaçlar, sokaklar, nehirler, kalabalıklar, hipodromlar nefis yansımalarla birbirini izlerdi. Efendisini giydirme saatinde dönerdi ancak ve akşam yemekten sonra, İngilizlerle önemli randevusu oldu-

ğunu söyler, yeniden kaybolurdu. Onu bir daha gecenin köründe, devirdiği karışık içkilerden biraz çakırkeyif olmuş bir halde görürdüm. Her hafta arkadaşlarını akşam yemeğine davet ederdi; arabacılar, uşaklar, bahisçiler... Çarpık bacaklı, biçimsiz dizli, tavırlarından rezilce bir sefahat düşkünlüğü akan, cinsiyetleri tartışılır, iç karartıcı tiplerdi bunlar. Atlardan, binicilikten, kadınlardan söz eder, efendileri üstüne iğrenç hikâyeler anlatırlardı. Onları dinleyen de bunların alayının kulampara olduğunu düşünürdü herhalde. Sonra şaraptan beyinleri kızışınca da siyasete veryansın ederlerdi. Bu konudaki uzlaşmazlıkta yoktu üstüne William'ın, korkunç saldırgan bir tutucuydu.

– Benim diye bağırırdı... benim adamım Cassagnac'tır. Dehşet bir herif şu Cassagnac... tam bir babayiğit, dehşet herif! Herkes korkar ondan... Yazdı mı yazar ha... taşı gediğine kor! Aşağılık pislikler hele bir sataşsınlar bu dehşet herife de görsünler günlerini!

Ve seslerin yükseldiği bir anda Eugénie yerinden fırlar, yüzü daha solgun, gözleri alev alev koşardı kapıya. Ufaklık girerdi içeriye. Boşalan şişeler, silinip süpürülmüş masa, görmeye alışmadığı bu insanlar güzel yüzünde şaşkınlık yaratırdı. Eugénie onun için bir bardak şampanya ve bir tabak şekerleme ayırmış olurdu... Sonra ikisi birden yan odada kaybolurlardı gözden.

– Oh! Küçücük suratın... küçücük ağzın... iri gözlerin!..

O akşam anne babanın sepetine düşen pay büyük ve en iyisiydi. Bu namuslu insanlar da ziyafetten kendilerine düşen payı almalıydılar.

Ufaklığın yine geciktiği akşamlardan birinde, her davete katılan, ahlâksızın ve hırsızın teki olan şişko bir arabacı Eugénie'yi endişeli görünce şöyle dedi ona:

– Sıkmayın canınızı! Sizin ibne damlar birazdan.

Eugénie titreyerek ve öfkeyle söylenerek yerinden fırladı: "Ne dediniz siz böyle?.. İbne ha... bu melaike mi?.. Kafanızı çalıştırın biraz... Yine de... bu, çocuğun hoşuna gidecekse... Bu iş için oldukça güzel... her şey için oldukça güzel... öyle değil mi?

– Tabii ki, o bir ibne... diye cevapladı arabacı pis pis sırıtarak. İnanmazsanız gidin Kont Hurot'ya sorun, iki adım ötede, Marb Sokağı'nda...

Bitirmeye zamanı olmadı, suratında patlayan bir tokat, lafını ağzına tıkadı.

Tam o esnada ufaklık göründü kapıda. Eugénie ona doğru koştu.

– Oh benim canım, aşkım, gel çabuk, bu serserilerin yanında durma sakın.

Laf aramızda, şişko arabacı haklıydı galiba.

William bana sık sık Edgar'dan söz ederdi; Baron de Borgsheim'ın dillere destan seyisiydi Edgar. William onunla tanışmış olmaktan gurur duyardı. Cassagnac'a olduğu kadar hayrandı ona da. Edgar ve Cassagnac, hayatının iki büyük tutkusuydu... Bu konuda dalga geçmek, hatta tartışmak bile tehlikeli olurdu sanırım. Gece geç saatte dönerse eğer, "Edgar'la birlikteydim" diyerek özür dilerdi benden. Sanki Edgar'la birlikte olması onu affettirmesinin ötesinde, onunla gurur duymamızı da gerektirirdi.

– Neden onu buraya çağırmıyorsun? Bir akşam yemeğe davet et de göreyim bari şu senin meşhur Edgar'ını, diyecek oldum bir gün.

William bu fikir karşısında çok sinirlendi... Kurumlanarak şöyle dedi:

– Daha neler! Yani Edgar gelip de hizmetçi takımıyla akşam yemeği yiyecek öyle mi?

William, eşi benzeri olmayan bir yöntemle şapkalarını parlatmayı işte bu Edgar denen adamdan öğrenmişti. Bir gün Auteuil Hipodromu'nda genç Marki de Plérin Edgar'a yaklaşmış ve:

– Hadi Edgar, söyleyin lütfen, bu şapkaların böyle olması için ne yapıyorsunuz? diye yalvarırcasına sormuş.

– Şapkalarım mı dediniz, marki hazretleri? diye yanıtlamış Edgar. Yarışlarda hırsız, kumarda hilebaz olan genç Plérin, Paris sosyetesinin en önemli simalarından biriymiş. Gururu okşanan Edgar devam etmiş:

– Çok basit aslında; bunun da bahis oyunlarından pek farkı yok, kafayı kullanmak gerek. Durun anlatayım size... Her sabah uşağımı bir çeyrek saat kadar koştururum. Koşunca ne olur? Terler tabii. Terin içinde ne var? Tabii ki yağ var. İncecik ipek bir fularla alnındaki teri alır ve şapkalarımı onunla parlatır, sonra da bir güzel ütüledi mi tamamdır... Ama bu iş için temiz ve sağlıklı bir adam gerekir... Bir de kumral olursa demeyin gitsin!.. Çünkü sarışınlar bazen çok ağır kokarlar... Eh her ter gitmez tabii bu işe... Geçen yıl bu tarifi Galler Prensi'ne de vermiştim...

Genç Marki de Plérin kimseye çaktırmadan elini sıkarak minnettarlığını gösteredursun, Edgar hızını alamayıp bir sır daha patlatmış:

– Baladeur 7/1'in üstünde oynayın marki hazretleri, o kazanacak.

Sonunda –şimdi düşününce amma da komik geliyor bana– William'ın böyle bir ahbabının olması benim de koltuklarımı kabarttı. Artık

Edgar benim için hayran olunacak biriydi; Almanya İmparatoru gibi, Victor Hugo gibi, Paul Bourget gibi, ne bileyim işte, onlar gibi erişilmez biriydi. Bu nedenle, William'ın bana anlattıklarından yola çıkarak bu ünlü şahsiyetin, dahası bu tarihi kişiliğin yaşamöyküsünü buraya aktarmakla iyi yaptım sanırım.

Edgar Londra'da köhne bir meyhanede iki viski hıçkırığı arasında dünyaya gözlerini açar. Daha küçücükken serseriliğe, dilenciliğe, hırsızlığa başlar. Kodesi boylar. Bedensel olarak son derece biçimsiz, ahlak olarak da doğuştan edepsizdir. Ondan olsa olsa bir uşak olur diyerek sokaktan alırlar. Evle ahır arasında dolanırken bulaşmadığı hinlik, açgözlülük, hizmetçilere özgü ahlaksızlık kalmaz; ahır uşağı olarak Eaton haralarına geçiş yapar. Başına İskoç takkesini, sırtına siyah çizgili yeleğini, altına da kalça kısmı kabarık, bacakları saran açık renk külot pantolonunu geçirerek caka satar. Delikanlılığa daha henüz yeni adım attığında ise buruşuk suratı, çelimsiz bedeni, kırmızı elmacıkkemikleri, sarı benzi, çatlak ve sırıtkan dudakları, yağlı kıvrımlarını kulak arkasına attığı seyrek saçları ile küçük bir ihtiyar adama benzemektedir. Buram buram dışkı kokan bir toplumun içinde bir köylüden, bir işçiden daha itibarlıdır; nerdeyse bir centilmendir.

Eaton'da mesleğinin sırrına erişir; pahalı atları nasıl tımar edeceğini, hastalandıklarında onları nasıl tedavi edeceğini öğrenir. Hayvanın donunun rengine göre değişen özenli ve karmaşık süslemeleri öğrenir. Mahrem yerlerini yıkamayı, ipek gibi parlatmayı, ustaca pedikürünü yapmayı, yarış atlarını, gerdeğe girmeye hazırlanan hayvanlar gibi güzelleştiren ve onlara değer katan ustalıklı süslemeyi öğrenir. Barlarda, önemli jokeyler, ünlü antrenörler, bu gübre yığının kaymak tabakası ve bu çöplüğün çiçeği olan şiş göbek baronlar, dolandırıcı ve serseri dükler gibi tanıdıkları vardır. Edgar, jokey olmayı koyar aklına çünkü yapacağı hileleri, çevireceği dolapları hesaplamıştır daha şimdiden. Ama ne yazık ki çok kilo alır. Bacaklarının çöp gibi kalıp, yay gibi eğri olmasına karşın, midesi genişler, göbek bağlar. Fazla kiloludur. Jokey kasketini kafasına geçiremeyince de arabacı kıyafetine bürünmeye karar verir...

Edgar bugün kırk üçündedir. Şık sosyetenin hayranlıkla söz ettiği, taş çatlasa sayısı beşi geçmeyen çok önemli Fransız, İtalyan ve İngiliz seyislerden biridir. Adı gazetelerin spor sayfalarında, hatta edebiyat ve sosyete dünyasının dedikodu sütunlarında boy gösterir. Halen efendisi

olan Baron de Borgsheim gurur duyar kendisi ile; yüz bin kapıcının mahvına neden olan bir mali operasyondan bile daha fazla gurur duyar. Bir "Seyisim" deyişi vardır duymayın gitsin! Sesine verdiği üstünlük havası ile "Rubens'lerim" diyen tablo koleksiyoncusu halt etmiş yanında. Aslında haksız da değil hani bu şanslı baron, zira Edgar'ı yanına aldığından beri ünü ve saygınlığı artmış. Olur olmaz insanların yanına bile yaklaşamadıkları, kendisinin can attığı kibarlar âlemine Edgar'ın sayesinde girmeyi başarmış. Sosyetenin soyuna karşı gösterdiği direnci böylece Edgar sayesinde kırmış. Kulüpte ise, "baronun İngiltere karşısındaki zaferi" dilden dile dolaşıyormuş. İngilizler bizden Mısır'ı kapmışlarsa, baron da Edgar'ı koparmış İngilizlerden, eh böylece denge de sağlanmış olmuş. Hindistan'ın tümünü ele geçirseymiş bile daha fazla alkış toplayamazmış baron... Ona duyulan bu hayranlık güçlü bir kıskançlığa da yol açmış elbette. Edgar'ı elinden kapmak için az uğraşmamışlar; güzel bir kadını ayartmak için gösterilen çaba örneği, etrafında fır dönüp tüm entrikalara, baştan çıkarıcı dalaverelere başvurmuş, flört etmişler kendisi ile. Gazetelere gelince; duydukları saygı, hayranlık öyle büyümüş ki, sonunda kimin kim olduğunu ayırt edemez olmuşlar. Hangisi muhteşem maliyeci, hangisi muhteşem seyismiş, Edgar mı, yoksa baron mu? Her ikisini de aynı başarının yüzakları olarak birbirine karıştırmışlar.

Merak edip, ne var ne yok kabilinden aristokratların dünyasına şöyle bir dalıvermişseniz eğer, alışılmış ve en nadidelerinden bir mücevher olan Edgar'la mutlaka karşılaşmışsınızdır. Orta boylu, çirkin biridir Edgar, hani İngilizlere özgü şu komik çirkin tiplerden biri yani. Aşırı uzunluktaki burnunun çifte kemeri, Yahudi kekeri ile Burbonya kemeri arasında kararsızdır... Küçücük ve yukarı kıvrık dudakların altındaki çürük dişlerin arasından siyah delikler sırıtır... Sarının tonları halinde giderek açılan ten rengi, elmacık kemiklerinde birkaç parlak kırmızı çizgiyle durumu kurtarır. Obez olmayıp eski zamanın kellifelli arabacıları gibi aheste aheste şişmanlamayı vaat eden, kemik çatısının illet tümörleri üzerinde ağır ağır yağ bağlayan bir bedene sahiptir... Edgar, gövdesini hafifçe öne eğerek, dirseklerine bedeninden makul bir açıyla ayırarak, sırtı sarsıla sarsıla yürür. Modayı izlemeye tenezzül bile etmeden, aslında kendi modasını dayatmaya hevesli, pahalı ve keyfince giyinir. Bedenini sımsıkı saran, yepyeni, hareli astarları olan mavi redingotları vardır. İngiliz kesimli açık renk pantolonları, süt beyazı boyunbağları, iri takıları, buram buram parfüm kokan mendilleri,

ayna gibi cilalı potinleri ve pırıl pırıl şapkaları vardır. Genç züppeler Edgar'ın alışılmamış ve parlak başlıklarını nasıl da kıskanmışlardır yıllarca!

Edgar, her sabah saat sekizde baronun malikânesinin önünde otomobilinden iner; başında yuvarlak küçük bir şapka, ancak ceket boyunda olan bej bir pardösü, yakasında da iri sarı bir gül... Tımar işi biraz önce bitmiştir. Keyifsizce avluya bir göz attıktan sonra ahıra girer, saygı ve endişe ile arkasından gelen at uşaklarıyla birlikte teftişe başlar. Hin ve kuşkucu gözlerinden hiçbir şey kaçmaz; şıp diye görüverir anında yeri değiştirilen bir kovayı, çelik zincirlerdeki küçücük lekeyi, bakır ve gümüşlerin üzerindeki ufacık çiziği ve basar kalayı, sinirlenir, tehditler savurur, gece içtiği iyi mayalanmamış şampanya yüzünden bronşları hâlâ balgamla dolu olarak hırıltılı sesi ile bas bas bağırır. Girmediği bölme kalmaz, beyaz eldivenli elini atların yelesinde, boynunda, karnında gezdirir. Beyaz eldivenine ufacık bir leke bulaşmaya görsün it gibi azarlar uşakları, ağzına geleni söyler, küfürleri sıralar, deli gibi tepinir hiddetten. Sonra sıra atların toynaklarına gelir, mermer yemlikteki arpaları koklar, yatağı yoklar, dışkının şeklini, rengini, yoğunluğunu inceler inceden inceye, hiçbir zaman da istediği gibi çıkmaz dışkı.

– Bu dışkı mı, lanet olsun! Buna desem desem kupa arabası atının dışkısı derim. Dua edin de görmeyeyim yarın aynı dışkıyı, yemin ederim yuttururum size. Sizi gidi pislik serseriler!

Seyisi ile sohbet etmeye bayılan baron, çıkagelir bazen. Edgar onun farkına bile varmaz. Kendisine zaten çekingence yöneltilen sorulara da kısa, hırçın yanıtlar verir. "Sayın baron" diye hitap ettiği asla olmaz. Daha ziyade baron ona, "Arabacı bey" diye hitap eder. Edgar'ı sinirlendirmekten ödü patlar, fazla kalmaz, sessizce çekilir ordan.

Ahırın, arabalığın, koşum takımlarının gözden geçirilme işi bittikten ve bir komutan edasıyla emirler verildikten sonra Edgar otomobiline atlar ve Champs-Elysées'ye doğru yollanır. Orda önce küçük bir bara uğrar, bahisçiler arasından sansar suratlı *"tipster"*ler* onun kulağına esrarengiz sözcükler fısıldar, ardından da ona gizlice şifreler verirler; bir süre oyalanır yanlarında. Sabahın daha sonraki saatlerini ise ziyaretlere ayırır, alışveriş yaptığı tüccara yeni siparişler verir. Komisyonunu alır. Ardından at satıcılarına gider ve şu tür konuşmalar geçer aralarında:

* *Tipster*. (İng.) tiyo verici. (ç.n.)

– Eee, Edgar usta?
– Eee, Poolny usta?
– Baronun doru koşum atını satın almak istiyorum.
– Satılık değil.
– Sizin payınıza elli lira düşer.
– Olmaz.
– Yüz lira Edgar usta.
– Bakarız, Poolny usta?
– Bir şey daha Edgar usta...
– Yine ne var Poolny usta?
– Baron için, satılık muhteşem bir çift al atım var...
– İhtiyacımız yok.
– Sizin payınıza elli lira düşer.
– Hayır.
– Yüz olsun Edgar usta.
– Bakarız, Poolny usta!

Sekiz gün sonra, Edgar baronun doru koşum atını ne az ne fazla, tam gerektiği kadar sakatlar ve bir an önce elden çıkarmak gerektiğini anlatır barona. Poolny'ye satar. Poolny iki yıl sonra belki de barona geri satacağı doru koşum atını üç ay boyunca otlağa salmakla yetinecektir.

Edgar'ın işi öğlende biter, öğle yemeği için Euler Sokağı'ndaki dairesine döner. Baronun evinde yatmaz Edgar zaten, onu asla evine götürmez. Euler Sokağı'nda zemin kattaki ev, çarpıcı renklerde işlemeli pelüşlerle doludur, duvarlarındaysa İngiliz taşbaskıları yer alır: av sahneleri, engelli at koşuları, ünlü olayların tabloları, içlerinden birinin Edgar'a atfedildiği Galler prensinin boy boy portreleri. Bir sürü baston, kamçı, kırbaç, üzengi, gem, av borazanından oluşan silah armasının ortasına, iki alınlık arasında kalacak şekilde Kraliçe Victoria'nın rengârenk ve kraliyet görkemini sunan, seramikten kocaman bir büstü yerleştirilmiş. Mavi redingotlarının içinde bunalmaktan gayrı derdi tasası olmayan Edgar, kafasına geçirdiği o ışıl ışıl farı ile günün artakalan zamanını kendi özel işleri ve özel zevkleri için koşturarak geçirir. Özel işlerinden başını kaşıyacak zamanı yoktur. Bir dernek veznedarını, bir müşterek bahis yazmanını, bir at fotoğrafçısını o finanse etmektedir; Chantilly yakınlarında antrenmanda olan üç de atı vardır. Zevkleri de az sayılmaz hani; sosyetenin gülleri aşındırır Euler Sokağı'nı. Çünkü bilirler ki yolsuz kaldıklarında sıcak bir çayı, ceplerine koyacak

beş "louis"si hep olmuştur Edgar'ın.

Akşam, elçiliklerde, sirkte ve Olympia'da ipek astarlı frakları içinde tüm asaleti ile boy gösterdikten sonra soluğu Ancien'de alır, kibarların arabacılar, arabacıların ise kibarlar gibi davrandıkları bu meyhanede, bu insanlarla birlikte içip kafayı bulur...

Bu tür öykülerini bana anlatırken William kendinden geçerek şöyle bitirirdi:

– Ah bu Edgar yok mu! Sapına kadar adam diye ben ona derim!..

Efendilerim, şu Paris sosyetesi denen kibarlar âlemine aittiler. Yani anlayacağınız, bey asil ve beş parasız, hanım ise ne idüğü belirsiz... Soyları üzerine her biri diğerine taş çıkartır türünden kötü dedikodular sakız olurdu ağızlara. Yüksek sosyetenin her türlü söylentilerinden haberdar olan William'a bakılırsa hanımın babası eski bir arabacı, annesi de oda hizmetçisiydi. Vakti zamanında hile ve yolsuzlukla küçük bir sermaye biriktirmişler. Paris'in kenar mahallelerinden birinde tefecilik şebekesi kurmuşlarmış güya ve özellikle de yosmalara borç para vermişlermiş, bir de evlerde çalışan hizmetçilere; servet kazanmışlar bu yoldan, öyle diyor William! Şanslı tipler anlayacağınız!

Gerçekten de, zarafetine ve güzel suratına rağmen yine de bir tuhaflık vardı hanımın tavırlarında. Berbat alışkanlıkları çok itici geliyordu bana. Örneğin, haşlanmış sığır eti ve domuz yağı ile pişmiş lahanaya bayılırdı, rezil kadın... Fayton sürücüleri gibi yapardı aynen; sebze yemeğinin içine şarap dökerdi. Onun adına ben utanırdım. Böyle kavgaya tutuştuklarında genelde kendini unutur, "bok herif" diye bağırmaya kadar götürürdü işi. İşte o kavgalar sırasında sonradan görme oluşunun tam olarak arındıramadığı kişiliğinin derinlerinde öfke kabarırdı; ailesinden kalma balçık ağzına kadar gelir, pis bir tortu olarak dökülürdü sözcükler bir bir, ne sözcükler ama! Bir hanım olmadığım halde ben bile sık sık bu sözcükleri sarf etmekten ötürü pişmanlık duyarım. Ya işte böyle... kimse inanmaz dudaklarında melek tebessümü, gözlerinde yıldız parıltısı, sırtlarında üç bin franklık giysisi olan sürü ile kadının evdeki hallerine; dudaklarından dökülen pis sözcüklere, hareketlerindeki kabalığa, bayağılaştıkça daha da iğrençleşen görünümlerine... Zannedersin gerçek sokak orospuları!..

– Saygıdeğer hanımefendiler, derdi William. Leziz yemeklerin üstüne dökülen soslara benzetirim onları, nasıl yapıldıklarını görmemekte yarar var... yoksa yatağa giremezsiniz onlarla...

William'ın benzetmeleri de benzetmeydi hani... İnsanı düş kırıklığına uğratırdı. Yine de hoş adamdı şu William, bu laflardan sonra kolunu belime dolayarak devam ederdi:

– Senin gibi şeker bir kadınla insan fazla hava atamaz ama olsun! Yine de böylesi daha ciddi.

Söylemekte yarar var, hanımın siniri ve kaba sözleri sadece beyefendiye yönelikti... Bize karşı, neme lazım, daha çok çekingendi.

Evinde her şey başını almış giderken, bunca israfa gıkı bile çıkmazken hiç beklenmedik, son derece garip pintilikler sergilerdi. İki paralık salata için aşçı kadınla didişir, mutfak temizlik malzemelerinden ekonomi yapmaya kalkar, eline geçen üç franklık bir hesap pusulası yüzünden burnundan solurdu. Bir sürü şikâyet, ardı arkası kesilmez yazışmalar, sonu gelmez başvurularla, demiryolu ile postalanan bir paketin nakliye ücreti üzerinden gasp edilen on beş kuruşu geri alana kadar uğraşırdı. Faytona her binişinde arabacı ile dalaşırdı, ona bahşiş vermediği gibi ne yapar eder, bir yolunu bulup kazıklardı onu. Bu pintiliklerine rağmen anahtarları ve mücevherleri gibi paralarını da masanın, şöminenin mobilyaların üstüne gelişigüzel atıverirdi. Aklına esince en pahalı tuvaletlerini, zarif iç çamaşırlarını ziyan etmekte bir sakınca görmez, lüks eşyalarını temin eden tüccarların kendisini kazıklamalarına ses çıkarmaz, tıpkı kocası gibi, ihtiyar baş uşağın ve William'ın önüne çıkardıkları hesapları hiç sorun yaratmadan kabul ederdi. Ama yine de bu işin içinde, Tanrı bilir ya, bir dolap var gibime gelirdi ve bazen William'a şöyle derdim:

– Yok ama! Fazla yoluyorsun onları... böyle giderse bir gün başına iş açacaksın...

Bunun üzerine William sakin cevap verirdi:

– Bırak Tanrı aşkına, ne yaptığımın farkındayım ben, nereye kadar gidebileceğimin de, efendiler bu kadar aptal olursa eğer bundan yararlanmamak suç olur.

Ama zavallıcık hiç de yararlanamıyordu; durmadan aşırdığı bu paralar, aldığı harika tiyolara rağmen sürekli olarak müşterek bahis yazmanlarının ceplerini doldurmaktaydı.

Hanım ve bey beş yıl önce evlenmişler... İlk yıllarında sık sık kibar çevrelerde boy göstermiş, akşam yemeği davetine pek çok insan kabul etmişler... Sonraları ise daha az çıkar olmuşlar, davetlerini de azaltmışlar; amaçları biraz baş başa kalmakmış çünkü her ikisi de kıskançmış.

Hanım, diğer kadınlarla flört ettiği için beye sitem ederdi; bey de onun erkeklere çok baktığını söylerdi. Birbirleri için deli divane idiler. Yani anlayacağınız, küçük burjuva aileleri gibi gün boyu kavga ediyorlardı. Gerçek şuydu ki hanım pek başarılı olamamıştı sosyete dünyasında, tavırları yüzünden epeyce alay edilmişti kendisi ile. Kabahati kocasında buluyordu, karısını kabul ettirmeyi beceememişti. Bey ise, kendisini arkadaşlarının gözünde gülünç duruma düşürdüğü için karısına çok içerliyordu. Hissettikleri acıyı birbirlerine itiraf edemiyorlar, aralarındaki geçimsizliği aşklarına yormayı daha kolay buluyorlardı.

Her yıl haziran ayı ortalarında tatillerini geçirmek üzere Touraine'e sayfiyeye giderlermiş. Orda hanımefendiye ait muhteşem bir şato varmış, söylendiğine göre. Personel sayısı artırılır; bir arabacı, iki bahçıvan, ikinci bir oda hizmetçisi, iki de kadın kümes bakıcısı alınırmış işe. Orada bolca inek, tavus kuşu, tavuk ve tavşan beslerlermiş. Ne âlâ! William bana ordaki yaşantılarını yüzünü ekşiterek anlatırdı. Sayfiyeyi hiç sevmezdi, çayırlar, ağaçlar, çiçekler ruhunu kararturdı. Doğa ancak barlar, at yarışı sahaları ve jokeylerle çekilebilirdi ona göre. O tam anlamıyla bir Parisliydi.

– Bir kestane ağacından daha aptalca, anlamsız bir şey gördün mü sen? diye sorardı bana... Bak mesela Edgar, onun gibi şık ve önemli bir şahsiyet kırlardan hoşlanır mı sence?

Kendimden geçercesine şöyle söylerdim:

– İyi de, ya o güzelim çiçekler, geniş çimenliklerin içindeki çiçekler... ya o kuşlar!

William dalga geçerdi:

– Çiçekler mi dedin? Şapkaların üstünde ve bir de moda evlerinde çekilir çiçekler... Kuşlar demiştin bir de öyle mi? İyi, hadi onlardan söz edelim. Sabah uyutmazlar insanı, çocuk cıvıltıları sanki! Hayır... hayır... kırlardan bıkmışım ben... Bırak kırlar köylülerin olsun.

Bedenini dikleştirir, asil bir hava verir kendine, gurur dolu bir sesle şöyle bitirirdi sözünü:

– Bana spor gerek, spor... Köylü değilim ben, ben bir sportmenim.

Bana gelince, ben mutluydum yine de... Haziran ayını da iple çekiyorduın. Çayırlardaki papatyalar, titreşen yaprakların altındaki patika yollar, asırlık duvarlarda, sarmaşıkların arasına gizlenen kuş yuvaları... mehtaplı gecelerde duyulan bülbül sesleri, yosun ve hanımeli ile bezenmiş kuyu üstlerinde el ele tutuşarak söylenen sevda sözleri... buram buram tüten süt küpleri, kocaman hasır şapkalar, mini minnacık civciv-

ler... köyün kilisesinden gelen çan sesleri arasında yükselen ilahiler... tüm bunlar sizi heyecanlandırır, büyüler ve içinize işler; kabarelerde söylenen aşk türküleri gibi güzeldir.

Şakalaşmayı sevmekle birlikte, şair ruhluyumdur. Nostaljik çobanlar, kurutulan biçilmiş otlar, daldan dala konan kuşlar, sarı yumaklar gibi gugukkuşları, sarı çakıllar üstünden şırıl şırıl akan ırmaklar, güneşten tenleri çok eski bağların üzümleri gibi tunçlaşan yakışıklı delikanlılar, güçlü kuvvetli, geniş omuzlu yağız delikanlılar, tüm bunlar bana güzel düşler kurdurur. Bunları düşünürken küçücük bir kız çocuğu olurum yeniden, gönlümü saran tertemiz masum duygular, rüzgârdan kuruyan, güneşten kavrulan küçücük bir çiçek, kısa soluklu bir yağmur gibi yüreğime su serper. Akşam olup da yatağımda William'ı beklerken, pırıl pırıl bir gelecek hayali ile coşmuş, şiirler döktürürdüm:

Minik gülüm.
Kız kardeşim,
Mis kokulum,
Mutluluğum...

Ve sen ırmak,
Yamaç ırak,
Ağaç çıplak
Su da berrak,
Ne derim ben?
Düşümde sen,
Ve sevgimden,
Uçtum elden...

Sevda, sevda...
Anlık sevda
Sonsuz sevda!..
Sevda, sevda!..

William içeri girer girmez uçup giderdi şiirsellik. Barın ağır kokusunu getirirdi bana. Dudaklarında hâlâ tadı olurdu içkinin, öpücükleri anında kırardı kanatlarını düşlerimin... Dizelerimi ona göstermek içimden gelmezdi hiç. Neye yarardı ki benimle alay etmesinden, bunları bana yazdırtan duygularımı küçümsemesinden başka? Herhalde şöyle

derdi bana:

– Sapına kadar adam olan Edgar, o da dizelerle oynar mıydı sence?

Alıp başımı bir an önce kırlara gitmek istememin nedeni şair ruhlu oluşumdan kaynaklanmıyordu sadece. Yoksulluk ve sefalet içinde geçirdiğim uzun yıllar midemi perişan etmişti. Hatta artık bolca ve abartılı yediğim yiyecekler William'ın bana zorla içirdiği şampanya ve İspanya şarabının da bunda etkisi vardı belki de. Gerçek anlamda mide ağrıları çekiyordum. Sık sık başım dönerdi, özellikle de sabahları yataktan kalkerken... Gündüzleri dizlerimin bağı çözülür, başım, çekiçle vuruluyor gibi zonk zonk zonklardı. Gerçekten de, kendime gelmek için sakin bir yaşama ihtiyacım vardı.

Çok yazık! Sağlık ve mutluluk düşlerimin bir kez daha uçup gideceği yazılmıştı alnıma. Ben böyle kaderin!.. Hanımefendi de aynen böyle derdi...

Hanım ve bey arasındaki kavgalar genelde hanımın banyosunda başlardı ve eften püften nedenlerle kıvılcımlanırdı hep. Bahaneler ne kadar sıradan olursa kavga da o kadar şiddetli geçerdi. Uzun süredir içlerinde biriktirdikleri kızgınlıklarının ve kırgınlıklarının tümünü kustuktan sonra küsüşürler ve haftalarca dargın kalırlardı. Bey çalışma odasına çekilir, iskambil falı bakar, pipo koleksiyonunu yeniden düzenlerdi. Hanım odasından çıkmazdı bir daha. Bir şezlonga boylu boyunca uzanır, aşk romanları okurdu. Dolaplarını, gardırobunu öfke içinde, hop oturup hop kalkarak, yağmalar gibi düzenlemek için okumaya ara verirdi. Yemekte bir araya gelirlerdi ancak. İlk zamanlar, huylarını henüz öğrenememiştim; kafalarına tabak, bıçak, şişe, ne varsa fırlatacaklarını sanmıştım. Maalesef düşündüğümle kaldım... gerçekleşmedi. Bu küs zamanlarında öyle kibarlaşırlardı ki hanım tam bir sosyete hanımefendisi kesilirdi. Aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi, her zamankine oranla biraz daha resmi, biraz daha soğuk ve ölçülü bir nezaketle günlük işlerinden söz ederlerdi, hepsi bu. Gören de onları dışarıda yemek yiyorlar sanırdı. Yemek bitince ciddi bir havada, gözleri kederli ama son derece vakur, her biri kendi odasına çıkardı. Hanım romanına ve dolaplarına saldırırdı. Bazen bey çıkar, kulübünde birkaç saat oyalanırdı ama çok ender yapardı bunu... Kuş ya da kalp şeklindeki kâğıtlara yazılmış aşk mektupları yollarlardı birbirlerine hevesle... eh! postacılık görevi de bana düşerdi; ikisi arasında mekik dokurdum. Gün boyu hanımın odası ve beyin çalışma odası arasında korkunç di-

rektifler, tehditler, rica, af ve gözyaşları dolu pusulaları taşır dururdum. Gülmekten çatlardı insan hallerine...

Birkaç gün sonra barışırlardı, kavgaları gibi barışmaları için de görünürde bir neden olmazdı... Ondan sonra sıra hıçkırıklara gelirdi: "Seni acımasız adam!.. Seni acımasız kadın!" veya "Bitti artık... Sana bitti dediysem bitmiştir" gibi laflar ederlerdi aralarında. Barışmalarını kutlamak için küçük bir lokantaya giderlerdi ve ertesi gün sevişmekten dermansız, çok geç kalkarlardı.

Bu zavallı köpek soylarının aralarında oynadıkları komediyi şıp diye anlamıştım... Birbirlerini terk etmekle tehdit ettikleri zaman içten olmadıklarını çok iyi biliyordum. Birbirlerine göbekten bağlıydılar, biri çıkarından, diğeri ise sivrilme merakından ötürü. Bey, parası olan karısına yapışmıştı, hanım ise adına ve sanına vurgundu kocasının. Birini diğerine bağlayan, aynı zamanda da aralarına giren bu örtülü pazarlıktan olsa gerek, birbirlerinden nefret ediyor, ara sıra düş kırıklıklarına, kinlerine, horgörülerine tıpkı ruhları gibi iğrenç bir şekil vermek, bunu birbirlerine itiraf etmek isteği ile yanıp tutuşuyorlardı.

– Böyle yaşamlar ne işe yarar ki?.. diye soracak olurdum William'a.

– Bendenize, diye yanıtlardı kısaca, her koşulda taşı gediğine koymakta üstüne olmayan William.

Bunu anında kanıtlamak için, daha o sabah iç ettiği harika bir Impérialès'i cebinden çıkarır, özene bezene ucunu koparır, memnun ve sakin tellendirir ve iki kokulu fırt arasında şöyle derdi:

– Efendilerin aptallığından asla şikâyet etmeyeceksin Célestine'ciğim... Bu bizim, yani mutluluğumuzun tek garantisidir... Efendiler ne kadar aptal olurlarsa, hizmetçiler de o kadar mutlu olurlar... Hadi git bana o güzelim şampanyadan getir.

Salıncaklı bir koltuğa yatar gibi oturur, bacakları havada ve çapraz, sigarı ağzında, yıllanmış bir Martell şişesi elinin altında, ağır ağır düzgün bir biçimde *L'Autorité* gazetesinin yapraklarını çevirir, hayran olunası bir yalınlıkla şöyle derdi:

– Bilmem anlatabiliyor muyum Célestine'ciğim... İnsanın, hizmetine girdiği kişiden daha güçlü olması şarttır. İşin sırrı burda... Bak mesela Cassagnac; onun ne kadar zor bir adam olduğunu Tanrı bilir, ona ne çok değer verdiğime de Tanrı şahittir ve bu mert adama ne kadar hayran olduğuma da; ama gel gör ki onun yanında dünyada çalışmazdım. Cassagnac için söylediklerim Edgar için de geçerli, inan bana! Bu söylediklerimi aklının bir tarafına not et ve sakın unutma. Zeki insan-

ların ve "işini bilenlerin" yanında çalışmak kafaya alınmaktır canımın içi...

Sigarının hakkını vererek, bir sessizliğin ardından şöyle devam ederdi:

– Düşünüyorum da... hayatlarını efendilerini çekiştirmekle, onlarla takışmak ve onları tehdit etmekle geçiren ne çok hizmetçi var... Ne yontulmamışlık ama! Hatta aralarından onları öldürmek isteyenler bile var... doğru söylüyorum onları öldürmek istiyorlar! Benim aklım almıyor işte bunu. Eh, ne geçecek ellerine? Süt veren inek, yün veren koyun kesilir mi? İnek sağılır, koyun da kırpılır, hem de yumuşakça, büyük bir maharetle.

Sessizce, muhafazakâr siyasetinin gizemine dalardı sonra da...

Bu sırada Eugénie sevdalı sevdalı, uyuşuk bir halde dolanırdı mutfakta. Bir uyurgezer, bir makine gibi, yukarıdakilerden uzakta, bizden uzakta, kendisinden uzakta, bakışları kendi çılgınlıklarının ve bizim bakışlarımızın farkına bile varmadan, dudakları acılı aşkının sessiz sözcüklerini sürekli tekrar ederek işini görürdü:

– Küçücük ağzın... küçücük ellerin... iri gözlerin!

Bunlar, genelde içimi yaralardı. Bilmem neden, ağlayacak gibi olurdum... Bazen, bu garip evin ağır ve tarifsizce melankolik havası üzerime çökerdi; bu evde yaşayan herkesi, ihtiyar baş uşağı, William'ı ve bizzat kendimi hayaletler gibi kaygı verici, bomboş ve cansız görürdüm.

Tanık olduğum son sahne ise özellikle garipti...

Bir sabah hanım karşıma geçmiş, sarı ipek bağcıklı, sarı çiçekli, mor satenden berbat bir korseyi banyosunda deniyordu. Zevkten yana çok nasipsizdi bizim hanım. Bey çıkageldi ansızın.

– Ne yani? dedi hanım cilveli bir sitemle. Kadınların yanına böyle mi girilir, kapıyı çalmadan yani?

– Oh! Kadınlar mı dedin sen? diye sordu bey neşeli bir sesle. Öncelikle sen "kadınlar" değilsin.

– "Kadınlar" değil miyim? Neyim peki?

Bey ağzını büzdü. Tanrım öyle aptal görünüyordu ki! Çok da şefkatliydi, daha doğrusu öyle görünmeye çalışıyordu. Fısıltı halinde konuştu:

– Sen karımsın... sevgili karım, sevgili güzel karımsın. Sevgili karımın yanına girmemde bir sakınca yoktur sanırım...

Bey böyle durup dururken salak âşık pozlarına girerse mutlaka ha-

nımdan para koparacak anlamına gelirdi... Hanım hâlâ kuşkucu bir tavırla yanıtladı:

– Ya varsa?..

Ve sonra kırıttı:

– Sevgili karın öyle mi?.. Sevgili karın? Sevgili karın olduğum pek o kadar da belli olmuyor.

– Pek o kadar da belli olmuyor da ne demek?

– Elbette! Belli mi olur? Erkekler öyle tuhaf ki...

– Benim sevgili karım, sevgilim... biricik sevgili karım olduğunu söylüyorum ya...

– Sen de benim bebeğim... koca bebeğim, sevgili karısının biricik koca bebeğisin ya... n'aber?

Hanımın korsesinin bağcıklarını takmakla meşguldüm. Hanım ise çıplak kolları havada aynada kendisini seyrederken bir yandan da koltukaltındaki tutam tutam kıllarını okşuyordu. Gülmemek için zor tutuyordum kendimi. Onların o "sevgili karıları ve koca bebekleri"nden fenalık gelmişti içime. Ne salak şeylerdi her ikisi de!

Banyoya girip jüponları, külotlu çorapları, havluları hafifçe kaldırıp, saç fırçalarını, küçük şişeleri, minik kutuları yerinden oynattıktan sonra, bey tuvalet masasının üstüne atılan bir moda dergisini eline aldı; bir tür pelüş tabureye çöküp şöyle sordu:

– Bulmaca var mı bu sefer?

– Evet... sanırım var bir bulmaca...

– Sen çözdün mü bari bulmacayı?

– Hayır çözemedim...

– Ha, ha! Görelim bakalım şu bulmacayı...

Alnını kırıştırmış bir halde bey bulmacaya dalmışken hanım biraz sert bir tonda konuştu:

– Robert?

– Canım...

– Bir şey gözünden kaçmadı mı?

– Hayır... ne mesela? Bulmacadan mı söz ediyorsun?

Hanım omuzlarını silkti, dudaklarını ısırdı.

– Evet ya, bulmacadan! Demek hiçbir şey fark etmedin... Zaten sen hiçbir şeyi fark edemezsin.

Bey banyoda, halıdan tavana, tuvalet masasından kapıya kadar dolaştırdı iri iri açılmış, sıkıntılı ve son derece komik gözlerini...

– Hayır gerçekten de... Ne var? Burda göremediğim yeni bir şey mi

var? Yemin ederim hiçbir şey göremiyorum!

Hanım hüzünlendi, inler gibi şöyle dedi:

– Robert, sen artık beni sevmiyorsun.

– Artık seni sevmediğim de nerden çıktı! Biraz fazla olmadı mı sence!

Ayağa kalktı, moda dergisini elinde sallayarak:

– Seni sevmediğim de nereden çıktı? diye yineledi! Hoppala! Bunu neden söylüyorsun?

– Hayır, artık beni sevmiyorsun, çünkü beni hâlâ sevseydin bir şeyler fark ederdin...

– İyi de o bir şeyler ne?

– Pekâlâ! Korsemi fark ederdin...

– Hangi korseyi? Şimdi anladım! Evet... şu korse... Bak hele! Fark etmemiştim gerçekten de... Hay benim aptal kafam! Vay be! Ne de güzelmiş, bir şey söyleyeyim mi sana, korsen harika...

– Evet ya! Şimdi söylemesi kolay... Umurunda bile değilim ben... Geri zekâlının biriyim üstelik... Hoşuna gidecek şeyler bulacağım, güzel olacağım diye ne diye kendimi öldürüyorum ki sanki, umurunda mı senin... Zaten, neyim ki ben senin için? Hiçbir şey... hatta hiçbir şeyden de değersiz! İçeri giriyorsun ve ne görüyorsun? Bu pis dergiyi... Ne ile ilgileniyorsun? Bulmacayla! Bana verdiğin yaşama diyecek yok doğrusu! Kimseyi gördüğümüz yok... Hiçbir yere de gitmiyoruz... Kurtlar gibi yaşıyoruz inimizde... yoksullar gibi...

– Uzatma lütfen! Hadi canım, sinirlenme... bırak artık bunları! Yoksullar gibi demek...

Hanıma yaklaşmak, beline sarılmak, kucaklamak istedi. Hanım sinirlendi, sertçe itekledi beyi.

– Hayır bırak beni, sinirlerimi bozuyorsun.

– Sevgilim... yeter artık! Sevgili karım benim...

– Sinirlerimi bozuyorsun... anladın mı? Bırak beni... yaklaşma bana... koca bir bencilsin sen... koca bir beceriksiz... Beni memnun edecek hiçbir şey yapmaya ermez aklın... salağın tekisin, anladın mı?

– Neden böyle söylüyorsun? Çıldırdın mı sen? Hadi artık kızma canım. Haklısın, evet, hatalıyım. Hemen fark etmeliydim bu korseyi... bu çok güzel korseyi... Nasıl oldu da hemen görmedim? Anlayamıyorum bir türlü! Hadi bak bana! Gülümse biraz... Aman Tanrım! Ne güzel bir korse bu böyle, ne de çok yakışıyor sana!

Bey fazla üstüne varıyordu. Kavgalarla hiçbir ilgisi olmayan benim

gibi birisini bile bezdirmişti. Hanım tepiniyordu artık halının üstünde, öfkesi kabardıkça kabarıyordu, dudakları bembeyaz kesilmiş, elleri kasılmıştı. Bir solukta:

– Sinirlerimi bozuyorsun... sinirlerimi bozuyorsun... sinirlerimi bozuyorsun... Anlaşıldı mı? Şimdi def ol burdan! dedi.

Bey, öfkelendiğini belirten birtakım hareketler yapıyor, zırvalamaya devam ediyordu:

– Sevgilim! Bir korse için, olacak şey değil! Ne ilgisi var şimdi, hadi canım, yeter artık! Bak bana... gülümse biraz... Bir korse için bu kadar üzülmeye değer mi ama?

Hanım artık dayanamayıp çamaşırhane dilberi ağzı ile kustu içindekileri:

– Yetti be, sıktın artık!.. Sıktın artık!.. bas git burdan!

Efendimin bağcıklarını bağlamayı bitirmiştim. Bu söz üzerine yerimden kalktım, bu iki güzel ruhu çırılçıplak yakalamaktan ve gözlerimin önünde biraz sonra onları daha da alçalmaya zorlayacağım için son derece mutluydum. Ordaki varlığımı unutmuş görünüyorlardı. Bu sahnenin sonunu görmek için sessiz küçücük bir gölgeye dönüştüm.

O zamana kadar kendini tutmayı başaran bey de patladı sonunda. Moda dergisini tostoparlak yapıp olanca gücüyle tuvalet masasına fırlattı ve bağırmaya başladı:

– Yuh be! Allah kahretsin! Sıktı artık, hep aynı terane. Ne desem, ne yapsam köpek muamelesi görüyorum... Hep aynı hiddet, hep aynı kabalık... Bıktım artık bu hayattan... Bu sokak kızı tavırlarından fenalık geldi bana. Korsen hakkında ne düşündüğümü gerçekten de bilmek ister misin? Al öyleyse, korsen iğrenç, orospu korsesi gibi aynen...

– Sefil yaratık!..

Hanım gözleri kan çanağına dönmüş, ağzı köpürmüş, yumruklarını tehditkâr bir biçimde sıkmış, yürüdü beyin üstüne... O kadar sinirlenmişti ki sözcükler ağzından boğuk geğirtiler gibi çıkıyordu:

– Sefil yaratık! diye bağırdı sonunda... Benimle böyle konuşmaya sen nasıl cesaret edersin, hem de sen? İnanılır gibi değil... Meteliğe kurşun atan, kulübünde beş paralık itibarı kalmayan, gırtlağına kadar borca batan bu beyefendiyi çamurdan çıkardığım zaman hiç de fiyaka satmıyordu ama. Adın öyle mi? Sanın öyle mi? Adın da, sanın da öyle temizdi ki tefeciler yüz kuruş bile vermiyorlardı sana. Al adını da, sanını da senin olsun, kıçını silersin onlarla. Asaletiymiş, soyu sopuymuş... Bunları ağzına alana da bakın hele, satın alıp, yönettiğim ki-

şi mi bunlardan söz eden! Pekâlâ... asaletine artık zırnık koklatmayacağım, asla... soyuna gelince... it herif, git rehine ver onları, bakalım o paralı asker ve uşak suratlı ataların kaç para ederler; on kuruş bile vermezler sana! Artık bitti, anlıyor musun!.. asla... asla... Seni sahtekâr seni, sen batakhanelerine, fahişelerine dön, godoş seni!..

Hanım korkunç durumdaydı; ürkek, omuzları düşmüş, gözlerinden aşağılanmışlık okunan ve zangır zangır titreyen bey ise bu hakaret seli karşısında geriliyordu... Kapıya vardığında beni fark etmişti ve sıvışı aceleyle. Hanım, daha da boğuklaşan korkunç sesiyle koridordan bağırdı...

– Godoş... pis godoş!

Ve sinir krizine yenik düşerek şezlonga yığılıverdi. Bir şişe eterle ancak başardım sakinleştirmeyi...

Kendine gelince aşk romanlarına geri döndü, yeniden başladı dolap, çekmece düzeltmeye. Bey bu kez hışımla saldırdı iskambil falına, pipo koleksiyonuna ve başladı yine mektuplaşma faslı. Seyrek ve ürkek başlayıp hızla hareketlendi, sıklaştı. Kuş ya da kalp şeklindeki tehdit dolu pusulaların postacılığını yapacağım, birinin yatak odası, diğerinin çalışma odası arasında mekik dokuyacağım diye kıçımdan soluyordum. Ne eğlenmiştim ama!

Bu olaydan üç gün sonra, beyefendinin kendi armalarını taşıyan pembe kâğıt üstüne yazdığı mektubu okurken, hanımefendi sapsarı kesildi, aniden bana döndü ve nefes nefese şöyle sordu:

– Célestine? Beyefendinin kendini öldürmek isteyeceğine ihtimal verir misiniz? Hiç elinde silah gördünüz mü? Aman Tanrım! Ya kendini vurursa?

Hanımın yüzüne karşı patlattım kahkahayı... Elimde olmadan patlayan bu kahkaha büyüdü; ardı arkası kesilmedi bir türlü... göğsümden kopup gök gürültüsü gibi patlayan bu kahrolası kahkahadan boğulur gibi oldum, nefesim kesildi. Bir an öleceğimi sandım, şiddetli bir hıçkırık nöbetine tutulmuştum.

Bu kahkaha karşısında bir an şaşkın kalan hanım şöyle dedi:

– Ne oldu? Neyiniz var? Neden böyle gülüyorsunuz? Susun artık... Keser misiniz şunu... Pis kız, ne olacak...

Ama gülme krizi bırakmıyordu yakamı, devam ediyordu hâlâ. Nihayet soluklandığım bir an bağırdım:

– Olamaz! Hayır... çok matrak şu sizin hikâyeleriniz... çok da aptalca... Hadi ama!.. Hadi ama!.. Öyle aptalca ki!..

Eh olacağı buydu, aynı akşam evden ayrılıyordum, bir kez daha kaldırımda bulmuştum kendimi...

Boktan bir meslek!.. Boktan bir hayat!..

Ağır bir darbe almıştım. Kendi kendime böyle bir yeri bir daha asla bulamayacağımı söylediysem de iş işten çoktan geçmişti. Orda her şeye sahiptim: iyi bir ücret, bir sürü avanta, kolay iş, serbestlik, eğlence. Bana da keyfime bakmak kalıyordu. Benim yerimde, benden daha az çılgın bir başkası olsaydı bir köşeye yığardı paracıklarını, yavaş yavaş güzel bir çeyiz, şık bir gardırop, eksiksiz bir ev eşyası düzerdi kendine. Beş altı yıl kadar çalışsa yeterdi, sonrası Allah kerim... Evlenebilir, küçük bir dükkân açabilir, kendi evinde, açlık ve sefaletten, kötü kaderden uzak, mutlu, bir hanımefendi gibi yaşayıp gidebilirdi... Şimdi ise sil baştan yaşayacaktım sefaleti, yeniden savunmasız kalacaktım kaderin sillesi karşısında... Bu umulmaz kazadan ötürü üzgün ve öfkeliydim; kendime, William'a, Eugénie'ye, hanıma, herkese ateş püskürüyordum. İnanılır gibi değil, işime dört elle sarılıp, yerimden olmamak için elimden geleni yapacağım yerde –hanım gibi biriyle hiç de zor olmazdı bu– tam bir aptal gibi davrandım; yaptığım küstahlıkla, onarılabilecek bir hatayı onarılmaz duruma soktum. Bazen içinizde garip şeyler olur mu? Hiç anlam veremediğiniz türden! Neden olduğu, nerden geldiği bilinmeyen bir tür çılgınlık sizi ele geçirir, çullanır yüreğinize, sarsar sizi, bağırmaya, hakaretler yağdırmaya zorlar... Ben böyle bir çılgınlığın gazabına uğradım; hanıma sövdüm, saydım bir güzel; ne anasını bıraktım, ne de babasını. Yaşamını bir yalan üzerine kurduğunu söyledim, bir fahişeye bile davranılmayacak şekilde davrandım ona. Kocasına hakaret ettim. Düşündükçe dehşete kapılıyorum. Utanıyorum da ayrıca bu durumdan; mantığımın yalpaladığı ve beni kavgaya, suça iten bu ani rezilliğe düşüşlerden, bu çirkef sarhoşluklarından... O gün nasıl oldu da o kadını öldürmedim, boğazına yapışmadım bilemiyorum... Tanrı şahidimdir içimde kötülük yoktur benim. Bugün bile gözümün önünde o zavallı kadın ve o pısırık, umutsuz derecede pısırık kocası ile sürdürdüğü hüzünlü, çığırından çıkmış yaşamı geliyor gözümün önüne ve içim acıyor onun adına. Dilerim onu terk edip gitmeye cesaret edebilmiş ve mutluluğu bulmuştur şimdi.

Korkunç sahneden sonra o hışımla mutfağa indim. William tembel tembel ovuyordu gümüş sofra takımını, bir yandan da bir Rus sigarası tellendiriyordu.

– Neyin var? diye sordu son derece sakin bir sesle.

– Daha ne olsun, gidiyorum bu akşam, evden ayrılıyorum, dedim soluk soluğa.

Konuşmakta zorlanıyordum:

– Gidiyorum da ne demek? Neden peki? diye sordu, sesinde en küçük şaşkınlık belirtisi olmaksızın.

Kesik kesik, hırıltılı cümlelerle, altüst olmuş bir yüz ifadesiyle hanımla aramızda geçenleri bir bir anlattım. William, sakin, umarsız, omuz silkti:

– Bu da çok aptalca! dedi, böyle bir salaklığa ne gerek vardı ki!

– Bütün söyleyeceğin bu mu?

– Daha fazla ne söylememi beklerdin? Çok aptalca! Bunun üstüne diyecek bir şey kalmıyor...

Kaçamak bir bakış fırlattı yüzüme, dudaklarında alaycı bir ifade belirdi. Bu üzüntülü anımda nasıl da çirkindi bakışı, dudaklarında nasıl da iğrenç ve alçakça bir ifade vardı!..

– Ya sen?.. ne yapmayı düşünüyorsun? diye sordum.

– Ben mi? dedi, sorumun içindeki gizli yakarışı anlamamış gibi yaparak.

– Evet sen... ne yapacağını soruyorum sana.

– Hiçbir şey... Yapacağım bir şey yok benim... devam edeceğim... Kızım sen kafayı mı yedin!.. yoksa benim de...

O zaman patladım:

– Kapıya konulduğum bir yerde kalmaya gücün var öyle mi?

Ayağa kalktı, sönen sigarasını yeniden yaktı ve buz gibi bir sesle konuştu:

– Hop! Hop! Olay çıkarmak yok, tamam mı? Senin kocan filan değilim ben. Kafana göre takılıp bir salaklık yaptın, bundan beni sorumlu tutamazsın... Eh! Başa gelen çekilir, bunu sen istedin... Yaşam böyledir işte...

Öfkelendim:

– Beni gözden çıkardın öyle mi? Seni alçak seni, seni rezil, diğerlerinden hiç farkın yok, biliyor musun? Bunu biliyor musun?

William gülümsedi... çok küstah bir adamdı gerçekten de.

– Laf olsun diye konuşma... Birlikte olmaya başladığımız zaman sana herhangi bir söz vermedim, hoş sen de vermedin ya. Karşılaşma... bağlanma... eyvallah... ayrılma... kopma... buna da eyvallah... Yaşam böyledir işte...

Kasıntılı bir tavırla devam etti:

-Bilmem anlatabiliyor muyum Célestine?.. Bu dünyada işini bileceksin, ben buna idare etmek diyorum. Sana gelince, sen işini bilmiyorsun. İdare etmeyi bilmiyorsun. Sinirinin esiri oluyorsun, tutamıyorsun kendini. Bizim meslek buna gelmez... Bak bunu aklının bir tarafına yaz, unutma: Yaşam böyledir işte...

Üzerine atılıp yüzünü parçalayabilirdim, o merhametsiz, o uşak kılıklı, aşağılık suratını öfkeli tırnaklarımla parçalayabilirdim eğer o son derece gerilen sinirlerim aniden boşalan gözyaşlarımla gevşemeseydi; yelkenleri indirdim ve yalvardım:

– Ah William... William! William, canımın içi, William biricik sevgilim... öyle mutsuzum ki!

William bozulan moralimi düzeltmeye çalıştı biraz. Tüm ikna gücünü ve tüm bilgeliğini seferber etti bu uğurda desem yerinde olur. Gün boyunca, derin düşünceleri, ciddi ve avutucu özdeyişleri ile bunalttı beni yüce gönüllülüğünü takınarak... Sıkıcı ve uyku getirici şu sözcükleri tekrarlamaktan da geri durmadı:

– Yaşam... böyledir işte...

Yine de hakkını yememeliyim... O son gün, gerçi biraz zoraki kaçıyordu ama olsun, tüm sevimliliğini takınıp iyi davrandı bana. Akşam, yemekten sonra eşyalarımı bir faytona atıp beni tanıdığı bir pansiyona götürdü, bir haftalık parayı da kesesinden ödedi, bana iyi davranmalarını tembihlemeyi de ihmal etmedi bu arada. O gece benimle kalmasını çok isterdim ama Edgar'la buluşacaktı!..

– Edgar işte, anlarsın ya, onu ekemem, doğru ya, acaba sana göre bir iş var mıdır elinde? Edgar'ın bulacağı bir yer harika olurdu doğrusu.

Yanımdan ayrılırken şöyle dedi:

– Yarın seni görmeye gelirim. Aklını başına devşir, bir daha böyle aptalca şeyler yapma tamam mı? Eline bir şey geçmez. Bu gerçeği anla artık Célestine; yaşam bu...

Ertesi gün boşuna bekledim, gelmedi...

– Yaşam bu... dedim kendi kendime...

Bir sonraki gün, dayanamadım ben gittim eve. Mutfakta uzun boylu, sarışın bir kızdan başka kimse yoktu; yırtığın ve delişmenin biriydi... ve benden daha güzeldi.

– Eugénie yok mu? diye sordum...

– Hayır, yok burda, diye sertçe yanıtladı uzun boylu kız.

– Ya William?

– William da yok...

– Nerde peki?

– Nerden bileyim?

– Onu görmek istiyorum... Hadi gidip söyleyin ona onu görmek istediğimi...

Uzun boylu kız küçümser bir ifadeyle baktı bana:

– Yok canım! Uşağınız mıyım ben sizin?

Anlamam gerekeni anlamıştım... Kavgaya tutuşacak mecalim kalmadığı için çektim gittim.

– Yaşam bu...

Bu cümle peşimi bırakmıyordu, kabare şarkısının nakaratı gibi takılmıştı beynime.

Ordan uzaklaşırken, bu evde bana kucak açan mutluluğu –kara bir hüzünle elbette– düşünmekten kendimi alamadım. Aynı sahne mutlaka tekrarlanmış olmalıydı. Mutlaka bir şişe şampanya açılmıştı. William sarışını dizlerine oturtup kulağına şöyle fısıldamıştı:

– Bendenizle iyi geçinmek gerekir...

Aynı sözcükler... aynı hareketler... aynı okşayışlar... Bu arada da Eugénie kapıcının oğlunu gözleri ile yiyip, yan odaya sürüklüyordu:

– Küçücük suratın!.. küçücük ellerin!.. iri gözlerin!..

Dalgın, aptallaşmış bir halde yürüyor, bir yandan da budalaca bir inatla tekrarlıyordum içimden:

"Hadi ama!.. Yaşam bu... Yaşam bu..."

Bir saatten fazla, William'ın gireceği ya da çıkacağı umuduyla, gerek kaldırımda, gerek kapının dibinde, volta atıp durdum. Bu arada eve giren çıkanın ardı arkası kesilmedi; bakkal girdi, ellerinde iki kocaman paketle ufak tefek terzi kız girdi; Louvre'un paket taşıyıcısı girdi; muslukçu çıktı; kim olduğunu, ne olduğunu bilmediğim bir sürü gölge ve yine gölgeler ve gölgeler geçti önümden. Bitişik komşu olan kapıcı kadının evine girmeye cesaret edemedim, gerçi girseydim de iyi karşılanmazdım ya... ne derdi kim bilir? Bunun üzerine, kesin olarak çekip gittim; şu sinir edici nakarat yakamı bırakmıyordu bir türlü:

– Yaşam bu...

Sokaklar tahammül edilemeyecek kadar kasvetli göründü gözüme. Yanımdan geçenler insan değil hortlaktı sanki. Uzaktan bir adamın kafasında gecenin karanlığında bir fener, güneşin altında yaldızlı kubbe gibi parlayan bir şapka gördüğüm her seferinde, yüreğim hop etti. Ne yazık ki gördüğüm hiçbir zaman William olmadı... Gri renkli alçalmış

gökyüzünde hiçbir umut ışığı görünmüyordu...

Her şeyden tiksinerek döndüm odama...

Ah! Şu erkekler yok mu? Al birini vur ötekine, arabacısı, uşağı, kibarı, papazı ya da ozanı hepsi aynı bokun soyu...

Sanırım anılarımın en tazelerini anlatıyorum size, oysa bende anı bol, neler yok ki! Ama hepsi birbirine benziyor ve tekdüze bir çerçevede, aynı yüzleri, aynı ruhları, aynı hayaletleri sıralamak, hep aynı hikâyeleri yazmak zorunda kalmak yoruyor beni; ayrıca giderek belleğim de bulanıyor, geleceğime yönelik yeni düşler, geçmişin küllerinden uzaklaşmama neden oluyor. Kontes Fardin'lerde geçirdiğim günleri anlatabilirdim örneğin. Ne gereği var ki? Öyle bıkkın, öyle tiksinmiş durumdayım ki... Aynı toplumsal olgular içinde, edebiyat züppeliği diyebileceğim, beni diğerlerinden daha çok tiksindiren bir züppelik ve siyasi budalalık diyebileceğim diğerlerinden daha aşağılık bir tür budalalık vardı.

Mösyö Paul Bourget'yi şöhretinin doruğundayken bu ortamda tanıdım, fazla söze ne hacet... Zarafetin, aşkın, damak zevkinin, dini duyguların, vatanseverliğin, sanatın, merhametin, hatta incelik ve edebiyat bahanesi altında şatafatlı mistik giysilere bürünen, kutsallık maskesi ardına gizlenen kötülüğün bile, kısacası her şeyin yapay olduğu sosyete dünyasına ait yalana, aydın taklitçiliğine, kasıntılı değersizliğe yatkın bir filozof, şair, ahlakçı kendisi... bu dünyada içten olan tek bir arzu var... bu kuklaların gülünçlüğüne daha iğrenç ve daha vahşi bir hava katan, doyurulamaz bir para arzusu. Bu acınası hayaletler, ancak bu yönleri ile insana benziyor, yaşadıklarını kanıtlıyorlar...

Kendisi de psikolog ve bir ahlâkçı olan Mösyö Jean'ı da bu ortamda tanıdım. Salonda saygı gören ahlâkçıdan ne daha budala ne de kendine göre daha zıpçıktı olan bir mutfak ahlakçısı, bir sofa psikoloğuydu o da. Mösyö Jean odaların lazımlıklarını boşaltıyordu... Mösyö Paul Bourget ruhları boşaltıyordu... Mutfakla salon arasında, kölelik anlamında sanıldığı kadar bir mesafe yoktur!.. Ama, Mösyö Jean'ın fotoğrafını bavulumun dibine koyduğuma göre, anısı da buna bağlı olarak, yüreğimin derinliklerinde, tam bir unutulmuşluk içinde gömülü kalacaktır...

Sabahın ikisi... Ateşim ha söndü ha sönecek, lambam da isli isli yanıyor. Elde ne odun kaldı, ne de gaz. Yatayım bari. Ama ne mümkün, hummalı düşünceler içindeyim, galiba uyku tutmayacak gözümü. Eh

ben de karşılaşacağım şeylerle ilgili düş kurarım... Yarının bana getireceklerini düşlerim. Dışarıda gece sakin ve sessiz... Yıldızların göz kırptığı gökyüzünün altında keskin bir soğuk toprağı dondurmuş. Joseph gecenin karanlığında yolda, bir yerlerde; bu mesafeye rağmen görebiliyorum onu, evet gerçekten de görüyorum; vagonlardan birinde ciddi, hülyalı ve dev gibi... Gülümsüyor, yaklaşıyor, bana doğru geliyor... nihayet getiriyor bana huzuru, özgürlüğü ve mutluluğu... Mutluluğu mu gerçekten?

Hele bir yarın olsun, anlarız...

XVII

Bu anı defterine tek bir satır bile yazmayalı sekiz ay geçti – eh o kadar da olsun artık... yapacak ve düşünecek başka işlerim vardı. Joseph'le birlikte Prieuré'den ayrılışımızın ve Cherboug'da, limana yakın küçük kahveye yerleşeli tam üç ay oldu. Evlendik, her şey yolunda; işimi seviyorum, mutluyum. Denizde doğdum, denize döndüm. Gerçi özlememiştim ama ona kavuşmak hoşuma gitmedi desem yalan olur. Audierne'in hüzünlü manzaraları, sahillerinin sonsuz kederi, kumsallarının ölümü haykıran görkemli dehşeti yok buralarda. Burda kederli hiçbir şey yok; tam aksine her şey neşeyle kucaklaşıyor. Askeri bir kentin neşeli gürültüsü, bir savaş limanının dikkat çekici hareketliliği, çeşit çeşit faaliyetleri egemen buraya. Aşkın fink attığı bir yer burası; cakasından geçilmeyen fuhuş, tüm şiddeti ve acımasızlığıyla

hüküm sürüyor. İki uzak sürgün yeri arasında keyif sürmek için acele eden kalabalıklar, sürekli değişken ve eğlenceli sahneler... Bunlar sayesinde çocukluğumu burnumdan getiren ama yine de hep sevdiğim bu memleket kokusunu; reçine ve yosun kokusunu soluyorum. Devlet gemilerinde askerlik yapan hemşerilerimle, memleketimden delikanlılarla karşılaştım. Tek kelime bile etmedik karşılıklı. Kardeşimden haber sormayı aklımdan bile geçirmedim... O kadar uzun zaman oldu ki!.. Sanki ölmüş benim için... "Günaydın", "İyi akşamlar", "Kendine dikkat et"... Sarhoş olmadıklarında pek alıklar... alık olmadıklarında da zil zurna sarhoşlar... Kafaları yaşlı balıklarınkine benziyor... Onlara karşı hissettiklerim bu kadar; ne bir heyecan ne de bir yakınlık duygusu... Zaten Joseph de istemiyor tayfa parçalarıyla, meteliğe kurşun atan ve yarısı su olanı bir kadeh içkiyle kafayı bulan pis Brötonlarla senli benli olmamı.

Bunlar bir yana, Prieuré'den ayrılışımızın öncesinde yaşanan olayları, kısa da olsa, mutlaka anlatmalıyım.

Joseph'in Prieuré'de, ek binada, koşum takımları odasının üstünde kaldığını söylemiştim anımsarsanız. Yaz-kış demeden, her sabah saat beşte ayakta olurdu. 24 Aralık'ta, böyle bir sabah, –Cherbourg'dan döneli tam bir ay olmuştu– Joseph kalktığında mutfak kapısını ardına kadar açık buldu.

– Tuhaf!.. diye geçirdi içinden, bu saatte kalkmış olabilirler mi?

Bu arada mutfak kapısının camekânlı kısmının bir parçasının bir kol girecek kadar elmasla kesilip çıkarıldığını fark etti, kilit de ehil ellerle bir hayli zorlanmış, ağaç yongaları, eğri büğrü demir parçaları, cam kırıkları döşemeye saçılmıştı... İçeride akşam, hanımın gözetimi altında özenle sürgülenen tüm kapılar da açıktı. Korkunç bir şeylerin döndüğü izlenimine kapıldı Joseph, –olay sabahında evi nasıl bulduğu konusunda yargıcın karşısında verdiği ifadeyi bana anlattığı biçimi ile aktarıyorum– olayın şaşkınlığı ile mutfaktan geçti, sağda meyvelerin konduğu kilere, banyoya, yemek salonuna, küçük salona ve dipte büyük salona açılan koridor boyunca ilerledi. Yemek salonunun manzarası korkunçtu; gerçek bir yağmaya uğramıştı salon. Mobilyalar itilip kakılmış, büfenin altı üstüne getirilmiş, çekmeceleri ve iki tabak rafı halının üstüne boşaltılmış, masanın üstü değersiz bir sürü ıvır zıvır ve boş kutularla dolmuştu, bu karışıklığın ortasındaki bakır şamdanın mumu bitmek üzereydi. Manzaranın âlâsını servis mutfağı sergilemekteydi.

di; bu bölümde –sanırım daha önce de belirtmiştim– şifresini sadece hanımın bildiği karmaşık bir kilit sistemi ile koruma altına alınan derin bir dolap vardır. İşte eşsiz ve kutsal gümüş sofra takımı, kirişlerle ve çelik köşebentlerle sağlamlaştırılmış üç ağır sandık içinde, burada yatmaktaydı. Sandıklar alttaki tahtaya vidalanmış ve demir çivilerle duvara tutturulmuştu. Ama bu üç sandık gizemli ve dokunulmaz dolaplarından sökülmüş, kapakları açık ve içleri boş bir halde mutfağın ortasında durmaktaydılar. Bunu görünce Joseph tehlike işareti verdi. Ciğerleri elverdiğince merdivenlerde bağırdı:

– Hanımefendiii!.. Beyefendiii..! Derhal aşağıya gelin! Soyulduk... Soyulduk!..

Çığ gibi yuvarlanarak, korkunç bir hızla indiler aşağıya. Hanım, geceliğinin üzerinde omuzlarını örten ince bir şal ve bey de gömleğini henüz içine yerleştiremediği uzun donunun önünü ilikleyerek, saç baş karmakarışık, bet beniz solmuş, gördükleri kâbustan uyandırılmışçasına ekşi bir yüzle bağırmaya başladılar.

– Ne oldu? Ne var?

– Soyulduk... soyulduk!

– Neyi soymuşlar? Soyulan ne?

Yemek odasında hanım inlemeye koyuldu.

– Aman Tanrım! Aman Tanrım!

Bu arada ağzı burnu çarpılan bey, bangır bangır bağırıyordu hâlâ:

– Neyi çaldılar? Neyi? Neyi?

Joseph önden, o arkadan, servis mutfağına girip de üç sandığın yerinden söküldüğünü görünce hanım, abartılı hareketlerle bastı feryadı:

– Gümüş takımım! Aman tanrım! Bu mümkün mü? Gümüş takımım!

Boş bölmeleri kaldırıp, boş sandıkları ters çevirdikten sonra dehşet ve büyük bir üzüntü içinde yığılıverdi parkenin üzerine. Bir çocuk sesiyle şöyle kekeleyebilecek gücü buldu sadece:

– Her şeyi almışlar! Her şeyi almışlar! Hepsini... Hepsini... XVI. Louis'nin yağdanlığına varıncaya kadar her şeyi alıp götürmüşler.

Hanım, çocuğunun tabutuna bakan bir anne gibi sandıklara bakarken, bey ensesini kaşıyor, ürkek gözlerini fıldır fıldır döndürerek, bir delinin uzaklardan gelen sesiyle durmadan ağlıyordu:

– Allah kahretsin!.. Ah! Allah kahretsin!.. Allah kahretsin ki ne kahretsin!

Joseph de altta kalmayıp yüzünü gözünü çarpıtarak başladı bağır-

maya:

– XVI. Louis'nin yağdanlığı! XVI. Louis'nin yağdanlığı! Haydutlar!..

Sonra bir dakika kadar süren korkunç bir sessizlik oldu, uzun bir tükenmişlik dakikası; büyük deprem çatırtılarını, büyük tufan gümbürtülerini izleyen şu ölüm sessizliği, canlı varlıkların ve nesnelerin şu tükenmişliği... Joseph'in elinde sallanan fenerin kızıl, titrek, ürpertici ışığı yansıyordu bu ölü yüzlerin, boşaltılmış sandıkların üstünde.

Joseph'in feryadı üzerine ben de efendilerle aynı anda inmiştim olay yerine. Bu korkunç manzara karşısında, bu yüzlerdeki olağanüstü komik ifadeye rağmen, içimden geçen ilk duygu insancaydı; acımak. Bu mutsuzluğun beni de etkilediğini, kendimi ailenin bir bireyi gibi görerek bu olayı, bu acıyı herkesle paylaşmam gerektiğini düşünmüştüm. Acınacak hali yüreğime dokunan hanıma teselli edici birkaç söz etmek geçti içimden... Ama bu dayanışma ve bağlılık duygusu çabuk silindi.

Suç denen şeyde bir tür şiddet, bir tür ciddiyet, bir tür intikam, bir tür tanrısallık vardır, beni dehşete düşürdüğü kuşkusuz ama –nasıl anlatmalı bilmem ki– bende bir tür hayranlık uyandırdığı da kesin. Hayır, hayranlık demek doğru olmaz çünkü hayranlık manevi bir duygudur, ruhsal bir coşkudur, ama benim hissettiğim sadece tenimi etkileyip, tenimi uyarıyor... Tüm bedenimde dayanılmaz, aynı zamanda da çok tatlı bir etki yaratan hoyrat bir sarsıntı, cinselliğime acı ve haz dolu bir tecavüz gibi tıpkı. Bu çok tuhaf, tuhaf olduğu kadar da olağandışı, belki de korkunç bir duygu, –bu ilginç ve güçlü duygunun gerçek nedenini nasıl açıklayacağımı bilemiyorum– ama şu bir gerçek ki bende her türlü suçun, özellikle de cinayetin, aşkla görünmez bir bağı vardır. Evet ya!.. Güzel bir cinayet, güzel bir erkek gibi heyecan verir bana...

Söylemeliyim ki, önce hiç gereği yokken yüreğimi harekete geçiren bu acıma duygusunun ardından aklıma gelen bir düşünce bu ciddi, korkunç ve güçlü suç merakını alaycı bir neşeye, çocuksu bir hazza dönüştürdü... Şöyle düşündüm:

– Alın size köstebek gibi, kurtçuk gibi yaşayan iki yaratık... Kendilerini, kendi istekleriyle konuk sevmez duvarların oluşturduğu bu kodese tıkmışlar... Yaşama sevincine, güler yüzlü bir eve itibar etmemişler... Zenginliklerini affettirici, lüzumsuz varlıklarını bağışlatıcı ne var-

sa tümünden, bir pislikten uzak durur gibi uzak durmuşlar... Yoksulların aç midelerini doyurur diye pinti masalarından kırıntı bile düşsün istemeyen, acılı gönüllere taş kalplerinden kopacak yavan bir teselli sözünü bile esirgeyen, kendi mutluluklarını, kendi öz mutluluklarını bile cimriliklerinden ötürü taksit taksit kullanan bu yaratıklara mı acıyacak mışım?.. Pışık!.. Yok öyle yağma!.. Başlarına ne geldiyse geldi; adalet yerini buldu. Servetlerinin bir kısmını yolarak, gömülü hazinelerini havalandırarak bu iyi hırsızlar dengeyi sağlamışlar. Üzüldüğüm bir şey var, o da bu kötü ruhlu iki yaratığı çırılçıplak ve sefil bırakmamış olmaları... işte buna yanarım ben... Defalarca kapılarına dayanıp dilenmek için boşu boşuna dil döken bir yolsuzdan daha çıplak, bu lanetli ve gizli servetin iki adım ötesinde, yol üstünde can çekişen bir kimsesizden daha hasta bir durumda neden bırakmadılar ki onları!..

Efendilerimi sırtlarında heybe, üstlerinde lime lime paçavralar, dere tepe dolaşmaktan ayakları kan içinde, kalpsiz zenginlerin geçit vermez kapılarının eşiğinde, ellerini açmış olarak gözümün önüne getirmek acayip keyif verdi bana, neşelendirdi. Hanımı boş sandıklarının yanında yere yığılmış görünce duyduğum neşe çok daha dolaysız, çok daha yoğun ve çok daha düşmanca olmuştu. Gerçekten ölseydi bu kadar gerçek olmazdı ölüsü, çünkü bu ölümün bilicindeydi. Onun gibi, hiçbir şeyi hiçbir zaman sevmemiş olan bir yaratık için bu ölümden daha beteri olamazdı. Değer biçilmez coşkularımızı, aşkımızı, insani duygularımızı, çılgınlıklarımızı, insanı insan yapan ruhların yüce zenginliğini bu sevgisiz yaratık, para ile değerlendiriyordu. Bu utanç verici keder, bu iğrenç çırpınış; bu da bir bedeldi. Ettiği hakaretlerin, bana çektirdiği zorlukların, ağzından çıkan her sözle, gözlerinin her bakışıyla bana yaşattığı üzüntünün bedelini ödüyordu. Vahşi bir zevkle, dolu dolu keyfini çıkardım bu tablonun. İçimden, "Oh olsun!.. Oh olsun!" diye bağırmak geçti. Özellikle de bu soylu, hayran olunası hırsızları tanımak için büyük bir arzu duydum; ne kadar baldırı çıplak varsa tümünün adına onlara teşekkür etmek, onları kardeşçe kucaklamak istedim. Ey! iyi yürekli hırsızlar, merhametin ve adaletin timsalleri, bana ne güçlü, ne tatlı bir heyecan yaşattığınızı bir bilseniz!..

Hanımın kendini toplaması uzun sürmedi. Mücadeleci ve saldırgan karakteri tüm şiddetiyle uyanıverdi.

– Sen burda ne yapıyorsun? dedi beye, öfkeli ve son derece küçümseyici bir ses tonuyla. Neden burdasın? Şişmiş koca suratın ve dışarı çıkmış gömleğinle yeterince gülünç değil misin? Gümüş takımımız

sen böyle durunca tıpış tıpış bize gelecek mi sanıyorsun? Hadi silkin... kıpırda biraz... ne olduğunu anlamaya çalış. Git jandarmaya haber ver, sulh yargıcını bul... Şimdiye kadar buraya çoktan gelmiş olmaları gerekmez miydi? Aman Tanrım, bu nasıl bir erkek böyle!..

Bey, omuzları çökmüş gitmeye hazırlanırken arkasından seslendi:

– Nasıl oldu da hiçbir şey duymadın sen?.. Evi boşaltıyorlar... kapıyı zorluyorlar, kilitleri kırıyorlar, duvarları, sandıkları delik deşik ediyorlar ve sen hiçbir şey duymuyorsun! Beceriksiz herif. Söyle!.. sen ne işe yarıyorsun?

Bey cevap vermeye kalktı:

– Ama sen de öyle şekerim, sen de bir şey duymadın.

– Ben, öyle mi? Bu aynı şey değil, bu bir erkek işi değil mi ha, söyle! Tepemi attırma, bas git artık.

Bey giyinmek için yukarı çıkarken hanım hiddetini bize yönelterek bizi bir güzel haşladı:

– Ya siz? Biblo gibi dizilmiş neden öyle suratıma bakıp duruyorsunuz? Efendilerinizi soyup soğana çeviriyorlar, ama bu sizin hiç umurunuzda olmuyor, öyle değil mi? Siz de hiçbir şey duymadınız ha? Oh ne âlâ! İnsanın sizin gibi hizmetçileri olması ne güzelmiş öyle... Sadece yemeyi ve uyumayı düşünürsünüz siz!.. Sizi gidi hayvan sürüsü sizi!

Doğrudan Joseph'e hitap etti:

– Köpekler neden havlamadılar? Hadi söyleyin, neden?

Bu soru bir an için de olsa Joseph'i bocalattı ama çabucak toparladı kendini:

– Ben de bilmiyorum efendim, dedi son derece doğal bir sesle... Ama... doğru... köpekler havlamadılar. İşte bu gerçekten de çok ilginç!

– Salmış mıydınız onları?

– Elbette salmıştım, her akşamki gibi. Ama bu çok garip! Gerçekten de çok garip. Hırsızlar evi iyi tanıyorlar diyesi geliyor insanın... köpekleri de tabii.

– Hadi Joseph, sizin gibi özverili, ciddi ve düzenli biri nasıl olur da hiçbir şey duymaz?

– Bakın, doğru söylersiniz.. hiçbir şey duymadım... İşte bu çok kuşku uyandırıcı. Uykum ağır değil ki benim. Bahçeden kedi geçse uyanırım... Bu olur şey değil! Ya bu köpek olacak itlere ne demeli... Tüh tüh tüh! Ama...

Hanım Joseph'in sözünü kesti.

– Hadi ordan! Rahat bırakın beni... Siz hepiniz geri zekâlısınız, hepiniz! Ya Marianne?.. Marianne nerde?.. Neden burda değil o? Kütük gibi uyuyordur kalıbımı basarım.

Servis mutfağından çıkıp merdivenin başına gelince seslendi:

– Marianne!.. Marianne!..

Sandıklara bakan Joseph'e baktım. Çok ciddiydi. Gözlerinde gizemli bir şeyler vardı sanki...

Ne o günden, ne üst üste gelen olaylardan, ne de size o gün yaşanan çılgınlıklardan bahsetmeye kalkışacağım. Cumhuriyet savcısı çekilen telgraf üzerine aynı gün öğleden sonra şıp diye damladı ve soruşturmasını başlattı. Joseph, Marianne ve ben peş peşe sorguya çekildik, ilki ikisi için göstermelik olan sorgulama sıra bana gelince, çok rahatsız olmama neden olacak kadar düşmanca ısrarlıydı. Odama girdiler, komodinimin ve eşyalarımın altını üstüne getirdiler, mektuplarımı tek tek elden geçirip incelediler. Minnettar kaldığım bir rastlantı sonucu günlüğüm polisin araştırmasından kurtulmayı başardı. Olaydan birkaç gün önce, sevgi dolu bir mektup aldığım Cléclé'ye postalamıştım onu; aksi takdirde yargıçların bu sayfalarda Joseph'i suçlayacak veya en azından ondan kuşkulanacak kanıtlar bulması işten bile değildi... Düşündükçe tüylerim ürperiyor. Bahçedeki patikaları, tarhları, duvarları, çitin ne kadar aralığı varsa her köşesini, ara yola bakan küçük avluyu; bir ayak izi, tırmanmayı gösteren bir ipucu buluruz umudu ile inceden inceye araştırdıklarını söylememe gerek bile yok... Toprak kuru ve sertti. En ufak bir iz, bir kanıt bulmaları olanaksızdı. Parmaklık, duvarlar, çitin aralıkları ser veriyor sır vermiyorlardı. Tecavüz olayında da aynen böyle olmuştu; memlekette ne kadar insan varsa olay yerine üşüşmüş, yetkililerin görevden alınmasını istemişti. Adamın biri sarışın birini görmüş ama "kim olduğunu çıkaramamıştı", diğeri esmer birini görmüştü, "çok garip bir hali vardı bu adamın." Sözün kısası soruşturma havada kalmış, ne bir ipucu, ne bir zanlı geçmişti ellerine...

Akşam ayrılırken savcı gizemli bir ifade ile şöyle dedi:

– Beklememiz lazım, belki Paris polisi suçluların izini bulmamıza yardımcı olur...

Prieuré'deki kasvetli havaya biraz canlılık getiren bu yorucu gün boyunca, sağa sola koşuşturmaktan, bu felaketin sonuçlarını düşünmeye zamanım olmadı. Hanım nefes aldırmıyordu bize. Bir oraya bir buraya koşmak gerekiyordu, hem de haybeye. Çünkü hanım biraz kafayı

yemişti. Marianne'a gelince, hiçbir şeyden haberi yok gibi görünüyordu, sanki evde bir felaket yaşanmamıştı... Aynen hüzünlü Eugénie gibiydi, kendi düşüncelerinde kaybolmuştu ve onun düşüncelerinin bizim kaygılarımızla ilgisi yoktu. Bey mutfakta boy gösterince anında sarhoş gibi oluyor, büyülenmiş gözlerini ondan ayırmıyordu.

– Oh! İri suratın!.. İri ellerin!.. İri gözlerin!..

Akşam, sus pus geçen yemekten sonra düşünecek zaman buldum nihayet. Aniden şimşek çaktı beynimde ve bu düşünce giderek ağırlık kazandı. Bu cesurca gerçekleştirilen yağmalamadan Joseph'in mutlaka haberi vardı. Cherbourg'a yaptığı yolculuk ile, eşsiz bir ustalıkla gerçekleştirilen bu gözüpek eylemin hazırlığı arasında bir bağ olduğunu bile ummak istedim. Yola çıkmadan bir gün önce sorduğum soruya verdiği yanıt geldi aklıma:

– Çok önemli bir işe bağlı bu...

Her ne kadar doğal görünmeye çalıştıysa da, hareketlerinde, tavırlarında, suskun duruşunda, sadece benim hissettiğim alışılmamış bir tedirginlik vardı...

Bu önseziyi o kadar benimsemiştim ki aklımdan uzaklaştırmak şöyle dursun, büyük bir coşku ile yapışmıştım ona. Marianne'ın bizi bir ara mutfakta yalnız bırakmasını fırsat bilip Joseph'e yaklaştım ve tatlı, sevecen bir tavır takınarak, tarifsiz bir heyecan içinde ona sordum:

– Hadi Joseph, küçük Claire'e ormanda sizin tecavüz ettiğinizi söyleyin bana... Hanımın gümüş takımını sizin çaldığınızı söyleyin...

Beklemediği böyle bir sorunun şaşkınlığı ile bakakaldı yüzüme... Sonra yanıt vermeden ani bir şekilde beni kendisine çekti, beklenmedik bir darbe gibi gelen şiddetli öpücüğü ensemin bükülmesine yol açtı, bana şöyle dedi:

– Bundan bahsetmeyelim istersen... Küçük kahveye benimle geldiğine, ruhlarımız bir olduğuna göre ne gereği var...

Kontes Fardin'in küçük bir salonunda bir tür Hindu mabudu gördüğümü hatırlıyorum; korkunç, ölümcül bir güzelliğe sahipti, işte o an Joseph'i tıpkı ona benzettim...

Günler günleri, aylar ayları kovaladı ve beklendiği üzere yargıçlar hiçbir şey bulamadılar ve büsbütün bıraktılar soruşturmayı. Onlara göre bu işi yapsa yapsa Parisli yaman hırsızlar yapardı... ve suç Paris'e yüklendi... Onca kalabalık içinde çık çıkabilirsen işin içinden!..

Bu olumsuz sonuç hanımı çok kızdırdı; gümüş takımını kendisine geri getirmeyen yargıçlar aleyhinde atıp tutttu. Ama, Joseph'in dediği gibi, "XVI. Louis'nin yağdanlığı"nı bulma umudunu hep sakladı içinde; her gün yeni ve tuhaf kurgular sunar oldu yargıçlara. Bu saçma sapan varsayımlardan bıkan yargıçlar ona cevap bile vermez oldular. Sonunda ben de Joseph'in adına çok rahatladım çünkü başına bir felaket gelmesinden ödüm patlıyordu.

Joseph, aile hizmetkârı, nadide inci, tekrar eski özverili ve sessiz haline döndü. Hırsızlık olayının olduğu gün, salon kapısının arkasından hanımla cumhuriyet savcısının aralarında geçen konuşmaya kulak misafiri olmuştum, o konuşma aklıma geldikçe kendimi tutamayıp basıyorum kahkahayı. Savcı, ince dudaklı, sarı benizli, profili bir kılıç ağzı gibi keskin, ufak tefek, kupkuru bir adamdı.

– Hizmetkârlarınızın içinden şüphelendiğiniz biri yok mu... diye sordu savcı... Mesela arabacınız?

– Joseph! diye şaşkınlıkla bağırdı hanım... bize bu kadar bağlı olan, on beş yıldan beri hizmetimizde çalışan birinden mi? Dürüstlük timsalidir o savcı bey... bir inci!.. Bizim için gerekirse kendini ateşe atar o...

Alnı kırışmış, düşünüyordu.

– Yalnız şu kız, oda hizmetçisi olan, bu kızı ben pek tanımıyorum. Paris'le kötü bağlantıları olabilir. Sık sık yazıyor Paris'e... Onu pek çok kez masadaki şarabı içerken, eriklerimizi yerken yakaladım. Efendilerinin şarabını içmeye yeltenen birinden her şey beklenir...

Ve mırıldandı:

– Paris'ten asla hizmetçi almamalıydık... Tuhaf biri gerçekten de. Görüyor musunuz şu cadaloz karıyı?..

Güvensiz insanlar böyledir işte, herkesten kuşkulanırlar, kendilerini dolandıranlardan başka, doğal olarak. Çünkü bu işin mimarının Joseph olduğundan giderek daha çok emin oluyordum. Uzun zamandan beri gözlüyordum onu, düşmanca bir duygudan kaynaklanmadığını siz de biliyorsunuz; meraktandı. Bu sadık ve özverili hizmetkâr, bu nadide inci evde araklayabileceği ne varsa gözünün yaşına bakmazdı. Yulaf, kömür, yumurta, tekrar satılınca nerden geldiği belli olmayacak ufak tefek şeyler aşırırdı. Kilise çömezi dostu, akşamları ahıra boşu boşuna gelmiyordu veya ne bileyim Yahudi düşmanlığının faydalarını tartışmak değildi niyeti. Uyanık, sabırlı, temkinli, kuralcı biri olan Joseph, ufak tefek günlük araklamaların yıllık tutarının büyük olduğunun farkındaydı elbette. Eminim bu yolla kazancını üçe, hatta dörde katlı-

yordu; bu da küçümsenecek bir rakam değildi. Bu ufak yollu araklamalarla 24 Aralık gecesi yapılan cüretkâr soygun arasında bir fark olduğunu gayet iyi biliyorum. Bu da onun büyük işlere de soyunmaktan hoşlandığını gösterir. Joseph'in bir şebekeye mensup olmadığını kim söyleyebilir bana? Ah! Ne kadar isterdim ve hâlâ isterim bunların tümünü öğrenmeyi!

Öpücüğünü bir suç itirafı olarak kabul ettiğim, cinsel arzunun etkisiyle bana güven duyduğu o akşamdan sonra Joseph inkâr yolunu seçti. Ne yaptıysam boşuna; evirerek sordum, çevirerek sordum, onu tuzağa düşürmeye çalıştım, tatlı, sevecen sözlerle kafaya almak istedim, kendini ele vermedi bir türlü. Hanımın umut çılgınlığına o da katıldı. O da planlar tasarlayarak hırsızlık senaryosunu tüm detaylarıyla kurguladı; ve havlamadıkları için köpekleri dövdü; uzaklarda kaçışlarını görüyormuşçasına yumruğunu sıkarak, tanımadığı hayali hırsızlara tehditler savurdu. Akıl sır ermez bu adamla ilgili ne düşünmem gerektiğini bilmiyordum. Bir gün suçlu olduğuna inanıyordum, diğer gün ise masum olduğuna. Korkunç bir rahatsızlık veriyordu bu durum bana.

Eskisi gibi akşamları yine ahırda buluşuyorduk.

– Ne haber Joseph?

– Ah! Geldiniz demek Célestine!

– Neden artık konuşmuyorsunuz benimle?.. Benden kaçıyor gibi bir haliniz var.

– Sizden kaçmak mı? Ben mi? Daha neler!

– Evet ya... şu meşhur sabahtan beri hem de...

– Bundan sakın bahsetmeyin Célestine.. çok kötü şeyler geçiriyorsunuz aklınızdan.

Üzgünce başını sallayıp duruyordu.

– Hadi Joseph... Biraz eğlenelim istedim sadece, bunu siz de biliyorsunuz. Böyle bir suçu işleseydiniz sizi sever miydim?.. Sevgili Joseph'im benim...

– Evet, evet, siz bir kandırıkçısınız... Bu hoş değil...

– Peki ne zaman gidiyoruz? Artık burda yaşayamıyorum.

– Hemen değil... Biraz daha beklememiz lazım.

– Ama neden?

– Çünkü... bu mümkün değil... hemen gitmek yani.

Biraz incinmiştim, hafif yollu kızgın bir sesle şöyle söyledim:

– Hiç hoşuma gitmedi bu cevabınız, bana kavuşmak için hiç aceleniz yok gibi görünüyor...

– Benim mi? diye bağırdı yüzünde ateşli bir ifadeyle. Böyle bir şeyi nasıl söyleyebilirsiniz, geberiyorum... geberiyorum...

– Madem öyle, hadi gidelim.

Daha fazla açıklama yapmadan diretiyordu.

İster istemez şöyle düşünüyordum:

– Doğru, haklı galiba... Gümüş takımı çaldıysa eğer, şimdi çekip gitmesi doğru olmaz, iş de kuramaz doğal olarak... Kuşkuları çekebilir üzerine. Zamana ihtiyacı var, bu gizemli olayın unutulması gerekir...

Başka bir akşam şöyle bir öneride bulundum:

– Bakın size ne söyleyeceğim sevgili Joseph... Burdan gitmenin bir yolunu bulabiliriz aslında... Hanımla bir güzel kavga eder, ikimizi de kapı dışarı etmeye zorlayabiliriz onu.

Ama sert bir şekilde karşı çıktı:

– Hayır, hayır... dedi. Sakın ha Célestine. Ah! Olur mu öyle şey!.. Ben efendilerimi severim... İyi efendilerdir onlar... İyilikle ayrılmak gerekir onlardan... Burdan ciddi, mert insanlar gibi çıkmak yani... Efendiler arkamızdan ağlamalı, yokluğumuzu hissetmeli, bizi aramalılar...

İçinde hiçbir alay hissetmediğim hüzünlü bir ciddiyetle şöyle açıkladı:

– Biliyor musunuz, burdan ayrılmak beni yasa boğacak... On beş yıldır burdayım, kolay mı! İnsan ister istemez bağlanıyor eve. Ya siz Célestine... size de acı vermeyecek mi?

– Yok canım, daha neler... diye bağırdım gülerek.

– Bu iyi değil... bu iyi değil... insan efendilerini sevmeli... Efendi efendidir... Bakın size benden bir nasihat; nazik olun, yumuşak başlı olun, özverili olun ve canla başla çalışın. Karşılık vermeyin... Hadi Célestine, onlardan iyi ayrılmak gerekir, özellikle de hanımdan...

Joseph'in önerilerini dinledim, Prieuré'deki sayılı aylarımız boyunca, örnek bir oda hizmetçisi, bir ikinci inci olmaya söz verdim kendi kendime. Tüm zekâmı, tüm zarafetimi, tüm inceliğimi kullandım. Hanım yavaş yavaş insan yerine koymaya başlıyordu beni, hatta dostça yaklaşıyordu... Hanımın karakterindeki bu değişikliğin sadece benim çok dikkatli davranmamdan kaynaklanmadığını sanıyordum. Neden yaşadığını sorgulayacak kadar gururu incinmişti. Büyük bir yıkım, çok sevilen bir varlığın aniden yitmesinden kaynaklanan büyük bir acı yaşamış gibi mücadeleden vazgeçmişti. Kendini bırakmış, yumuşak başlı olmuştu. Sinirleri yenik düşmüş ve onuru zedelenmişti. Sanki et-

rafındakilerden tek beklentisi güven, acıma duygusu ve teselliydi artık. Prieuré denen cehennem herkes için gerçek bir cennete dönüşüyordu giderek.

Bu aile saadeti, bu ev huzuru sürüp giderken haber verdim hanıma bir sabah, ondan ayrılmam gerektiğini. Romantik bir hikâye uydurdum. Memleketime dönecektim, uzun zamandan beri beni bekleyen yiğit bir delikanlı ile evlenecektim orda. Dokunaklı bir dille üzüntümü, onları çok arayacağımı, hanımın iyiliğini falan anlattım. Hanım yıldırım çarpmışa döndü. Duygu sömürüsüyle ve çıkarımı öne sürerek beni alıkoymaya çalıştı; aylığımı artırmayı, evin ikinci katında bana güzel bir oda tahsis etmeyi önerdi. Ama kararlılığım karşısında boyun eğmek zorunda kaldı.

– Size şimdi tam da alışmışken!.. diye iç geçirdi... Ah! Ah! Ne kadar da şanssızım...

Bir hafta sonra Joseph gelip de çok yaşlandığını, yorgun düştüğünü, görevine devam edemeyeceğini, çünkü dinlenmesi gerektiğini söyleyince daha da beter bir sahne yaşanmış.

– Siz Joseph! diye haykırmış hanım... Siz de mi? Olamaz... Prieuré lanetlendi mi yoksa? Herkes terk ediyor beni... her şey terk ediyor beni...

Hanım ağlamış, Joseph ağlamış. Bey ağlamış, Marianne ağlamış...

– Üzüntülerimizi de kendinizle birlikte götüreceksiniz Joseph!..

Maalesef Joseph sadece üzüntülerini değil, gümüş takımlarını da götürüyordu.

Kendimi dışarıda bulunca, apışıp kaldım. Joseph'in parasının, çalınmış paranın –hayır bu doğru değil... çalınmamış olan para var mı ki sanki!– keyfini çıkarmak değildi beni tedirgin eden, ben içimdeki bu duygunun geçici bir heves olmasından korkuyordum. Joseph'in benim üstümde, beynimde, tenimde kurduğu egemenlik belki de uzun soluklu değildi. Belki de duygularım anlık bir sapma yaşıyordu. Bazı anlar, Joseph'i benim gördüğüm gibi kurgulayanın, ayrıksı düşlere dek varan hayal gücüm olup olmadığını soruyordum kendime... Joseph, kaba saba bir herif, sıradan bir köylü, zor kullanmayı bile beceremeyen, kusursuz bir suç işleyemeyecek kadar yeteneksiz biri miydi yoksa? Atılan bu adımın arkasından gelecek olanlar beni ürkütüyordu... Hem sonra,–bu gerçekten de tuhaf bir şey değil mi?– bir daha başkalarının evinde çalışmayacak olmak düşüncesi içimi eziyordu az da olsa. Bir zamanlar, özgür olduğum günü büyük bir coşku ile karşılayacağıma

inanırdım. Ama nerde! Hizmetçilik ruhuma işlemiş benim. Ya bir de "burjuva lüksü" gösterisini özlersem? Basit, soğuk, bir işçi evini andıran küçük evimi; her türlü güzellikten, dokununca insanın içini gıcıklayan o güzelim kumaşlardan, hizmet etmeyi, giydirmeyi, süslemeyi, kokulu bir banyoya dalar gibi içine dalmayı zevk edindiğim tüm o güzel sefahat yaşantısından yoksun, sıradan yaşamımı görür gibi oldum. Ama artık geriye dönüş yoktu.

Ah, ah! Kapalı, kasvetli, yağmurlu bir günde vardığım Prieuré'den; sessiz, bir zamanlar bana yüksekten bakan, bu asık suratlı, garip adamla birlikte çıkacağım kimin aklına gelirdi?..

Şimdi küçük kahvemizdeyiz... Joseph gençleşti. Hantallığı, kamburluğu kalmadı. Bacakları çevik, bedeni lastik gibi kıvrak, bir masadan bir masaya gidiyor; bir salondan bir salona koşturup duruyor. Bana korku veren omuzları sevimlileşti, bazen çok ürkütücü bulduğum ensesi babacan, rahatlatıcı bir havaya büründü. Tıraş olmuş yüzü, maun gibi parlak yanık teni, kafasında siperli beresi, sırtında tiril tiril, tertemiz mavi renkte kısa asker ceketi ile eski bir denizciye, acayip ülkelere demir atıp olağanüstü şeyler gören yaşlı bir deniz kurduna benziyor. Onun hayran olduğum yönü ise gönül huzuru... Bakışlarında en ufak bir endişe yok... Yaşamının sağlam temellere dayandığı görülüyor. Her zamankinden çok daha evcimen, mülkiyetçi, dini bütün; hiç olmadığı kadar deniz kuvvetlerinden yana, ordudan yana ve milliyetçi; beni hayretler içinde bırakıyor!

Evlendiğimizde Joseph hesabıma on bin frank yatırdı. Geçen gün sahil güvenlik ona on beş bin franklık enkaz sattı, parasını peşin ödeyip büyük bir kârla başkasına devretti Joseph. Ufak tefek banka işleri de yapıyor, yani balıkçılara borç para veriyor. Daha şimdiden yan binayı da alıp işi büyütmeyi düşünüyor. Belki de orayı gece kulübü yaparız.

Bu kadar çok parası olması kafamı kurcalıyor. Ne kadarlık bir serveti var? Hiçbir fikrim yok. Bunlardan söz etmem hoşuna gitmiyor, hizmetçilik yaptığımız zamandan söz etmem de hoşuna gitmiyor. Geriye dönük ne varsa unutmuş ve küçük kahvenin sahibi olduğu gün gerçek anlamda yaşamaya başlamış, sanki. Aklımı karıştıran bir soru yönelttiğimde söylediklerimi anlamamış gibi görünüyor ve bakışlarında, o bir zamanların korkunç pırıltıları geziniyor. Joseph hakkında hiçbir zaman, hiçbir şey öğrenemeyeceğim. Yaşamının gizemini hiçbir zaman çözemeyeceğim... Kim bilir, belki de bu bilinmemezlik beni

ona bağlayan...

İşletme ile en ince ayrıntısına kadar Joseph ilgileniyor ve aksayan hiçbir şey yok. Müşterilerin hizmetinde çalışan üç garsonumuz var. Her işi yapan bir de hizmetçimiz; yemek, temizlik, ne varsa... her şey yolunda gidiyor. Ha sahi, üç ay içinde tam dört kez hizmetçi değiştirdim. Cherbourg'da hizmetçiler ne kadar da doyumsuz şeylermiş öyle, hem hırsız, hem de arsız... Yok canım, olur şey değil, bu gerçekten de çok iğrenç...

Ben kasadayım, cafcaflı şişe ormanında, yani tezgâhta sürüyor hükümranlığım. Görevim müşteri çekmek ve laklak etmek. Joseph iki dirhem bir çekirdek olmamı istiyor. Güzelleşmeme yarayan hiçbir şeyi esirgemiyor benden. Akşamları iç gıcıklayıcı minik bir dekolte ile çıkıp tenimi göstereyim istiyor... Müşterilerin kanını kaynatmak gerekirmiş, varlığım ortama neşeli bir hava katmalı, arzu uyandırmalıymış. Daha şimdiden iki üç kelli felli deniz onbaşı, iki üç de donanma makinisti var kahvede, çok oturaklı kişiler, bıkmadan usanmadan kur yapıyorlar bana. Eh, böyle olunca, bana yaranmak için akıtıyorlar paraları. Joseph özellikle onlara çok nazik davranıyor, ne de olsa korkunç içiyorlar. Dört de pansiyoner aldık yanımıza. Bizimle yiyorlar ve her akşam şarap, likör ekstraları oluyor, herkes de bu içkilerden nasibini alıyor. Bana çok kibar davranıyorlar, eh ben de onları kışkırtmak için elimden geleni ardıma koymuyorum... Ama cilvelerimin önemsiz göz süzmelerin, kaypak gülümsemelerin ve aldatıcı umutların ötesinde cesaret verici olmaması gerektiğini düşünüyorum. Zaten Joseph yetiyor bana ve sanırım takasta kaybeden ben olurdum, onu amiralle bile aldatsam... Vay be! Amma sıkı bir herif şu Joseph. Çok az insan onun gibi tatmin edebilir bir kadını... Bu tuhaf gerçekten de.... çok çirkin olmasına karşın ben Joseph'imden daha yakışıklısını hiç görmedim. İçime, kanıma işledi anlayacağınız. Vay ihtiyar tilki vay! Nasıl da bağladı beni kendisine. Aşk oyunlarını çok iyi biliyor, neler icat etmiyor ki... Taşradan ayrılmadığını, yaşamı boyunca katıksız köylü olarak kaldığını düşününce, tüm bu aşk oyunlarını nerden öğrenmiş olabilir diye düşünmeden edemiyor insan.

Joseph'in en başarılı olduğu alan siyaset. Gündüz yaldızlı iri harflerle, gece ise ışıklı iri harflerle, üzerinde "Fransız Ordusunun Hizmetinde!" yazan tabelasıyla semtin her yerinden görülen küçük kahve, Joseph'in sayesinde kentin en ateşli yurtseverleri ile en azılı Yahudi düşmanlarının aleni buluşma yeri oldu. Bu ateşli yurtseverlerle azılı Yahu-

di düşmanları kahveye gelip ordunun astsubayları ve küçük rütbeli denizcilerle körkütük sarhoşluk dayanışmasına giriyor, kardeşçe kadeh tokuşturuyorlar. Kanlı dövüşler bile oldu; pek çok kez ortada bir neden yokken astsubaylar kınlarından çektikleri gibi kılıçlarını, karınlarını deşme tehditleri ile yürüdüler hayali hainlerin üzerine... Dreyfus'un Fransa'ya ayak bastığı günün akşamı, "Yaşasın ordu!", "Yahudilere ölüm!" diye atılan naralarla küçük kahve çökecek sandım. Daha şimdiden şehirde adı dillere destan olan Joseph o gecenin kahramanı oldu. Bir masanın üstüne fırlayıp:

– Hain suçluysa gerisingeri gönderilsin... eğer masumsa kurşuna dizilsin! diye bağırdı.

Dört bir yandan haykırışlar yükseldi:

– Evet... Evet. Kurşuna dizilsin! Yaşasın ordu!

Bu slogan üzerine coşku doruğa çıktı. Bağırtıları bastıran, mermer masalara inen yumruk sesleri ve kılıç şakırtıları dışında bir şey duyulmaz oldu kahvede. Ordakilerden biri ne söylemeye çalışıyordu pek anlamadım ama yuhalandı, Joseph üstüne yürüdü adamın, suratının ortasına indirdiği yumrukla dudağını patlattı, tam beş dişini kırdı... Kılıcın tersi ile indirilen darbeler sonucunda yaralanan, kan revan içinde kalan zavallıyı "Yaşasın ordu!", "Yahudilere ölüm!" çığlıklarıyla yarı ölü bir halde, çöp gibi sokağa fırlattılar. Cinayet ve alkolden ağırlaşan bu hayvani suratlardan, bu ölüm havasından korktuğum anlar oluyor. Ama Joseph beni rahatlatıyor:

– Takma kafanı!.. diyor... iş için bu gerekli...

Joseph dün pazar dönüşü, pür neşe, ellerini ovuşturarak müjdesini patlattı:

– Haberler kötü. İngilizlerle savaşa giriyormuşuz, diyorlar.

– Aman Tanrım! diye bağırmışım. Ya Cherbourg bombalanırsa?

– Hah!.. Hah!.. Hah!.. diye alaylı alaylı güldü Joseph... Benim derdim başka... Ben vurgundan bahsediyorum... kârlı, çok kârlı bir vurgundan...

Elimde olmadan ürperdim... Yine ne rezillik geçiriyordu aklından Tanrı bilir...

– Sana bakıyorum, bakıyorum da... diye devam etti... bir türlü Brötona benzetemiyorum seni. Hayır, Bröton havası yok sende. Sen benzesen benzesen Alsace'lıya benzersin... Ha... ne dersin? Tezgâha da ne yakışırdı ama, öyle değil mi?

Haya! kırıklığına uğradım... Ben de Joseph'in bana korkunç bir şey

teklif edeceğini sanmıştım... Gözü kara bir girişime ortak olmamın gururunu hissetmeye başlamıştım bile... Onu düşünceli görünce derhal başlar hayal gücüm çalışmaya; korkunç olaylar gelir aklıma, gece baskınları, yağmalar, çekilen bıçaklar, ormanın fundalıklarında boğazlarından hırıltılar çıkan insanlar... Meğer reklammış derdi, hem de sıradan, basit bir şey...

Eller cepte, kafasında mavi bere, garip garip sallanıyordu:

– Anlıyor musun? diye sordu. Düşün bir kere; savaş zamanında, şıkır şıkır giyinmiş bir Alsace dilberi, bu yürekleri hoplatır, yurtseverlik duygusunu kabartır. İnsanları sarhoş etmek için yurtseverlik duygusundan iyisini arasak da bulamayız. Ne düşünüyorsun? Seni gazetelere çıkartacağım, hatta belki afişlere...

– Hanım hanımcık kalmayı yeğlerim ben, diye yanıtladım, biraz sertçe.

Bunun üstüne bir güzel kavga ettik ve ilk kez ağır konuştuk birbirimize.

– Herkesle yatağa girerken böyle numaralar çekmiyordun ama... diye bağırdı Joseph.

– Sen kendine bak! Sen... Neyse, git başımdan, ağzımı bir açarsam zor kaparım.

– Fahişe!

– Hırsız!

Bir müşteri girdi içeriye... Devamını getirmedik. Akşam öpücüklerle barıştık.

Güzel bir Alsace giysisi diktireceğim kendime... kadife ve ipek karışımı. Aslında Joseph'in istekleri karşısında boynum kıldan ince. Geçen günkü ufak yollu başkaldırı krizine rağmen Joseph beni avcunun içine almış durumda, şeytan gibi içime girdi. Onun olmaktan mutluyum. Yapmamı istediği her şeyi yapabilirim gibime geliyor, gitmemi istediği her yere de giderim... Bu işin cinayete kadar yolu var!..

Mart 1900.

OCTAVE MIRBEAU: 1848 yılında Trévière'de dünyaya gelen Octave Mirbeau, Vannes'da Cizvitler tarafından yetiştirildi. Sorunlu bir çocukluk geçirdikten sonra Paris'e giderek sanat eleştirmenliği ve gazetecilik yapan Mirbeau, edebiyatın farklı türlerinde kalem oynatmış verimli bir yazar olarak dikkat çekiyor.

Siyasi görüşleri sürekli değişime uğradı. 1860'larda yeniyetme iken cumhuriyetçiydi; 1870'lerde ve 1880'lerin başında sağcı, özellikle de Bonaparte'çı gazetelerde yazı yazdı. Bu dönemde açıkça Yahudi aleyhtarı ve kadın düşmanı yapıtlar verdi. 1880'lerin ortasında fikir değiştirerek aşırı sağı reddetti ve henüz kabaca tanımlanmış olan cumhuriyetçi sola yöneldi. 1890'lara gelindiğinde, siyasi görüşleri berraklaşmıştı. Anarşist solu tercih ettiği artık açıkça ortadaydı. Fransız anarşizminin önemli figürlerinden Jean Grave ve empresyonist ressam Camille Pissarro ile dostluk kurdu. Fransa'da kültür devriminin başlangıcı olduğuna inandığı empresyonizm üzerine yazılar yazdı. 1890'larda arkadaşı Emile Zola ile işbirliği yaparak, Fransa'da üçüncü cumhuriyetin siyasal ve toplumsal tarihine damgasını vuran Dreyfus Olayı'nın kahramanı Alfred Dreyfus'u savunmaya girişti.

Ordre dergisinde tiyatro eleştirileri kaleme alan, *Figaro* gazetesinde de yazılar yazan Mirbeau, 1882'de *Les Grimaces* adlı bir hiciv dergisi kurdu. Normandiya köylüleriyle ilgili öyküler içeren *Lettres de ma chaumière* ve Fransızların 1870'te uğradığı yenilgiyi anlatan bölümü yüzünden tepki toplayan *Le Calvaire* adlı yapıtları ona öykücü olarak ün kazandırdı. 1888'de deli bir papazı anlattığı *L'Abbé Jules*'ü kaleme aldı. Bunu 1890'da, bir süre devam etmiş olduğu Cizvit okulunu acımasızca yerdiği *Sébastien Roch* izledi. Başta *Le Jardin des supplices, Oda Hizmetçisinin Günlüğü* (*Le journal d'une femme de chambre)* ve *Dingo* olmak üzere romanlarının çoğu da keskin birer toplumsal yergidir.

Mirbeau oyunlarında da siyaset ve ticaret çevrelerini eleştirmiştir. Yazarın en önemli oyunlarından biri *Les Affaires sont les affaires*'dir (İş Adamı, İstanbul Şehir Tiyatroları, 1931-32). *Les Mauvais Bergers* adlı oyunu Henry Becque'in yapıtlarıyla karşılaştırılmıştır. Bunların yanı sıra otomobilin öyküsünü anlattığı *628-E8* (1907) adlı bir romanla, *Des artistes* başlığı altında toplanan sanat eleştirileri yazdı.

Mirbeau'nun, kaleminden kötücül ve kokuşmuş bir olgu olarak çıkan cinselliği saplantı haline getirmesini, gençliğinde Cizvitler tarafından cinsel tacize uğramasına yoranlar çıktı. Kimilerince Bukowski, Burroughs, Artaud ve Hubert Selby Jr.'ın atası olarak değerlendirilen yazar 1917'de öldü. Döneminin toplumsal kurumlarını ve ruhban sınıfını sert bir dille eleştiren Mirbeau, 1903'te kurulan Goncourt Akademisi'nin ilk on üyesinden biriydi.

19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başında yazar, gazeteci ve aktivist olarak faaliyet gösteren, siyasi görüşleri sürekli evrim geçirse de, sonunda anarşizmde karar kılan Octave Mirbeau'nun başyapıtı *Oda Hizmetçisinin Günlüğü*'yle yeraltına yolculuğumuzu sürdürüyoruz. 1900 yılında yayımlanan ve "bir yeraltı klasiği" olarak nitelenen bu yüzyıl sonu romanında, bir oda hizmetçisinin gözüyle III. Cumhuriyet'in yüksek sosyetesi ve burjuvazisi açık bir merak, sağduyu ve utanmaz bir gerçeklikle gözlerimizin önüne seriliyor.

Celestine sefil ve acılı bir çocukluktan sonra, geçimini sağlamak üzere oda hizmetçisi olarak ev ev dolaşmaya başlar. Mirbeau, feleğin çemberinden geçmiş bu açık sözlü genç kadının gözlemleri aracılığıyla, burjuva ve aristokrat ailelerin gizli yaşamına sızmamızı sağlıyor. Bizi gizli kusurları, açgözlülüğü, iflah olmaz ikiyüzlülüğü ve bütün sahte görüntüleriyle dönemin burjuvazisinin canlı örnekleriyle tanıştırıyor. O evlerin kibirli sakinlerinin çirkinliklerini, düşük ahlâklarını örten yaldızı haşin bir üslupla kazıyor. Cinsel saplantıların, hastalıklı ve örtük bir erotizmin kendini iyiden iyiye hissettirdiği bir dünyada buluyoruz kendimizi. Ancak Mirbeau efendilerle hizmetçileri birbirine bağlayan gizli kapaklı ilişkileri irdelerken, "al birini vur ötekine" diyor adeta. Hangi sınıftan olurlarsa olsunlar bütün karakterleri yazarın hışmından nasibini alıyor. Yayımlandığı günden bu yana mizah gücünden, yırtıcılığından ve gözüpekliğinden hiçbir şey yitirmeyen bu roman, anarşistçe bir öfkeyle o dönemi didik didik ederken, budalalığa ve ahlâksızlığa karşı yükselen bir çığlık adeta. Jean Renoir ve Luis Bunuel'in dikkatinden kaçmayan ve sinemanın bu iki büyük ustası tarafından iki kez beyaz perdeye uyarlanan bu başyapıt, özellikle nicedir böyle bir hiciv ziyafetinin özlemini çekenlere tavsiye olunur.

AYRINTI

AYRINTI • YERALTI
ISBN 975-539-420-6
9 789755 394206